

8

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

Manual pentru clasa a VIII-a

ISTORIE

George Cătălin Cazacu

EDITURA **PARALELA**⁴⁵
EDUCAȚIONAL

Acest manual școlar este proprietatea Ministerului Educației și Cercetării.

Acest manual școlar este realizat în conformitate cu Programa școlară aprobată prin
Ordinul ministrului educației naționale nr. 3393/28.02.2017.

119 – număr de telefon unic la nivel național pentru cazurile de abuz împotriva copiilor

116.111 – numărul de telefon de asistență pentru copii

8

George Cătălin Cazacu

Manual pentru clasa a VIII-a

ISTORIE

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

Editura Paralela 45

Manualul a fost aprobat prin Ordinul ministrului educației și cercetării nr. 4500/10.07.2025.
Manualul este distribuit elevilor în mod gratuit, atât în format tipărit, cât și în format digital.

ACEST MANUAL A FOST FOLOSIT DE:						
Anul	Numele elevului care a primit manualul	Clasa	Școala	Anul școlar	Starea manualului*	
					la primire	la returnare
1.						
2.						
3.						
4.						

* Starea manualului se va înscrie folosind termenii: *nou, bun, îngrijit, nesatisfăcător, deteriorat*.

Cadrele didactice vor controla dacă numele elevului este scris corect.

Elevii nu trebuie să facă niciun fel de însemnări pe manual.

Referenți științifici:

Conf. dr. hab. Hadrian Gorun, Universitatea „Constantin Brâncuși”, Târgu Jiu

Dr. Ilarion Țiu, profesor la Liceul Teoretic „Radu Popescu”, Popești-Leordeni

ISBN 978-973-47-4337-7

Director de producție editorială: Ionuț Burcioiu

Redactare: Maria-Magdalena Trandafir

Corectură: Nicolae Ploscariu

Layout & tehnoredactare: Monica Birlodeanu

Design copertă: Mirona Pintilie

Pregătire de tipar: Marius Badea

Credite foto: shutterstock.com,

dreamstime.com, wikipedia.org

Materiale audio: Dan Andrei Deaconu

Materiale video și digitalizare:

EDITSOFT & SERVICES

Copyright © Editura Paralela 45, 2025

Prezenta lucrare folosește denumiri ce constituie mărci înregistrate,

iar conținutul este protejat de legislația privind dreptul de proprietate intelectuală.

COMENZI – CARTEA PRIN POȘTĂ

EDITURA PARALELA 45

Bulevardul Republicii, nr. 148, Clădirea C1, etaj 4, Pitești,

jud. Argeș, cod 110177

Tel.: 0248 633 130; 0753 040 444; 0721 247 918

Tel./fax: 0248 214 533; 0248 631 439; 0248 631 492

E-mail: comenzi@edituraparelela45.ro

www.edituraparelela45.ro

Deșteaptă-te, române!

Versuri: Andrei Mureșanu
Muzica: Anton Pann

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!” strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

CUPRINS

Competențe generale și specifice	6
Instrucțiuni de utilizare a manualului în format digital și tipărit	7
RECAPITULARE ÎNȚĂLĂ	9
Repere cronologice	
EVALUARE ÎNȚĂLĂ	10

UNITATEA 1	11
Introducere	
1.1, 1.2, 2.2, 3.1, 4.1, 4.3	
Spațiul geografic și mediul natural	12
Periodizarea istoriei românilor	14
RECAPITULARE	16
EVALUARE	16

UNITATEA 2	17
Preistoria în spațiul românesc	
1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 4.1, 4.2	
Epoca pietrei	18
Studiu de caz: Culturile Cucuteni și Hamangia	
.....	20
Epoca metalelor	22
Studiu de caz: Cultura Sărata-Monteoru	24
RECAPITULARE	25
EVALUARE	26

UNITATEA 3	27
Geto-dacii	
1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 3.1, 4.1	
Izvoare istorice despre geto-daci: Herodot, Strabon, Cassius Dio	28
Studiu de caz: Histria	30
Burebista. Decebal; cucerirea Daciei de către romani	31

Studiu de caz: Sarmizegetusa	34
Studiu de caz: Podul de la Drobeta. Columna lui Traian. Monumentul de la Adamclisi	35
RECAPITULARE	36
EVALUARE	36

UNITATEA 4	37
Etnogeneza românească	
1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 3.1, 4.1	
Dacia romană. Romanizare. Creștinism	38
Așezarea slavilor la sudul Dunării. Romanitatea orientală	41
Poporul român – popor romanic	43
Studiu de caz: Surse istorice despre români la sfârșitul mileniului I	45
RECAPITULARE	46
EVALUARE	46

UNITATEA 5	47
Evol Mediu românesc	
1.1, 1.2., 2.1, 3.1, 4.1, 4.2	
Primele forme de organizare statală	48
Statele medievale în spațiul românesc:	
Transilvania, Țara Românească, Moldova, Dobrogea	50
Studiu de caz: Diversitate etnică și confesională în spațiul românesc	53
Spațiul românesc și politica de cruciadă târzie de la Mircea cel Bătrân la Mihai Viteazul	54
Studiu de caz: Cetăți medievale	57
Studiu de caz: Biserica episcopală de la Curtea de Argeș	58
RECAPITULARE	59
EVALUARE	60

UNITATEA 6 61

Modernitatea timpurie

1.1, 1.2, 2.1, 4.1, 4.2

Constantin Brâncoveanu. Dimitrie Cantemir....	62
Iluminism și reformism: Transilvania sub Habsburgi.....	64
Studiu de caz: Școala Ardeleană. Supplex Libellus Valachorum	66
Secolul fanariot	67

RECAPITULARE	69
--------------------	----

EVALUARE	70
----------------	----

UNITATEA 7 71

Românii până la jumătatea secolului al XIX-lea

1.1, 1.2, 2.2, 3.1, 3.2, 4.1

Românii între Orient și Occident. Conservatorism și modernizare	72
Studiu de caz: Tudor Vladimirescu	74
Studiu de caz: Generația pașoptistă. Programe și consecințe ale revoluției	75
Studiu de caz: Rromii – de la robie la emancipare	77

RECAPITULARE	78
--------------------	----

EVALUARE	78
----------------	----

UNITATEA 8 79

România modernă

1.1, 2.2, 3.1, 4.1, 4.2, 4.3

Formarea statului român modern: domnia lui Alexandru Ioan Cuza	80
Regatul României – Carol I	83
Studiu de caz: Constituția din 1866	85
Studiu de caz: Războiul de Independență	86
Studiu de caz: Opțiuni politice în România modernă	87
Studiu de caz: Cultura în spațiul românesc	88

RECAPITULARE	89
--------------------	----

EVALUARE	90
----------------	----

UNITATEA 9 91

România secolelor XX-XXI

1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2, 4.1, 4.3

România și Primul Război Mondial. Marea Unire din 1918	92
România interbelică. Economie și societate – lumea urbană și lumea rurală.....	96
Studiu de caz: Orașul – arhitectură modernă și tradiții rurale	98
Studiu de caz: Minoritățile naționale în România	99
Studiu de caz: Constituțiile din perioada interbelică	100
Studiu de caz: Idei politice în lumea românească interbelică.....	101
Studiu de caz: Monarhia după Primul Război Mondial.....	102
România în Al Doilea Război Mondial.....	103
Studiu de caz: Holocaustul în România: evreii și rromii	105
România – stat comunist	106
Studiu de caz: Rezistența anticomunistă.....	108
Studiu de caz: Viața cotidiană în timpul regimului comunist.....	109
Studiu de caz: Manipulare și propagandă. Omul nou. Consecințe.....	110
Studiu de caz: Epoca Nicolae Ceaușescu	111
România în contextul Războiului Rece.....	112
Regimul politic democratic din 1989 până azi	114
Studiu de caz: Constituția din 1991	116
Integrarea euro-atlantică a României.....	117

RECAPITULARE	120
--------------------	-----

EVALUARE.....	121
---------------	-----

RECAPITULARE FINALĂ	122
---------------------------	-----

EVALUARE FINALĂ	126
-----------------------	-----

Credite foto	127
--------------------	-----

Competențe generale și specifice

1. Utilizarea în contexte diverse a coordonatelor și reprezentărilor de timp și spațiu

- 1.1. Utilizarea coordonatelor de timp și spațiu în rezolvarea unor situații-problemă
- 1.2. Analizarea faptelor istorice utilizând coordonate spațio-temporale în contexte diferite

2. Utilizarea critică și reflexivă a limbajului de specialitate și a surselor istorice

- 2.1. Prezentarea unei teme istorice prin valorificarea informațiilor oferite de diverse surse
- 2.2. Argumentarea unei opinii referitoare la un fapt istoric prin utilizarea informațiilor provenite din diferite surse

3. Manifestarea comportamentului civic prin valorificarea experienței istorice și a diversității socio-culturale

- 3.1. Valorificarea experiențelor istorice oferite de acțiunea personalităților/grupurilor în contexte istorice variate
- 3.2. Realizarea de proiecte care promovează diversitatea socio-culturală

4. Folosirea autonomă și responsabilă a instrumentelor necesare educației permanente

- 4.1. Realizarea unor investigații istorice prin utilizarea resurselor multimedia
- 4.2. Inițierea, dezvoltarea și aplicarea de proiecte individuale și de grup valorificând diverse experiențe istorice
- 4.3. Adaptarea perspectivelor transdisciplinare în abordarea unor probleme sensibile și controversate în istorie și în viața cotidiană

Patera.
Fragment din tezaurul
de la Pietroasa

Instrucțiuni de utilizare a manualului în format digital și tipărit

Varianta digitală a manualului cuprinde integral conținutul variantei tipărite și, în plus, o serie de activități multimedia interactive, care vor face învățarea mult mai plăcută și mai ușoară.

Simbolurile care indică activitățile multimedia interactive de învățare:

AMII static

Activarea acestui buton permite vizualizarea unor elemente grafice (imagini și informații din manual sau suplimentare).

AMII animat

Activarea acestui buton permite vizualizarea unui filmuleț, pentru care se pot controla începerea/întreruperea (prin butonul Start/Pauză), volumul și maximizarea ecranului.

AMII interactiv

Activarea acestui buton permite vizualizarea unor secvențe educaționale cu grad înalt de interactivitate, la finalul cărora este dat un feedback imediat. Conținuturile marcate cu acest simbol pot fi de tipul: completare, trage și plasează, bifarea variantei corecte, asocierea unor termeni din mai multe coloane.

pentru
activitate
statică

pentru
activitate
animată

UNITATEA 3 **GETO-DACI**

**IZVOARE ISTORICE DESPRE GETO-DACI:
Herodot, Strabon, Cassius Dio**

La nordul Dunării, în epoca fierului s-au individualizat popoarele geților și ale dacilor, din marea neam al tracilor. La rândul lor, tracii făceau parte din marea familie a popoarelor indo-europene. Geto-dacii au creat o civilizație înfloritoare în secolele I î.H.-I d.H. atât datorită resurselor naturale pe care le dețineau, cât și numeroaselor contacte comerciale cu grecii și romanii. Primele informații despre geți ne sunt oferite de către istoricul grec Herodot, în cartea sa Istorie, încă din secolul al V-lea î.H., iar cele despre daci, de către Iulius Caesar, în secolul I î.H., în lucrarea sa De Bello Gallico (Războiul galic).

DICTIONAR
remouăle: barcă scobită în trunchiul unui singur copac.
fortăreață: loc bine întărit cu ziduri de apărare.
săușie: guvernator al unei provincii, având puteri nelimitate.

CRONOLOGIE
514-513 î.H. – expediția lui Darius I împotriva scților
335 î.H. – expediția lui Alexandru Macedon la nord de Dunăre
292 î.H. – capturarea lui Lisimah de către Dromihete

Harta triburilor geto-dacice (hartă realizată de Radu-Ioan Gava)

Geții erau un popor din marea masă a neamurilor tracice, acestea din urmă ocupând un vast teritoriu din nord-estul Peninsulei Balcanice, până în nordul Macedoniei și Iliriei, precum și teritoriul de la nord de Dunăre, până la Carpații Pădușoși, iar în est, până în câmpiile și stepile Mării Negre. Geții, o ramură de nord a triburilor tracice, trăiau pe ambele maluri ale cursului inferior al Dunării.

Cele mai importante informații timpurii despre geți ni le oferă primul mare istoric al Antichității grecești, Herodot (484 î.H.- 425 î.H.), în cartea sa, Istorie, scrisă la mijlocul secolului al V-lea î.H. Contextul în care sunt amintiți geții este acela al expediției regelui persan Darius I (522 î.H.-486 î.H.) împotriva scților, la Dunărea de Jos, în anul 513 î.H. Darius I a traversat strâmțarea Bosfor pe un pod de vase, în Europa, spre teritoriul scților, popor nomad care trăia în stepile din nordul Mării Negre. Ajunșând în Dobrogea de azi, a avut de înfruntat rezistența unui singur trib, cel al geților, căci celelalte triburi tracice i s-au supus. Marele rege persan a înfruntat rezistența geților, chiar dacă aceștia erau, așa cum afirmă Herodot, „cei mai viteji și mai dreți dintre tracii”. Autorul grec oferă informații și despre religia geților, care se credeau nemuritori, erau politeiști, dar aveau un zeu suprem, Zamolxis sau Gebeleizis.

Mai târziu, geții din dreapta Dunării au ajuns sub stăpânirea regilor Macedoniei. Acești monarhi au ridicat pretenții de suveranitate asupra geților care locuiau în stânga Dunării. În lucrarea Expediția lui Alexandru (Anabasis Alexandri), un autor roman de origine greacă, Flavius Arrianus, descrie expediția lui Alexandru Macedon la nordul Dunării din anul 335 î.H. Acesta hotărâse să pedepsească triburile tracice ale tribalilor, ale ilirilor și ale geților de la sud de Dunăre. Plecat inițial în urmărire a tribalilor, care se refugiaseră pe un ostrov al Dunării, Alexandru a trecut fluviul într-o noapte, folosindu-se de cucerirea localnicilor, prilej cu care și-a continuat expediția urmărindu-i pe geții nord-dunăreni aliați cu tribalii. Geții, uimiți de îndrăzneala regelui macedonean, s-au retras într-o cetate din Câmpia Dunării, dar ulterior, pentru că aceasta nu era bine

pentru
activitate
interactivă

Manualul este organizat în 9 unități de învățare, care acoperă integral domeniile de conținut prevăzute de programa școlară, și cuprinde lecții de predare-învățare, lecții de recapitulare și lecții de evaluare.

LECȚIE DE PREDARE-ÎNVĂȚARE

ROMANIA ȘI PRIMUL RĂZBOI MONDIAL. Marea Unire din 1918

La începutul secolului al XX-lea, cele două mari state puteri militare, Austria-Ungaria și Rusia, au fost în conflict. Acest conflict a dus la izbucnirea Primului Război Mondial (1914-1918). Statele mici au fost implicate în război din cauza alianțelor la care erau membre. România a rămas neutră până în 1916, când a intrat în război alături de Antanta.

CAUZA RĂZBOIULUI

1914 - Asasinarea lui Ferdinand I de Serbia la Sarajevo.

1914 - Declarația de război de Austria-Ungaria împotriva Serbiei.

1915 - Intrarea în război a Germaniei și Italiei.

1916 - Intrarea în război a României.

1917 - Tratatul de la Compiègne.

1918 - Marea Unire din 1918.

1919 - Tratatul de la Versailles.

1920 - Tratatul de la Trianon.

1921 - Tratatul de la Neuilly.

1923 - Tratatul de la Lausanne.

1924 - Tratatul de la Londra.

1925 - Tratatul de la Locarno.

1926 - Tratatul de la Bruxelles.

1927 - Tratatul de la Geneva.

1928 - Tratatul de la Washington.

1929 - Tratatul de la Londra.

1930 - Tratatul de la Locarno.

1931 - Tratatul de la Geneva.

1932 - Tratatul de la Locarno.

1933 - Tratatul de la Geneva.

1934 - Tratatul de la Geneva.

1935 - Tratatul de la Geneva.

1936 - Tratatul de la Geneva.

1937 - Tratatul de la Geneva.

1938 - Tratatul de la Geneva.

1939 - Tratatul de la Geneva.

1940 - Tratatul de la Geneva.

1941 - Tratatul de la Geneva.

1942 - Tratatul de la Geneva.

1943 - Tratatul de la Geneva.

1944 - Tratatul de la Geneva.

1945 - Tratatul de la Geneva.

1946 - Tratatul de la Geneva.

1947 - Tratatul de la Geneva.

1948 - Tratatul de la Geneva.

1949 - Tratatul de la Geneva.

1950 - Tratatul de la Geneva.

1951 - Tratatul de la Geneva.

1952 - Tratatul de la Geneva.

1953 - Tratatul de la Geneva.

1954 - Tratatul de la Geneva.

1955 - Tratatul de la Geneva.

1956 - Tratatul de la Geneva.

1957 - Tratatul de la Geneva.

1958 - Tratatul de la Geneva.

1959 - Tratatul de la Geneva.

1960 - Tratatul de la Geneva.

1961 - Tratatul de la Geneva.

1962 - Tratatul de la Geneva.

1963 - Tratatul de la Geneva.

1964 - Tratatul de la Geneva.

1965 - Tratatul de la Geneva.

1966 - Tratatul de la Geneva.

1967 - Tratatul de la Geneva.

1968 - Tratatul de la Geneva.

1969 - Tratatul de la Geneva.

1970 - Tratatul de la Geneva.

1971 - Tratatul de la Geneva.

1972 - Tratatul de la Geneva.

1973 - Tratatul de la Geneva.

1974 - Tratatul de la Geneva.

1975 - Tratatul de la Geneva.

1976 - Tratatul de la Geneva.

1977 - Tratatul de la Geneva.

1978 - Tratatul de la Geneva.

1979 - Tratatul de la Geneva.

1980 - Tratatul de la Geneva.

1981 - Tratatul de la Geneva.

1982 - Tratatul de la Geneva.

1983 - Tratatul de la Geneva.

1984 - Tratatul de la Geneva.

1985 - Tratatul de la Geneva.

1986 - Tratatul de la Geneva.

1987 - Tratatul de la Geneva.

1988 - Tratatul de la Geneva.

1989 - Tratatul de la Geneva.

1990 - Tratatul de la Geneva.

1991 - Tratatul de la Geneva.

1992 - Tratatul de la Geneva.

1993 - Tratatul de la Geneva.

1994 - Tratatul de la Geneva.

1995 - Tratatul de la Geneva.

1996 - Tratatul de la Geneva.

1997 - Tratatul de la Geneva.

1998 - Tratatul de la Geneva.

1999 - Tratatul de la Geneva.

2000 - Tratatul de la Geneva.

2001 - Tratatul de la Geneva.

2002 - Tratatul de la Geneva.

2003 - Tratatul de la Geneva.

2004 - Tratatul de la Geneva.

2005 - Tratatul de la Geneva.

2006 - Tratatul de la Geneva.

2007 - Tratatul de la Geneva.

2008 - Tratatul de la Geneva.

2009 - Tratatul de la Geneva.

2010 - Tratatul de la Geneva.

2011 - Tratatul de la Geneva.

2012 - Tratatul de la Geneva.

2013 - Tratatul de la Geneva.

2014 - Tratatul de la Geneva.

2015 - Tratatul de la Geneva.

2016 - Tratatul de la Geneva.

2017 - Tratatul de la Geneva.

2018 - Tratatul de la Geneva.

2019 - Tratatul de la Geneva.

2020 - Tratatul de la Geneva.

2021 - Tratatul de la Geneva.

2022 - Tratatul de la Geneva.

2023 - Tratatul de la Geneva.

2024 - Tratatul de la Geneva.

2025 - Tratatul de la Geneva.

2026 - Tratatul de la Geneva.

2027 - Tratatul de la Geneva.

2028 - Tratatul de la Geneva.

2029 - Tratatul de la Geneva.

2030 - Tratatul de la Geneva.

2031 - Tratatul de la Geneva.

2032 - Tratatul de la Geneva.

2033 - Tratatul de la Geneva.

2034 - Tratatul de la Geneva.

2035 - Tratatul de la Geneva.

2036 - Tratatul de la Geneva.

2037 - Tratatul de la Geneva.

2038 - Tratatul de la Geneva.

2039 - Tratatul de la Geneva.

2040 - Tratatul de la Geneva.

2041 - Tratatul de la Geneva.

2042 - Tratatul de la Geneva.

2043 - Tratatul de la Geneva.

2044 - Tratatul de la Geneva.

2045 - Tratatul de la Geneva.

2046 - Tratatul de la Geneva.

2047 - Tratatul de la Geneva.

2048 - Tratatul de la Geneva.

2049 - Tratatul de la Geneva.

2050 - Tratatul de la Geneva.

2051 - Tratatul de la Geneva.

2052 - Tratatul de la Geneva.

2053 - Tratatul de la Geneva.

2054 - Tratatul de la Geneva.

2055 - Tratatul de la Geneva.

2056 - Tratatul de la Geneva.

2057 - Tratatul de la Geneva.

2058 - Tratatul de la Geneva.

2059 - Tratatul de la Geneva.

2060 - Tratatul de la Geneva.

2061 - Tratatul de la Geneva.

2062 - Tratatul de la Geneva.

2063 - Tratatul de la Geneva.

2064 - Tratatul de la Geneva.

2065 - Tratatul de la Geneva.

2066 - Tratatul de la Geneva.

2067 - Tratatul de la Geneva.

2068 - Tratatul de la Geneva.

2069 - Tratatul de la Geneva.

2070 - Tratatul de la Geneva.

2071 - Tratatul de la Geneva.

2072 - Tratatul de la Geneva.

2073 - Tratatul de la Geneva.

2074 - Tratatul de la Geneva.

2075 - Tratatul de la Geneva.

2076 - Tratatul de la Geneva.

2077 - Tratatul de la Geneva.

2078 - Tratatul de la Geneva.

2079 - Tratatul de la Geneva.

2080 - Tratatul de la Geneva.

2081 - Tratatul de la Geneva.

2082 - Tratatul de la Geneva.

2083 - Tratatul de la Geneva.

2084 - Tratatul de la Geneva.

2085 - Tratatul de la Geneva.

2086 - Tratatul de la Geneva.

2087 - Tratatul de la Geneva.

2088 - Tratatul de la Geneva.

2089 - Tratatul de la Geneva.

2090 - Tratatul de la Geneva.

2091 - Tratatul de la Geneva.

2092 - Tratatul de la Geneva.

2093 - Tratatul de la Geneva.

2094 - Tratatul de la Geneva.

2095 - Tratatul de la Geneva.

2096 - Tratatul de la Geneva.

2097 - Tratatul de la Geneva.

2098 - Tratatul de la Geneva.

2099 - Tratatul de la Geneva.

2100 - Tratatul de la Geneva.

LECȚIE DE RECAPITULARE

RECAPITULARE UNITATEA 5

Primul Război Mondial

Obiectivele lecției:

- Identificarea cauzelor Primului Război Mondial.
- Identificarea statelor participante în război.
- Identificarea rezultatelor războiului.

Conținutul lecției:

Primul Război Mondial a fost un război mondial care a durat de la 1914 la 1918. A fost cel mai sângeros război din istoria omenirii. A implicat aproape toate statele din lume. Războiul a fost cauzat de o serie de factori, inclusiv rivalitatea dintre statele mari, alianțele militare și tensiunile politice. Războiul a avut consecințe devastatoare, inclusiv milioane de victime și distrugeri deosebite. Războiul a dus la schimbări majore în lumea globală, inclusiv la creșterea influenței statelor mici și la apariția noilor state naționale.

Activități:

- Activitate 1: Identificarea cauzelor războiului.
- Activitate 2: Identificarea statelor participante în război.
- Activitate 3: Identificarea rezultatelor războiului.

Evaluare:

Test de evaluare la sfârșitul lecției.

LECȚIE DE EVALUARE

UNITATEA 5 EVALUARE

1. Completați tabelul cu numele statelor participante în primul război mondial.

Stat	Participare
Austria-Ungaria	Da
Rusia	Da
Germania	Da
Italia	Da
Serbia	Da
România	Da
Belgia	Da
Francia	Da
Statele Unite	Da
Japonia	Da
China	Da
Coreea	Da
Indonezia	Da
Philippine	Da
Alte state	Da

2. Care sunt cauzele Primului Război Mondial?

1. Rivalitatea dintre statele mari.
2. Alianțele militare.
3. Tensiunile politice.

3. Care sunt statele participante în primul război mondial?

1. Austria-Ungaria, Rusia, Germania, Italia, Serbia, România, Belgia, Franța, Statele Unite, Japonia, China, Coreea, Indonezia, Philippine, Alte state.

4. Care sunt rezultatele Primului Război Mondial?

1. Măreștea fetească, pentru o vizualizare adecvată a elementelor de interes.

– Revine la prima pagină a manualului digital.

– Accesează pagina anterioară paginii curente.

– Accesează ultima pagină a manualului digital.

– Accesează pagina următoare paginii curente.

– Deschide cuprinsul manualului digital.

– Mărește fereastra, pentru o vizualizare adecvată a elementelor de interes.

– Micșorează pagina.

– Oferă mai multe informații despre varianta digitală a manualului.

Repere cronologice

Marile alianțe politico-militare

- **Puterile Centrale (1882):** Alianța Germania, Austro-Ungaria și Italia
- **Antanta:**
 - Alianța Franța – Rusia (**1893**)
 - Alianța Anglia – Franța (**1904**)
 - Alianța Anglia – Rusia (**1907**)

1914-1918 – Primul Război Mondial

- Victoria Antantei împotriva Puterilor Centrale

1917 – Instaurarea regimului comunist din Rusia

- Revoluția bolșevică a lui Vladimir Ilici Lenin

Tratatele de Pace

- Conferința de la Paris (1919-1920) cu statele învinse:
 - Germania (**1919**)
 - Austria (**1919**)
 - Bulgaria (**1919**)
 - Ungaria (**1920**)

Regimuri democratice interbelice

- S.U.A., Marea Britanie, Franța, România

1922 – Instaurarea regimului fascist din Italia

- Marșul asupra Romei – Benito Mussolini devine prim-ministru al Italiei.

1929-1933 – Marea Criză Economică Mondială

- Prăbușirea Bursei de Acțiuni din S.U.A și extinderea crizei în Europa

1933 – Instaurarea regimului nazist din Germania

- Adolf Hitler devine cancelar al Germaniei.

1937 – Formarea alianței numite Axa Berlin-Roma-Tokyo

- Alianța militară dintre Germania, Italia și Japonia

1939-1945 – Al Doilea Război Mondial

- Alianța Națiunilor Unite învinge Axa Berlin – Roma – Tokyo.

1947 – Începe Războiul Rece

- Între Statele Unite ale Americii și Uniunea Sovietică începe o perioadă de tensiuni.

1957 – Formarea Comunității Economice Europene

- Tratatul de la Roma este semnat de Franța, Republica Federală Germania, Italia, Belgia, Olanda, Luxemburg.

1989-1991 – Revenirea la democrație, după înlocuirea regimurilor totalitare comuniste din Europa Centrală și de Răsărit

- **1989** – căderea regimurilor comuniste în Polonia, Ungaria, Republica Democrată Germană, Bulgaria, Cehoslovacia, România.
- **1991** – căderea regimului comunist și destrămarea URSS.

I. Ordonează cronologic următoarele evenimente istorice:

- Marea Criză Economică Mondială • Înlocuirea regimurilor totalitare comuniste din Europa Centrală și de Răsărit • Primul Război Mondial • Începutul Războiului Rece • Al Doilea Război Mondial • formarea Puterilor Centrale • instaurarea nazismului în Germania • formarea Comunității Economice Europene

II. Pe baza textului de mai jos, menționează:

- două metode prin care dictatorii au încercat să creeze un nou model de cetățean;
- două spații istorice.

„Pentru a-și pregăti popoarele pentru războaiele de care era nevoie în realizarea obiectivelor expansioniste, dictatorii și-au înmulțit încercările de a militariza societatea. Prin intermediul propagandei, al învățământului, prin instruirea și reînarmarea tineretului, ei au încercat să creeze un nou model de cetățean - care să fie supus, disciplinat, cu spirit de sacrificiu și războinic. Dictatorii voiau să-și convingă popoarele că războiul nu este ceva care să aducă regrete, o modalitate de a recunoaște că eforturile diplomatice eșuaseră, ci era mai degrabă ceva binevenit. Războiul era condiția naturală a omului, el trebuia sărbătorit și nu condamnat. [...]

Războiul, și numai războiul [Al Doilea Război Mondial 1939-1945], a dus la distrugerea celor două regimuri, dar nu înainte ca dictatorii să aducă dezastrul asupra propriilor popoare și asupra Europei. Italia a fost înfrântă de armate străine și a căzut pradă într-un război civil crunt și sângeros. Germania și-a văzut milioane de cetățeni murind și industria și infrastructura distruse. Țara a fost apoi sfâșiată în două de puterile învingătoare.”

(Serge Berstein, Pierre Milza, *Istoria secolului XX*, vol. I)

III. Stabilește dacă enunțurile de mai jos sunt adevărate sau false:

- Antanta a câștigat Al Doilea Război Mondial.
- Adolf Hitler a devenit cancelarul Germaniei în anul 1933.
- Războiul Rece s-a declanșat după Al Doilea Război Mondial, între S.U.A. și Germania.
- În perioada interbelică, Franța a fost condusă politic de un regim totalitar.
- Primul Război Mondial s-a încheiat în anul 1918.
- Al Doilea Război Mondial a început în anul 1945.
- Tratatul de la Roma a pus capăt Războiului Rece.
- În anul 1991 s-a destrămat URSS.

A	F
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐

IV. Menționează două caracteristici ale regimurilor politice democratice.

V. Completează spațiile libere cu termenii istorici potriviți din lista de mai jos:

Germania, persecuții, drepturile, evreilor, cetățeni, sinagogile

„Antisemitismul a fost o caracteristică permanentă a dictaturii hitleriste. Însă persecuțiile împotriva ... au avut loc în valuri succesive. Primul val de persecuții s-a petrecut în aprilie 1933. Hitleriștii s-au prefăcut că-i consideră pe primii evrei emigrați vinovați de rezervele manifestate în străinătate față de La 1 aprilie, magazinele evreiești au fost invadate de S.A., iar evreii au fost loviți și jefuiți. [...] Al doilea val de persecuții s-a produs în 1935 prin legile de la Nürnberg. Nu erau recunoscuți ... germani decât cei ce aveau sânge arian. Evreii și-au pierdut, deci, toate ... civile; erau considerați doar străini tolerați pe pământul german [...]. Asasinarea consilierului ambasadei germane Ernst vom Rath, la Paris, în noiembrie 1938, de către tânărul evreu Grünspan, nu a fost decât un pretext pentru declanșarea celui de-al treilea val de Ele au luat, în acest caz, aspectul unor adevărate pogromuri, în timpul a ceea ce s-a numit *săptămâna de cristal*: au fost incendiate casele evreilor și”

(Claude David, *Hitler și nazismul*)

Se acordă 10 puncte din oficiu.

I. 24 de puncte (8×3p)	II. 16 puncte (2×4p+2×4p)	III. 24 de puncte (8×3p)	IV. 8 puncte (2×4p)	V. 18 puncte (6×3p)	Total 100 de puncte
---------------------------	------------------------------	-----------------------------	------------------------	------------------------	------------------------

U1

UNITATEA 1: INTRODUCERE

Lecția 1: Spațiul geografic și mediul natural

Lecția 2: Periodizarea istoriei românilor

Recapitulare

Evaluare

DICȚIONAR

antropic: care este datorat acțiunii omului, cu urmări asupra reliefului, a vegetației și a cliimei.

cultură: totalitatea valorilor materiale și spirituale create de omenire și a instituțiilor necesare pentru comunicarea acestor valori.

civilizație: nivel de dezvoltare materială și spirituală a societății dintr-o epocă dată, a unui popor, a unui stat.

edificiu: clădire publică mare, construcție impunătoare (adăpostind o instituție).

CRONOLOGIE

PREISTORIA

acum 1,8/1,4 milioane de ani
- cca sec. VI î.H.

Epoca pietrei

Paleoliticul

1,8/1,4 milioane – 12 000 î.H.

Mezolititicul

12 000 î.H. – 7 000 î.H.

Neoliticul

7 000 î.H. – 3 500 î.H.

Epoca metalelor

Epoca bronzului

3 500 î.H. – 1 200 î.H.

Epoca fierului

1 200 î.H. – 514/513 î.H.

ANTICHITATEA

514/513 î.H. – sec. VIII/IX

EVUL MEDIU

sec. VIII/IX – sec. XVII/XVIII

EPOCA MODERNĂ

sec. XVII/XVIII – 1918

EPOCA CONTEMPORANĂ

1918 – până astăzi

Spațiul geografic și mediul natural

Spațiul geografic și mediul natural au avut, din cele mai vechi timpuri, o influență importantă asupra omului. Modelarea spațiului, prin intervenții antropice, precum defrișările, construcția unor așezări sau a drumurilor și a căilor de acces, au determinat, de-a lungul timpului, o influență pozitivă asupra vieții omului. Spațiul geografic unde a apărut și s-a dezvoltat poporul român este unul diversificat, cu-prinzând, în proporții relativ egale, munți, dealuri și podișuri sau câmpii.

Harta geografică a României

Teritoriul României de azi a apărut târziu, raportat la evoluția geologică. Cu sute de milioane de ani în urmă, pe aceste locuri exista o mare întindere de ape, numită Marea Tethys. Treptat, prin încrețirea scoarței terestre, prin erupțiile vulcanice, dar și prin depunerea de flis intramontan, au apărut Munții Carpați, iar ulterior, prin depunerea de sedimente, și celelalte unități de relief: dealurile, podișurile și câmpiile. Ultimul teritoriu format a fost Delta Dunării, un pământ aflat în permanentă schimbare și în zilele noastre.

Cele trei elemente care definesc spațiul geografic românesc sunt: **Carpații, Dunărea și Marea Neagră**. Acestea au influențat decisiv dezvoltarea comunităților umane locale și a **culturilor** materiale existente pe acest teritoriu.

Carpații au oferit comunităților umane adăpost în caz de pericole, mai ales în momentul invaziilor popoarelor migratoare și în timpul numeroaselor războaie care au avut loc în acest teritoriu. Munții au oferit resurse diverse, începând cu lemnul și piatra, folosite la construcțiile localităților, a locuințelor și a **edificiilor** publice, dar și surse de hrană, vegetală și animală. Din cele mai vechi timpuri, oamenii acestor locuri au exploatat metale precum fierul sau minereurile prețioase, respectiv aurul și argintul. De asemenea, sarea a reprezentat o resursă importantă pe care oamenii au exploatat-o din dealurile subcarpatice sau din depresiuni intramontane.

Dunărea a reprezentat, de-a lungul timpului, nu o graniță, ci o cale de comunicare pentru populațiile care locuiau în jurul marelui fluviu. Importanța economică a Dunării este relevată de transportul pe Dunăre, dar și de resursele naturale pe care le oferea, în special peștele. În zilele noastre, Dunărea reprezintă o importantă arteră fluvială a Europei. Sectorul său inferior, de la Baziaș la vărsare, având lungimea de 1075 de kilometri, se află pe teritoriul României.

Munții Carpați

Marea Neagră prezintă pe teritoriul României un litoral de 245 de kilometri lungime, între brațul Chilia, al Dunării, la Nord, și granița cu Bulgaria, la Sud. Țărmurile acestei mări, numită de antici Pontus Euxinus, au reprezentat un teritoriu ospitalier pentru așezarea unor colonii grecești precum Histria, Tomis și Callatis. Importanța economică a Mării Negre în perioada contemporană provine atât din turismul estival, dar și din transporturile navale și din pescuit.

Dunărea

Importanța factorilor geografici în dezvoltarea comunităților locale

Relieful variat și clima temperat-continentală au determinat condițiile necesare dezvoltării comunităților umane pe teritoriul României. Munții Carpați au oferit resurse vegetale și minerale diverse, dar și refugiu în caz de migrații sau războaie.

Dealurile și podișurile, cu o climă mai blândă, nefiind expuse vânturilor estice, au oferit atât adăpost, cât și teren agricol comunităților umane. Vastele întinderi de pădure, care au ocupat teritoriul colinar al spațiului românesc, au reprezentat resurse economice, dar și adăpost în caz de pericole.

Nu în ultimul rând, întinsele câmpii ale țării au oferit un teren fertil pentru agricultură, în special pentru cultivarea cerealelor.

Rețeaua hidrografică densă, numeroasele lacuri și iazuri, precipitațiile bogate în anumite luni ale anului au oferit condiții pentru dezvoltarea orașelor și a unor activități economice, precum amenajările hidrografice sau pescuitul.

Toți acești factori naturali au oferit condiții prielnice pentru dezvoltarea unor așezări rurale și urbane pe teritoriul României, determinând o densitate a populației de 83 de locuitori per kilometru pătrat.

Marea Neagră

Aplicații

1. Identifică pe harta de la pagina anterioară culorile care reprezintă: munți, dealuri/podișuri și câmpii.
2. Identifică cea mai importantă apă curgătoare de pe teritoriul României, precum și două avantaje ale existenței acesteia aici.

3. Pe baza textului de mai jos, precizează:

- o cauză pentru care întinderile mari de păduri au influențat viața comunităților umane care locuiau în ținutul carpato-danubiano-pontic;
- un motiv pentru care, în zilele noastre, întinderile de păduri sunt mult mai reduse decât în trecut.

„Ce știm despre pădurea ținutului carpato-danubiano-pontic în vremurile neguroase ale preistoriei, apoi în vremea dacilor și în aceea a Daciei Romane? Un fapt e sigur: era mult mai întinsă decât astăzi, acoperea nu numai munții, dar și dealurile și o mare parte a câmpiei. Transilvania, al cărei nume însuși implică existența pădurilor mari ce o despărteau de vasta câmpie a Dunării și a Tisei, Moldova, unde codrii uriași acopereau dealurile, coborând până la vărsarea Siretului și a Prutului, Muntenia sau Țara Românească, unde, cu excepția Bărăganului și a stepei Burnazului, puteai să mergi de la munte până la Dunăre numai prin codri erau țări de pădure, de codri uriași; oamenii erau puțini, iar pădurea imensă.”

(Constantin C. Giurescu, *Istoria pădurii românești din cele mai vechi timpuri până astăzi*)

4. Copiază tabelul pe o foaie, apoi scrie câte activități umane și resurse naturale cunoști pentru fiecare formă de relief precizată.

Forma de relief	Munți	Dealuri și podișuri	Câmpii
Activități umane	• creșterea animalelor • ...	• cultivarea pomilor fructiferi • ...	• cultivarea cerealelor • ...
Resurse naturale	• aur • ...	• sare • ...	• petrol • ...

Prezentare

Pornind de la afirmația „Pădurea reprezintă plămânul verde al planetei”, realizează o scurtă prezentare (5-10 rânduri) privind importanța protejării resurselor forestiere pentru viitorul românilor.

Periodizarea istoriei românilor

DICȚIONAR

obelisc: monument comemorativ de origine egipteană, de forma unui trunchi de piramidă, alcătuit de obicei dintr-un singur bloc de piatră și acoperit cu inscripții.

clepsidră: instrument pentru măsurarea timpului după cantitatea de apă sau de nisip scursă printr-un orificiu.

Clepsidră

Pentru a studia istoria este nevoie să cunoaștem izvoarele istorice sau acele dovezi ori urme pe care ni le oferă trecutul.

Din cele mai vechi timpuri, oamenii au încercat să creeze sisteme de măsurare a timpului istoric. Primii care au și reușit acest lucru s-au folosit de fenomene naturale, precum alternanța anotimpurilor, ciclurile Lunii, satelitul natural al Pământului, sau poziția stelelor pe cer.

Cele mai importante unități de măsurare a timpului au fost stabilite cu mii de ani în urmă, în Mesopotamia, de către sumerieni, care au folosit pentru prima dată cele 12 luni.

Mai târziu, egiptenii antici, folosindu-se de mișcarea nocturnă a stelelor, au împărțit noaptea în 12 unități. Astfel au apărut orele, pe care tot egiptenii le-au și măsurat. Ei s-au folosit de umbrele solare pe care marile **obeliscuri** le trasau de-a lungul zilei. Aceste mecanisme de măsurare a timpului nu erau utile în timpul zilelor noroase. De aceea, au apărut mecanisme bazate pe folosirea apei în **clepsidre**.

Ulterior, timpul a fost împărțit în ani. Un an reprezintă timpul necesar pentru ca Pământul să se rotească în jurul Soarelui.

Sisteme de împărțire a timpului

Sistemele de împărțire a timpului istoric nu au fost aceleași peste tot. Romanii foloseau fondarea Romei (753 î.H.) pentru începutul calendarului erei lor. Creștinii au stabilit mai târziu calendarul, prin secolul al VI-lea, luând nașterea lui Iisus drept reper pentru începutul erei creștine. Arabii au folosit un alt sistem de măsurare a erelor, ghidându-se după mutarea lui Mahomed de la Mecca la Medina, care avusese loc în anul 622 d.H.

Epocile istorice au fost împărțite în funcție de etapele de dezvoltare a diferitelor regiuni istorice. Diferite evenimente istorice au determinat împărțirea timpului în ere și epoci.

Epocile istorice în spațiul românesc de la nord de Dunăre

PREISTORIA - cea mai veche și mai îndelungată perioadă din istoria omenirii a fost împărțită în două epoci: **epoca pietrei** și **epoca metalelor**.

Epoca pietrei se împarte, la rândul său, în 3 etape: **paleoliticul** (epoca veche a pietrei), care coincide cu apariția omului și cu folosirea uneltelor cioplite în piatră, **mezoliticul** (epoca de mijloc), în care sunt atestate și procese de perforare a pietrei, precum și **neoliticul** (epoca nouă a pietrei), în care se folosesc unelte și arme prin șlefuirea pietrei.

Epoca metalelor este împărțită, conform istoricilor, în 2 perioade: **epoca bronzului** și **epoca fierului**. **Epoca bronzului** începe în mileniul al IV-lea î.H., comunitățile umane folosind unelte și arme de bronz, un aliaj de cupru și cositor (staniu). **Epoca fierului** a apărut pe teritoriul României de azi ceva mai târziu, la sfârșitul mileniului al II-lea î.H., pe valea Dunării, mai întâi în Banat și Oltenia. Utilizarea fierului a determinat progrese importante în agricultură, în condițiile în care unelte de fier erau net superioare din punctul de vedere al rezistenței. Pe de altă parte, utilizarea fierului are legătură și cu numeroasele conflicte militare ale epocii, armele din acest metal oferind un avantaj comunităților care îl dețineau.

Epoca fierului are, la rândul ei, două etape: prima epocă a fierului se numește **Hallstatt**, iar a doua, **La Tène**. În perioada **Hallstatt**, comunitățile locale făceau parte din neamul tracilor, popor indo-european care trăia, în acele timpuri, în Peninsula Balcanică și în estul Europei. În perioada La Tène, în secolul al V-lea î.H., apar geții în scrierile istoricului Herodot.

ANTICHITATEA reprezintă perioada cuprinsă între apariția geților în izvoarele istorice, în secolul VI î.H., și desăvârșirea etnogenezei poporului român, proces îndelungat, încheiat între secolele al VIII-lea și al IX-lea d.H. Este o perioadă tulburătoare în istoria spațiului românesc, caracterizată prin mari transformări demografice după cucerirea Daciei de către romani.

EVUL MEDIU reprezintă o perioadă în care poporul român și-a format statul și instituțiile necesare funcționării acestuia. Epoca începe odată cu apariția poporului român și se întinde până în secolele XVII-XVIII.

EPOCA MODERNĂ reprezintă perioada apariției națiunii române, proces desăvârșit prin făurirea statului național unitar, în 1918. Este o etapă marcantă în istoria românilor, prin avântul cultural, al ideilor politice și economice. Acum pătrund în spațiul românesc marile idei modernizatoare europene.

EPOCA CONTEMPORANĂ cuprinde perioada dintre Marea Unire din 1918 până în zilele noastre. Din punct de vedere politic, perioada interbelică se caracterizează prin democrație și prin respectarea drepturilor și a libertăților cetățenești. În perioada postbelică, a fost impus un regim politic totalitar, comunist. Această etapă s-a încheiat la sfârșitul secolului al XX-lea, prin Revoluția din decembrie 1989 și prin revenirea regimului politic democratic.

Aplicații

1. Citește cu atenție textul de mai jos, apoi:

- Împreună cu colegul de bancă, realizați un proiect de grup care să reliefeze trei semnificații ale temei „celuilalt” de-a lungul istoriei. Fiecare va căuta semnificații ale temei respective, iar la final scrieți pe un carton cele mai bune trei reprezentări.

- Precizați un argument care să demonstreze că „străinul este prin excelență un personaj negativ” raportat la comunitatea unde încearcă să se integreze.

„Oamenii locuiesc în zone geografice diferite, la centru sau periferie, în spații urbane sau rurale. La o distanță mai mică sau mai mare, ei au vecini pe care îi consideră străini. Aceștia sunt *ceilalți*, cei care arată diferit, comportă caracteristici și trăsături diferite. *Străinul* este omniprezent în imaginarul tuturor comunităților lingvistice. [...] Cercetătorii francezi Marc Guillaume și Jean Baudrillard includ în categoria lui celălalt (*l'autre*) semnificațiile de *străin*, *imigrant* sau *marginal*. [...]”

Otilia Sârbu susține, în studiul *Imagologie regăsită* (2013), că străinul este «prin excelență un personaj negativ [...] și nu ar putea fi altfel, decât dacă s-ar lepăda de propriile daturi și le-ar lua pe ale noastre». Cercetătoarea română are în vedere faptul că acei oameni care alcătuiesc o categorie de inși au aceleași trăsături, se cunosc între ei și poartă numele de *noi*, se disting de ceilalți prin toate caracteristicile posibile.”

(Elisaveta Iovu-Macari, *Imaginea celuilalt ca obiect de studiu al imagologiei*)

2. Pornind de la imaginea alăturată, realizează un scurt enunț în care să folosești următorii termeni istorici: agricultură, Evul Mediu, exploatare, categorii sociale, nobili, țărani.

Mic ghid:

- Respectă structura: început, cuprins și concluzie.
- Descrie faptele în ordinea cronologică.
- Folosește fiecare termen cerut doar o singură dată.

3. Completează, în tabel, câte o caracteristică a fiecărei epoci istorice:

Epocile istoriei	Caracteristică
Preistoria	
Antichitatea	
Evul Mediu	
Epoca modernă	
Epoca contemporană	

Spațiul geografic natural

Viața omului a fost influențată de mediul înconjurător.

Mediul natural din spațiul românesc a oferit resursele necesare supraviețuirii comunităților locale și în condițiile vitrege ale unor schimbări climatice care au avut loc de-a lungul istoriei.

- **Munții Carpați** au oferit adăpost față de condițiile climatice sau de invaziile migratorilor, dar și resurse naturale diverse pentru comunitățile umane.

- **Dunărea** a oferit atât resurse de hrană, dar și o cale de comunicație între comunitățile umane care ocupau teritoriile înconjurătoare.

- Țărml **Mării Negre** a reprezentat leagănul expansiunii civilizației grecești și a primelor orașe din teritoriul românesc.

În ultimele decenii, pe platforma continentală a Mării Negre, au fost descoperite și exploatate importante resurse de petrol și gaze naturale.

Periodizarea istoriei românilor

Din timpurile străvechi, oamenii au încercat să măsoare timpul istoric.

Istoricii au împărțit timpul în epoci, ținând cont de evenimentele importante din istoria umanității.

Preistoria

(acum 1,8/1,4 milioane de ani - cca sec. VI î.H.)

Epoca pietrei

- **paleolitic:** 1,8/1,4 milioane – 12 000 î.H.

- **mezolitic:** 12 000 î.H. – 7 000 î.H.

- **neolitic:** 7 000 î.H. – 3 500 î.H.

Epoca metalelor

- **epoca bronzului:** 3 500 î.H. – 1 200 î.H.

- **epoca fierului:** 1 200 î.H. – 514/513 î.H.

Antichitatea (514/513 î.H. - sec. VIII/IX d.H.)

Evul Mediu (sec. VIII/IX - sec. XVII/XVIII)

Epoca modernă (sec. XVII/XVIII - 1918)

Epoca contemporană (1918 - până astăzi)

EVALUARE

I. Pornind de la textul de mai jos, precizează:

- deceniul, secolul și mileniul la care se referă sursa dată;
- două spații istorice din sursa dată.

„Mircea [cel Bătrân] caută aliați și îi găsește [...] în poloni. La 10 decembrie 1389, [...] trimișii lui Mircea [cel Bătrân] [...] încheiau la Radom, la miazăzi de Varșovia, un tratat de alianță cu Vladislav Iagello. [...] La 17 martie 1390 [...] se face o specificare mai amănunțită a condițiilor alianței. Se prevedea, de data aceasta, că regele Poloniei nu va porni la războiul contra Ungariei fără să fi comunicat lui Mircea [cel Bătrân] și divanului acestuia motivul, perspectivă aprobată în prealabil de sfatul polon. De asemenea, dacă s-ar face pace între Sigismund, regele Ungariei, și Mircea [cel Bătrân], ea va trebui să fie acceptată și confirmată și de Vladislav [Iagello]. Orice membru nou ar intra în această alianță va fi nevoit să respecte prevederile contractului.”

(Constantin C. Giurescu, *Istoria Românilor*)

II. Ordonează cronologic următoarele epoci istorice:

- Epoca Modernă • Epoca Fierului • Epoca Bronzului • Epoca Contemporană • Neoliticul
- Epoca Medievală • Paleolitic • Mezolitic.

III. Stabilește dacă enunțurile de mai jos sunt adevărate sau false:

- Metalurgia fierului a apărut în paleolitic.
- Epoca neolitică se caracterizează prin șlefuirea obiectelor din piatră.
- Geții au trăit în epoca contemporană.
- Apariția națiunii române a avut loc în epoca modernă.
- Regimul comunist a fost impus în România în epoca medievală.
- Prin Revoluția din decembrie 1989 a revenit regimul politic democratic în România.

A	F
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐

IV. Redactează un eseu de 100-150 de cuvinte în care să folosești următorii termeni istorici:

etnogeneză, mileniu, poporul român, antichitate, daci, epoca medievală, popoare migratoare, Carpați, Dunăre.

Se acordă 10 puncte din oficiu.

I. 15 puncte (3×3p+2×3p)	II. 24 de puncte (8×3p)	III. 24 de puncte (6×4p)	IV. 27 de puncte (9×3p)	Total 100 de puncte
-----------------------------	----------------------------	-----------------------------	----------------------------	------------------------

Carul votiv
de bronz de
la Bujoru,
descoperit
într-un
mormânt
din județul
Teleorman

U2

UNITATEA 2: PREISTORIA ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC

Lecția 1: Epoca pietrei

Studiu de caz: Culturile Cucuteni și Hamangia

Lecția 2: Epoca metalelor

Studiu de caz: Cultura Sărata-Monteoru

Recapitulare

Evaluare

Epoca pietrei

DICȚIONAR

nomad: persoană/colectivitate care nu are așezare statornică într-un spațiu, care se mută dintr-un loc în altul, care rătăcește.

pictură rupestră: pictura realizată pe stânci, bolovani, pereți muntoși abrupti sau pe pereții și tavanele peșterilor, de obicei datând din timpuri preistorice.

statuetă antropomorfă: statuie din lut sau piatră, reprezentând personaje care seamănă cu omul.

statuetă zoomorfă: statuie din lut sau piatră, reprezentând personaje care seamănă cu diverse animale.

CRONOLOGIE

Epoca pietrei

Paleolitic

1,8 milioane î.H. - 12 000 î.H.

Mezolitic

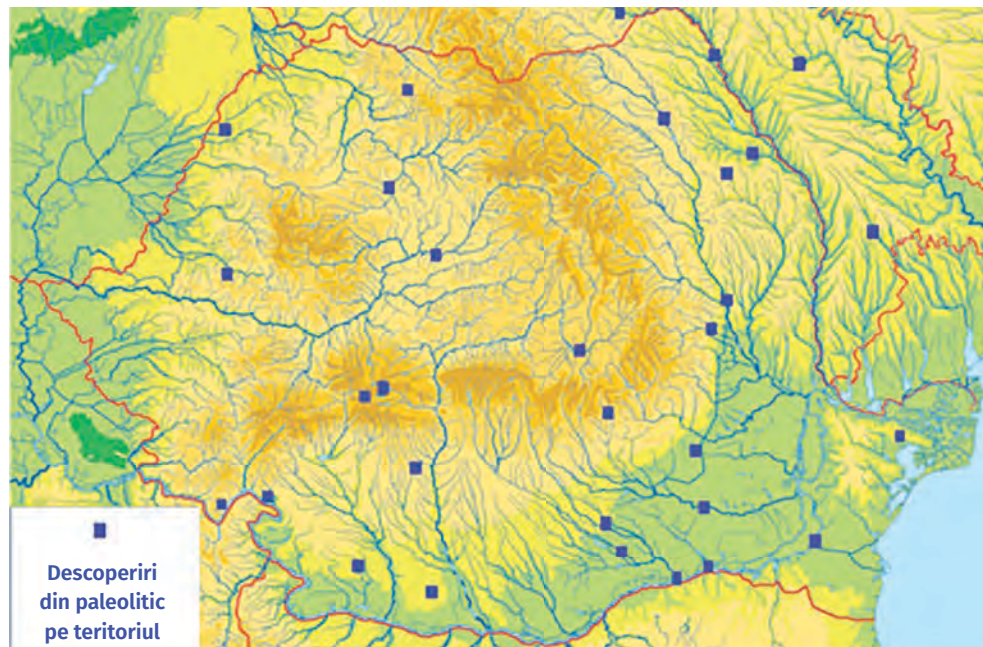
12 000 î.H. - 7 000 î.H.

Neolitic

7 000 î.H. - 3 500 î.H.

În spațiul românesc, preistoria reprezintă cea mai îndelungată perioadă istorică, de la apariția omului până la apariția primelor informații despre geți.

La rândul său, preistoria a fost împărțită în două epoci: epoca pietrei, cuprinzând paleoliticul, mezoliticul și neoliticul, precum și epoca metalelor, cuprinzând epoca bronzului și epoca fierului.

Harta descoperirilor din paleolitic pe teritoriul României

Epoca pietrei reprezintă cea mai îndelungată perioadă din istoria umanității, de la apariția omului pe Pământ până la folosirea uneltelor și a armelor de metal.

În teritoriul carpato-danubiano-pontic, primele dovezi ale existenței omului în epoca preistorică datează de acum circa 1,8-1,4 milioane de ani, pe valea râului Olteț, în județul Vâlcea, la Bugiulești. Într-un depozit de oase de animale, arheologii au descoperit peste 20 de specii. Prezența omului preistoric, Homo Erectus, este atestată în **paleolitic** prin faptul că există urme de zdrobire a acestor oase.

Primele unelte din piatră au apărut cu circa un milion de ani în urmă, pe valea râului Dârjov, în județul Olt. Vorbim de fapt despre bolovani de pe malul râului, ciopliți la unul dintre capete, pentru a putea fi folosiți pe post de unelte.

Mult mai târziu, la Ripiceni, în județul Botoșani, datate cu circa 100 000 de ani în urmă, au fost descoperite alte obiecte care prezintă intervenția omului **nomad**, precum bolovani ciopliți, vârfuri triunghiulare sau unelte de răzuit.

Primele dovezi biologice ale existenței omului pe teritoriul aflat la nord de Dunăre acoperă o perioadă de timp îndelungată, de la 100 000 î.H. până la 30 000 î.H., în localitatea Ohaba-Ponor, județul Hunedoara. Arheologii au descoperit aici câteva falange umane, alături de obiecte prelucrate prin cioplirea pietrei: vârfuri triunghiulare, unelte de răzuit.

Din punct de vedere artistic, populațiile neolitice au folosit peșterile pentru a-și exprima emoțiile prin așa numitele picturi rupestre, care înfățișau mai ales scene de vânatoare și mamifere mari. Un exemplu ar fi cele din Peștera Coliboaia, în Munții Bihorului, picturi negre, datate de acum circa 20 000-30 000 de ani, reprezentând un bizon, un cal, o felină mare, doi rinoceri și capete de urs.

Mezoliticul debutează odată cu sfârșitul ultimei ere glaciare, acum circa 12 000 de ani, când, din cauza creșterii temperaturilor, a topirii gheții și a creșterii nivelului apelor, se produc modificări dramatice în floră și faună, iar oamenii trebuie să

Pictură rupestră din Peștera Coliboaia reprezentând un bizon, Munții Bihor

Pictură rupestră din paleolitic, Peștera Cuciulat, jud. Sălaj

Își adapteze viața la noile realități: animalele mari, precum mamutul lânos, dispar, omul folosește mai mult arcul și săgeata pentru a vâna mai ușor. Tot acum, omul folosește focul pentru a se apăra de fiarele sălbatice, pentru încălzire și pentru prepararea hranei. De asemenea, aceasta este perioada în care începe domesticirea animalelor.

Mai târziu, cu circa 9 milenii în urmă, odată cu trecerea la **neolitic**, oamenii au devenit păstori și agricultori. Domesticirea animalelor și cultivarea plantelor au schimbat obiceiurile umane, iar comunitățile, în mare parte, au devenit sedentare. Cultivarea plantelor a coincis și cu descoperirea ceramicii, a arderii obiectelor din lut, pentru a păstra mai ușor resursele agricole, mai ales cerealele. Unelte au fost perfecționate prin șlefuire, au apărut meșteri specializați în producerea armelor și uneltelor. Resursele de hrană bogate au determinat și o creștere demografică a comunităților umane din această perioadă. Cele mai importante culturi neolitice de pe teritoriul României au fost: Vinca-Turdaș, Hamangia, Tisa, Dudești, Vădastra, Boian. În epoca târzie a neoliticului, numită și eneolitic, cea care face trecerea spre epoca bronzului, culturile Petrești, Sălcuța, dar mai ales Gumelnița și Cucuteni se remarcă prin creațiile artistice deosebite.

Din punct de vedere spiritual, se manifestă o largă răspândire a unor **statuete antropomorfe**, dar și **zoomorfe**.

Vas ceramic neolitic aparținând culturii Boian

Venus din Vidra, statueta antropomorfă, neolitic, Cultura Gumelnița

Aplicații

1. Citește cu atenție textul de mai jos, care explică ritualurile de înmormântare din perioada neolitică, apoi:

- Explică termenul de *necropolă*.
- Numește și alt mod de înmormântare în afară de cel descris de textul dat.

„Toate populațiile creatoare ale neoliticului pe teritoriul României a practicat înhumarea (cu începuturile în paleoliticul superior ori chiar în cel mijlociu), prin depunerea cadavrului fie în poziție ghemuită, fie întinsă. Există necropole cu peste 400 de morminte. Descoperirea sub locuințe a unor morminte de copii ori a unor cranii izolate, pictate sau nu cu ocră roșu, ilustrează ritualuri diversificate de înmormântare.”

(Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, Keith Hitchins, Șerban Papacostea, Pompiliu Teodor, *Istoria României*)

2. Realizează un tabel asemănător în caiet, apoi completează cu câte doi termeni potriviți pentru fiecare perioadă istorică menționată:

Paleolitic	Mezolitic	Neolitic

topor cioplit, bărci scobite, unelte de pescuit, agricultura, topor șlefuit, descoperirea focului

4. Precizează două motive pentru care oamenii preistorici foloseau mamiferele mari în picturile rupestre.

Cap de rinocer, Peștera Coliboaia

Portofoliu

Folosind informații de pe internet, caută dovezi ale existenței omului preistoric în județul tău.

Realizează un portofoliu în care să specifice:

- epoca în care comunitățile umane apar în acest spațiu;
- două îndeletniciri ale acestora;
- o imagine a unei manifestări artistice a omului preistoric în județul tău.

DICȚIONAR

amforă: vas mare, din lut ars, de formă ovoidală, sferică sau alungită, cu fundul adesea ascuțit, cu două toarte simetrice, utilizat în Antichitate, în care se păstrau și se transportau vin, ulei, cereale.

capete ceramice: statui antropomorfe din care s-a păstrat doar capul.

necropolă: cimitir (de înhumare sau de incinerare) din Antichitate.

Statuete antropomorfe feminine cucuteniene

Studiu de caz: Culturile Cucuteni și Hamangia

Cultura Cucuteni

Cultura Cucuteni sau Cucuteni-Tripolia, după numele a două localități din România, respectiv Ucraina, reprezintă cea mai veche și spectaculoasă civilizație neolitică a Europei. Primele descoperiri au fost făcute în satul Cucuteni, lângă Iași, în 1884. Cultura este datată între 5 800-3 500 î.H. și cuprinde o arie destul de extinsă, în nord-estul României, Republica Moldova și vestul Ucrainei.

Cultura Cucuteni se remarcă prin ceramica deosebită, vasele prezentând un decor cu spirale specifice. Culoarele alb, negru și roșu sunt predominante pentru ceramica descoperită în așezările cucuteniene. Au fost create atât vase mici, de tipul paharelor și ceștilor, cât și unele de dimensiuni impresionante, precum **amforele**, în care erau păstrate, probabil, cerealele.

De asemenea, comunitatea umană cucuteniană folosea și figuri ceramice feminine, bogat decorate cu motive geometrice.

Marea inovație a culturii cucuteniene o reprezintă locuințele. Acestea aveau dimensiuni impresionante pentru acele timpuri, fiind prevăzute cu vetre de foc în interior. Comunitățile erau foarte mari pentru acele timpuri, ajungând chiar la mii de indivizi. Totuși, lipseau cu desăvârșire **necropolele**, dar sub fundația unor case au fost descoperite crani și oase umane, ceea ce sugerează că membrii familiei își înhumau morții sub podeaua locuinței.

În ceea ce privește ocupațiile acestei populații neolitice, s-a descoperit că oamenii se ocupau cu agricultura, creșterea animalelor, diverse meșteșuguri, precum olăritul, torsul, țesutul, dar și confecționarea de unelte și podoabe. Descoperirea unui tezaur, având și câteva piese de aur, în satul Brad, județul Bacău, reprezintă dovada clară a faptului că populația cucuteniană știa să prelucreze metalul prețios.

Hora de la Frumușica, Boldești de jos, județul Neamț, vas ceremonial (Cultura Cucuteni)

Aplicații

1. Pe baza textului de mai jos:

- Explică modalitatea în care populația cucuteniană își construia locuințele.
- Numește două motive pentru care aceste locuințe cădeau ușor pradă incendiilor.

„Locuințele cu pereții din împletituri de nuiele sunt cele mai numeroase în așezările din zona submontană. Pereții acestora erau relativ subțiri. Stratul de lut aplicat peste nuiele și uneori trestie rar depășea grosimea de 5 cm și apare în săpături sub forma unor mase de lut ars puțin consistent. Acesta păstrează impresiuni de nuiele, trestie și grinzi subțiri. [...] La unele locuințe pereții erau construiți din blăni de lemn orizontale peste care s-a aplicat stratul de lut. [...] Dispariția locuințelor prin incendii credem că era firească, dacă avem în vedere existența vetrelor deschise din interiorul acestora, iar la arderea lor contribuia posibil și o altă cantitate de materiale inflamabile - lemn și nutrețuri - aflate în vecinătatea imediată a locuințelor.”

(Ștefan Cucos, *Locuințele eneoliticului final din zona subcarpatică a Moldovei*)

Exercițiu

Realizează un scurt eseu, de circa 10-15 rânduri, în care să urmărești avantajele locuirii într-o comunitate cucuteniană.

EXPERIMENT:

incendierea unei imitații de locuință tipică Cucuteni, întocmai precum proceda populația neolitică.

Cultura Hamangia

Cultura Hamangia reprezintă o cultură neolitică din Dobrogea și nord-estul Bulgariei, denumită astfel după descoperirile din satul Baia, numit anterior Hamangia, din județul Tulcea. Ea se întinde pe o perioadă relativ scurtă de timp, între circa 5 200-4 500 î.H.

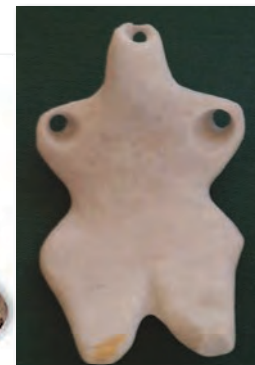
Ceea ce impresionează la această cultură sunt figurinele ceramice de neegalat în perioada neolitică. Cele două statuete, „Gânditorul” și „Femeie șezând”, reprezintă mari realizări ale artei neolitice pe teritoriul României. Alte statuete reprezintă **capete ceramice**, zeități feminine fără cap sau cu capul stilizat.

În ceea ce privește locuințele, au fost descoperite numeroase case dreptunghiulare, multe cu două încăperi, având fundații de piatră și pereți din lemn, căptușiți cu lut. De obicei, aceste locuințe erau așezate pe terasele de pe malurile lacurilor.

Spre deosebire de cultura Cucuteni, în cadrul culturii Hamangia existau necropole extinse de înhumare a morților, precum cea de la Cernavodă, unde au fost găsite și cele două statuete celebre. Multe dintre aceste morminte conțineau arme și unelte din piatră, dar noi, nefolosite, special create pentru acest prilej, iar indivizii erau dispuși în morminte în poziție orizontală, dar chircită, amintind de poziția fetei.

Vas ceramic
(Cultura Hamangia)

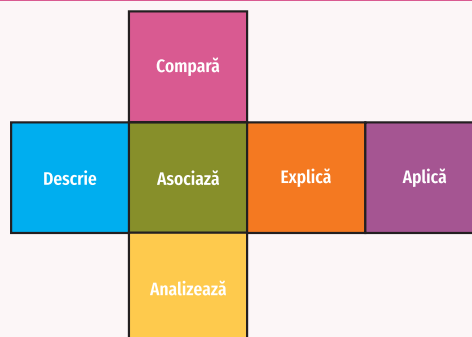

Figurină antropomorfă
(Cultura Hamangia)
Muzeul de la Histria

Aplicații

Gânditorul de la Hamangia și Femeie șezând

Metoda cubului

Formează o echipă împreună cu colegul de bancă, alegeți o culoare și, pornind de la imaginea de mai sus, rezolvați una dintre sarcinile înscrise pe cub.

- **Describe** caracteristicile obiectelor prezentate.
- **Compară** statuetele antropomorfe cu alte obiecte cunoscute.
- **Asociază** cele două statuete cu o anumită epocă istorică.
- **Analizează** materialele din care sunt realizate statuetele antropomorfe.
- **Explică** poziția în care sunt reprezentate cele două statuete.
- **Aplică** - ce utilizare aveau statuetele antropomorfe în epoca respectivă?

Metodă de rezolvare:

■ – Statueta antropomorfă masculină este așezată pe un scăunel și pare că gândește, în timp ce statueta feminină este așezată direct pe pământ, având mâinile pe piciorul drept.

■ – Statuetele antropomorfe de la Hamangia sunt asemănătoare cu alte statuete feminine și masculine descoperite în Dobrogea în aceeași perioadă.

■ – Cele două statuete fac parte din epoca pietrei.

■ – Statuetele antropomorfe sunt realizate din lut ars.

■ – Poziția în care sunt reprezentate cele două statuete arată că personajul masculin e cufundat în gânduri, în timp ce personajul feminin pare că are, de

asemenea, o poziție gânditoare, dar este așezată direct pe pământ și își sprijină mâinile pe genunchiul drept.

■ – Utilizarea pe care o aveau statuetele antropomorfe în epoca respectivă este aceea de ofrandă într-un mormânt.

Investigație

Caută imagini reprezentative ale statuetelor antropomorfe din culturile Cucuteni și Hamangia. Realizează o investigație în care să urmărești asemănări privind materialul din care acestea sunt confecționate, dar și deosebiri privind scopul folosirii statuetelor.

Epoca metalelor

DICȚIONAR

cultură istorică: totalitatea elementelor care compun un cadru social, material și spiritual, creat de o comunitate în decursul existenței sale.

etnic: referitor la apartenența la un popor.

harnașament: totalitatea obiectelor necesare la înhămarea, înșeuarea și conducerea calului.

politeism: religie constituită pe credința în mai mulți zei.

trib: un grup de oameni care au o apartenență și o origine comună.

CRONOLOGIE

Epoca metalelor

Epoca bronzului

3 500 î.H. - 1 200 î.H.

Epoca fierului

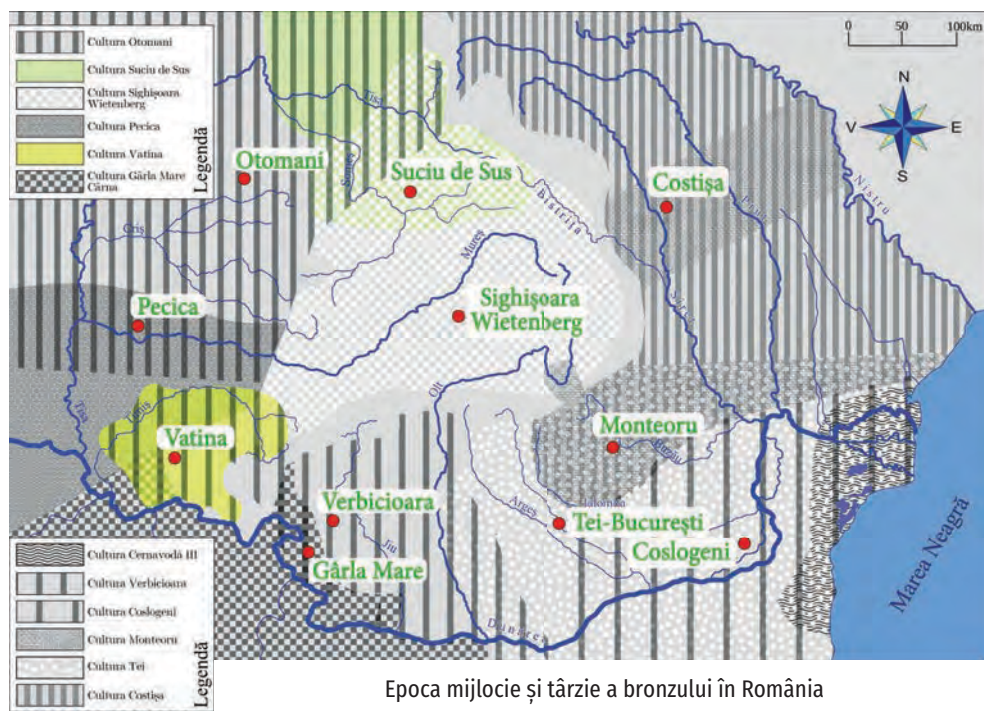
Hallstatt

1 200 î.H. - 500 î.H.

La Tène

500 î.H. - secolul I î.H.

După folosirea uneltelor și a armelor din piatră, treptat, oamenii au început să prelucraze și metalele, iar cele prețioase, precum aurul sau argintul, erau folosite mai ales pentru confecționarea podoabelor. Metalul folosit la început pentru realizarea de unelte și arme a fost bronzul. Mai târziu, odată cu perfecționarea tehnicilor de prelucrare, fierul, mai rezistent și mai dur, a fost preferat în locul bronzului.

Neoliticul a reprezentat nu doar o perioadă de inovație tehnologică legată de sedentarizarea comunităților umane, de perfecționarea uneltelor din piatră prin șlefuire, dar, odată cu domesticirea animalelor și răspândirea culturii plantelor, comunitățile umane au acumulat un surplus de produse. Schimbul între oameni, așa-numitul troc, a căpătat un mare avânt. Pe lângă unelte de piatră și os, **culturile istorice** neolitice de pe teritoriul României de azi au folosit, mai rar, și obiecte metalice. Metalele prețioase (aurul și argintul) erau găsite în stare naturală și folosite pentru a confecționa podoabe.

Metalurgia a apărut în timpul perioadei neolitice, mai întâi cea a bronzului, prin aliajul dintre cupru și staniu sau cositor, iar ulterior prin folosirea minereului de fier, care era mai greu de exploatat, deoarece fierul pur nu se găsea în natură. El trebuia topit în cuptoare mari, a căror construcție necesita cunoștințe mai avansate.

Teritoriul carpato-danubiano-pontic a oferit condiții ideale pentru dezvoltarea metalurgiei, întrucât diversitatea formelor de relief și abundența minereurilor au determinat o înflorire a comunităților umane în epoca metalelor.

Dezvoltarea metalurgiei bronzului a determinat mai multe transformări la nivel economic, social, militar și cultural. Din punct de vedere economic, unii indivizi au acumulat bogăție și s-au impus drept lideri. De asemenea, între categoriile sociale apar mari diferențe de acumulare a bunurilor materiale. Pe măsură ce acumulau bunuri, unii conducători din aceste grupuri umane deveneau lideri militari cu mare autoritate asupra comunității și inițiau lucrări de apărare, precum construcția de cetăți întărite cu valuri de pământ și șanțuri. Astfel, comunitățile umane s-au transformat în **triburi** și, mai târziu, în uniuni de triburi.

Arme din epoca bronzului descoperite pe teritoriul României

Există și transformări culturale. Omul începe să creadă în mai mulți zei, devenind **politeist**.

Cele mai importante culturi din epoca bronzului au fost: Cultura Coțofeni, Glina, Verbicioara, Monteoru. În această perioadă, înmormântările membrilor comunității se modifică: de la înhumare, spre finalul epocii se trece la incinerare.

Este momentul în care au loc și migrațiile triburilor indo-europene, populații de păstori nomazi veniți dinspre est, care, prin amestecul cu vechea populație neolitică europeană au dus la apariția unor noi popoare.

În ceea ce privește epoca fierului, istoricii au împărțit această perioadă, la nivel european, în epoca **Hallstatt** (Hallstatt A și, ulterior, Hallstatt B) și epoca **La Tène**. În această perioadă se generalizează procedeul de incinerare, renunțându-se treptat la înhumare.

Din punct de vedere **etnic**, la nord de Dunăre se individualizează geții, din familia mai mare a popoarelor tracice, care ocupau zone întinse din Peninsula Balcanică. Primele informații despre geți au apărut în secolul al V-lea î.H. Mai târziu, în secolul I î.H., apar primele mențiuni și despre daci la autorii antici.

În epoca fierului, comunitățile umane de pe teritoriul de la nord de Dunăre au folosit metalurgia, cuptoare de prelucrare a minereului de fier, care se găsea în cantități importante în Carpații Occidentali, dar și în alte zone. Pe tot teritoriul de la nord de Dunăre au fost descoperite numeroase unelte, arme și piese de **harnașament** din fier. De asemenea, în această perioadă, ceramica superioară prelucrată la roata olarului se generalizează la comunitățile geto-dacice.

Meșteșugari din epoca fierului - reconstituire

Aplicații

1. Pornind de la textul de mai jos, explică:

- De ce primele obiecte de fier, la început, erau folosite drept ofrande în morminte?
- Un motiv pentru care, la început, obiectele de fier erau folosite doar în spațiul intracarpatic.

„Primele obiecte de fier de pe teritoriul României, descoperite în condiții sigure, provin din necropole (Bobda, Lăpuș), ori din depozite (Rozavlea). Faptul nu pare a fi întâmplător, ci ar putea fi pus în legătură cu raritatea și, deci, cu valoarea, încă mare, atribuită obiectelor de fier în această perioadă. [...]”

Urmărind repartizarea geografică și contextul cultural-istoric al descoperirilor, se poate constata că toate obiectele de fier datate în perioada Hallstatt A provin din spațiul intracarpatic. [...]

În perioada Hallstatt B, utilizarea fierului se va răspândi pe tot teritoriul României.”

(A. László, *Începuturile metalurgiei fierului pe teritoriul României*)

2. Realizează un tabel asemănător în caiet, apoi completează cu câte trei exemple în fiecare coloană, specifice pentru epoca fierului:

Unelte de fier	Arme de fier

3. Precizează un motiv pentru care crezi că războinicul folosea, ca decor, pasărea de pe coif.

Coiful ceremonial celtic de la Ciumești (jud. Satu Mare), epoca fierului, sec. IV î.H.

Portofoliu

Realizează un scurt eseu în care să demonstrezi că spațiul de la nord de Dunăre a fost unul propice dezvoltării metalurgiei, apoi adaugă-l în portofoliul tău tematic.

Studiu de caz: Cultura Sărata-Monteoru

Bijuterii (cultura Monteoru)

Vas cu toartă supraînălțată (cultura Monteoru)

Arme și unelte din piatră și os
(cultura Monteoru)

Cultura Sărata-Monteoru este o cultură reprezentativă din epoca bronzului, de pe teritoriul României. Ea este datată între secolele XXX-XVI î.H. Numele culturii este împrumutat de la localitatea Sărata-Monteoru din județul Buzău, dar aria de răspândire depășește această zonă: până în partea de sud-est a Transilvaniei, zona de sud și centru a Moldovei și nordul Munteniei.

Populația acestei culturi din epoca bronzului folosea înălțimile naturale pentru a-și realiza locuințele. Ele erau construite din lemn și pământ, având numeroase alte anexe, precum ateliere pentru ceramică sau cuptoare, fiind descoperite doar locuințe de suprafață, nu și bordeie. De asemenea, sunt indicii că se folosea și sarea, probabil datorită schimburilor comerciale. Nu au fost descoperite indicii de exploatare a acestui zăcămintă natural, deși zona Buzăului deține importante rezerve naturale de sare.

Populația culturii Sărata-Monteoru se ocupa cu agricultura și creșterea animalelor, dar existau și ateliere de prelucrare a ceramicii. Ceramica acestei culturi iese în evidență prin modelarea ceștilor și a vaselor de ofrandă. De asemenea, oamenii se îndeletniceau și cu prelucrarea bronzului, din care erau confecționate arme sau poadoabe.

Există necropole cercetate de arheologi care atestă faptul că oamenii din acele timpuri își înhumau morții, dar îi și incinerau. Mormintele erau simple gropi săpate în pământ, care conțineau resturi de oase umane arse, dar, de multe ori, însoțite de resturi de animale. Acest fapt demonstrează practicarea unor sacrificii animale odată cu înmormântarea.

Aplicații

1. Pornind de la harta epocii bronzului, menționează trei râuri pe cursul cărora s-au așezat locuitorii culturii Monteoru.

2. Citește cu atenție textul de mai jos, apoi:

- Dă trei exemple de obiecte ceramice specifice culturii Monteoru.
- Explică cum sunt decorate vasele de categorie fină.

„Pentru epoca bronzului la nordul Dunării Inferioare, una dintre cele mai importante manifestări culturale arheologice este cea cunoscută drept cultura Monteoru. Pentru cea mai veche locuire Monteoru, reprezentată prin nivelul Zănoaga I din stațiunea de la Năeni-Zănoaga-Cetatea 2, repertoriul ceramic este constituit din: cești cu o singură toartă trasă din buză, castroane [...] cu proeminențe, uneori perforate, trase din buză; amforete cu corp etajat și marginea evazată, cu toarte aplicate la partea inferioară a pântecului, vase de provizii, de dimensiuni mari cu profil în S alungit, cu marginea răsfrântă. Decorul lipsește de pe aceste vase din categoria fină.”

(Ion Motzoi-Chicideanu, Monica Șandor-Chicideanu,
Câteva date noi privind cronologia culturii Monteoru)

3. Menționează un motiv pentru care așezările culturii Sărata-Monteoru erau situate mai ales pe culmile unor dealuri.

4. Precizează modul în care locuitorii culturii Sărata-Monteoru își construiau locuințele.

Reflecție istorică

Realizează un scurt articol pentru un ziar local, în care să demonstrezi eficiența metalurgiei bronzului pentru comunitățile umane care locuiau în cultura Sărata-Monteoru.

Preistoria reprezintă epoca istorică de la apariția omului pe teritoriul de la nordul Dunării până la atestarea în documente a geților.

Comunitățile umane au găsit în spațiul carpato-danubiano-pontic un spațiu prielnic vieții, atât prin relieful diversificat, munți, dealuri și podișuri, câmpii întinse, dar și prin resursele naturale, păduri, ape bogate în pește, sare, minereuri.

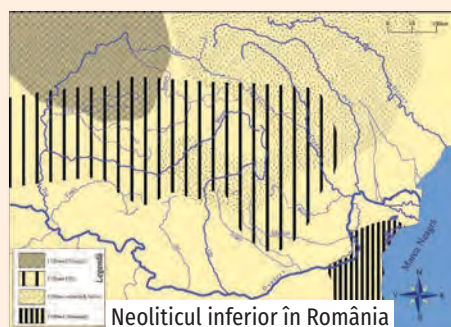
Epoca pietrei a fost împărțită în trei etape:

- **paleolitic**
(epoca pietrei cioplite, a vânătorilor și a culegătorilor);
- **mezolitic**
(epoca topirii ghețurilor și a dispariției faunei mari);
- **neolitic**
(epoca pietrei șlefuite, a agriculturii și a olăritului).

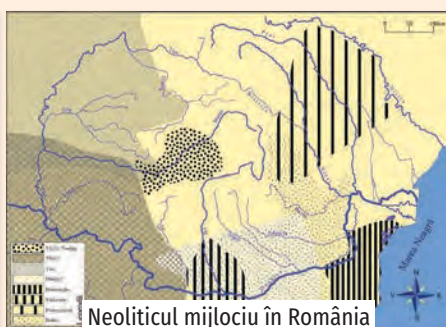

Topor cioplit, folosit de oameni în paleolitic

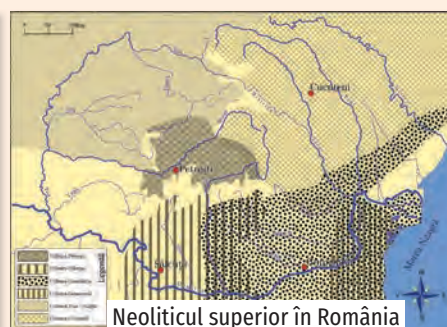
Apariția metalurgiei a determinat o rezistență mai mare a uneltelor și a armelor, prin folosirea bronzului și, ulterior, a fierului.

Neoliticul inferior în România

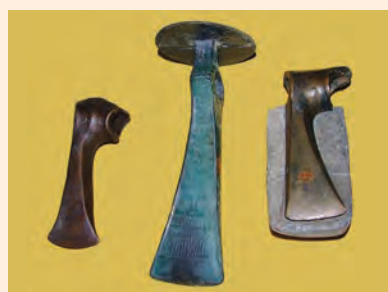
Neoliticul mijlociu în România

Neoliticul superior în România

Epoca metalelor a fost împărțită în:

- **epoca bronzului**
(apariția metalurgiei bronzului, un aliaj de cupru și staniu);
- **epoca fierului:**
 - **Hallstatt**
(prima perioadă a fierului);
 - **La Tène**
(a doua perioadă a fierului).

Topoare de luptă aparținând culturii Wietenberg, Valea Chioarului, jud. Maramureș

Săbii aparținând epocii bronzului, sec. XVII î.H., Apa, jud. Satu Mare

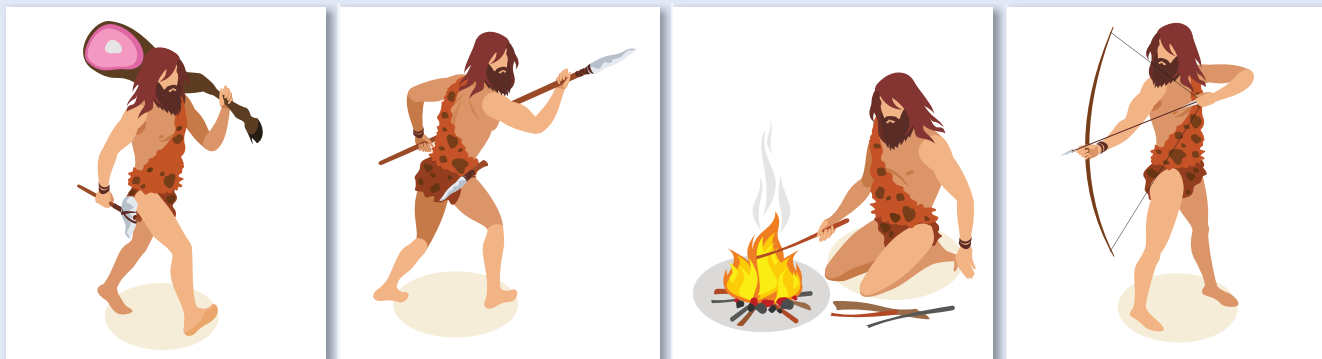

Obiecte de bronz descoperite în diferite locații din Transilvania

Epoca fierului a însemnat și apariția popoarelor europene. În spațiul carpato-danubiano-pontic s-au individualizat geto-dacii, din familia indo-europeană a tracilor.

I. Ordonează cronologic următoarele fapte istorice:

- metalurgia bronzului
- folosirea arcului și a săgeții
- unelte de piatră șlefuită
- unelte de piatră cioplită
- metalurgia fierului.

☐
☐
☐
☐
☐
II. Menționează două inovații care au îmbunătățit viața comunităților umane din perioada mezoliticului față de paleolitic.**III. Trasează un tabel după modelul de mai jos, apoi completează câte două avantaje ale folosirii metalurgiei bronzului față de epoca pietrei, respectiv a metalurgiei fierului față de cea a bronzului.**

Metalurgia bronzului avantaje față de epoca pietrei	Metalurgia fierului avantaje față de epoca bronzului

IV. Completează spațiile libere cu termenii istorici potriviți din lista de mai jos:

neolitic, cioplită, revoluție, femeie, omului, mână, progres, oase

„Cele mai vechi vestigii ale existenței și activității ... în spațiul carpato-danubian urcă în paleolitic și indică, după unii specialiști, apartenența acestui spațiu la marea arie a antropogenezei. La Bugiulești (jud. Vâlcea), bogatele resturi de ... de animale [...] par a prezenta prelucrări ale unor hominide de tipul Homo habilis. Cele mai vechi resturi osteologice umane au fost găsite în peștera de la Ohaba Ponor (două falange de la ... și una de la picior), provenind de la tipul Homo sapiens neanderthalensis. Tipului mai evoluat de Homo sapiens fossilis (după alți specialiști Homo sapiens sapiens) îi aparține craniul, descoperit la Cioclovina (jud. Hunedoara), provenit de la o ... de circa 30-40 de ani.

Trecerea de la piatră ... (paleolitic) la piatră șlefuită (...) a reprezentat un ... atât de însemnat, încât s-a vorbit chiar de o ... neolitică.”

(Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*)

V. Realizează un eseu de circa 10 rânduri, în care să folosești următorii termeni istorici:

epoca fierului, epoca bronzului, metalurgia, geto-dacii, roata olarului.

Se acordă 10 puncte din oficiu.					
I. 20 de puncte (5×4p)	II. 10 puncte (2×5p)	III. 16 puncte (4×4p)	IV. 24 de puncte (8×3p)	V. 20 de puncte (5×4p)	Total 100 de puncte

U3

UNITATEA 3: GETO-DACII

Lecția 1: Izvoare istorice despre geto-daci: Herodot, Strabon, Cassius Dio

Studiu de caz: Histria

Lecția 2: Burebista. Decebal; cucerirea Daciei de către romani

Studiu de caz: Sarmizegetusa

Studiu de caz: Podul de la Drobeta. Columna lui Traian.

Monumentul de la Adamclisi

Recapitulare

Evaluare

DICȚIONAR

monoxilă: barcă scobită în trunchiul unui singur copac.

fortificat: loc bine întărit cu ziduri de apărare.

satrap: guvernator al unei provincii, având puteri nelimitate.

CRONOLOGIE

514-513 î.H. – expediția lui Darius I împotriva sciților

335 î.H. – expediția lui Alexandru Macedon la nord de Dunăre

292 î.H. – capturarea lui Lisimah de către Dromihete

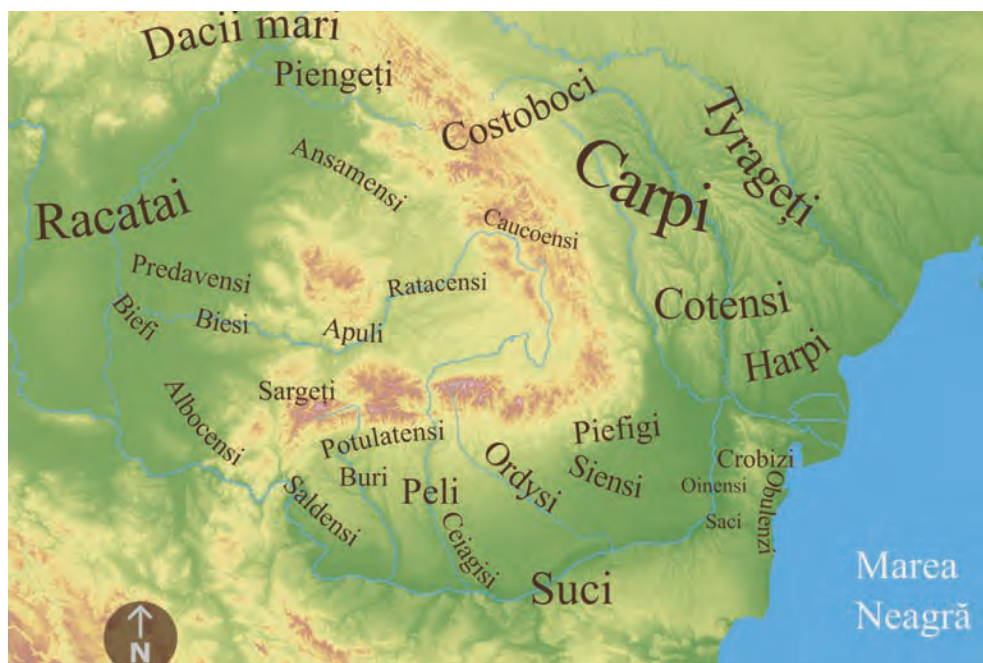

Coiful getic de la Coțofenești, jud. Prahova, sec. IV î.H.

Izvoare istorice despre geto-daci: Herodot, Strabon, Cassius Dio

La nordul Dunării, în epoca fierului s-au individualizat popoarele geților și ale dacilor, din marele neam al tracilor. La rândul lor, tracii făceau parte din marea familie a popoarelor indo-europene. Geto-dacii au creat o civilizație înfloritoare în secolele I î.H.-I d.H. atât datorită resurselor naturale pe care le dețineau, cât și numeroaselor contacte comerciale cu grecii și romanii. Primele informații despre geți ne sunt oferite de către istoricul grec Herodot, în cartea sa *Istorie*, încă din secolul al V-lea î.H., iar cele despre daci, de către Iulius Caesar, în secolul I î.H., în lucrarea sa *De Bello Gallico* (Războiul galic).

Harta triburilor geto-dacice (hartă realizată de Radu-Ioan Gava)

Geții erau un popor din marea masă a neamurilor tracice, acestea din urmă ocupând un vast teritoriu din nord-estul Peninsulei Balcanice, până în nordul Macedoniei și Iliriei, precum și teritoriul de la nord de Dunăre, până la Carpații Păduroși, iar în est, până în câmpiile și stepele Mării Negre. Geții, o ramură de nord a triburilor

tracice, trăiau pe ambele maluri ale cursului inferior al Dunării.

Cele mai importante informații timpurii despre geți ni le oferă primul mare istoric al Antichității grecești, **Herodot (484 î.H.- 425 î.H.)**, în cartea sa, *Istorie*, scrisă la mijlocul secolului al V-lea î.H. Contextul în care sunt amintiți geții este acela al expediției regelui persan Darius I (522 î.H.-486 î.H.) împotriva sciților, la Dunărea de Jos, în anul 513 î.H. Darius I a traversat strâmtoarea Bosfor pe un pod de vase, în Europa, spre teritoriul sciților, popor nomad care trăia în stepele din nordul Mării Negre. Ajungând în Dobrogea de azi, a avut de înfruntat rezistența unui singur trib, cel al geților, căci celelalte triburi tracice i s-au supus. Marele rege persan a înfrânt rezistența geților, chiar dacă aceștia erau, așa cum afirmă Herodot, „cei mai viteji și mai dreپți dintre traci”. Autorul grec oferă informații și despre religia geților, care se credeau nemuritori, erau politeiști, dar aveau un zeu suprem, Zamolxis sau Gebeleizis.

Mai târziu, geții din dreapta Dunării au ajuns sub stăpânirea regilor Macedoniei. Acești monarhi au ridicat pretenții de supunere și asupra geților care locuiau în stânga Dunării. În lucrarea *Expediția lui Alexandru* (*Anabasis Alexandri*), un autor roman de origine greacă, Flavius Arrianus, descrie expediția lui Alexandru Macedon la nordul Dunării din anul 335 î.H. Acesta hotărâse să pedepsească triburile tracice ale tribalilor, ale ilirilor și ale geților de la sud de Dunăre. Plecat inițial în urmărirea tribalilor, care se refugiaseră pe un ostrov al Dunării, Alexandru a trecut fluviul într-o noapte, folosindu-se de **monoxilele** localnicilor, prilej cu care și-a continuat expediția urmărindu-i pe geții nord-dunăreni, aliați cu tribalii. Geții, uimiți de îndrăzneala regelui macedonean, s-au retras într-o cetate din Câmpia Dunării, dar ulterior, pentru că aceasta nu era bine **fortificată**,

au părăsit-o. Macedonenii au ars cetatea, apoi au hotărât să se retragă la sudul Dunării în aceeași zi, temându-se de un contraatac al geților.

Un alt conflict între geți și macedonenii a avut loc după moartea lui Alexandru Macedon, între Dromihete, regele geților, și Lisimah, un general macedonean, devenit, după moartea marelui rege, stăpân peste părțile europene ale Imperiului, cu titlul de **satrap**, și apoi rege al Traciei. Diodor din Sicilia, scriitorul de origine greacă din Republica romană, relatează că, în urma unei bătălii cu geții lui Dromihete, fiul lui Lisimah, Agatocles, a fost luat prizonier și dus în orașul Helis, din Câmpia Munteniei. Ulterior, în jurul anului 292 î.H., acesta a fost eliberat, dar Lisimah a organizat o expediție de pedepsire a regelui geților. Lupta a fost câștigată de geți, care l-au capturat pe Lisimah și l-au dus în același oraș, Helis. Deși poporul a cerut pedepsirea macedonenilor, Dromihete a hotărât să-i ospăteze pe prizonierul său și oamenii lui, oferindu-le vase și mâncăruri scumpe, în timp ce geții mâncau hrană simplă și beau vinul din cupe de lemn, însuși regele Dromihete folosind un corn de vită. Dromihete l-a mustrat pe Lisimah deoarece a părăsit confortul curții sale pentru a se război cu un popor simplu, arătându-i diferența dintre cele două civilizații. Prin diplomație, Dromihete a rezolvat conflictul cu puternicul său adversar.

Geograful grec **Strabon (63 î.H. - 23 d.H.)**, în lucrarea sa *Geografia*, consemnează mai multe date despre geți și daci. Astfel, de la Strabon aflăm că partea inferioară a fluviului Dunărea era locuită de geți, care îi dăduseră denumirea de Istros, în timp ce partea superioară, de la izvoare până la cataracte, se afla sub stăpânirea dacilor și purta denumirea de Danubius. Tot Strabon consemnează că geții și dacii vorbeau aceeași limbă, practic dovadă fiind originea comună a celor două popoare și unitatea lor lingvistică.

Autorul roman **Cassius Dio (165-235)**, în opera sa *Istoria romană*, oferă cea mai amănunțită descriere a regatului Daciei din timpul lui Decebal și a războaielor cu Traian. El îi descrie pe daci ca pe niște războinici curajoși, capabili să se apere în fața amenințării legiunilor romane. Pe lângă preoți, despre care vorbesc numeroși autori antici, amintește categoria socială a nobilimii, cu numele de *tarabostes* sau *pileati*, după boneta specifică purtată de aceștia pe cap. Oamenii simpli se numeau *comati*, fiind înfățișați cu capul descoperit pe Columna lui Traian și pe numeroasele statui de daci din timpul Imperiului Roman.

Tezaurul de la Agighiol

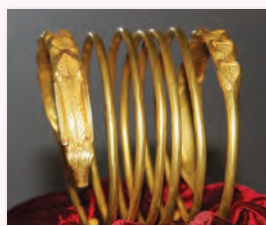
Aplicații

1. Citește cu atenție următorul text, apoi:

- Numește un motiv pentru care Herodot consideră că neamul tracilor nu este puternic.
- Imaginează-ți ce caracteristici trebuia să aibă un conducător al tracilor, pentru a-l transforma într-un neam mai puternic decât celelalte.

„Neamul tracilor este cel mai numeros din lume, după acel al inzilor. Dacă ar avea un singur cârmuitor sau dacă tracii s-ar înțelege între ei, el ar fi de nebiruit și cu mult mai puternic decât toate neamurile, după socotința mea. Dar acest lucru este cu neputință și niciodată nu se va înfăptui. De aceea sunt aceștia slabi.”
(Herodot, *Istoriei*)

2. Pe baza imaginilor de mai jos, stabilește importanța civilizației geto-dacilor în ansamblul civilizației europene. Menționează un motiv pentru care geto-dacii au folosit metalurgia aurului.

Brățară dacică de aur

Monedă de aur-Koson

3. Realizează un tabel asemănător în caiet, apoi completează fiecare spațiu liber cu informația corespunzătoare dintre cele redate mai jos:

expediția lui Alexandru cel Mare la nord de Dunăre, cei mai viteji și mai drekți dintre tracii, dacii sunt atacați de împăratul Traian, geții și dacii vorbeau aceeași limbă.

Herodot	Arrianus	Strabon	Cassius Dio

Proiect

Împreună cu colegul de bancă, folosind ca sursă cărțile din biblioteca școlară și internetul, realizați un afiș cu tema: *Geto-dacii, strămoși ai românilor.*

Studiu de caz: Histria

DICȚIONAR

apeduct: sistem de construcții și instalații de transportare a apei de la locul de captare până la cel de consum.

gymnasion: centru de antrenament pentru concurenții participanți la jocuri publice.

În căutare de noi terenuri agricole și de piețe de desfacere a mărfurilor, mariarii greci au ajuns și la țărmul Pontului Euxin, așa cum numeau ei Marea Neagră.

Prima așezare a coloniștilor greci, proveniți din orașul Milet, pe litoralul românesc al Mării Negre, a fost Histria. Ruinele ei se află astăzi pe malul lacului Sinoe, în județul Constanța, comuna Istria. Denumirea cetății provine din termenul grec Istros, nume dat de greci bătrânului fluviu Dunărea, care se află la o distanță mică, la nord de ruinele orașului.

Inițial, Histria a fost port la Marea Neagră, aflat sub controlul grecilor din Milet.

Cetatea a fost identificată, încă din anul 1868, de către un arheolog francez, Ernest Desjardins, dar săpăturile arheologice au început în anul 1914, sub coordonarea marelui istoric și arheolog Vasile Pârvan.

În perioada stăpânirii grecești, din secolul al VII-lea î.H. și până în secolul I î.H., cetatea Histria s-a bucurat de o economie înfloritoare. Era înconjurată de ziduri puternice și avea o acropolă, precum orașele grecești, dar și o așezare civilă. Histria rămâne în istorie și prin cea mai veche monedă descoperită pe teritoriul României de azi: o drahmă de argint, cântărind circa 8 grame, emisă în oraș, în jurul anului 480 î.H.

Cetatea Histria - vedere aeriană

După o revoltă nereușită împotriva stăpânirii macedonene, care își instaurase dominația asupra cetăților grecești de la Marea Neagră, la sfârșitul secolului al IV-lea î.H., cetatea a fost refăcută și au apărut noi edificii publice, printre care un templu mare, un **gymnasion** și un teatru.

În secolul al III-lea î.H., așa cum o arată inscripțiile, Histria a fost în conflict cu triburile getice din vecinătate, iar în secolul al II-lea, cu cele germanice ale bastarnilor. Ulterior, în secolul I î.H., cetatea ajunge sub controlul politic al regelui geților, Burebista.

Românii au cucerit cetatea în anul 29 î.H. și au anexat întreg teritoriul Dobrogei. A urmat o perioadă prosperă din punct de vedere economic și cultural pentru Histria. A fost construit un nou zid de apărare și numeroase clădiri publice, precum băile termale, care erau alimentate cu apă de la o distanță de peste 20 de kilometri, printr-un **apeduct**.

Au urmat distrugerii provocate de invaziile carpilor și ale goților, iar zidurile au fost refăcute în timpul împăratului Constantin cel Mare (306-337). Ulterior s-a construit bazilica episcopală creștină, cu dimensiuni impresionante: 60 de metri lungime și 30 de metri lățime.

Treptat, Golful Halmyris a fost colmatat cu depozite sedimentare de nisip, iar accesul la Marea Neagră a fost întrerupt. Totuși, comerțul și construcțiile civile au continuat până în secolul al VI-lea. Invazia avarilor și a slavilor, care în 626 au asediat și Constantinopolul, a determinat părăsirea și ruina treptată a orașului.

Portofoliu

Fă echipă cu doi colegi și fiecare să-și imagineze că este un negustor grec din Histria, Tomis, respectiv Callatis. Descrie relațiile pe care locuitorii cetății tale le au cu celelalte colonii de la Marea Neagră, dar și cu triburile geto-dacice care locuiesc în Dobrogea. Compară notițele tale cu ale colegilor. Realizați împreună un portofoliu în care să prezentați concluziile experienței fiecăruia.

Aplicații

Pe baza textului de mai jos, precizează:

- secolul în care a fost construit marele templu;
- doi zei ai grecilor cărora le era închinat acest templu;
- o informație despre materialele de construcție folosite.

„În secolele V și IV î.H., Histria ia un și mai mare avânt. Orașul se împodobește cu temple de marmură adusă din Marea Egee, care iau locul celor construite din material mai slab de mai înainte. Așa s-a găsit o frumoasă friză de marmură albă, care împodobește, pe cât se pare, baza statuii de cult din templul cel nou, clădit către sfârșitul secolului al V-lea, a lui Apollo Ietros. Pe fragmentul care ni s-a păstrat sunt reprezentați, în relief, astfel: la mijloc, zeul ocrotitor al orașului, la stânga, tatăl său, Zeus, iar la dreapta, sora sa, Artemis.”

(Scarlat Lambrino, *Cetatea Histria*)

Burebista. Decebal; cucerirea Daciei de către romani

În secolul I î.H., pe teritoriul carpato-danubiano-pontic, triburile geto-dacilor ajunseseră la un nivel avansat de dezvoltare economică și socială. În această perioadă au apărut numeroase fortificații, atât în zona montană, cât și în cea colinară și de câmpie. Următorul pas a fost unirea politică a geto-dacilor sub o singură autoritate și formarea unui regat puternic în spațiul locuit de aceste triburi.

Harta triburilor getice la cea mai mare expansiune, în timpul lui Burebista (cu negru, triburile geto-dacilor; restul, triburi supuse de Burebista)

Burebista (82-44 î.H.)

În secolul I î.H., având nucleul pe teritoriul de la nord de Dunăre, Burebista (82-44 î.H.), un bărbat get, așa cum îl descrie Strabon, a unit triburile autohtone, punând bazele primului stat centralizat al geto-dacilor. Regatul său cuprindea zone întinse în sud, până la Munții Haemus (Balcani) și pe Dunărea Mijlocie, în Slovacia și Austria de azi, în nord și vest; gurile râului Bug din Ucraina și litoralul vestic al Mării Negre (Pontus Euxinus) reprezentând hotarele estice ale stăpânirii lui Burebista. Marele rege a cucerit și cetățile grecești de la Olbia până la Apollonia, inclusiv pe cele trei de pe litoralul românesc: Histria, Tomis și Callatis.

Conform unei inscripții din colonia grecească Dionysopolis (azi orașul bulgar Balcic, de pe țărmul Mării Negre) datând din anul 48 î.H., Burebista este numit „cel dintâi și cel mai mare dintre regii din Tracia și stăpânind toată țara de dincolo de fluviu și pe cea de dincoace”, dovadă a recunoașterii forței sale politice și militare. Tot în acest document este precizată și reședința de început a marelui rege Burebista: cetatea Argedava, un loc necunoscut astăzi.

Conform lui Strabon, Burebista și-a întărit administrativ statul, realizând și o adevărată schimbare, la nivel moral și comportamental, a locuitorilor regatului geto-dac, prin „exerciții, abținere de la vin și ascultare față de porunci”. Pentru a realiza aceste profunde transformări interne, Burebista a fost ajutat de marele preot Deceneu. Rezultatul acțiunilor lui Burebista a fost apariția unui stat puternic, având nucleul în jurul unui munte sacru, pe care Strabon îl numește „Kogaionon, la fel cu cel al râului care curge pe alături”.

 Din punct de vedere intern, istoricii au identificat nucleul statului lui Burebista în Munții Orăștiei, unde marele rege a edificat multe cetăți care apărau așezările civile de la Fețele Albe și Grădiștea de Munte: Costești, Blidaru, Bănița, Căpâlna, Piatra Roșie, dar și în alte zone, precum Piroboridava, în Galați sau Zargidava, în Bacău. Aceste cetăți purtau numele de **dave**, multe dintre ele întărite cu zidul de tip **murus dacicus**.

DICȚIONAR

celți: popor indo-european răspândit în Antichitate în Europa de Vest și Centrală, până în Podișul Anatoliei, Turcia de azi.

dave: cetăți și așezări ale geto-dacilor, de obicei fortificate.

murus dacicus: zid de apărare format din două ziduri exterioare, din piatră fasonată, umplute la interior cu pietriș și lut, legate între ele prin bârne de lemn.

regat clientelar: regat aflat în relații diplomatice cu Imperiul Roman, care, în schimbul unor sume de bani, era obligat să ducă aceeași politică externă cu cea a romanilor.

trupe auxiliare: trupe barbare formate din populațiile cucerite și instruite în stil roman, echipate cu un scut oval în locul celui dreptunghiular, specific legiunilor.

CRONOLOGIE

82-44 î.H. – domnia lui Burebista

87-106 d.H. – domnia lui Decebal

87-88 – conflictul lui Decebal cu împăratul Domițian

89 – pacea dintre Decebal și Domițian

101-102 – primul război dintre Decebal și Traian

102 – pacea dintre Decebal și Traian

105-106 – al doilea război dintre Decebal și Traian

106 – cucerirea Daciei de către romani

În ceea ce privește politica externă, Burebista „a ajuns să fie temut și de romani”, deoarece era capabil să ridice o armată care pustia adesea teritoriile sud-dunărene, „jefuind Tracia, până la Macedonia și Iliria”. În vest, marele rege a avut de înfruntat expansiunea **celților**, pe care i-a învins pe Dunărea Mijlocie, în Câmpia Panonică, Ungaria de azi. Maxima întindere a regatului geto-dac este realizată în anul 55 î.H., când Burebista își extinde stăpânirea, printr-o campanie militară asupra cetăților grecești de la Marea Neagră, inclusiv Histria, Tomis și Callatis.

În 44 î.H., în același an în care la Roma era asasinat Iulius Caesar, pierea și marele rege al geto-dacilor, Burebista, în împrejurări neclare. „Din pricina unei răscoale”, așa explică Strabon sfârșitul lui Burebista. Regele geto-dacilor se amestecase în războiul civil de la Roma, între Caesar și Pompei, sprijinindu-l pe cel din urmă. Negocierile dintre cei doi au fost intermediate de un negustor grec din Dionysopolis, Acornion. Pompei a fost învins de Caesar, care pregătea o expediție de pedepsire a lui Burebista. Plecând de la aceste fapte, unii istorici consideră că moartea lui Burebista s-a datorat nemulțumirii unei părți a aristocrației geto-dace față de politica dură a conducătorului, în contextul în care, după moartea lui Caesar, pericolul roman la adresa spațiului nord-dunărean se diminuase.

Burebista (82-44 î.H.)

Decebal (87-106 d.H.)

Decebal (87-106 d.H.)

După moartea lui Burebista, marea sa stăpânire s-a împărțit în patru sau cinci regate mai mici, după cum relatează Strabon în opera sa, *Geografia*. Cel mai important regat, care moștenește centrul spiritual și cetățile defensive din Munții Orăștiei, a fost cel condus de către Decebal (87-106 d.H.). Meșteșugurile și comerțul au jucat un rol important în dezvoltarea statului dac condus de Decebal, așa cum o dovedesc numeroase descoperiri arheologice: urmele unor ateliere de prelucrare a fierului și a metalelor prețioase, dar și ale unor ateliere ceramice. De asemenea, obiecte de lux sau de uz casnic, provenite din lumea greacă și romană, dovedeau din plin comerțul înfloritor de la sfârșitul secolului I d.H.

Decebal a întărit sistemul defensiv al Daciei, în special în Munții Orăștiei, cu numeroase cetăți fortificate cu *murus dacicus*, în jurul reședinței regale, Sarmizegetusa Regia. Grijă regelui dacilor pentru fortificarea munților se explică prin pericolul roman, deoarece Imperiul Roman își întinsese granițele până pe linia Dunării, cucerind treptat triburile tracice de la sud de marele fluviu.

În anul 87 d.H., Decebal a intrat în conflict cu împăratul roman Domițian, care și-a trimis legiunile la nord de Dunăre. Campania a reprezentat un eșec pentru romani, însuși comandantul acestora, Cornelius Fuscus, căzând în luptă. Anul următor, romanii au revenit cu forțe militare superioare

(nouă legiuni), conduse de generalul Tettius Iulianus. Romanii au obținut o victorie într-o primă bătălie la Tapae (Porțile de Fier ale Transilvaniei). Totuși, din pricina reliefului accidentat, a presiunii și a hărțuirii trupelor dacilor, generalul roman nu a putut continua expediția spre Sarmizegetusa. O pace s-a încheiat în anul 89 d.H., având drept consecință transformarea Daciei în **regat clientelar** Imperiului Roman: Decebal primea bani și meșteri pentru a întări cetățile, cu scopul de a opri invaziile altor popoare asupra granițelor romanilor. În schimb, Decebal era obligat să-i ajute pe romani împotriva popoarelor cu care aceștia se înfruntau: marcomanii de la vest de Dacia și sarmații din est.

Cucerirea Daciei de către romani (106 d.H.)

La Roma, în ultimii ani ai secolului I d.H., a fost încoronat un împărat destoinic și bun militar, Traian (98-117 d.H.). Acesta, nemulțumit de avantajele de care beneficiau geto-dacii, în virtutea păcii din anul 89 d.H., le-a declarat război. Între anii 101-102 a avut loc primul război dintre Traian și Decebal. Romanii au trecut Dunărea pe un pod de vase și s-au apropiat amenințător de Sarmizegetusa Regia, moment în care Decebal a cerut pacea. Campania militară romană s-a încheiat în anul 102 cu un tratat de pace nefavorabil dacilor. Aceștia pier-

deau o mare parte din teritoriul ocupat de romani (Oltenia, Banatul), erau obligați să-și dărâme cetățile și fortificațiile, să predea romanilor fugarii, precum și meșterii și inginerii trimiși de Domițian și nu mai aveau dreptul la politică externă.

În 103, cu ajutorul arhitectului Apolodor din Damasc, Traian a construit un *pod la Drobeta*, facilitând transportul trupelor și proviziilor romane peste Dunăre, în teritoriile cucerite după anul 102.

După câțiva ani, din cauza încălcării repetate de către Decebal a condițiilor păcii, Traian a hotărât desființarea statului condus de Decebal, declanșând al doilea război daco-roman, între anii 105-106. De data asta, el a folosit 13 legiuni și numeroase **trupe auxiliare**. În urma acestui război, Sarmizegetusa, capitala statului dac, a fost asediată și distrusă. Aceeași soartă au avut-o și celelalte cetăți din Munții Orăștiei, Dacia fiind astfel cucerită. Decebal și câțiva fideli au scăpat din asediul Sarmizegetusei, căutând salvarea spre est, dar, urmărit de un corp de cavalerie romană, pentru a nu fi prins, s-a sinucis.

În anul 106, Dacia a fost transformată de Traian într-o simplă provincie a Imperiului Roman. În cinstea victoriei, la Roma a fost construită Columna lui Traian, de către arhitectul Apolodor din Damasc, monument finalizat în anul 113.

Traian (98-117 d.H.)

Aplicații

1. Citește textul cu atenție, apoi:

- Precizează numele comandantului trupelor romane.
- Numește locul bătăliei dintre daci și romani.
- Menționează strategia aplicată de Decebal pentru a-i înfricoșa pe romani.

„În vremea războiului dacic s-au întâmplat următoarele evenimente demne de a fi pomenite. Iulianus [...] dând lupta cu dușmanii la Tapae, măcelări pe mulți dintre ei. Între dușmani se afla și Vezina, care venea, cu demnitate, îndată după Decebal; pentru că nu putea scăpa cu fuga, el se trânti la pământ, ca și cum ar fi murit; și astfel rămase nebăgat în seamă. Iar în toiul nopții a fugit. Decebal se temu ca romanii victorioși să nu pornească spre capitala lui. De aceea, tăie copacii din preajma lor [la o oarecare înălțime] și puse arme pe trunchiuri, pentru ca romanii să creadă că sunt soldați și să se retragă înspăimântați. Ceea ce s-a și întâmplat.”

(Cassius Dio, *Istoria Romană*)

2. În tabelul de mai jos, bifează cu X răspunsul corect:

Rege	Burebista	Decebal
În timpul domniei sale, statul avea un teritoriu mai întins.		
A stăpânit cetățile grecești de la Marea Neagră.		
A luptat de mai multe ori cu romanii.		
S-a sinucis, pentru a nu fi capturat de dușmani.		

3. Cele 3 cetăți dacice din Munții Orăștiei păstrează încă fragmente de *murus dacicus*. Pornind de la cele trei imagini, răspunde la următoarele întrebări:

- Ce rol avea bârna de lemn în apărarea cetății?
- De ce pietrișul era mai eficient decât blocurile mari de piatră în interiorul zidului?
- De ce crezi că geto-dacii au folosit acest tip de zid pentru apărarea cetăților?

Cetatea Blidaru

Cetatea Piatra Craivii

Cetatea Căpâlna

Studiu de caz: Sarmizegetusa

DICȚIONAR

andezit: rocă magmatică rezultată prin erupție vulcanică, având o granulație fină, de culoare brună, violetă, până la cenușie.

Reședința regilor daci era Sarmizegetusa Regia, adică cea regală, pentru a o deosebi de Ulpia Traiana Sarmizegetusa, orașul construit ulterior de romani. Sarmizegetusa cuprindea atât o așezare civilă, o zonă sacră, cât și o cetate de apărare întinsă pe o suprafață de 30 000 de metri pătrați, toate acestea fiind în satul Grădiștea de Munte, județul Hunedoara. Capitala dacilor se afla în centrul unui sistem format din mai multe cetăți de apărare, fortificate cu *murus dacicus*, precum Cos-

tești, Blidaru, Piatra Roșie, Bănița și Căpâlna, dar și așezări civile, cum este cea de la Fețele Albe, aflată pe panta de sud a Dealului Muncelului, fiind despărțită de Sarmizegetusa doar printr-o vale.

Sarmizegetusa a fost inclusă, alături de celelalte șase cetăți dacice din Munții Orăștiei, în patrimoniul cultural mondial UNESCO. Aceasta este cea mai mare dintre toate cetățile dacice cu ziduri de tip *murus dacicus*. Zidurile cetății propriu-zise au fost construite pe culmea dealului cu o altitudine de circa 1 200 de metri, luând o formă geometrică oarecum hexagonală.

Cetatea se afla în zona cea mai înaltă a dealului, având trei porți de acces, una în vest, una în est și alta în sud, fiind mărginită la est de zona sacră, formată din șapte temple, două circulare și cinci rectangulare, așa cum se pot vedea și pe o scenă de pe Columna lui Traian.

În partea de vest a cetății se afla, pe terase, așezarea civilă, unde s-au descoperit urmele a numeroase locuințe, hambare și spații de depozitare, conducte din ceramică pentru apă, multe ateliere de ceramică și prelucrare a metalelor. Matrița de bronz descoperită în 2013 la Sarmizegetusa dovedește măiestria cu care dacii prelucrau metalele prețioase pentru crearea podoabelor sau a bijuteriilor, dar și luxul cu care o parte a populației era obișnuită. De asemenea, numeroase monede de aur, de tipul Koson, au fost descoperite în aria așezării civile de la Sarmizegetusa. O altă descoperire spectaculoasă este și un fragment dintr-un mare vas ceramic, având o inscripție în limba latină: *Decebalus per Scorilo*, tradusă de istorici *Decebal fiul lui Scorilo* sau *de la Decebal pentru Scorilo*, nume care îi este atribuit unui rege al dacilor.

În partea sudică se afla o altă mare așezare civilă, cea de la Fețele Albe, prea puțin cercetată. Deși în zilele noastre zona e împădurită, se mai pot zări terase, ruinele unui templu și conducte de apă. În partea de est se afla zona sacră, formată din șapte temple. Legătura dintre cetate și această zonă se făcea prin poarta de est, pe un drum pavat cu calcar. În zona sacră se remarcă Sanctuarul mare circular și misteriosul disc solar de **andezit**. Arheologii au stabilit că zona templelor este cea mai veche, ceea ce dovedește că așezarea civilă și cetatea au fost construite ulterior, în jurul zonei sacre.

În anul 106, romanii au asediat Sarmizegetusa, au incendiat-o și au folosit așezarea, temporar, doar pentru trupele militare, ulterior fiind dăruită și părăsită. Traian a ordonat construirea unei noi capitale pentru provincia romană Dacia, la 40 de kilometri distanță, spre sud-vest de Sarmizegetusa Regia. Numele său a fost Ulpia Traiana, după numele cuceritorului Daciei. În timpul următorului împărat roman, Hadrian, i s-a adăugat și numele de Sarmizegetusa.

Ruinele marelui sanctuar circular

Portofoliu

Formează o echipă împreună cu doi colegi. Realizați un portofoliu virtual despre Sarmizegetusa, în care să urmăriți:

- imagini ale templelor din zona sacră;
- imagini ale podoabelor și monedelor descoperite în cetate și în așezarea civilă;
- înregistrări video despre cetate.

Aplicații

Citește textul cu atenție, apoi:

- Precizează o informație privind zidurile cetății.
- Numește un spațiu istoric.
- Explică ce înseamnă *incintă sacră*.

„Cea mai importantă dintre cetățile dacice este cea situată în locul denumit astăzi Grădiștea Muncelului; pe bună dreptate a fost identificată cu Sarmizegetusa Regia. Incinta urmează configurația terenului, închizând o suprafață de circa 3 ha; are forma unui hexagon neregulat, care urcă și coboară câteva terase. Zidul este gros de 3,20 m. [...] Cercetările au pus se pare în lumină distrugerea cetății după primul război dacic, precum și refacerea cetății. La circa 100 de m de poarta de răsărit a cetății se află incinta sacră. Pe alte terase s-au constatat urme de locuire civilă.”

(Constantin C. Petolescu, *Dacia și Imperiul Roman*)

Studiu de caz: Podul de la Drobeta. Columna lui Traian. Monumentul de la Adamclisi

Podul de la Drobeta

Podul peste Dunăre de la Drobeta a fost construit între 103-105, după primul război dintre Decebal și Traian, la ordinele împăratului roman. Arhitectul care s-a ocupat de construcția podului a fost Apolodor din Damasc, însărcinat ulterior de împărat și cu construcția Columnei lui Traian de la Roma.

Din punct de vedere tehnic, podul are o lungime de 1 135 de metri (acolo unde Dunărea avea o lățime de 800 de metri), 15 metri lățime și 19 metri înălțime de la suprafața fluviului. Între fiecare dintre cele 20 de picioare ale podului, Apolodor a folosit arcuri de lemn, cu o lungime de 38 de metri fiecare. Tehnica de construire a presupus săparea unui canal pe malul sudic al Dunării, profitând de seceta din vremea respectivă, apa fiind redirectionată. Au fost construite diguri din lemn, acoperite cu lut, în interiorul cărora s-au ridicat pilonii de piatră ai podului, acoperiți, la rândul lor, cu cărămidă.

Conform lui Cassius Dio, podul a funcționat doar în timpul împăratului Traian. De teama invaziilor populațiilor sarmatice, următorul împărat roman, Hadrian, a decis distrugerea părții superioare a podului, cea din lemn.

Columna lui Traian

După cucerirea Daciei de către romani, în anul 106, împăratul a poruncit construirea unui monument triumfal la Roma, *Columna lui Traian*. Construcția a fost încheiată în anul 113, fiind opera aceluiași arhitect, Apolodor din Damasc, și se afla în **forumul** lui Traian din Roma. Ea prezintă o istorie sculptată a războaielor dintre Traian și Decebal.

Columna lui Traian

Ca structură, columna are 30 de metri, iar cu soclul de sub **basorelieful** ajunge la 35,7 metri. Deasupra, au fost folosite 18 blocuri masive din marmură de cea mai bună calitate, de Carrara, fiecare cântărind circa 38 de tone, cu un diametru de 3,7 metri și 23 de spirale, care prezintă, în basorelief, scene legate de războaiele cu dacii. În vârful construcției a existat o statuie a lui Traian, care a dispărut încă din Antichitate, iar în partea de jos, în soclu, a fost depusă cenușa împăratului Traian.

În anul 1587, Columna a trecut printr-un proces de reconstrucție, iar în vârful acesteia a fost plasată statuia Sfântului Petru, protectorul Romei, la inițiativa papei Sixt al V-lea, care este și astăzi în acel loc.

DICTIONAR

basorelief: lucrare de sculptură cu figuri scoase în relief, pe un fond cu care fac corp comun.

forum: piață publică în Roma Antică, unde era concentrată viața social-politică, religioasă și economică a orașului și unde se judecau procesele.

Podul de la Drobeta

Monumentul de la Adamclisi

Monumentul de la Adamclisi sau *Tropaeum Traiani* reprezintă un altar care celebrează victoria trupelor romane împotriva dacilor și a aliaților lor, sarmații, în anul 102. Monumentul, aflat în ruină, a fost reconstruit în anul 1977.

Monumentul triumfal are o înălțime de 40 de metri, din care un trofeu în partea superioară, prezentat ca o armură cu patru scuturi.

Pe partea inferioară a monumentului sunt reprezentate 54 de scene în basorelief, în lespezi dreptunghiulare, numite metope. Metopele prezintă o luptă mai restrânsă din Dobrogea, un atac al trupelor romane și o luptă a cavaleriilor, urmată de victoria romană și de închinarea prizonierilor în fața împăratului. Urmează marea bătălie, unde romanii înving din nou, apoi aclamația împăratului.

Monumentul de la Adamclisi

Aplicații

- Împreună cu colegii, realizați un tur virtual, folosind resursa digitală *Google Earth*. Cu ajutorul acesteia, vizitați virtual spațiile istorice în care se află monumentele: *Columna lui Traian*, *Podul de la Drobeta* și *Tropaeum Traiani de la Adamclisi*. La final, discutați concluziile vizionării celor trei monumente antice.
- Describe un scurt jurnal al unei călătorii imaginare a unui cetățean din Imperiul Roman, care a pornit să viziteze cele 3 monumente descrise în exercițiul anterior, în timpul împăratului Traian.

Geții și dacii apar menționați în epoca fierului ca făcând parte din marea masă a populațiilor indo-europene ale tracilor.

Geții sunt menționați în izvoarele istorice pentru prima dată de Herodot, în secolul al V-lea î.H.

Dacii sunt menționați pentru prima dată în istorie de către Iulius Caesar, în secolul I î.H.

Geto-dacii erau politeiști, având o zeitate supremă, numită Zamolxis, și venerau un munte sacru, Kogaionon.

În izvoarele istorice, nobilii erau numiți tarabostes, iar oamenii simpli, comati.

Geto-dacii aveau cetăți fortificate cu murus dacicus, numite dave, ateliere de prelucrare a metalelor sau a ceramicii superioare, toate acestea fiind dovezi arheologice ale unui comerț înfloritor cu lumea greacă și romană.

Principalele repere cronologice ale istoriei geto-dacilor

514/513 î.H. – expediția lui Darius I împotriva sciților, context în care îi supune și pe geții de la Dunăre.

335 î.H. – expediția lui Alexandru Macedon la nord de Dunăre și conflictul cu geții din Câmpia Română

292 î.H. – capturarea lui Lisimah, un general al lui Alexandru Macedon, de către regele geților, Dromihete

82-44 î.H. – domnia lui Burebista, care stăpânea și coloniile grecești de la Marea Neagră.

87-106 d.H. – domnia lui Decebal și refacerea unității unui stat dac la nordul Dunării

101-102; 105-106 – războaiele dintre Decebal și Traian în urma cărora Dacia este cucerită și devine provincie a Imperiului Roman.

109 – Tropaeum Traiani

113 – Columna lui Traian

EVALUARE

I. Stabilește care dintre informațiile următoare sunt adevărate sau false:

- Alexandru Macedon a fost învins de geți la nord de Dunăre.
- Burebista a stăpânit și cetatea Histria.
- Pentru a celebra victoria din anul 106, la Roma a fost ridicat Tropaeum Traiani.
- Decebal, pentru a nu fi prins de romani, s-a sinucis.
- Capitala regatului Daciei era Ulpia Traiana Sarmizegetusa.

A	F
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐

II. Ordonează cronologic următoarele fapte istorice:

- Expediția lui Alexandru Macedon la nord de Dunăre
- războiul dintre Decebal și Domițian
- domnia regelui Dromihete
- cucerirea Daciei de către romani
- Burebista ocupă cetățile grecești de la Marea Neagră
- construcția podului de la Drobeta
- construcția Columnei.

III. Citește cu atenție sursa istorică, apoi:

- Numește un conducător politic amintit în text.
- Precizează două tipuri de fortificații ale dacilor, așa cum rezultă din documentul de mai sus.
- Numește monumentul Antichității descris de autor în sursa dată.

„Traian, însoțit de doi generali, se află pe o înălțime stâncoasă de pe care se uită, cu luare-aminte, peste o vale, la complexul unor întinse fortificații dace. În mâna stângă ține o lance cu vârful în jos, iar cu mâna dreaptă, a cărei palmă e distrusă prin deteriorarea marmurei, schițează un gest exclamativ. [...] În spatele grupului, pe aceeași înălțime, se vede o fortificație de lemn, constând din stâlpi verticali, legați prin bârne transversale. Fortificațiile dace spre care privește Traian constau din două cetăți cu ziduri construite din blocuri de piatră.”

(Radu Vulpe, *Columna lui Traian*)

IV. Pornind de la textul de mai jos, realizează un scurt eseu, de 10-15 rânduri, în care să folosești cel puțin trei argumente care să demonstreze că acest monument antic reprezintă un izvor istoric foarte important pentru istoria românilor.

„Considerat actul de naștere al poporului român, Columna este cel mai important monument antic cu scene istorisite în relief.”

(Columna lui Traian, Muzeul Național de Istorie a României)

Se acordă 10 puncte din oficiu.

I. 20 de puncte (5×4p)	II. 28 de puncte (7×4p)	III. 24 de puncte (6p+12p+6p)	IV. 18 de puncte (6×3p)	Total 100 de puncte
---------------------------	----------------------------	----------------------------------	----------------------------	------------------------

Ulpia Traiana
Sarmizegetusa

U4

UNITATEA 4: ETNOGENEZA ROMÂNEASCĂ

Lecția 1: Dacia romană. Romanizare. Creștinism

Lecția 2: Așezarea slavilor la sudul Dunării. Romanitatea orientală.

Lecția 3: Poporul român - popor romanic.

Studiu de caz: Surse istorice despre români la sfârșitul mileniului I

Recapitulare

Evaluare

DICȚIONAR

bazilică: biserică veche, creștină, având structura în formă dreptunghiulară.

donarium: dar, ofrandă religioasă închinată divinității.

misionar: persoană care propaga religia creștină în rândul păgânilor.

castru: complex de clădiri și teren împrejmuite, utilizate ca o poziție militară defensivă.

CRONOLOGIE

212 – Constitutio Antoniniana, împăratul Caracalla acordă cetățenie locuitorilor liberi din Imperiu.

271/275 – Retragera Aureliană

313 – Edictul de la Milan – Împăratul Constantin cel Mare acordă libertate de cult creștinilor, dar nu interzice cultele păgâne.

391 – Împăratul Teodosiu închide templele zeilor și interzice Jocurile Olimpice.

Dacia romană. Romanizare. Creștinism

După cucerirea regatului geto-dacilor, mare parte din teritoriile de la nordul Dunării au intrat sub stăpânirea romană. Treptat, locuitorii vechii Dacii s-au romanizat. La acest proces îndelungat au contribuit mai mulți factori, dintre care trebuie amintit creștinismul, care a influențat viața locuitorilor de la nord de Dunăre mai ales după retragerea oficială a administrației romane din Dacia.

Provincia romană Dacia

Dacia romană

În timpul împăratului Traian, Imperiul Roman și-a întins granițele la nordul Dunării. Provincia Dacia romană ocupa un teritoriu de la nordul Dunării, cuprinzând Banatul, Transilvania (cu excepția părții sale de sud-est, între râul Olt și Munții Carpați), precum și partea de vest a Olteniei. Dacia era o provincie imperială condusă de un guvernator, având titlul de *legatus Augusti pro praetore*.

Capitala provinciei a fost stabilită la Ulpia Traiana, aflată la circa 40 de kilometri sud-vest de Sarmizegetusa Regia. Orașul a fost construit în timpul lui Traian, între anii 108-110, al cărui nume îl și purta.

După victoria asupra sarmaților (în anul 118), împăratul Hadrian (117-138) a dispus o reorganizare administrativă a provinciei: **Dacia Inferior**, cu centrul administrativ la Romula (numită anterior și Malva, pe teritoriul satului Reșca, județul Olt), cuprinzând teritorii care anterior aparținuseră provinciei Moesia Inferior (estul Olteniei și sud-estul Transilvaniei, plus vestul Olteniei) și **Dacia Superior**, cu centrul administrativ în orașul Apulum (Alba Iulia astăzi), cuprinzând Banatul și Transilvania.

Pe teritoriul de la nordul Dunării, o singură legiune romană era staționată la Apulum, Legiunea a XIII-a Gemina. Câțiva ani mai târziu, Hadrian vizitează din nou Dacia, prilej cu care în nordul Daciei Superior apare o nouă provincie, **Dacia Porolissensis**, cu centrul în orașul Porolissum.

În contextul unui nou atac al dacilor liberi, în anul 168, un alt împărat roman, Marcus Aurelius (161-180), a decis o a treia reorganizare administrativă: Dacia Porolissensis își păstra denumirea, în timp ce pe teritoriul Daciei Superior apărea provincia **Dacia Apulensis**, iar Dacia Inferior își schimba denumirea în **Dacia Malvensis**.

Ruinele amfiteatrului de la Ulpia Traiana Sarmizegetusa

Romanizarea

Romanizarea populației geto-dace reprezintă un proces complex, desfășurat în decursul a mai multor secole, care s-a încheiat cu adoptarea obiceiurilor, a limbii și a culturii romanilor, având ca rezultat final formarea unei noi populații, denumită daco-romană.

A existat o fază preliminară, aceea a unor contacte dintre geto-daci și romani, dinainte de războaiele dintre Decebal și Traian. O parte a împrumuturilor materiale și culturale romane pătrunseseră pe cale pașnică, prin comerț.

O a doua etapă este cea a romanizării oficiale, în perioada stăpânirii romane la nord de Dunăre, când Dacia a fost provincie romană, între anii 106-271/275.

O a treia etapă, cea a desăvârșirii procesului de romanizare, s-a realizat prin romanizarea dacilor liberi, după anul 271. Se consideră că în 271 sau 275, împăratul roman Aurelian (270-275) a retras armata și administrația la sud de Dunăre, din cauza repetatelor atacuri ale migratorilor germani, numiți goți, și ale diferitelor triburi de daci liberi. Se consideră că aceștia din urmă au intrat și ei în contact cu populația autohtonă rămasă după retragerea oficială din fosta provincie romană Dacia. Această populație vorbea deja o limbă latină populară, numită *vulgata*, iar dacii liberi s-au romanizat și ei, treptat, în cursul a mai multor secole.

Factorii romanizării reprezintă elementele care au făcut posibilă romanizarea populațiilor cucerite de romani, inclusiv a geto-dacilor. Cei mai importanți factori ai acestui proces au fost: *armata, administrația, veteranii, coloniștii, dreptul roman, viața religioasă, viața economică și creștinismul*.

Romanii au organizat numeroase așezări urbane, precum Ulpia Traiana Sarmizegetusa, care avea rangul de colonie, fiind populată cu veterani romani. Mai multe erau municipiile, în care, alături de romani, puteau trăi și locuitori fără cetățenie, precum Drobeta (Drobeta Turnu-Severin), Napoca (Cluj-Napoca), Apulum (Alba Iulia), Potaissa (Turda) etc. În aceste așezări exista tot confortul vieții romane: temple, amfiteatre, băi publice, străzi pavate, conducte de apă. Din aceste locuri urbane iradia civilizația romană spre cele rurale, practic grăbind procesul de romanizare.

Monedă cu chipul împăratului Aurelian

Armata	Legiunile romane, cantonate în castre , intrau în contact direct cu populația supusă, facilitând învățarea limbii latine și alte împrumuturi culturale. În Dacia au staționat două legiuni: Legiunea a XIII-a Gemina, la Apulum, și Legiunea a V-a Macedonica, din 168, la Potaissa (Turda).
Administrația	Administrația romană se referea atât la orașe, cât și la funcționarii care locuiau acolo. Cele mai importante orașe erau: capitala <i>Ulpia Traiana Sarmizegetusa</i> , <i>Drobeta</i> , <i>Napoca</i> , <i>Apulum</i> , <i>Romula</i> . Aici trăiau funcționari romani, care se ocupau cu strângerea taxelor și care, astfel, intrau în contact cu populația geto-dacică, ajutând la procesul de romanizare.
Veteranii	Veteranii erau soldații romani care, după o perioadă de aproximativ 25 de ani, terminând serviciul militar, primeau bani și pământ din partea statului. Ei își întemeiau familii în Dacia, contribuind din plin la romanizarea populației geto-dacice.
Coloniștii	Coloniștii erau locuitori ai Imperiului Roman, aduși pentru a popula noile provincii cucerite. Cei din Dacia proveneau din toate colțurile Imperiului (din toate provinciile). Coloniștii se ocupau cu agricultura și mineritul, meșteșugurile fiind alt factor care a contribuit la romanizarea geto-dacilor.
Dreptul roman	<i>Dreptul roman</i> (sau normele juridice) a avut o mare importanță nu doar pentru locuitorii Daciei Romane, care intrau în contact cu reguli scrise, dar și pentru modul de a gândi al românilor de mai târziu, el constituind baza dreptului românesc.
Viața religioasă	Deși predominau zeitățile romane, s-a manifestat și așa numitul <i>sincretism religios</i> sau <i>interpretatio romana</i> , prin adorarea unor zeități geto-dace, sub nume romane. Cel mai cunoscut exemplu în acest sens este cel al <i>cavalerului trac</i> .
Viața economică	<i>Viața economică</i> a provinciei Dacia romană a avut un rol important în romanizare, prin pătrunderea unor elemente materiale care au determinat îmbunătățirea condițiilor de viață ale autohtonilor: podoabe, obiecte de uz casnic, ulei de măsline, ceramică fină etc.
Creștinismul	Primele dovezi ale existenței creștinismului la nord de Dunăre au apărut în secolul al III-lea, ele înmulțindu-se semnificativ în secolul al IV-lea, după ce împăratul Constantin cel Mare a acordat libertate de cult creștinilor.

Creștinismul

Primele dovezi ale existenței unor urme creștine la nord de Dunăre au apărut în secolul al III-lea: un altar funerar de la Potaissa și o stelă funerară de la Cășeu, în județul Cluj, care aveau simboluri ale creștinismului timpuriu. În anul 313, împăratul Constantin cel Mare (306-337) acorda libertate de cult creștinilor prin *Edictul de la Milan* (*Mediolanum*), fără a interzice însă cultele păgâne. Tot Constantin cel Mare este cel care a restaurat, temporar, în prima jumătate a secolului a IV-lea, stăpânirea romanilor la nordul Dunării, construind un nou pod la Sucidava (Celei, lângă Corabia, județul Olt). Stăpânirea romană la nord de Dunăre și Edictul de toleranță pentru creștini, acordat de Constantin cel Mare, au facilitat pătrunderea **misionarilor** creștini pe aceste teritorii nord-dunărene. Există dovezi ale existenței unor **bazilici creștine** și în spațiul nord-dunărean: în secolul al IV-lea, la Slăveni (județul Olt), în secolul al V-lea, la Sucidava (Celei-Corabia, jud. Olt) și, între secolele V–VI, bazilica de la Drobeta.

Daco-romanii au fost creștinați îndeosebi între secolele IV-V, prin intermediul misionarilor creștini, mai ales după ce, în anul 391, împăratul Teodosiu a închis templele zeilor antici și a interzis Jocurile Olimpice.

Terminologia bisericească are origini latine: termenul *biserică* provine din limba latină, la fel și *Dumnezeu*, *înger*, *botez*, *altar*, *cruce*, *Crăciun*.

Spațiul intens creștinat este cel al Dobrogei, care a continuat să rămână în posesia romanilor neîntrerupt până în anul 602. S-au înființat și episcopii la Dunărea de Jos, precum cea de la Tomis (Constanța).

Tot în Dobrogea, la Niculițel, județul Tulcea, în 1971, a fost descoperită o criptă neatinsă, aflată sub altarul unei bazilici creștine ruinate. Cripta datează de la începutul secolului al IV-lea, având în interior rămășițele a patru martiri creștini. Deasupra acesteia a fost construită o bazilică, în a doua jumătate a secolului al IV-lea, distrusă ulterior de invaziile slavilor, care au devastat regiunea după anul 602. Cripta a fost sigilată sub altarul noii construcții, ceea ce a făcut să nu fie descoperită până în secolul al XX-lea. Faptul că această bazilică avea dimensiuni mari pentru acele timpuri dovedește că populația creștină din zonă era numeroasă. De asemenea, pe teritoriul dobrogean au fost descoperite și cercetate 40 de bazilici creștine asemănătoare cu cea de la Niculițel.

Donariul de la Biertan

La Biertan, lângă Sibiu, a fost descoperit în secolul al XVIII-lea un Donariu de bronz, cu inscripția *Ego Zenovius votum posui*, care prezintă monograma lui Hristos (literele grecești H și R), simbol al creștinilor din acea epocă.

Portofoliu digital

Caută primele dovezi ale creștinismului în orașul/satul tău! Folosește informații despre monumente, morminte, bazilici, catedrale sau biserici. Realizează un scurt portofoliu digital privind aceste dovezi.

Aplicații

1. Citește cu atenție textul de mai jos, apoi:

- Precizează un spațiu istoric la care se referă sursa.
- Găsește o informație despre cultura locală.
- Numește procesul istoric pe care-l descrie autorul textului.

„În campaniile de construcții – drumuri, poduri, castre, temple, apeducte, viaducte, orașe întregi – era folosită populația autohtonă, care, astfel, deprindea limba vorbită de noii conducători și conlocuitori. Meșterii autohtoni – pietrari, lemnari, fierari etc. – au continuat cu siguranță să lucreze în provincie în domeniile lor, iar copiii lor, indiferent de calea urmată în viață, au învățat limba oficială, chiar dacă și-au păstrat sau au perpetuat încă o generație-două numele dacice. Ca dovadă stau acele pietre funerare descoperite în Dacia, unde numele latine ale membrilor aceleiași familii stau alături o perioadă de cele dacice. Cultura locală nu a dispărut complet, dar aceasta a pălît în fața aportului civilizațional adus de zeci de mii sau sute de mii de oameni, civili și militari, toți vorbitori de latină.”

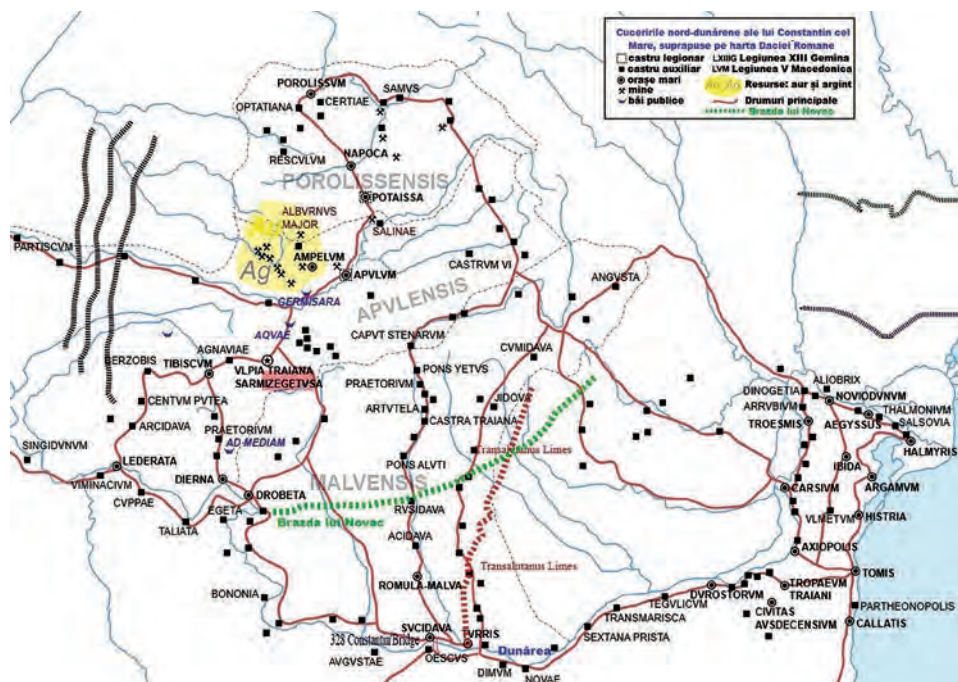
(Andrei Pogăciaș, *Romanizarea. Modelul-standard, aplicat și în Dacia*)

2. Împreună cu colegul de bancă, realizați macheta din carton/hârtie a unui monument reprezentativ din Dacia romană. Prezentați rezultatul muncii voastre în cadrul orei de istorie!

3. Imaginează-ți că ai descoperit o monedă pe teritoriul provinciei romane Dacia. Precizează un element care să demonstreze că moneda este romană.

Așezarea slavilor la sudul Dunării. Romanitatea orientală

Deși romanii și-au retras oficial armata și administrația din Dacia în 271/275, există numeroase dovezi ale continuității populației autohtone în spațiul de la nord de Dunăre după retragerea aureliană. Confruntate cu invaziile popoarelor migratoare, multe dintre comunitățile locale au părăsit așezările urbane, s-au retras în zone mai izolate, în depresiuni montane sau păduri, lăsând spațiul de câmpie noilor veniți, dintre care, ca număr și ca amprentă istorică, se disting slavii.

Cuceririle nord-dunărene ale lui Constantin cel Mare – spațiul dintre Dunăre și Brazda lui Novac

Continuitatea daco-romană la nordul Dunării după retragerea aureliană a fost confirmată de dovezi arheologice, lingvistice, dar și în lucrările unor autori din primele veacuri ale Europei creștine. Nu mai puțin importante sunt **toponimele** sau **hidronimele** care au păstrat vechile denumiri daco-romane: Drobeta, Napoca, Apulum, respectiv, Olt (Alutus), Mureș (Maris), Tibisis (Timiș), Pyretus (Prut), Samus (Someș).

Viața autohtonilor a continuat inclusiv în mediul urban, unde au fost descoperite lucrări de fortificare a vechilor amfiteatre, precum și transformarea lor în cetăți de apărare, de exemplu, la Ulpia Traiana. Totuși, pe teritoriul nord-dunărean s-a revărsat migrația popoarelor barbare. Invaziile popoarelor migratoare la nord de Dunăre au silit populația daco-romană să prefere locuri mai izolate, împădurite, subcarpatice și chiar montane. Agricultură și creșterea animalelor au asigurat cele necesare supraviețuirii comunităților locale, în timp ce comerțul a suferit: monedele au devenit tot mai rare, căci de cele mai multe ori daco-romanii au folosit **trocul**.

Romanitatea nord-dunăreană, dar și cea sud-dunăreană au avut legături strânse și după retragerea aureliană. O dovedesc atât descoperirile arheologice, care pun în evidență comerțul dintre cele două maluri ale fluviului, dar și reocuparea temporară de către împărații romani Constantin cel Mare (306-337) și Iustinian (527-565) a unui teritoriu din Câmpia Română. Din porunca împăratului Constantin cel Mare s-a construit un nou **limes** de apărare în Câmpia Română, paralel cu Dunărea, denumit Brazda lui Novac.

Totuși, legăturile dintre romanitatea nord-dunăreană și cea de la sud de fluviu au fost zdruncinate de migrația slavilor, care a avut loc în mai multe valuri. Invazia vechilor bulgari, popor de origine **turanică**, care a avut loc în secolul al VII-lea, a fost un alt factor care a slăbit aceste legături.

În anul 602, slavii, venind din nord, au reușit să distrugă limesul de nord al Imperiului Roman de Răsărit, în Dobrogea, și s-au îndreptat în număr mare spre Balcani, deoarece erau atrași de viața urbană înfloritoare care încă exista la sud de Dunăre. O parte însemnată a slavilor a rămas la nord de Dunăre, amestecându-se cu localnicii. Treptat, conviețuirea cu daco-romanii a determinat apariția poporului român, prin **asimilarea** slavilor.

DICTIONAR

asimilare: proces prin care un popor se integrează în alt grup național sau social, pierzând trăsăturile proprii (limbă, religie, obiceiuri).

limes: frontiera romană.

troc: formă primitivă a schimbului de mărfuri, în care un produs se schimbă direct pe alt produs, fără a folosi moneda sau alte forme de bani.

antroponime: nume proprii de persoane.

hidronime: nume de ape.

toponime: nume proprii de locuri.

popoare turanice: popoare turce și uralo-altaice.

CRONOLOGIE

271/275 – Retragera aureliană
326 – Constantin cel Mare recucerește teritorii din nordul Dunării.

534 – Iustinian aducea sub stăpânire sa un teritoriu din sudul Daciei.

602 – Slavii distrug limesul dunărean și continuă expansiunea spre Balcani.

Tezaurul de la Pietroasa (sau Cloșca cu puii de aur, descoperit în secolul XIX) reprezintă un tezaur de aur aparținând vizigoților

Portofoliu

Vizitează Muzeul de Istorie din județul tău și realizează un portofoliu în care să atașezi informații despre descoperirile din primul mileniu al erei creștine. Prezintă informațiile obținute în cadrul orei de istorie.

Aceștia au lăsat un număr important de cuvinte în limba română, atât în ceea ce privește hidronimia (Ialomița, Bistrița, Prahova), dar și **antroponime** (Bogdan, Radu, Mircea, Vlad). În zilele noastre, vocabularul limbii române conține cuvinte de origine slavă în proporție de circa 20%.

Romanitatea orientală

Romanitatea orientală și-a continuat existența pe ambele maluri ale Dunării după retragerea aureliană. Ulterior, dovezile arheologice, lingvistice, dar și unele documente dovedesc că populația autohtonă și-a continuat existența și în timpul migrațiilor popoarelor barbare.

Primii au fost goții, popor de origine germanică, având două ramuri: vizigoții și ostrogoții. Dominația goților s-a făcut simțită până în 376, când au fost învinși de huni, populație uralică venită din Asia. Hunii au dominat spațiul nord-dunărean până în anul 454, când au fost învinși de o uniune de popoare germanice, în frunte cu gepizii. Aceștia, la rândul lor, au fost învinși în 566 de alți migratori din Asia Centrală: avarii.

În secolele al V-lea și al VI-lea, slavii din nord-estul Europei au pătruns în fosta provincie Dacia, iar în anul 602, o mare parte dintre acești migratori au trecut la sud de Dunăre. Astfel, romanitatea din Carpați și din Balcani a fost izolată. Mai târziu, la sfârșitul secolului al VII-lea, a avut loc și migrația protobulgarilor, populație turanică din Asia, care s-a așezat la sud de Dunăre, printre slavi și daco-romani. Totuși, chiar în aceste condiții, romanitatea orientală de la nord de Carpați și-a sporit numărul, prin intensificarea contactelor cu dacii liberi, care au pătruns pe teritoriul fostei provincii romane și, în contact cu autohtonii daco-romani, s-au romanizat și ei, treptat.

Populația autohtonă s-a ruralizat, orașele au fost părăsite, ele reprezentând o țintă pentru jaful declanșat de popoarele migratoare. Din secolul al IV-lea, populația rămasă la nordul Dunării s-a retras în locuri ferite, orașele au fost abandonate, producându-se așa numitul fenomen de *reconversie rurală*. De aceea, termenii care se referă la viața urbană au origini îndeosebi slave, nu latine (a zidi, a clădi) sau maghiare, precum oraș.

Aplicații

Citește textul cu atenție, apoi:

- Numește un popor turcic.
- Precizează secolul în care slavii au traversat Dunărea.
- Menționează un motiv pentru care slavii au pătruns întâi în Valahia și abia ulterior în Transilvania.

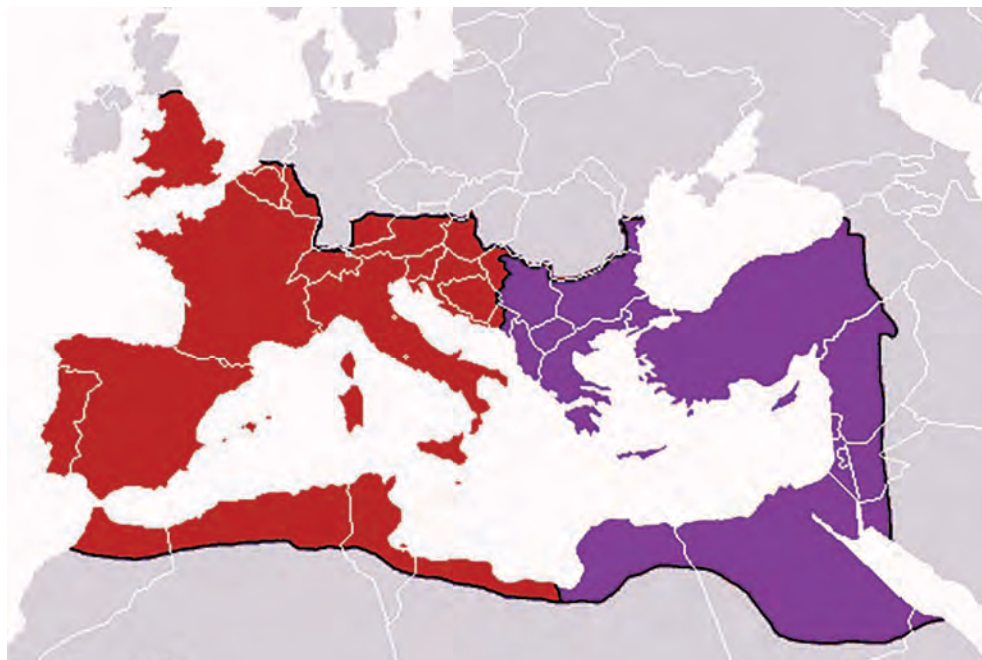
„Dintre toate aceste migrații, cea a slavilor și-a lăsat cel mai mult amprenta asupra daco-romanilor. Venind din nord, ei au ajuns pe teritoriul din estul Carpaților în prima jumătate a secolului al VI-lea, începând apoi să colonizeze estul Valahiei și să se extindă treptat spre vest, în Transilvania. Triburile slave au continuat să se deplaseze spre sud, traversând Dunărea în nordul Balcanilor în anul 602. Se stabiliseră între Dunăre și munții Balcani când bulgarii, un popor turcic, au ajuns în regiune din stepa din nordul Mării Negre.”

(Keith Hitchins, *Scurtă istorie a României*)

Poporul român – popor romanic

Procesul de formare a poporului român sau **etnogeneza** românească a reprezentat un proces îndelungat, început în secolul al II-lea, odată cu cucerirea Daciei de către Traian, și încheiat târziu, în secolele VIII-IX, după asimilarea migratorilor care au pătruns timp de câteva secole pe teritoriul fostei provincii romane.

Imperiul Roman de Apus (roșu) și Imperiul Roman de Răsărit (violet), după împărțirea din anul 395, la moartea împăratului roman Teodosiu cel Mare

Poporul român s-a format pe ambele maluri ale Dunării, de-a lungul mai multor etape. Amestecul geto-dacilor și al romanilor în perioada stăpânirii efective a romanilor în Dacia, în secolele al II-lea și al III-lea, între anii 106-271/275, reprezintă o primă etapă a etnogenezei. După retragerea aureliană, a doua etapă a acestui proces e reprezentată de romanizarea dacilor liberi, care au pătruns în fosta provincie romană după ce armata a părăsit limesul. O a treia etapă o reprezintă asimilarea migratorilor, cei mai importanți fiind slavii. Aceștia au pătruns pe teritoriul de la nordul Dunării în secolele al VI-lea și al VII-lea.

Imperiul Roman a fost împărțit, în secolul al IV-lea, în două: **Imperiul Roman de Apus**, distrus de migratorii germanici în secolul al V-lea, pe ale cărui ruine s-au format statele occidentale (Franța, Imperiul Romano-german și statele italiene) și **Imperiul Roman de Răsărit**, cu capitala la Constantinopol, oraș construit de Constantin cel Mare. Imperiul de Răsărit s-a greșit greșit, în secolul al VII-lea, limba greacă devenind limba oficială. El mai este cunoscut ca **Imperiul Bizantin**.

În acest context, când slavii au trecut în masă la sud de Dunăre, o parte puțin însemnată a cuvintelor din slava veche pătrunde în limba română, în secolele al VI-lea și al VII-lea. Împrumuturile din limba slavă au continuat și în secolele al VIII-lea și al IX-lea, când se consideră încheiată etnogeneza poporului român.

Cercetările arheologice ale așezărilor aparținând culturii Dridu din secolele al VIII-lea și al IX-lea demonstrează existența poporului român, marcând sfârșitul etnogenezei. Adstratul slav al limbii române (însemnând cea mai mare parte a cuvintelor cu origine slavă) se consideră finalizat în secolele al IX-lea și al X-lea, după care slavii sunt asimilați complet în secolul al X-lea.

Slavona a devenit limba liturgică (în care erau oficiate slujbele religioase din secolele al IX-lea și al X-lea), iar, mai târziu, odată cu apariția instituțiilor centrale, și limba de cancelarie, în care au fost redactate documentele domnești atât în Țara Românească, cât și în Moldova.

În provinciile romane aflate la sudul Dunării, spre exemplu Moesia, migratorii slavi s-au infiltrat treptat, profitând de criza Imperiului Bizantin, atacat din Orient de către arabi. Slavii au reușit să asimileze o mare parte din populația romană sau daco-romană aflată aici. În zonele muntoase sau în cele litorale izolate, a continuat să existe o populație daco-romană, deși permanent supusă unui fenomen de asimilare de către populația slavă.

DICȚIONAR

adstrat: totalitatea elementelor străine care se adaugă unei limbi după constituirea ei.

etnogeneza: procesul de naștere a unui nou popor.

strat: influență externă exercitată asupra unei limbi date.

substrat: elemente pătrunse într-o limbă din limba populației autohtone care a adoptat-o, părăsindu-și limba proprie în urma unei cuceriri, a unei migrații sau a unei colonizări.

vlahi: denumirea cu care romanitatea orientală a fost cunoscută în istorie (în secolul I î.H., Iulius Caesar scria, în *De Bello Gallico*, despre un trib celt numit volcae, pe care germanii l-au preluat sub denumirea de walach, adică străin, la slavi, vlahi, iar la unguri, blach sau olah.)

CRONOLOGIE

106-271/275 – romanizarea oficială a dacilor

după 271/275 – romanizarea dacilor liberi

602 – slavii trec Dunărea

secolele VIII-IX – desăvârșirea etnogenezei poporului român

Această populație a fost cunoscută ulterior sub denumirea de **vlahi**. Prima denumire a *vlahilor* în Evul Mediu e dată de slavii sudici (sârbi, croați, bulgari), în secolele al VIII-lea și al IX-lea. Ungurii îi numeau *olahi*, iar slavii răsăriteni, *volohi*.

Monedă de aur cu chipul împăratului roman Teodosiu cel Mare (379-395)

Spre deosebire de alte limbi neolatine, limba română se prezintă destul de unitar. La nordul Dunării se vorbește dialectul dacoromân (limba română). Limba română are însă trei dialecte la sud de Dunăre: *istroromân* în Peninsula Istria din Croația, *meglenoromân* în Grecia de Nord și *aromân* în mai multe zone din Grecia, Albania și Macedonia.

În aceste zone cu relief accidentat din munți sau în peninsule izolate a rezistat o populație romanică neasimilată de către slavii pătrunși treptat din nord. Ea și-a păstrat limba și obiceiurile.

Limba română este parte a familiei limbilor neolatine, alături de limbile italiană, franceză, spaniolă, portugheză. Componenta (structura) limbii române este astăzi următoarea: 60% reprezintă **stratul** latin, 20%, **adstratul** slav, din **substratul** geto-dac se cunosc circa 160 de cuvinte, iar restul reprezintă împrumuturi din alte limbi.

Aplicații

1. **Imaginează-ți că ești un adolescent care trăiește în Dacia romană în timpul retragerii aureliene (271/275 d.H.). Scrie în cel mult 10 rânduri experiențele pe care le-ai trăit în acest timp.**

2. **Folosind dicționarul online, caută cinci cuvinte din limba română care au origine slavă.**

3. **Lucrează în echipă cu colegul de bancă: unul dintre voi are rolul unui daco-roman de la nord de Dunăre, iar celălalt, al unui slav. Descrie două interacțiuni dintre voi, după retragerea aureliană.**

4. **Pornind de la imaginea alăturată, răspunde la următoarele cerințe:**

- Menționează o asemănare cu straiele populare românești.
- Realizează o scurtă prezentare în care să folosești documente, fotografii, mărturii, care să surprindă diversitatea culturală din România.
- Menționează două motive pentru care poporul român este considerat un popor de origine romanică.

5. **Citește cu atenție sursa istorică următoare și răspunde la întrebările de mai jos:**

- Unde s-au retras autohtonii în timpul migrațiilor?
- De ce consideră autorul că oamenii fără avere din Dacia Traiană nu au plecat la sud de Dunăre?
- Care este motivul pentru care țăranii daco-romani preferau stăpânirea barbarilor?

„Istoria ne arată că în toate timpurile și la toate popoarele, mulțimea, aceea legată prin îndeletnicirile ei de pământul care o hrănește, mulțimea nu fuge. [...] N-am fugit nici noi din fața tătarilor, așadar nici strămoșii noștri, daco-românii, din fața goților. S-au retras, evident, în locuri mai ferite, prin păduri, prin văi ascunse, dar de plecat, n-au plecat. Unde erau să se ducă de altfel plugarii, păstorii, micii meșteșugari, orășenii fără avere din Dacia Traiană? Peste Dunăre, în Moesia? Găseau un pământ mai sărac, în schimb, aceleași primejdii, aceeași nesiguranță ca acasă și, în plus, și pe receptorul roman. Ceea ce, în epoca ultimă a imperiului, însemna foarte mult. Nu-i de mirare deci când găsim la scriitorul antic Salvianus următorul pasaj caracteristic: «Într-un glas se roagă țăranii romani să-i lase a trăi cu barbarii?»”

(Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor*)

Aromân în veșminte tradiționale

Studiu de caz: Surse istorice despre români la sfârșitul mileniului I

Etnogeneza românească a fost un proces complex și îndelungat, dovedit de surse arheologice. În secolele al VII-lea și al IX-lea s-au descoperit numeroase **artefacte** aparținând culturilor Ipotești-Cândești și Dridu: vase, podoabe, unelte, arme atestate în așezări precum Brateiu (jud. Sibiu), Poian (jud. Covasna), Alba Iulia (jud. Alba) sau Izvoru (jud. Giurgiu). Toate aceste artefacte dovedesc continuitatea de locuire a românilor pe teritoriul de la nordul Dunării în epoca migrațiilor.

Sursele istorice de la sfârșitul mileniului I dovedesc prezența acestui popor în spațiul carpato-danubiano-pontic încă din primul mileniu al erei creștine. Astfel, împăratul bizantin Mauriciu, într-un tratat militar numit *Strategikon*, din secolul al VI-lea, îi numește „romani” pe niște refugiați în Imperiul Bizantin din teritorii aflate la nord de Dunăre, având rolul de călăuze în cadrul armatei bizantine. Nu se știe dacă aceștia erau dezertori bizantini, care fugiseră la nord de Dunăre, sau indivizi aparținând unei populații autohtone.

Pentru secolul al VIII-lea, trebuie amintit un document de la Mănăstirea Castamonitu, din Muntele Athos, scris târziu, în secolul al XVII-lea. Acesta se inspiră însă dintr-un manuscris vechi, din secolul al IX-lea, care spune că, în timpul împăraților **iconoclaști**, 30 de familii de așa-numiți vlaho-rinchini s-au așezat în Sfântul Munte al ortodoxiei din nordul Greciei.

În secolul al IX-lea, un alt document, o cronică turcă, numită *Oğuzname*, scrie despre o țară a vlahilor (Ulak Ili). Tot în același veac, *Geografia armeană* a lui Moise Chorenati relatează despre o țară necunoscută, numită Balak (Valahia). Tot în secolul al IX-lea, un autor bizantin, numit Theophanes Confesorul, în lucrarea *Cronographia*, descriind o luptă desfășurată în anul 587, utilizează expresia *Torna, torna fratre!* Un soldat a folosit-o „în limba părintească”, în timpul unei lupte a Imperiului Bizantin cu avarii, aproape de Munții Balcani.

În secolul al X-lea, în lucrarea *Despre administrarea imperiului*, împăratul bizantin Constantin al VII-lea Porfirogenetul utilizează termenul de *romani* pentru locuitorii autohtoni din Dalmația și de *romei* pentru a-i aminti pe bizantini.

Vlahii din Balcani sunt atestați pentru prima dată într-o *scrisoare* datată în anul 980: Vasile al II-lea folosește termenul de *vlahi* pentru a denumi populația de origine romanică aflată la sud de Dunăre.

Ulterior, începând cu secolul al XI-lea, alte documente au atestat prezența vlahilor în spațiul romanității orientale.

Aplicații

Pornind de la sursa de mai jos, răspunde la următoarele cerințe:

- Precizează secolul la care se referă sursa.
- Menționează termenul cu care e denumită această populație protoromânească.

„Împăratul bizantin Constantin al VII-lea Porfirogenetul (912-959) [...] înfățișează în *De administrando imperio* deosebit de bine întrepătrunderea lumii paleo-slave cu cea proto-românească, venind parcă să confirme teoria «pânzelor de populație.» Vorbind de această populație – protoromânească pentru perioada narată, dar mai mult românească pentru momentul redactării scrierii – Constantin al VII-lea îi aplică un termen, surprinzător pentru un autor bizantin și încă împărat, anume acela de romani, în vreme ce pentru bizantini el folosește denumirea de romei.”

(Adolf Armbruster, *Romanitatea românilor istoria unei idei*)

DICTIONAR

artefact: obiect produs de activitatea umană.

iconoclaști: împărați bizantini care, în secolul al VIII-lea, au interzis icoanele în biserici și mănăstiri.

Mănăstirea Castamonitu din Muntele Athos, Grecia

Împăratul bizantin Vasile al II-lea într-o miniatură dintr-un manuscris italian

Eseu

Elaborează un eseu cu tema Poporul român în sursele istorice medievale timpurii, folosind informațiile oferite de diferitele surse istorice din secolele VIII-X.

106

Dacia – provincie romană. Se declanșează procesul de romanizare, cu ajutorul unor factori: *armata, administrația, veteranii, coloniștii, dreptul roman, viața religioasă, viața economică și creștinismul.*

118

Reorganizarea provinciei de către împăratul roman Hadrian: *Dacia Superior și Dacia Inferior*, iar câțiva ani mai târziu, *Dacia Porolissensis*

168

Împăratul roman Marcus Aurelius împarte provincia în *Dacia Porolissensis, Dacia Apulensis, Dacia Malvensis.*

271/275

Retragerea aureliană, determinată de invaziile populațiilor germanice și ale dacilor liberi. Împăratul Aurelian retrage armata și administrația la sud de Dunăre.

313

Edictul de toleranță de la Milan, prin care Constantin cel Mare oferă libertate de cult creștinilor.

602

Slavii rup limesul dunărean și pătrund în Imperiu, producând o scindare a romanității orientale de la nord și sud de Dunăre. Romanitatea din Balcani devine cunoscută în izvoarele istorice cu numele de vlahi; apar dialecte ale limbii române la sud de Dunăre: *aromân, meglenoromân, istroromân.*

Secolele al VIII-lea
și al IX-lea

Desăvârșirea etnogenezei poporului român, prin asimilarea migratorilor, în primul rând a slavilor

EVALUARE

I. Completează spațiile libere cu termenii istorici potriviți de mai jos:

romanizarea, XIII Gemina, coloniști, soldați, Dacia

„În ... au staționat pe parcursul existenței provinciilor peste 70 000 de Lista unităților staționate este extrem de lungă. În marea lor majoritate erau unități auxiliare celor două legiuni – ... și V Macedonica. Aceste unități auxiliare dar și cele două legiuni au avut un rol imens în transformarea fundamentală ce a avut drept rezultată ... [...]

Un al doilea element de bază a fost reprezentat de ... ”

(Iancu Moțu, *Romanizarea*)

II. Numește două elemente care să demonstreze că donariul de la Biertan este un artefact creștin.

III. Asociază faptul istoric din prima coloană cu cronologia corespunzătoare din a doua coloană.

1. Slavii rup limesul dunărean.
2. Edictul de la Milan
3. Cucerirea Daciei de către romani
4. Retragerea aureliană

- A. 106
- B. 271/275
- C. 313
- D. 602

IV. Citește cu atenție textul de mai jos, apoi:

- Numește un secol la care se referă textul.
- Precizează două spații istorice.
- Transcrie din text o informație referitoare la carpi.

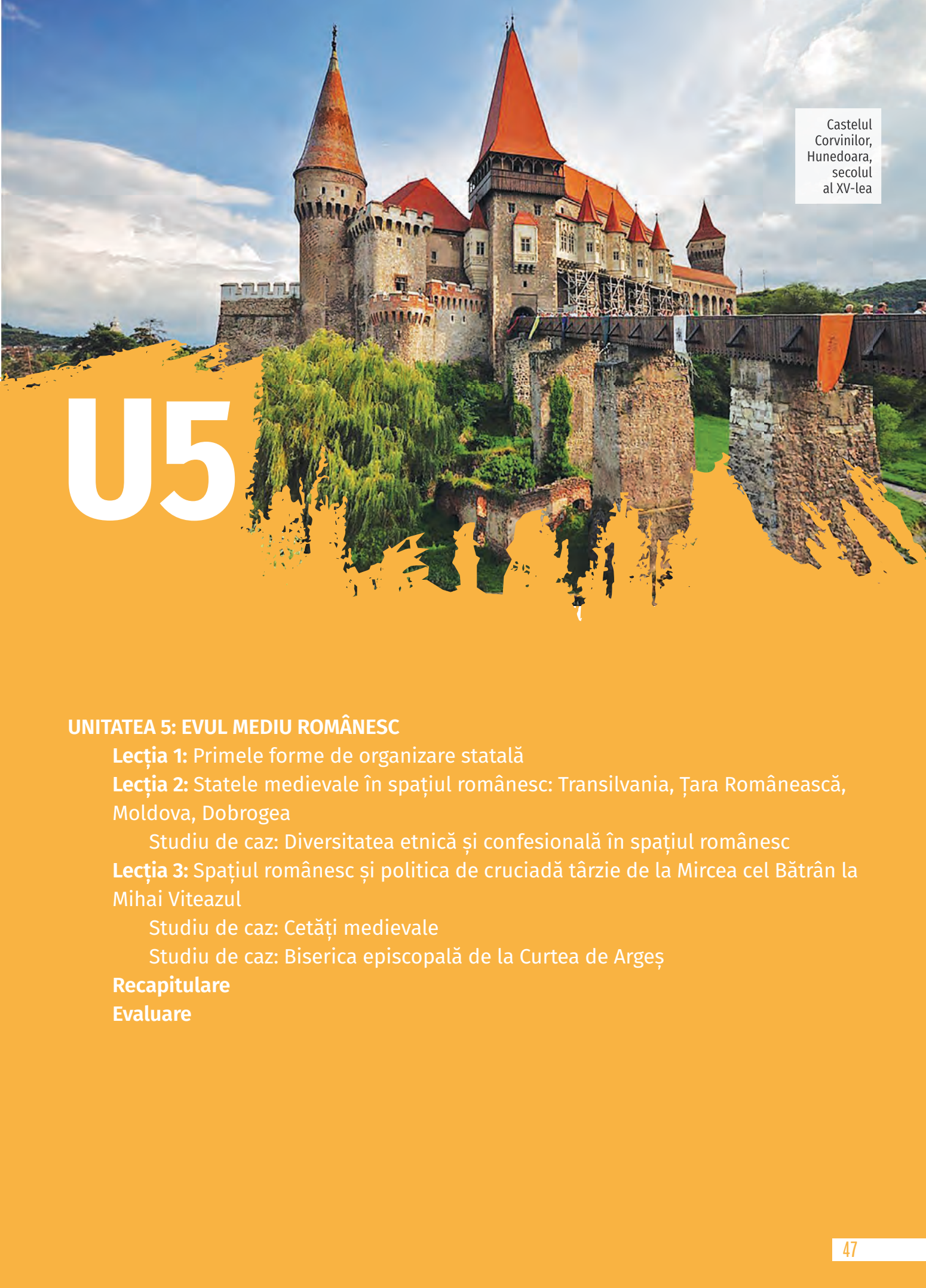
„Pierderea Daciei a fost determinată de începerea marilor invazii barbare la Dunărea de jos; acestea aveau să țină sub teroare, timp de peste trei decenii, nu numai provinciile balcanice, dar chiar pe cele din Asia Minor. [...] După atacul carpic asupra Daciei Malvensis din timpul lui Filip Arabul, o nouă invazie are loc în 248.”

(Constantin C. Petolescu, *Dacia și Imperiul Roman*)

5. Realizează un eseu cu titlul *Poporul român – reprezentant al romanității orientale*, utilizând următorii termeni istorici: slavii, retragerea aureliană, creștinism, aromâni, vlahi.

Se acordă 10 puncte din oficiu.

I. 20 de puncte (5×4p)	II. 10 puncte (5p+5p)	III. 20 de puncte (4×5p)	IV. 20 de puncte (5p+2×5p+5p)	V. 20 de puncte (5×4p)	Total 100 de puncte
---------------------------	--------------------------	-----------------------------	----------------------------------	---------------------------	------------------------

Castelul
Corvinilor,
Hunedoara,
secolul
al XV-lea

U5

UNITATEA 5: EVUL MEDIU ROMÂNESC

Lecția 1: Primele forme de organizare statală

Lecția 2: Statele medievale în spațiul românesc: Transilvania, Țara Românească, Moldova, Dobrogea

Studiu de caz: Diversitatea etnică și confesională în spațiul românesc

Lecția 3: Spațiul românesc și politica de cruciadă târzie de la Mircea cel Bătrân la Mihai Viteazul

Studiu de caz: Cetăți medievale

Studiu de caz: Biserica episcopală de la Curtea de Argeș

Recapitulare

Evaluare

DICTIONAR

autonomii locale: uniuni de obști satești, conduse de un jude, cneaz sau voievod, având largi puteri pe plan intern.

cneaz: conducător local, stăpân ereditar, din tată în fiu, peste un teritoriu, mai târziu întemeietor și sef al unui stat.

jude: termen provenit din limba latină ce desemna un demnitar cu atribuții judecătorești și administrative.

voievod: conducător de autonomie locală, având puteri militare, conducător militar.

CRONOLOGIE

Secolele IX-X – Voievodatele lui Gelu, Glad si Menumorut

943 – Jupán Dimitrie

982 – Jupan Gheorghe

Secolul XI – Voievodatele lui Gyula și Ahtum

Secolul XII – Tatos, Seslav, Satza

1247 – Voievodatele lui Litovoi, Seneslau, Cnezatele lui Ioan și Farcas, Țara Severinului

Primele forme de organizare statală

După retragerea aureliană, în secolul al III-lea, pe teritoriul de la nord de Dunăre a continuat să trăiască o populație romanică. Valurile de migratori care au călcat teritoriul fostei provincii romane Dacia au determinat retragerea acestei populații în zone subcarpatice și depresiuni montane, chiar și în regiuni izolate din munți. Treptat, prin romanizarea dacilor liberi și asimilarea migratorilor, dintre care valul cel mai important a fost cel al slavilor, a apărut, într-un interval de timp îndelungat, prin secolele VIII-IX, poporul român.

Harta autonomiilor locale între secolele al IX-lea - al XIII-lea

La început, românii s-au organizat în obști sătești. Obștea sătească reprezintă prima formă de conducere a românilor, având structura unui simplu sat, ai cărui locuitori se ocupau cu agricultura și creșterea animalelor. Există în cadrul obștii și o stratificare socială incipientă: o parte a membrilor acaparaseră treptat averi (pământ sau vite). De obicei, membrii obștei stăpâneau în comun pădurile, izlazurile, apele, în timp ce terenul arabil și casa erau în proprietate particulară. Obștile ocupau de obicei terenuri ferite, pe valea unui râu sau protejate de păduri, pentru a se apăra de migratori, și erau de obicei fortificate cu șanțuri și ziduri de lemn și pământ. Obștea avea un conducător, numit **jude** sau **cniaz**, și un sfat al bătrânilor, care se ocupa de obicei cu stabilirea judecării.

Mai târziu, din nevoia de apărare eficientă, mai multe obști sătești s-au unit și au format așa numitele structuri politice prestatale sau **autonomii locale**. Aceste structuri politice au avut mai multe denumiri în spațiul carpato-danubiano-pontic, numite țări, cnezate, voievodate, câmpuri, ocoale, codri, jupanate, ducate.

Primele informații despre autonomiile locale din spațiul românesc intracarpatic apar încă din secolul al IX-lea în cronică maghiară *Gesta Hungarorum* (*Faptele ungurilor*), scrisă de notarul regelui Bela al Ungariei. Unii istorici consideră că este vorba despre regele Bela al III-lea, din secolul al XII-lea, iar notarul, al cărui nume nu se cunoaște, a fost denumit *Anonymus*. În acest document sunt relatate informații despre primele autonomii locale din spațiul românesc: *ungurii* sau *maghiarii* au migrat dinspre est în Europa Centrală la finalul secolului al IX-lea. Din Câmpia Panoniei, Ungaria de azi, unde s-au stabilit, au efectuat, în anii următori, raiduri de cucerire asupra teritoriilor învecinate. Astfel, *Anonymus* relatează despre existența a trei voievodate, la răsarit de ținuturile maghiarilor, conduse de **Gelu**, **Glad** și **Menumorut**. Glad, care-și avea stăpânirea în Banat, cu centrul în cetatea Cuvin, și Menumorut, stăpânind un teritoriu în Crișana, cu centrul în cetatea Biharea, au fost supuși, dar nu și-au pierdut viața, devenind *vasali* ai conducătorului maghiar, ducele Arpad. În centrul Transilvaniei, pe râul Someșul Mic, posibil cu centrul în cetatea Dăbâca sau poate chiar în Cluj-Napoca de azi, stăpânea Gelu, singurul dintre cei trei conducători pe care *Anonymus* îl numește ca fiind român. Gelu a fost ucis într-o luptă cu trimisul ducelui Arpad, un ungur cu numele de Tuhutum.

Pentru începutul secolului al XI-lea, *Gesta Hungarorum*, dar și un alt document emis în același secol, *Legenda Sfântului Gerard*, menționează alți doi **voievozi** care stăpâneau teritoriile odinioară conduse de Gelu și Glad: **Gyula**, cu centrul în Alba Iulia, și **Ahtum**, urmaș al lui Glad, în Banat, cu centrul în cetatea Morisena. Aceștia erau în continuare vasali ai regalității maghiare. Ei au intrat în conflict cu *suzeranul* lor, regele maghiar Ștefan cel Sfânt. Acuzat că nu vrea să se creștineze în rit occidental, preferând religia orientală bizantină, Gyula a fost închis pe viață de către regele Ungariei. Voievodul Ahtum își permitea chiar să vămuiască sarea (monopol al regelui), care cobora pe Mureș din salinele Transilvaniei, pentru regele Ungariei. Ahtum, deși a învins într-o primă luptă oastea regelui, a fost ucis ulterior de armatele maghiare.

În spațiul dintre Dunăre și Marea Neagră au apărut dovezi arheologice, dar și documente care amintesc despre autonomii locale și conducători politici. Astfel, inscripția de la Mircea Vodă, din anul 943, amintește **Jupanatul lui Dimitrie**, în timp ce o inscripție de la Basarabi-Murfatlar, de la finalul secolului al X-lea, îl atestă pe **Gheorghe**, un alt conducător local din Dobrogea. Ana Comnena, sora unui împărat bizantin, a scris în lucrarea *Alexiada*, din secolul al XII-lea, despre existența unor conducători locali din Dobrogea, **Tatos**, **Sestlav** și **Satza**.

Capturarea lui Gyula de către trupele regelui Ștefan cel Sfânt, ilustrație din *Cronica Pictată (Chronicon Pictum)*, document maghiar din secolul al XIV-lea

Despre teritoriul de la sud de Carpați, informații ne sunt transmise de *Diploma Cavalerilor Ioaniți*, un document emis de regele Ungariei, Bela al IV-lea, în anul 1247, pentru a-și proteja țara de invaziile migratorilor mongoli sau tătari. În 1241 avusese loc Marea Invație Mongolă, când acești migratori au devastat teritoriile est-europene, inclusiv Ungaria. Regele maghiar, pentru a proteja granițele Ungariei și pe ale Transilvaniei de invaziile ulterioare ale mongolilor, a chemat în ajutor cavalerii ioaniți. Pentru a-i atrage financiar, regele le-a promis jumătate din tributul pe care autonomiile românești de la sud de Carpați îl datorau regelui Ungariei. Aflăm astfel de existența a cinci autonomii locale românești, aflate sub suzeranitatea regelui Ungariei: **Voievodatul lui Seneslau**, în zona Argeșului, **Voievodatul lui Litovoi**, în zona Olteniei și Țara Hațegului, **Cnezatul lui Ioan**, între cele două voievodate, în sud, spre Dunăre, **Cnezatul lui Farcaș**, în nord, în zona Vâlcea, precum și **Țara Severinului**.

La est de Carpați, documentele existente amintesc mai multe tipuri de autonomii locale: țări, câmpuri, codri, ocoale etc. Amintim aici **Codrii Cosminului**, **Codrii Herței**, **Țara Șipenițului**, **Țara Berladnicilor**, **Țara Bolo-hovenilor**, **Țara Brodnichilor**, **Țara Volohilor**, **Câmpul lui Dragoș**, **Câmpul lui Vlad**. O sursă istorică importantă este *Cronica lui Nestor*, document scris la Kiev în secolul al XII-lea, care amintea că, trecând Carpații Păduroși spre Câmpia Panoniei, ungurii i-au găsit acolo pe români și pe slavi.

Aplicații

1. Citește textul cu atenție, apoi:

- Numește conducătorul politic al ungurilor.
- Precizează arma cu care se apărau ostașii lui Gelu.
- Selectează o informație privind deznodământul bătăliei.

„Tuhutum, auzind despre bunătățile aceluia teritoriu, a trimis solii săi la ducele Arpad, ca să-i dea voie să se ducă dincolo de păduri pentru a lupta contra ducelui Gelu. [...] Tuhutum, traversând pădurea într-o zi, a sosit la râul Almaș. [...] Ducele Gelu, cu arcașii săi, voia să-i oprească acolo.

[...] Și deoarece trecerea le-a fost ușoară, ambele linii au ajuns deodată la luptă, și s-au luptat între ei cu înverșunare, dar ostașii ducelui Gelu au fost învinși și mulți dintre ei uciși, și încă cei mai mulți capturați. Când ducele Gelu a văzut aceasta, pentru a-și apăra viața, cu puțini a început să fugă. Și când fugea în grabă spre fortăreața lui situată lângă râul Someș, ostașii lui Tuhutum, urmărindu-l în fuga mare, l-au ucis pe Gelu lângă râul Căpuși.” (Anonymus, *Gesta Hungarorum*)

2. Folosind informațiile din capitolele anterioare, privind cadrul natural și resursele, realizează un scurt enunț, în care să justifici de ce maghiarii au căutat să cucerească spațiul intracarpatic.

Portofoliu

Folosește informații din manual, dar și de pe internet, pentru a realiza un scurt eseu cu privire la realitățile de la sud de Carpați în secolul al XIII-lea.

Să ai în vedere următoarele:

- menționarea unei surse istorice care relatează evenimente din secolul al XIII-lea;
- amintirea a cel puțin patru conducători locali din secolul al XIII-lea;
- menționarea unor resurse economice pe care se bazeau comunitățile românești din respectivul spațiu istoric.

DICȚIONAR

autonom: stat care are politică internă, dar se află sub suzeranitatea altui stat, a cărui politică externă o urmează.

descălec: așezarea într-un loc nou, formarea unui nou stat.

principat: teritoriu condus de un principe, după model occidental.

CRONOLOGIE

1111 - Transilvania - principat sub suzeranitatea Ungariei

1176 - Transilvania - voievodat sub suzeranitatea Ungariei

1291 - Descălecătul lui Negru Vodă de la Făgăraș la Câmpulung

1330 - Bătălia de la Posada - Basarab I câștigă independența Țării Românești față de Ungaria.

1345/1352 - Descălecătul lui Dragoș din Maramureș, care formează marca Moldova.

1350/1360 - Dobrotici câștigă independența Dobrogei față de Imperiul Bizantin.

1365 - Victoria lui Bogdan asupra oștilor maghiare conduse de Balç, prin care Moldova devine independentă față de Ungaria.

1388 - Mircea cel Bătrân anexează Dobrogea la Țara Românească.

Statele medievale în spațiul românesc: Transilvania, Țara Românească, Moldova, Dobrogea

În spațiul românesc, statele medievale au apărut mai târziu, din cauza vecinătății unor state care beneficiau de forțe economice și militare superioare: Imperiul Bizantin în sud, Regatul Ungariei în nord-vest, Hanatul Hoardei de Aur în est, statul tătarilor din Europa de Răsărit. Mult timp, statele medievale din spațiul românesc s-au aflat sub suzeranitatea marilor puteri militare vecine. Profitând de slăbiciunile politice ale celor mari, aceste state au încercat să-și dobândească independența politică prin acțiuni militare.

Statele medievale din spațiul românesc în secolul al XIV-lea și în prima jumătate a secolului al XV-lea

Transilvania

După ce voievodatele amintite în *Gesta Hungarorum* au fost cucerite de maghiari, au urmat mai multe etape în care spațiul intracarpatic a fost cucerit militar, treptat, și integrat politic de regalitatea maghiară.

Primele mențiuni istorice privind organizarea statală a Transilvaniei au apărut în secolul al XII-lea. În anul 1111 este atestat un anume principe *Mercurius*, ceea

ce dovedește că ungurii au încercat să transforme Transilvania în **principat** sub suzeranitate maghiară. În 1176, Transilvania apare în documente cu titlul de voievodat sub suzeranitatea Ungariei, fiind atestat un voievod numit Leustachius.

Până în secolul al XIII-lea, în mai multe etape, Transilvania a fost cucerită de maghiari și organizată drept un stat de sine stătător, **autonom**. Deoarece românii erau majoritari din punct de vedere etnic, pentru a schimba realitatea demografică, maghiarii au adus coloniști pe teritoriul Transilvaniei. *Secuii*, populație turanică, au fost așezați în regiunea din sud-estul Transilvaniei. Ulterior, au fost aduși în sudul Transilvaniei și *sașii*, populație de origine germanică din Saxonia, dar și din zonele învecinate. Maghiarii, secuii și sașii erau catolici, în timp ce românii, majoritari din punct de vedere etnic, erau ortodocși.

Din punct de vedere administrativ, maghiarii au fost organizați în **comitate**. Comitatului Bihor, atestat în 1111, i se adaugă și altele: Crasna, Dăbâca, Cluj, Alba, Timiș, Arad, Zarand, Târnava. Secuii erau organizați în *scaune*, conduse de un căpitan militar și de un jude cu atribuții judecătorești. Sașii au fost și ei organizați în șapte *scaune*, reprezentând cetățile: Sibiu, Brașov, Mediaș, Sighișoara, Sebeș, Rupea și Bistrița. Românii au continuat să aibă autonomie, mai ales în zonele de margine ale Transilvaniei, fiind organizați în *țări* sau *districte*, precum: Făgăraș, Maramureș, Amlaș, Hațeg, Bârsa. Voievozii Transilvaniei aveau puteri extinse din punct de vedere fiscal, administrativ, judecătorec și militar. În momentele în care regalitatea maghiară era slăbită, așa cum s-a întâm-

plat la sfârșitul secolului al XIII-lea, unii voievozi ai Transilvaniei au acționat precum niște conducători independenți de Ungaria. Astfel, în acest context, în 1288, a apărut *Congregația generală a țării*, o adunare cu caracter reprezentativ, având atribuții judiciare și cuprinzând nobilii, clerul, reprezentanții orașenimii și ai țăranilor. În secolul al XIII-lea, românii beneficiau de drepturi politice în Transilvania, dar, în secolul al XIV-lea, *Diplomele regelui Ungariei Ludovic de Anjou* au condiționat titlul de nobil de apartenența la religia catolică. Românii, ortodocși fiind, erau excluși de la acest drept.

În 1541, pe fondul expansiunii otomane, după cucerirea Ungariei și transformarea în pașalâc, Transilvania și-a pierdut statutul de voievodat, dar și-a păstrat individualitatea, fiind transformată în *Principat autonom sub suzeranitate otomană*, cu obligația de a plăti un tribut către turci.

Țara Românească

Pe teritoriul de la sud de Carpați, **Marea Invazie Mongolă** din 1241 a slăbit economic și militar autonomiile locale românești, atestate în *Diploma Cavalerilor Ioaniți*, dar a împiedicat și expansiunea maghiarilor în acest spațiu. O primă încercare de a ieși de sub suzeranitatea Ungariei a avut loc în secolul al XIII-lea, când voievodul *Litovoi* s-a confruntat militar cu armatele maghiare. Luptele, desfășurate între 1277 și 1279, au fost aprige și au avut drept rezultat moartea voievodului român, în timp ce fratele său, *Bărbat*, a fost luat prizonier de maghiari și a plătit o sumă semnificativă de bani pentru a fi eliberat.

În secolul al XIV-lea a existat un context extern favorabil formării statelor medievale românești: criza politică din Ungaria, după moartea ultimului rege arpadian, în 1301, schimbarea dinastiei, cea *Angevină*, și slăbirea puterii tătarilor din Hanatul Hoardei de Aur, statul mongol din estul Europei.

Există o tradiție istorică (sau legendă) privind întemeierea Țării Românești, care apare din secolul al XVII-lea, în cronica *Letopisețul Cantacuzinesc*, drept **descălecăt**. În 1290 sau 1291, regele maghiar *Andrei al III-lea* a acționat împotriva autonomiei românești din Făgăraș. În aceste condiții, o parte a românilor, conduși de *Negru Vodă* sau *Radu Negru*, au trecut Carpații și s-au așezat în zona Câmpulung. Acest eveniment, numit *descălecătul lui Negru Vodă din Făgăraș*, a făcut ca din acea zonă să înceapă unificarea formațiunilor politice românești. *Letopisețul Cantacuzinesc* relatează că Negru Vodă a construit o curte domnească la Argeș, iar boierii din Oltenia l-au recunoscut la conducerea țării.

Cel pe care documentele contemporane îl atestă drept unificator și conducător al statului medieval Țara Românească (sau Valahia) este *Basarab I*. În 1324,

Basarab

un document maghiar atestă faptul că Basarab era vasalul regelui Ungariei, Carol Robert de Anjou. Câțiva ani mai târziu, în 1330, sfătuit de câțiva nobili maghiari, care se temeau de creșterea forței voievodului de la sud de Carpați, regele Ungariei hotărâse desființarea și ocuparea țării conduse de Basarab, printr-o campanie militară. Maghiarii au ocupat ținutul Severin, iar

Basarab a trimis un sol de pace, care oferea o sumă mare de bani (7 000 de mărci de argint, echivalentul a circa 74 de kilograme de aur, dovedind forța economică a statului condus de Basarab) și era dispus să cedeze regelui și teritoriul ocupat de armata sa.

Carol Robert a refuzat oferta lui Basarab, a ocupat țara și a ajuns la Curtea de Argeș. Basarab, având

trupe mai puține, a refuzat lupta și s-a retras în munți. Deoarece era în prag de iarnă, regele a decis să se retragă spre Ungaria. Între 9 și 12 noiembrie 1330, a fost surprins în ambuscadă într-un defileu din munți, în bătălia de la Posada, loc necunoscut azi, numit astfel de istoricul Nicolae Iorga. Bătălia a fost descrisă de *Cronica pictată de la Viena* din secolul al XIV-lea. În urma acestei bătălii, Țara Românească și-a obținut independența politică.

Bătălia de la Posada

Țara Românească a fost **consolidată** de urmașii lui Basarab: în anul 1359, *Nicolae Alexandru*, fiul lui Basarab, și-a luat titlul de domn *autocrat* sau singur stăpânitor și, în același an, a întemeiat mitropolia ortodoxă de la Curtea de Argeș. *Vladislav Vlaicu*, fiul lui *Nicolae Alexandru*, a consolidat economic țara, prin baterea primelor monede în 1365: ducății și dinarii de argint.

Moldova

La începutul secolului al XIV-lea, teritoriul Moldovei se afla sub autoritatea tătarilor din Hanatul Hoardei de Aur, care impuneau un tribut autonomiilor locale românești de la est de Carpați. Pentru a-i opri pe tătari la est de Munții Carpați, *Ludovic I* (1342-1382), fiul lui Carol Robert, a decis formarea unei *mărci* de apărare: provincie de graniță a Ungariei, militarizată, în nord-vestul Moldovei, condusă de *Dragoș*, un voievod român din Maramureș,

supus maghiarilor. În acest context, peste câțiva ani, în 1352, după unele documente, a fost înființată marca Moldovei, pentru a apăra regatul Ungariei împotriva tătarilor. Ea se întindea între Câmpulung Moldovenesc și Vrancea, având reședința la Baia, lângă Suceava, iar Dragoș era vasalul regelui Ludovic.

În anul 1359, *Bogdan din Cuhea*, un alt voievod al românilor care trăiau în Maramureș, nemulțumit de politica regelui Ungariei, care dorea impunerea religiei catolice românilor, a trecut în Moldova împreună cu oamenii săi. El a participat la o răscoală împotriva lui Balc, nepot și urmaș al lui Dragoș, vasal al maghiarilor. Au avut loc mai multe confruntări militare între trupele lui Bogdan și cele ale lui Balc. Bogdan, sprijinit de localnicii de la est de Carpați, a câștigat o luptă în anul 1365, iar regele Ungariei a fost obligat să recunoască independența Moldovei. Evenimentul e descris de *Cronica lui Ioan de Târnave* din secolul al XIV-lea.

Moldova a fost consolidată de urmașii lui Bogdan. *Petru Mușat*, nepot al lui Bogdan, a bătut primele monede, **groșii și banii** de argint, în 1377, și a înființat la Suceava prima Mitropolie în anul 1386. Un alt domnitor, *Roman I* a unificat teritoriul Moldovei, ajungând până la Nistru și la Marea Neagră, prin ocuparea teritoriului dezrobitor de la tătari. Tot el poartă titlul de *domn autocrat*, singur stăpânitor, în 1393.

Dobrogea

Teritoriul dintre Dunăre și Marea Neagră fusese sub autoritatea Imperiului Bizantin. În secolul al XIV-lea s-a format ca stat, în urma atacurilor turcilor otomani asupra Bizanțului. Un conducător local, **Balica** (1346-1354), conducea teritoriul numit Țara Cavarnei (între Mangalia și Varna), în cadrul Imperiului Bizantin, cu centrul la Caliacra, în Bulgaria de azi. **Dobrotici** (1354-1386), urmașul său, a câștigat independența față de bizantini după ce frații săi, Balica și *Theodor*, au fost uciși în luptele cu trupele bizantine, până în 1365. De la numele său provine denumirea de Dobrogea. **Ivanco**, urmașul său, a bătut monedă, dar a fost ucis în luptele cu turcii, care au atacat teritoriul țării. În acest context, în anul 1388, *Mircea cel Bătrân* a anexat Dobrogea la Țara Românească.

Aplicații

1. Pornind de la descrierea luptei de la Posada, rezolvă următoarele cerințe:

- Numește voievodul românilor.
- Menționează un motiv pentru care maghiarii nu au putut ieși din ambuscadă.
- Transcrie un fragment care reliefează modul în care regele Ungariei a scăpat cu viață din bătălie.

„Basarab a venit pe o cale cu toată oastea sa, și calea sucită și de amândouă părțile cu râpe foarte înalte, era închisă împrejur, și unde calea zisă era mai largă, acolo valahii în mai multe locuri o întăriseră cu șanțuri săpate împrejur. [...]”

Regele a ajuns pe o cale oarecare cu toată oastea sa, dar calea aceasta era cotită și închisă de amândouă părțile de râpe foarte înalte de jur împrejur [...]. Iar regele și toți ai săi, negândindu-se în adevăr la așa ceva, mulțimea nenumărată a românilor sus pe râpe a alergat din toate părțile și a aruncat săgeți asupra oastei regelui care se găsea în fundul unei căi adânci, ce nici nu se putea numi cale, ci mai curând un fel de corabie strâmtă, unde din pricina înghesuiei cei mai sprinteni cai și ostași cădeau din toate părțile în luptă, pentru că din pricina urcușului prăpăstios din cale nu se puteau sui contra valahilor, pe nici una din râpele de pe amândouă laturile drumului; nici nu puteau merge înainte, nici nu aveau loc de fugă, fiind șanțurile săpate acolo, ci ostașii regelui erau cu totul prinși, ca niște pești în vârsă sau în mreajă. [...]

Cădeau tineri și bătrâni, principii și nobili fără nici o deosebire. [...] Iar regele își schimbase însemnele armelor sale, cu care s-a îmbrăcat Deseu, fiul lui Dionisie, pe care, crezându-l românii a fi însuși regele, l-au omorât cu cruzime. Și însuși regele abia a scăpat cu câțiva inși. [...]”

(Bătălia de la Posada din 1330 descrisă în *Cronica pictată de la Viena*)

2. Citește cu atenție textul, apoi:

- Numește spațiul istoric din care provenea voievodul Dragoș.
- Menționează o informație privind numele Moldovei.
- Precizează granițele Moldovei, așa cum rezultă din document.

„În 1359, Dragoș vodă din Maramureș, cu ceata sa de câteva sute de războinici, trece munții și, îndrumat de cățeaua Molda, urmărește un zimbriu pe care reușește să-l ucidă în dreptul unei ape în care însă câinele călăuză se îneca. De atunci, râul a luat numele câinelui și e numit Moldova, de unde și-au tras denumirea atât țara întemeiată de Dragoș, cât și poporul care o locuia.

Din punctul de sosire, pe valea Moldovei, Dragoș explorează și își supune restul teritoriului țării, înaintând mai întâi spre nord, pe valea Sucevei, unde găsește un prisăcar cu numele Iațco, pe care îl convinge să-și aducă «toate neamurile» din Pocuția, apoi spre sud, pe valea Bistriței, pentru ca, în sfârșit, să cuprindă «în câțiva ani», teritoriul țării până la Nistru, Dunăre și Marea Neagră.”

(Șerban Papacostea, *Geneza statului în Evul Mediu românesc*)

Studiu de caz: Diversitate etnică și confesională în spațiul românesc

Diversitate etnică

În spațiul de la nord de Dunăre, românii au reprezentat populația majoritară din punct de vedere etnic. Totuși, alături de aceștia au conviețuit și alte popoare. Dacă anticii greci s-au așezat pe litoralul românesc al Mării Neagre încă din secolul al VI-lea î.H., după apariția poporului român, documentele menționează popoare turanice, venite din Asia și așezate pe teritoriul nord-dunărean: pecenegii și cumanii, care au fost însă asimilați treptat.

Așezarea maghiarilor în Câmpia Panoniei și migrarea lor în bazinul carpatic au determinat schimbări fundamentale privind aspectele etnice ale Transilvaniei. Maghiarii au cucerit în mai multe etape spațiul intracarpatic, dar au beneficiat și de ajutorul unor coloniști, pentru a stăpâni mai ușor acest spațiu istoric: secuii, popor asiatic, au fost aduși pentru a apăra frontierele răsăritene ale Transilvaniei. Cavalerii teutoni și sașii, veniți din Germania, au primit numeroase privilegii economice, contribuind la dezvoltarea Transilvaniei. Ei au construit orașe puternice și dezvoltate din punct de vedere economic, precum Brașov, Sibiu, Bistrița, Mediaș, Sighișoara, fiind meșteșugari pricepuți în prelucrarea metalelor și a lemnului, dar și buni negustori de stoffe sau produse de lux.

La sud și la răsărit de Carpați, pe teritoriul Țării Românești, respectiv al Moldovei, s-au așezat și alte popoare: maghiari, greci, sârbi, croați, slovaci, evrei, rromi. Evreii erau buni comercianți, în timp ce rromii au fost transformați în robi, unii dintre ei fiind specializați în prelucrarea metalelor. Pe teritoriul dintre Dunăre și Marea Neagră, stăpânit mult timp de tătari și turci, aceste popoare au conviețuit alături de români. Lor li se adaugă bulgarii, care au conviețuit multe secole alături de români.

Biserica catolică
din Căsnădioara, sec. XIII

Biserica ortodoxă Sfântul
Nicolae Domnesc,
Curtea de Argeș, sec. XIV

Diversitate confesională

Din punct de vedere confesional, românii de la sud și răsărit de Carpați au fost majoritar creștin ortodocși. În teritoriul intracarpatic, românii erau ortodocși, în timp ce ungurii, secuii și sașii erau creștini catolici.

O parte din populația intracarpatică a acceptat *Reforma religioasă protestantă* din secolul al XVI-lea, iar în secolele următoare, cele trei culte protestante, *luteranii*, *calvinii* și *unitarienii*, aveau destui adepți în Transilvania. Începând cu secolul al XVIII-lea, mulți români din Transilvania au acceptat trecerea la Biserica Greco-Catolică, primind avantaje din partea papalității. Evreii din spațiul românesc și-au păstrat propria credință, așa-numitul cult mozaic, bazat pe Vechiul Testament. Turcii și tătarii din Dobrogea erau musulmani.

În ceea ce privește locurile de închinăciune, s-au construit biserici creștine, ortodoxe, catolice sau protestante. De asemenea, au apărut sinagogi evreiești, iar musulmanii au construit moschei.

Aplicații

Mozaicul diversității

Împărțiți-vă în așa fel încât să formați șase grupe, fiecare dintre acestea reprezentând o pălărie de gândire: **mov** – fapte istorice; **roșie** – sentimente față de diversitatea etnică și confesională; **neagră** – dificultăți și probleme pe care le presupune diversitatea etnică și confesională; **galbenă** – beneficii aduse de diversitatea etnică și confesională; **verde** – idei noi de conviețuire; **albastră** – concluzii.

Fiecare echipă discută tema diversității etnice și confesionale din perspectiva pălăriei sale, urmând ca la final să fie împărtășite concluziile cu întreaga clasă.

Model de rezolvare:

● – Conviețuirea de-a lungul timpului a mai multor etnii în spațiul românesc (români, sași, secui, rromi, evrei, tătari), dar și a unor confesiuni: creștine (ortodoxă, catolică, reformată), mozaică, musulmană.

● – Conviețuirea a produs formarea unor familii mixte și întărirea relațiilor sociale și economice.

● – În unele comunități au apărut tensiuni din cauza sentimentelor de respingere din partea unor indivizi față de comunitățile etnice și confesionale diferite.

● – Beneficiile conviețuirii unor comunități diverse din punct de vedere etnic și confesional sunt numeroase: împărtășirea unor noutăți culturale ori culinare.

● – Conviețuirea dintre diferitele comunități etnice și religioase se poate face doar prin cunoașterea culturii celuilalt.

● – Concluzii – conviețuirea unor comunități etnice și religioase în armonie presupune toleranță din toate punctele de vedere.

DICTIONAR

achingii: unitate de cavalerie ușoară otomană care adesea prăda teritoriile nord-dunărene.

capitulație: tratat încheiat de Imperiul Otoman cu românii, cuprinzând anumite privilegii.

Liga Sfântă: alianță antiotomană a unor state creștine europene, formată la inițiativa papalității și condusă de Imperiul Romano-German, din care mai făceau parte Spania, Veneția, Mantua, Toscana, Ferrara și cele trei Țări Române.

CRONOLOGIE

1394/1395 – Bătălia de la Rovine

1420 – primul asediu otoman asupra Moldovei

1443-1444 – Campania cea lungă

1456 – Bătălia de la Belgrad

1462 – Atacul de noapte de lângă Târgoviște

1475 – Bătălia de la Vaslui

1595 – Bătăliile de la Călugăreni și Giurgiu

Spațiul românesc și politica de cruciadă târzie de la Mircea cel Bătrân la Mihai Viteazul

În secolul al XIV-lea, Imperiul Bizantin era slăbit din punct de vedere economic și militar, din cauza luptelor interne și pe fondul ascensiunii turcilor otomani. Aceștia au reușit să cucerească primele teritorii bizantine și bulgare din Europa, îndreptându-și expansiunea spre Dunăre. Pe de altă parte, statele medievale românești se aflau în vecinătatea unor puternice regate creștine, Ungaria și Polonia. Printr-o politică abilă, prin încheierea de tratate de alianță, dar și prin luptă armată, voievozii români au încercat să păstreze independența politică.

Mircea cel Bătrân (1386-1418)

Conștient de pericolul reprezentat de noua putere de la sud de Dunăre, Mircea cel Bătrân, domn al Țării Românești, a ocupat Dobrogea, atacată de otomani în 1388, și a căutat să încheie tratate de alianță cu statele creștine. În iarna anului 1393, după ce Mircea cel Bătrân a atacat la sud de Dunăre trupele de **achingii** otomani, reacția sultanului Baiazid I nu a întârziat să apară. Otomanii au trecut Dunărea, dar au fost învinși de armata lui Mircea cel Bătrân într-o confruntare militară desfășurată în octombrie 1394 sau, după alte surse istorice, în mai 1395, într-un loc mlăștinos, numit Rovine, lângă un râu. Pe fondul victoriilor otomane în teritoriile balcanice de la sud de Dunăre, în anul 1395, voievodul român a semnat *Tratatul de la Brașov* cu regele Ungariei, Sigismund de Luxemburg, primul tratat antiotoman din istoria spațiului românesc.

În anul 1396, la inițiativa regelui Ungariei, Mircea a participat la *bătălia de la Nicopole*. Această acțiune militară, sprijinită de mari cavaleri din vestul Europei, avea scopul de a alunga otomanii din Europa. Lupta s-a încheiat cu eșecul creștinilor. Spre sfârșitul domniei, în 1417, Mircea s-a înțeles cu noul sultan otoman, Mahomed I, prin semnarea unei **capitulații**, care prevedea plata unui tribut anual de 3 000 de galbeni, sultanul garantând autonomia Țării Românești. Pe plan intern, Mircea a consolidat instituția domniei, a sprijinit meșteșugarii și negustorii localnici și a ctitorit Mănăstirea Cozia.

Mircea cel Bătrân (1386-1418)

Alexandru cel Bun (1400-1432)

Alexandru cel Bun (1400-1432)

În timpul domniei, Alexandru cel Bun i-a asigurat Moldovei o perioadă de stabilitate politică și economică, Patriarhia de la Constantinopol recunoscând Mitropolia Moldovei, înființată în timpul lui Petru Mușat. Căutând protecție față de Ungaria, domnitorul a semnat în 1402 un tratat prin care se recunoștea vasal al regelui Poloniei, Vladislav Iagello. Drept urmare,

i-a acordat regelui polon sprijin militar în două bătălii împotriva cavalerilor teutoni, la Grünwald și la Marienburg.

În 1420, Alexandru cel Bun reușea respingerea asediului otoman împotriva cetăților Chilia și Cetatea Albă, în sudul Moldovei. A fost prima confruntare militară cu otomanii pe teritoriul Moldovei.

Iancu de Hunedoara (1441-1456)

Iancu de Hunedoara (1441-1456)

Iancu de Hunedoara a fost voievod al Transilvaniei și a îndeplinit funcția de guvernator al Ungariei. Deoarece otomanii au atacat teritoriul Transilvaniei în anul 1442, Iancu a decis organizarea unei expediții militare pe teritoriul otoman de la sud de Dunăre. Cu o armată puternică, având trupe din Transilvania și Ungaria și beneficiind de sprijinul lui Vlad Dracul, domnitorul din Țara Românească, Iancu de Hunedoara a organizat **Cam-**

pania cea lungă (1443-1444) care a fost un atac militar în teritoriul otoman, soldat cu ocuparea unor orașe importante, precum Niș sau Sofia. Faptul că trupele creștine se apropiiau de capitala otomanilor, Adrianopol, l-a determinat pe sultanul Murad al II-lea să ceară pace. Deși pacea era favorabilă creștinilor, tânărul rege al Ungariei, Vladislav, un fiu al lui Vladislav Iagello, a decis să organizeze o nouă expediție militară contra otomanilor. Astfel, în 1444, în urma bătăliei de la Varna, pe litoralul Mării Neagre, armata creștinilor a fost învinsă, iar tânărul rege al Ungariei și-a pierdut viața.

Între timp, în anul 1453, noul sultan otoman, Mahomed al II-lea, reușise cucerirea orașului Constantinopol, ultimul refugiu al Imperiului Bizantin, punând capăt existenței statale a acestuia. Sultanul își propusese asediarea cetății Belgrad, amenințând Ungaria și centrul Europei. În 1456, sub conducerea lui Iancu de Hunedoara, trupele creștine reușeau să învingă armata otomană la Belgrad, iar sultanul, rănit în luptă, a fost obligat să renunțe la cucerirea Ungariei.

Vlad Țepeș (1448; 1456-1462; 1476)

Vlad Țepeș, fiul lui Vlad Dracul și nepot al lui Mircea cel Bătrân, s-a remarcat pe plan intern prin sprijinirea intereselor negustorilor locali, prin impunerea unor taxe negustorilor din Brașov și Sibiu și prin politica sa aspră împotriva nelegiuirilor de tot felul, pedepsită prin tragerea în țeapă.

Pe plan extern, Vlad Țepeș a căutat să se alieze cu Matei Corvin, fiul lui Iancu de Hunedoara și rege al Ungariei, în scopul unei acțiuni antiotomane. Vlad a refuzat plata tributului de 10 000 de galbeni și a atacat un teritoriu otoman la sud de Dunăre.

Drept urmare, sultanul Mahomed al II-lea a organizat o expediție militară în vara anului 1462, având drept scop înlocuirea domnului de la Târgoviște cu un frate al său, Radu cel Frumos. Țepeș a decis organizarea unui atac de noapte, între 16-17 iunie, împotriva taberei sultanului. Deși scopul principal, acela de a-l anihila pe sultan, nu a reușit, marile pagube suferite de armata otomană l-au determinat pe

Mahomed al II-lea să se retragă la sud de Dunăre.

De teama unui nou atac militar otoman, boierii Țării Românești au decis să-l sprijine pe Radu cel Frumos care, cu ajutor de la sultan, a devenit domn. Vlad Țepeș s-a refugiat la curtea regelui Ungariei, care l-a întemnițat o perioadă, nedorind să strice pacea cu otomanii. Ulterior, în 1476, cu sprijinul lui Ștefan cel Mare, domnul Moldovei, Vlad a fost eliberat și a ajuns din nou domn al Țării Românești. A domnit puțin, fiind atacat prin surprindere în iarna anului 1476 de un pretendent la tron, cu sprijin otoman. În urma acestei bătălii, Vlad a fost ucis, iar tronul țării a fost ocupat de Laiotă Basarab, adept al înțelegerii cu otomanii.

Vlad Țepeș
(1448; 1456-1462; 1476)

Ștefan cel Mare (1457-1504)

Ștefan cel Mare e considerat cel mai important domnitor din istoria Moldovei. Marele său merit este acela de a fi consolidat politic, economic și cultural statul, dar și de a-i fi asigurat independența politică.

După un conflict cu regele Matia Corvin, privind stăpânirea cetății Chilia, regele Ungariei a organizat o expediție militară împotriva lui Ștefan, dar a fost învins la Baia, în 1467. Chilia și Cetatea Albă erau două cetăți importante din sudul Moldovei deoarece aduceau venituri semnificative din taxele impuse pe comerț.

Fiindcă a refuzat plata tributului și a organizat o campanie militară prin care l-a înlocuit, la tronul Țării Românești, pe Radu cel Frumos, supus turcilor, cu un domn dispus să lupte împotriva otomanilor, sultanul Mahomed al II-lea a trimis o oaste importantă, condusă de Soliman Pașa. După aplicarea tacticii pârjolirii pământului, armata otomană a fost surprinsă și învinsă pe 10 ianuarie 1475 într-o zi cu ceață, pe râul Bârlad, la Vaslui, de trupele moldovene, sprijinite militar de maghiari și polonezi.

De teama unei noi campanii otomane, în vara anului 1475, domnul Moldovei a acceptat semnarea unui tratat prin care se recunoștea vasal al regelui Ungariei, Matei Corvin. În anul următor, o mare armată condusă de însuși sultanul Mahomed al II-lea a invadat Moldova și l-a învins pe Ștefan la Războieni, lângă Suceava. Deși Moldova a fost devastată și de raidurile tătarilor, aliați și vasali ai otomanilor, totuși, sultanul nu a putut să ocupe cetățile Moldovei, bine întărite cu ziduri de apărare, fiind nevoit să se retragă.

În vara anului 1484, sultanul Baiazid al II-lea a cucerit Chilia și Cetatea Albă, lovind grav interesele economice ale Moldovei, care pierdea importante resurse financiare aduse de veniturile generate de cele două cetăți.

Drept urmare, Ștefan cel Mare a căutat ajutorul militar al Poloniei, încheind la Colomea, în 1485, un tratat prin care devenea vasalul regelui Cazimir al IV-lea. În ciuda ajutorului acordat de acesta, cele două cetăți nu au mai putut fi recuperate de domnul Moldovei, care a decis să reia plata tributului către otomani în anul 1487.

Ștefan cel Mare (1457-1504)

Un ultim conflict militar al lui Ștefan cel Mare a fost cel cu noul rege al Poloniei, Ioan Albert, fiul lui Cazimir al IV-lea. Acesta l-a atacat pe Ștefan în 1497, dar a fost învins categoric în bătălia de la Codrîi Cosminului, unde moldovenii i-au prins pe polonezi într-o ambuscadă, în pădure. Ca urmare, în 1499, prin încheierea tratatului de la Hârlău, a fost consfințită ieșirea de sub suzeranitatea Poloniei, documentul fiind semnat pe poziții de egalitate. Ștefan cel Mare a avut o domnie îndelungată, cu multe realizări economice și culturale, fiind ctitorul a numeroase mănăstiri în timpul domniei sale, printre care Putna și Voroneț.

Mihai Viteazul (1593-1601)

Mihai Viteazul (1593-1601)

În secolul al XVI-lea, dominația otomană s-a accentuat asupra spațiului românesc, prin subordonarea politicii externe: domnitorul era numit de sultan, domnia se cumpăra cu sume importante de bani, au crescut tributul și alte obligații materiale. Mihai, care cumpărase tronul Țării Românești cu bani împrumutați în mare parte de la creditori străini (evrei, armeni), a decis să

renunțe la suzeranitatea Imperiului Otoman și să se alieze cu **Liga Sfântă**. A urmat o răscoală antiotomană, uciderea creditorilor și atacarea cetăților otomane de la Dunăre: Turnu, Giurgiu, Hârșova, Silistra, Brăila.

Fiindcă turcii pregăteau o armată pentru a pedepsi răscoala pe care o declanșase, Mihai a fost nevoit să încheie un tratat la Alba Iulia, în mai 1595, prin intermediul mitropolitului Eftimie, recunoscând suzeranitatea principelui Transilvaniei, Sigismund Báthory, în schimbul promisiunii unui ajutor militar antiotoman.

În august 1595, a urmat confruntarea militară de la Călugăreni cu oștile otomane, superioare numeric, conduse de Sinan Pașa. Bătălia a durat până seara, victoria domnului Țării Românești determinând oprirea temporară a armatei otomane. Mihai a decis retragerea spre munți, turcii au continuat înaintarea, ocu-

pând orașele București și Târgoviște și jefuind cumplit țara. Cu ajutorul trupelor lui Sigismund Báthory, Mihai Viteazul a surprins armata otomană la Giurgiu, în octombrie 1595, provocându-i o mare înfrângere. Otomanii au fost de acord, în anul următor, cu recunoașterea domniei pe viață și înjumătățirea tributului Țării Românești.

În 1598, Mihai nu a renunțat la ideea luptelor antiotomane și a încheiat un tratat la Mănăstirea Dealu, lângă Târgoviște, cu Rudolf al II-lea, împăratul habsburgic, conducător politic al Ligii Sfinte. Primea ajutor financiar pentru echiparea unei armate de mercenari, cu ajutorul căreia Mihai Viteazul a pătruns în Transilvania, în 1599, și în Moldova, în 1600, realizând prima uniune a Țărilor Române, pentru că cele două state creștine ieșiseră din Liga Sfântă, preferând pacea cu otomanii.

Acțiunea politică a lui Mihai Viteazul nu putea fi privită pozitiv de vecinii habsburgi și polonezi. Astfel, în urma unei revolte a nobilimii maghiare, Mihai a pierdut controlul asupra Transilvaniei în septembrie 1600, iar trupele poloneze au alungat trupele sale din Moldova. Nemulțumit de faptul că Sigismund Báthory a recăpătat controlul asupra Transilvaniei, împăratul Rudolf al II-lea a decis să-l primească pe Mihai Viteazul la Praga, acordându-i o armată, cu ajutorul căreia l-a învins pe Sigismund Báthory la Guruslău, județul Sălaj, în august 1601. Teama de o nouă uniune a Țărilor Române i-a determinat pe Habsburgi să îl asasineze pe Mihai Viteazul lângă Turda, la 9 august 1601.

Aplicații

1. Desenează un scut militar și scrie în centrul acestuia patru calități pe care trebuia să le aibă un voievod român. Alege un voievod și explică de ce aceste calități i se potrivesc.

2. Pornind de la cuvintele lui Nicolae Iorga, folosind și internetul, realizează un scurt eseu în care să prezinți atât politica militară a lui Ștefan cel Mare, dar și realizările din domeniul religios.

„Domn adevărat, viteaz, cuminte și iubitor de țară și neam. Într-însul găsisse poporul românesc cea mai curată și mai deplină icoană a sufletului său” (Nicolae Iorga, *Inscripție pe statuia lui Ștefan cel Mare din Vaslui*)

3. Citește cu atenție textul, apoi:

- Indică un motiv pentru care sultanul avea dificultăți militare la nord de Dunăre.
- Realizează planul unei investigații despre domnia lui Vlad Țepeș, prin constituirea unui grup de discuții pe o rețea de socializare.

„În primăvara anului 1462, o armată însemnată [...] porni spre Dunăre. [...]. Urmare apoi o serie de ciocniri, în locuri alese de Țepeș, unde mulțimea turcilor n-avea cum să se desfășoare [...]. Într-o noapte, Țepeș atacă însuși tabăra turcească, vrând să pătrundă până la cortul sultanului spre a-l uide. Ajutați de întuneric și de zăpăceala produsă de o asemenea extraordinară tentativă, ai noștri măcelăriră un număr considerabil de turci și se retraseră fără mari pierderi.”

(Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor*)

Studiu de caz: Cetăți medievale

În spațiul românesc, cetățile au reprezentat un punct important de sprijin al puterii militare. Cetățile de apărare erau administrate prin reprezentanții domnului, numiți *pârcălabi*, și erau construite cu ziduri puternice din piatră, întărite din loc în loc de turnuri de apărare cu **creneluri**, care protejau apărătorii în timpul asediilor. În interiorul zidurilor erau construite barăci pentru soldați, dar și numeroase magazine pentru stocarea armelor, a munițiilor și a resurselor de hrană.

De obicei, cetățile erau construite în puncte strategice, pe înălțimi naturale, pe malurile unor râuri, în regiunile de graniță sau la Dunăre. De asemenea, au fost ridicate cetăți medievale și pentru a proteja curțile domnești sau reședințele voievodului.

Principalul rol al fortificațiilor medievale a fost cel militar, defensiv. Pârcălabii organizau apărarea acestora, strângeau arme și muniție, dar și cantități mari de hrană, cereale mai ales, pentru a rezista invaziilor armatelor vecine: maghiare, otomane, polone sau tătare. De multe ori, în caz de război, populația așezărilor din jur căuta refugiu după zidurile acestora.

Un alt rol important al cetăților medievale a fost cel economic. Astfel, în jurul acestora se organizau târguri, iar taxele vamale erau de obicei colectate în aceste locuri. Nu poate fi uitat nici rolul politico-administrativ al acestora: reședința lui Ștefan cel Mare era reprezentată de una dintre cele mai fortificate cetăți din spațiul românesc, cetatea Suceava. Pe de altă parte, ele puteau juca și un rol cultural, prin adăpostirea în spatele zidurilor a unor biserici sau capele creștine, fiind și locul unde au fost scrise numeroase documente sau cronicile medievale.

 Cele mai importante cetăți din spațiul de la sud de Carpați au fost: Turnu și Giurgiu la Dunăre, dar și Poenari, o cetate izolată într-un vârf de munte, cu un prim turn de apărare construit încă din secolul al XIV-lea, fiind consolidată în timpul domniei lui Vlad Țepeș. Au existat curți domnești fortificate, adevărate cetăți de apărare, și la Curtea de Argeș ori la Târgoviște. În Moldova, Ștefan cel Mare a consolidat și a extins cetățile existente, Suceava, Cetatea Neamțului, Cetatea Albă, Chilia, Hotin, Tighina, Crăciuna, construind, cu sprijinul unor arhitecți italieni, și altele noi, precum Chilia Nouă și Roman.

În Transilvania se remarcă mai multe tipuri de cetăți: de apărare (Ciceu, Cetatea de Baltă, Bologa, Aiud, Bran, Făgăraș, Feldioara, Râșnov, Deva), orașe fortificate cu ziduri, adevărate cetăți urbane (Brașov, Sibiu, Sighișoara, Mediaș, Bistrița), biserici fortificate ale sașilor (Prejmer, Viscri, Călnic, Biertan) sau cetăți țărănești, precum Rupea, Râșnov, Călnic, Șoimuș.

Aceste cetăți au fost fortificate din cauza repetatelor atacuri ale turcilor, care devastau adesea teritoriile din sudul Transilvaniei.

DICTIONAR

crenel: deschizătură îngustă, făcută din loc în loc, în partea superioară a parapetului unei cetăți medievale, prin care se aruncau proiectilele asupra inamicului.

Cetatea Neamț

Cetatea Râșnov

Cetatea Poenari

Aplicații

Imaginează-ți că ești pârcălabul unei cetăți medievale. Descrie o zi din viața ta, având în vedere:

- îndatoririle pe care le ai de îndeplinit zilnic;
- două amenințări pe care cetatea ta le poate avea;
- o metodă prin care cetatea poate fi apărată mai bine în fața asediilor armatelor adverse.

Portofoliu

Folosind internetul, caută informații despre cetățile sau bisericile medievale din județul tău. Realizează un portofoliu digital, în care să folosești imagini și informații despre acestea.

Domnitorul Neagoe Basarab și familia sa, portret din Biserica episcopală din Curtea de Argeș

Mănăstirea Argeșului

Studiu de caz: Biserica episcopală de la Curtea de Argeș

Curtea de Argeș a reprezentat prima reședință domnească a Basarabilor. Alături de vechea curte domnească, de sediul primei mitropolii din spațiul românesc și de Biserica Sfântul Nicolae (necropolă a primilor voievozi ai Țării Românești), în oraș se află Mănăstirea Curtea de Argeș. Capodoperă arhitecturală, simbol al artei și spiritualității românești medievale, Mănăstirea Argeșului a devenit biserică episcopală, după mutarea sediului Mitropoliei Țării Românești la Târgoviște de către Neagoe Basarab.

Mănăstirea a fost construită în timpul domniei lui Neagoe Basarab, drept necropolă domnească, între anii 1514-1517. Stilul arhitectural este unul bizantin, cu elemente renașcentiste, dar și cu influențe orientale, armene sau otomane, regăsite mai ales la fațada bisericii, prin motive geometrice, florale sau zoomorfe. Construcția ei s-a ridicat pe ruinele vechii Mitropolii a Țării Românești. *Legenda Meșterului Manole*, amintită din generație în generație ca o jertfă pentru creație, unde meșterul este obligat să-și zidească soția pentru ca biserica să dăinuie, dovedește că oamenii au apreciat încă din timpurile medievale valoarea artistică a acestei opere de artă fără egal în spațiul românesc.

Mănăstirea a fost restaurată de arhitectul francez André Lecomte du Noüy în secolul al XIX-lea, în timpul domniei regelui Carol I. Ea a fost transformată în necropolă regală, adăpostind azi mormintele regilor Carol I și Ferdinand I. Pictura originală, realizată de pictorul Dobromir din Târgoviște, nu s-a păstrat până în zilele noastre, nici portretul lui Neagoe Basarab și al familiei sale, care a fost refăcut în secolul al XIX-lea.

Aplicații

1. Privește cu atenție imaginea de mai jos:

- Precizează un element de arhitectură care demonstrează că această construcție este una creștină.
- Menționează și alte elemente decorative ale construcției, care amintesc de lumea musulmană.

Mănăstirea Argeșului

2. Citește cu atenție textul, apoi precizează:

- domnitorul care a ctitorit această biserică;
- o informație despre arhitectura bisericii.

„Iată cum se înfățișează mănăstirea. Deasupra porții se află clopotnița [...] Chiliile ei sunt de jur-împrejur. Este o zidire minunată din piatră, cu pridvor și jos, și sus. Biserica se află în mijloc. Așa cum am mai spus, este o clădire încântător de frumoasă. Nu are pereche între aceste mănăstiri. Este una dintre zidirile răposatului Neagoe-vodă, de la ridicarea căreia au trecut până în zilele noastre o sută treizeci și șapte de ani, după cum am aflat noi în istoria zidirii ei.

Cât privește zidirea ei, nu este nimeni în stare să o înfățișeze, atâta este de dăltuită, cu ferestre ba înalte și înguste, ba rotunjite și cu niște talere cioplite. Deasupra sunt niște boltituri mici, din zidărie, și între umerii lor sunt un fel de lespezi de piatră fățuită. Sunt în număr de patruzeci și opt. Ne-au spus că pe fiecare dintre ele a fost prinsă o pasăre de aramă cu aripile întinse, de parcă s-ar fi aflat în zbor, iar atunci când bătea vântul începeau să sune niște clopoței care erau legați de aripile lor.”

(Paul din Alep, *Jurnal de călătorie în Moldova și Valahia*)

Portofoliu

„Fiecare piatră a acestui monument atestă calitatea de artist desăvârșit a arhitectului său.”

(Theodor Aman, *despre Biserica Episcopală din Curtea de Argeș, 1879*)

Folosește internetul pentru a căuta câteva imagini reprezentative, care să demonstreze afirmația de mai sus. Realizează un portofoliu digital cu respectivele imagini, însoțite de o scurtă explicație.

Primele forme de organizare statală

Obștea sătească a stat la baza organizării sociale și economice a poporului român în Evul Mediu timpuriu.

Autonomiile locale s-au format prin unirea obștilor sătești și au fost atestate în izvoare istorice cu denumiri diferite, în perioada secolelor IX-XIV:

- *voievodate*, în spațiul intracarpatic;
- *voievodate, cnezate*, la sud de Carpați;
- *codri, câmpuri, țări, ocoale*, la est de Carpați;
- *jupanate, țări*, între Dunăre și Marea Neagră.

Statele medievale în spațiul românesc

Statele medievale din spațiul românesc au fost formate (sau întemeiate) în secolele XII-XIV, prin unirea sub o singură autoritate a autonomiilor locale, beneficiind astfel de creșterea economică internă și de un context internațional favorabil.

- **Transilvania**, cucerită treptat de maghiari, este organizată în secolul al XII-lea drept principat, iar ulterior voievodat, sub suzeranitatea regilor Ungariei.
- **Țara Românească** și-a câștigat independența politică în urma bătăliei de la Posada din 1330, prin acțiunea militară condusă de voievodul Basarab I.
- **Moldova** și-a câștigat independența politică în 1365, după luptele voievodului Bogdan cu armata regelui Ungariei.
- **Dobrogea** a devenit stat în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, sub autoritatea lui Dobrotici, care a înlăturat suzeranitatea bizantină.

Diversitate etnică și confesională în spațiul românesc

Alături de români, mai multe etnii au conviețuit în spațiul românesc: *maghiari, sași, secui, greci, evrei, rromi, turci, tătari, sârbi, croați, slovaci, bulgari*.

Și din punct de vedere confesional a existat o diversitate de rituri și religii în spațiul românesc medieval: *creștini (ortodocși, catolici, luterani, calvini, unitarieni), mozaici, musulmani*.

Spațiul românesc și politica de cruciadă târzie

Statele medievale din spațiul românesc au încercat în secolele XIV-XVI menținerea independenței politice și, ulterior, a autonomiei, pe fondul expansiunii puterilor politice vecine. Ele au participat și la acțiuni militare aparținând cruciadei târzii, în contextul expansiunii otomane în Balcani.

Mircea cel Bătrân (1386-1418)

- bătăliile antiotomane de la Rovine (1394/1395); *Cruciada de la Nicopole* (1396);

Alexandru cel Bun (1400-1432)

- respingea cu succes primul atac otoman asupra Moldovei: Chilia și Cetatea Albă (1420);

Iancu de Hunedoara (1441-1456)

- a organizat acțiuni militare antiotomane la sud de Dunăre: *Campania cea lungă* (1443-1444), *bătălia de la Varna* (1444), *bătălia de la Belgrad* (1456);

Vlad Țepeș (1448; 1456-1462; 1476)

- Conflictul cu Mahomed al II-lea: *Atacul de noapte de lângă Târgoviște* (1462);

Ștefan cel Mare (1457-1504)

- lupte antiotomane la *Vaslui* (1475) și *Războieni* (1476);

Mihai Viteazul (1593-1601)

- răscoala antiotomană (1594), bătăliile de la *Călugăreni* și *Giurgiu* (1595).

I. Completează tabelul cu autonomiile locale corespunzătoare fiecărui spațiu istoric:

Codrii Cosminului, Voievodatul lui Litovoi, Cnezatul lui Farcaș, Jupan Dimitrie, Câmpul lui Vlad, Voievodatul lui Gelu, Jupan Gheorghe, Voievodatul lui Menumorut

Transilvania	Țara Românească	Moldova	Dobrogea

II. Citește cu atenție următorul fragment, apoi:

- Numește doi cneji ai românilor.
- Precizează două spații istorice.
- Menționează o informație referitoare la Seneslau.

„Ioaniții primeau de la regele Ungariei «întreaga Țară a Severinului, împreună cu cnezatele lui Ioan și Farcaș până la râul Olt cu excepția țării cnezatului voievodului Litovoi». [...]. Principalele condiții ale contractului încheiat între cavaleri și rege erau stabilite în felul următor: suveranul urma să primească jumătate din foloasele, veniturile și slujbele din Țara Severinului și din cele două cnezate menționate, ale lui Ioan și Farcaș, cealaltă jumătate urmând să revină cavalerilor ioaniți [...]. În condiții similare stabilite pentru «Țara Severinului» și «Țara Lytua» cavalerilor ioaniți le era concedată «toată Cumania, de la râul Olt și munții Transilvaniei..., în afară de țara lui Seneslau, voievodul românilor, pe care au lăsat-o aceloră, așa cum au stăpânit-o și până acum.»”

(I. A. Pop, I. Bolovan, *Istoria României*)

III. Scrie litera corespunzătoare răspunsului corect:

- Transilvania a fost organizată în secolul al XII-lea drept:
 - a. regat;
 - b. imperiu;
 - c. voievodat;
 - d. cnezat.
- Bătălia de la Posada din 1330 a reprezentat ieșirea Țării Românești, sub conducerea lui Basarab I, de sub suzeranitatea regelui Ungariei:
 - a. Bela al IV-lea;
 - b. Matei Corvin;
 - c. Ludovic de Anjou;
 - d. Carol Robert de Anjou.
- Marca Moldovei a fost organizată la est de Carpați, sub conducerea voievodului:
 - a. Balç;
 - b. Dragoș;
 - c. Bogdan;
 - d. Petru Mușat.
- Mitropolia Țării Românești a fost organizată în anul 1359, de către domnitorul Nicolae Alexandru, la:
 - a. Severin;
 - b. Curtea de Argeș;
 - c. Târgoviște;
 - d. Buzău.
- A câștigat independența Dobrogei, în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, ieșind de sub suzeranitatea Imperiului Bizantin:
 - a. Balica;
 - b. Teodor;
 - c. Ivanco;
 - d. Dobrotici.

IV. Unește fiecare număr din stânga cu litera corespunzătoare din dreapta:

1. Vlad Țepeș	a. Bătălia de la Vaslui
2. Iancu de Hunedoara	b. Bătălia de la Călugăreni
3. Mihai Viteazul	c. Campania cea lungă
4. Alexandru cel Bun	d. Bătălia de la Nicopole
5. Mircea cel Bătrân	e. Atacul de noapte de lângă Târgoviște
6. Ștefan cel Mare	f. Primul atac otoman împotriva Moldovei

V. Completează spațiile libere cu termenii istorici corespunzători:

turcilor, Soliman Pașa, Ștefan cel Mare, Vaslui

„După obiceiul cel vechi, ... a poruncit să se facă pustiu în fața dușmanului. Locuitorii satelor de pe drumul pe care înainta ... și-au părăsit locuințele, ascunzând vite, grâne, nutreț, tot ce aveau. [...] Pe de altă parte, Ștefan a căutat un loc potrivit de luptă care să nu permită desfășurarea tuturor forțelor lui Soliman, mult superioare ca număr, și în același timp să favorizeze mișcările proprii. Un asemenea loc era în fața orașului ... [...]. Terenul mlăștinos, mărginit de păduri, corespundea de minune intențiilor lui Ștefan. Aici s-a și dat lupta. În ziua de 10 ianuarie 1475, într-o marș, se lăsase o negură deasă [...] Ștefan s-a aruncat el însuși în mijlocul bătăliei [...] și a determinat retragerea ... [...]

(Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor*)

Se acordă 10 puncte din oficiu.					
I. 16 puncte (4×4p)	II. 16 puncte (2×2p+2×4p+4p)	III. 20 de puncte (5×4p)	IV. 30 de puncte (6×5p)	V. 8 puncte (4×2p)	Total 100 de puncte

Constantin Brâncoveanu și familia sa (pictură murală din Mănăstirea Hurezi, 1709)

U6

UNITATEA 6: MODERNITATEA TIMPURIE

Lecția 1: Constantin Brâncoveanu. Dimitrie Cantemir

Lecția 2: Iluminism și reformism: Transilvania sub Habsburgi

Studiu de caz: Școala Ardeleană. Supplex Libellus Valachorum

Lecția 3: Secolul fanariot

Recapitulare

Evaluare

DICȚIONAR

mazilit: care a fost detronat sau scos dintr-o demnitate.

stilul brâncovenesc: stilul de arhitectură și artă care îmbină tradiții artistice locale, bizantine, influențe orientale și forme occidentale ale Renașterii.

CRONOLOGIE

1689 – Tratatul de la Viena

1690 – Bătălia de la Zărnești

1711 – Bătălia de la Stănilești

domnești. **Stilul brâncovenesc** a predominat în arhitectura ecleziastică pentru mult timp după domnia sa.

Palatul Mogoșoia - exemplu de arhitectură a stilului brâncovenesc

Mănăstirea Hurezi, ctitorie a lui Constantin Brâncoveanu

Constantin Brâncoveanu. Dimitrie Cantemir

La sfârșitul secolului al XVII-lea, după asediul eșuat al Vienei din 1683, Imperiul Otoman se afla în defensivă, confruntându-se cu expansiunea Imperiului Habsburgic și a Rusiei. În acest context, numit Criza Orientală (1683-1918), conducătorii Țărilor Române, aflate sub suzeranitate otomană, au încercat, prin diplomatie și chiar acțiuni militare, să mențină autonomia spațiului de la nord de Dunăre.

Constantin Brâncoveanu (1688-1714)

Domn al Țării Românești la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea, Constantin Brâncoveanu a desfășurat o intensă activitate culturală și economică pe plan intern, care a consolidat statul de la sud de Carpați. Domnul Țării Românești a fost ctitorul a numeroase biserici și mănăstiri, construind case și palate

În planul politicii externe, la începutul domniei, pentru a ieși de sub suzeranitatea otomană, Brâncoveanu a încheiat un tratat secret cu habsburgii în 1689. Austriecii, căutând motive pentru a ocupa Țara Românească, l-au acuzat pe

Brâncoveanu că nu respectă prevederile tratatului, iar armata imperială a ocupat, în același an, mare parte din teritoriul țării, inclusiv Bucureștiul. Brâncoveanu a cerut sprijinul tătarilor, cu al căror ajutor a alungat trupele imperiale din țară, iar alături de trupele otomane le-a învins decisiv la Zărnești, lângă Brașov, în 1690.

La începutul secolului al XVIII-lea, pe fondul expansiunii Rusiei, domnul Țării Românești a încheiat o înțelegere secretă cu țarul rus Petru I. Războiul ruso-otoman din 1710-1711 l-a determinat pe Brâncoveanu să fie prudent, în ciuda înțelegerii cu Rusia. În bătălia decisivă de la Stănilești, pe râul Prut, armata lui Constantin Brâncoveanu i-a sprijinit însă pe turci, al căror vasal era. Sultanul și-a pierdut însă încrederea în domnul aflat la sud de Carpați, acuzându-l de trădare. Astfel a fost **mazilit**, iar ulterior executat la Constantinopol, alături de cei patru fii ai săi și de sfetnicul și cumnatul Ianache Văcărescu, în data de 15 august 1714, fix când împlinea 60 de ani.

Constantin Brâncoveanu și cei patru fii ai săi

Ansamblul Palatului Brâncovenesc din Potlogi

Dimitrie Cantemir (1693; 1710-1711)

Dimitrie Cantemir a fost reprezentatul unei importante familii domnești: tatăl său, Constantin Cantemir, și fratele, Antioh Cantemir, fuseseră anterior domni ai Moldovei. El a fost numit domn de către sultan, cu scopul de a supraveghea acțiunile politice și diplomatice ale lui Constantin Brâncoveanu în Țara Românească, în condițiile în care turcii îl suspectau pe domnul de la sud de Carpați de trădare.

Pe plan intern, în scurtă sa domnie, Cantemir a intrat în conflict cu marea boierime, încercând să promoveze o domnie autoritară, care-i asigura domnului puteri extinse.

Pe fondul expansiunii Rusiei, Cantemir a decis să se alieze în secret cu acest stat, cu scopul de a scoate țara de sub suzeranitatea otomană. Astfel, în 1711, domnul Moldovei a încheiat un tratat secret la Luțk, în Ucraina de azi, cu țarul Rusiei, Petru I, care îi garanta autonomia țării și domnia ereditară în familia sa. În schimb, Cantemir urma să-l sprijine în războiul cu Imperiul Otoman. Ca urmare, în bătălia decisivă de la Stănilești, pe Prut, în 1711, trupele Moldovei s-au alăturat celor rusești, dar victoria a aparținut otomanilor. Dimitrie Cantemir s-a refugiat în Rusia, unde a trăit până la moartea sa, primind moșii întinse și alte avantaje materiale, fiind și unul dintre principalii consilieri ai țarului.

Dimitrie Cantemir se remarcă prin intensă activitate culturală. Școlit la Constantinopol, cunoscător al mai multor limbi străine, membru al Academiei din Berlin, Dimitrie Cantemir este autorul unor lucrări științifice importante, precum *Hronicul a vechimei romano-moldo-vlahilor*, unde a susținut originea latină a poporului român, *Descrierea Moldovei* (*Descriptio Moldaviae*) sau *Istoria creșterii și descreșterii Imperiului Otoman*.

Dimitrie Cantemir

Dimitrie Cantemir, *Descriptio Moldaviae* (Descrierea Moldovei)**Aplicații**

1. Descrie-l pe Constantin Brâncoveanu în trei scurte enunțuri, având în vedere: o luptă la care a participat, o calitate a sa și felul în care a rămas în memoria urmașilor.
2. Imaginează-ți că ești un meșter care trăiește la curtea lui Constantin Brâncoveanu. Trebuie să construiești un palat în stil brâncovenesc. Descrie materialele de construcție pe care le ai la dispoziție.
3. Realizează o carte de vizită a domnitorului Dimitrie Cantemir, având în vedere: perioada în care acesta a domnit, o alianță politică, o luptă importantă la care a participat, o creație culturală.
4. Citește textul, apoi precizează:
 - secolul la care se referă sursa dată;
 - două motive pentru care Constantin Brâncoveanu a fost detronat.

„Constantin Brâncoveanu, având de mai multă vreme exercițiul unui oportunism prudent, se abținuse să ajute în mod deschis Rusia; el luase chiar parte la victoria otomană. Acest comportament i-a dat un răgaz, însă adversarii săi, înverșunați să îl piardă, erau numeroși: Mavrocordat îi răvnea tronul, Țara Românească aducând dintotdeauna mai multe profituri decât Moldova; [...] familia Cantacuzino, aflată în conflict cu el, i-a denunțat corespondența secretă cu Viena. Astfel, el a fost detronat în martie 1714 și mutat la Istanbul. Prin torturi înfricoșătoare, el a fost silit să spună unde era imensa sa avere, apoi, ca preț al trădării sale, a fost executat, ca și cei patru fii ai săi și principalul sfetnic.”

(Robert Mantran, *Istoria Imperiului Otoman*)

Portofoliu

Realizează un portofoliu digital care să conțină:

- imagini sugestive ale stilului brâncovenesc însoțite de o scurtă descriere;
- imagini și informații privind operele lui Dimitrie Cantemir.

DICȚIONAR

despoți luminați: monarhi din secolul al XVIII-lea, care au adoptat idei și practici politice reformatoare sub influența Iluminismului.

Dietă: adunarea legislativă a Transilvaniei din secolul al XVI-lea.

iobagi: țărani dependenți de stăpânul feudal, care prestau sarcini de muncă, fiind obligați la plata unor sume de bani sau produse.

CRONOLOGIE

1683 – Asediul Vienei de către otomani

1691 – Diploma leopoldină

1699 – Pacea de la Karlowitz

1765 – Marele Principat al Transilvaniei

Iosif al II-lea (1780-1790)

Iluminism și reformism: Transilvania sub Habsburgi

În secolul al XVI-lea, expansiunea otomană în centrul Europei a continuat: Ungaria a fost învinsă militar în bătălia de la Mohacs, iar partea sa orientală transformată în pașalâc de către sultanul Soliman Magnificul. În anul 1541, Transilvania a devenit principat autonom sub suzeranitate otomană. În 1572, **Dietă** Transilvaniei a stabilit cele 4 religii recepte (sau oficiale), singurele care aveau drepturi: catolicismul, calvinismul, luteranismul, unitarianismul. Românii, ortodocși fiind, erau în continuare excluși de la viața politică.

Stăpânirea habsburgică în Transilvania

La sfârșitul secolului al XVII-lea, pe fondul expansiunii Austriei față de Imperiul Otoman (așa-numita *Criză orientală*), Transilvania a fost ocupată de Habsburgi și organizată într-un principat. După 1683, când turcii au fost respinși de lângă Viena, Imperiul Otoman a intrat în declin, iar austriecii au început expansiunea spre est, printr-un război desfășurat între 1683 și 1699. La Mohacs, în 1687, austriecii i-au învins pe turci și au preluat controlul asupra Ungariei. Printr-un document din 1691, numit *Diploma Leopoldină*, practic Transilvania intra sub protecția Imperiului Habsburgic. *Pacea de la Karlowitz*, din 1699, consfințea pierderea Transilvaniei de către otomani.

Transilvania, cuprinzând Banatul și comitatele din Partium (teritorii aflate în Ungaria), era organizată în Principat, iar din 1765, în Mare Principat, condus de un guvernator ales de Dietă, confirmat de împărat, dar autonomia era restrânsă. Exista și un *guvern* (*guberniu*) care prelua din atribuțiile *Dietei*, având 12 reprezentanți, sub coordonarea guvernatorului. La Viena exista și o *Cancelarie Aulică*, având rolul de a controla și coordona conducerea Transilvaniei.

Populația Transilvaniei s-a opus expansiunii austriece, declanșând Războiul Curuților (Cruciaților) între anii 1703-1711, la care au participat și români, alături de maghiari. Habsburgii, sprijiniți de nobilimea maghiară, au învins.

Pentru a consolida puterea imperială, prin alte două diplome semnate de împăratul Leopold I, în 1699 și în 1701, a fost concepută o unire a ortodocșilor români din Transilvania cu Biserica Catolică. Astfel a apărut Biserica Greco-Catolică. Românii le era permis să păstreze o serie de obiceiuri ortodoxe, precum calendarul și sărbătorile, dar acceptau autoritatea papei de la Roma. Drept urmare, unor tineri români li s-a permis să studieze la universități din vestul Europei, ceea ce a determinat apariția unei mișcări naționale și a luptei pentru drepturi politice.

Reformele Habsburgilor pe fondul Iluminismului

Mișcare filosofică și culturală care a marcat secolul al XVIII-lea în Europa, Iluminismul a determinat și la nivel politic acțiunea unor **despoți luminați**. Printre aceștia se numără și monarhii habsburgici Maria Tereza a Austriei și fiul său, Iosif al II-lea. Reformele au vizat domenii diverse: economic, politic, cultural. Statul a fost consolidat prin reformarea justiției, promovarea toleranței religioase, dezvoltarea comerțului și acordarea unor drepturi politice categoriilor sociale care nu fuseseră privilegiate anterior.

Astfel, în 1777, în timpul Mariei Tereza, austriecii elaborează o reformă a educației, numită *Ratio Educationis*, punând bazele învățământului de stat și scoțându-l de sub autoritatea Bisericii Catolice.

Fiul Mariei Tereza, Iosif al II-lea, a semnat *Edictele de Toleranță*, acordând în 1781 libertate de cult protestanților și ortodocșilor. Deoarece mare parte din români au rămas **iobagi**, fără drepturi politice, în anul 1784 s-a declanșat răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan, începută în Munții Apuseni și cuprinzând toată Transilvania.

Maria Tereza (1740-1780)

Deși răscoala a fost înfrântă, iar liderii executați prin tragerea pe roată, împăratul Iosif al II-lea a acceptat în 1785 desființarea iobăgiei, printr-un document numit patentă. După domnia acestuia însă, treptat, la presiunea nobilimii, au fost reintroduse obligații feudale. În 1787 a fost emis un nou cod de legi: *Codul Iosefin*, prin care se interzicea tortura.

De aceste reforme inspirate de Iluminism și puse în practică în secolul al XVIII-lea au beneficiat și românii din Transilvania, mult timp lipsiți de drepturi politice.

Horea, Cloșca și Crișan

Aplicații

1. Palatul Brukenthal a fost construit între anii 1778-1788 de baronul Samuel von Brukenthal, guvernator habsburgic al Transilvaniei. Baronul a hotărât ca, după moartea sa, palatul său să devină muzeu. Realizează un scurt enunț în care să argumentezi decizia baronului von Brukenthal, în contextul epocii în care a trăit.

Palatul Brukenthal

Stema Marelui Principat al Transilvaniei

2. Citește textul, apoi:

- Precizează, din sursa dată, un conducător politic.
- Menționează secolul la care se referă sursa.
- Selectează, din text, un motiv al reformelor.

„Poate niciunul dintre observatorii străini nu a surprins, așa cum a făcut-o Iosif al II-lea (1780-1790), condiția locuitorilor români în Imperiul pe care se pregătea să-l conducă. [...] Românii sunt, potrivit constatărilor sale, «cei mai vechi și mai numeroși locuitori», «chinuiți și încercați de nedreptăți, la dispoziția nobilimii zi de zi și poate în fiecare ceas.» Transilvania prezenta inechități flagrante, covârșitoare în mediul românesc. Pentru aceste motive, seria reformelor îi vizează în măsura în care directiva oficială ținea la sporirea capacității productive a locuitorilor, românii constituind o problemă de prim ordin.”

(Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, Keith Hitchins, Șerban Papacostea, Pompiliu Teodor, *Istoria României*)

3. Realizează un portofoliu virtual privind cei trei lideri ai Răscoalei țărănești din anul 1784: Horea, Cloșca și Crișan, folosind poze, litografii, documente sau monumente contemporane ale celor trei.

4. Imaginează-ți că ești un țăran român din Transilvania, după Răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan. Descrie cum ți s-a schimbat viața după reformele realizate de împăratul Iosif al II-lea.

5. Imaginează-ți că ești un locuitor român din Transilvania, în timpul împărătesei Maria Teresa, care a introdus o reformă a educației. Cum i-ai încuraja pe părinți să-și trimită copiii la școală?

6. Scrie un text despre avantajele obținute de românii din Transilvania prin introducerea reformelor *despoților luminați*.

DICȚIONAR

alfabet chirilic: alfabet folosit la scrierea textelor redactate în limba slavă veche, începând din secolul al IX-lea, fiind inventat de un călugăr grec numit Chiril.

petiție: o cerere scrisă, adresată unei autorități.

tolerat: termen cu care au fost numiți românii din Transilvania după Răscoala de la Bobâlna din 1437 și după formarea unei uniuni între unguri, sași și secui, numită *Unio Trium Nationum*, prin care românii erau excluși din viața politică.

Supplex Libellus Valachorum - 1791

Studiu de caz: Școala Ardeleană. Supplex Libellus Valachorum

Stăpânirea Habsburgilor în Transilvania a determinat transformări politice, economice, dar și la nivelul luptei pentru drepturile politice ale românilor, mai ales după Unirea cu Biserica Romei și apariția greco-catolicilor.

În perioada anilor 1728-1751 se remarcă activitatea cultural-religioasă a episcopului unit de Blaj, Inochentie Micu Klein. În 1744, acesta a redactat *Supplex Libellus*, primul program de emancipare a românilor din Transilvania. În document, care s-a traduce *Umila Cerere*, Klein argumenta romanitatea și continuitatea autohtonilor la nord de Dunăre, militând pentru egalitatea în drepturi a românilor, prin argumente care dovedeau faptul că aceștia sunt cei mai vechi locuitori ai Transilvaniei. Documentul a fost trimis Curții de la Viena și împărătesei Maria Tereza.

Deși cererile înscrise în *Supplex Libellus* nu au fost acceptate, iar episcopul a fost scos din funcție și exilat la Roma, totuși, documentul redactat în 1744 a reprezentat un prim pas al luptei pentru emanciparea politică a românilor transilvăneni. Astfel, peste câțiva ani, în 1754, au apărut primele școli românești la Blaj, oraș ce devine centrul renașterii naționale din Ardeal.

În secolul al XVIII-lea, un rol însemnat în lupta românilor pentru drepturi politice îl reprezintă și acțiunile *Școlii Ardelene* (începând cu 1778), reprezentată de cărturarii Petru Maior, Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Iosif Meheși, Ioan Budai Deleanu, Ioan Para, Ioan Piuaru Molnar.

Școala Ardeleană a reprezentat o mișcare culturală din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și prima jumătate a secolului al XIX-lea în Transilvania. După apariția Bisericii Greco-Catolice din Transilvania, ideile iluministe au fost susținute de tinerii preoți ai noii biserici, în condițiile în care aceștia au primit dreptul de a studia la prestigioase colegii și universități ale Europei. Centrele majore ale mișcării au fost la Blaj, Năsăud, Oradea, Lugoj și Beiuș. Școala Ardeleană a militat și pentru introducerea alfabetului latin și adaptarea lui la specificul limbii române, pentru a înlocui scrierile în **alfabetul chirilic**.

Învățații Școlii Ardelene, având studii la Viena sau Roma, au redactat petiția *Supplex Libellus Valachorum* (în 1791), adresată împăratului Leopold al II-lea (1790-1792), care cerea: desființarea termenului de **tolerat**, acordat pe nedrept românilor încă din secolul al XV-lea; drepturi egale pentru români cu cele ale maghiarilor, ale sașilor, ale secuilor; egalitatea clerului românilor, proporționalitatea funcțiilor cu populația, care era majoritar română.

Documentul a fost înmănat împăratului habsburgic Leopold al II-lea. Acesta l-a trimis Dietei din Cluj în mai 1791, care a respins cererile, pe motiv că subminează ordinea constituțională a Transilvaniei. **Petiția** *Supplex Libellus Valachorum* a deținut un rol esențial pentru consolidarea mișcării de emancipare națională a românilor transilvăneni, ea reprezentând un model pentru acțiunile care au urmat în secolul următor.

Referat

Imaginează-ți că te numeri printre elevii primei școli românești din Transilvania. Descrie, în circa 10 rânduri, o zi de școală din viața ta.

Aplicații

Citește textul, apoi precizează:

- două denumiri considerate jignitoare cu care erau numiți români;
- cui i se adresa documentul.

„Națiunea română, rugătoare și umilă, vine la tronul Majestății Voastre, și, cu venerația și supunerea cuvenită, se roagă și cere următoarele: 1). Ca numirile odioase și pline de ocară: tolerați, admiși, nesocotiți între Stări și altele de acest fel, care [...] au fost întipărite fără drept și fără lege [pe fruntea] națiunii române, acum să fie cu totul îndepărtate, revocate și desființate în chip public, ca nedemne și nedrepte, și astfel, prin îndurarea Majestății Voastre Preasacre, națiunea română să fie repusă în folosința tuturor drepturilor civile.”
(Fragment din *Supplex Libellus Valachorum*)

Secolul fanariot

La începutul secolul al XVIII-lea, încercările diplomatice ale domnilor din Țara Românească și Moldova, Constantin Brâncoveanu, respectiv Dimitrie Cantemir, de a se alia cu Rusia, în speranța ieșirii de sub suzeranitatea otomană, au eșuat. Imperiul Otoman a decis înlocuirea domnilor români, care nu mai prezentau încredere, cu domni fanarioți: majoritatea greci din cartierul Fanar al Constantinopolului.

Moldova și Țara Românească în 1786, hartă italiană de G. Pittori, după geograful Giovanni Antonio Rizzi Zanoni

În contextul *Crizei Orientale*, a expansiunii Rusiei și a Imperiului Habsburgic prin mai multe războaie, otomanii au încercat să întărească poziția lor în spațiul românesc prin numirea unor domni pe care îi puteau controla mai ușor. Fanarioții proveneau din familii aristocratice grecești, dar au fost cazuri și de domni cu origini românești sau albaneze.

Primul domn fanariot numit de sultan a fost Nicolae Mavrocordat, în Moldova, în 1711, după trădarea lui Dimitrie Cantemir. Peste cinci ani, nemulțumiți de politica duplicitară a lui Constantin Brâncoveanu și a următorului domn, Ștefan Cantacuzino, în 1716, otomanii au hotărât introducerea acestui sistem și în Țara Românească, același domn, Nicolae Mavrocordat, fiind numit și la sud de Carpați.

În plan politic, domniile fanariote reprezintă o restrângere a autonomiei interne a principatelor, deoarece domnul era numit direct de către sultan, având rolul de simplu funcționar otoman. Ca urmare, nu avea dreptul la nicio inițiativă pe plan extern, mai ales în contextul războaielor ruso-austriaco-otomane care au marcat evenimentele epocii. Domniile fanariote erau scurte, sultanul încercând astfel să se asigure că cel numit în funcție nu va sprijini eventuale revolte contra puterii suzerane. De aceea, domniile fanarioți nu au beneficiat de armată. Otomanii au considerat că o simplă gardă, formată din **arnăuți**, este suficientă pentru a păstra ordinea în cele două principate române. Desființarea armatei a fost dublată și de decizia de a distruge zidurile marilor cetăți din spațiul de la nord de Dunăre. Sultanul se asigura astfel de loialitatea deplină a domnilor fanarioți.

Pe plan economic, contribuțiile materiale datorate Imperiului Otoman au crescut semnificativ: tributul, dar și alte obligații; funcțiile, care adesea se cumpărau; taxele de tot felul, ceea ce a determinat o dramatică sărăcire a populației.

DICTIONAR

arnăuți: garda de origine albaneză a domnilor fanarioți.

prețuri preferențiale: tarife reduse față de prețul standard, acordate otomanilor de către domniile fanarioți.

CRONOLOGIE

1711 – regimul fanariot în Moldova

1716 – regimul fanariot în Țara Românească

1822 – revenirea la domniile pământene

Nicolae Mavrocordat

Constantin Mavrocordat

Pe de altă parte, otomanii au instituit un monopol comercial asupra celor două principate, iar **prețurile preferențiale** au contribuit și mai mult la declinul economiei interne, care oricum se baza în mare parte pe agricultură și pe creșterea animalelor.

Au existat însă și anumite elemente pozitive, de modernizare, care pot fi asociate cu regimul fanariot. Astfel, fanarioții, fiind ortodocși, au contribuit la păstrarea culturii românești, au ctitorit biserici, au încurajat tipărirea unor cărți în limba română și deschiderea unor noi școli cu predare în greacă, dar și în română, nu s-au opus deschiderii unor consulate ale marilor puteri europene la București și Iași, capitalele principatelor.

S-au remarcat și domni fanarioți care au realizat reforme: Constantin Mavrocordat, domn de șase ori în Țara Românească și de patru ori în Moldova, a desființat numeroase dări în produse pe care românii le datorau, precum vâcărul, instituind o taxă anuală, în bani. De asemenea, el a desființat șerbia, dependența țăranilor de boieri, în 1746, în Țara Românească, și 1749, în Moldova. Alexandru Ipsilanti, domn în Țara Românească, a publicat în 1780 un cod de legi, de inspirație bizantină, numit *Pravilniceasca condică*, prevăzând, printre altele: interzicerea torturii, salarizarea și introducerea în fiecare județ a unui judecător. Coduri de legi au fost adoptate și în Moldova, în 1817 (*Codul Callimachi*, de inspirație austriacă), și în 1818, în Țara Românească (*Legiuirea Caragea*, de inspirație franceză), care prevedeau introducerea câte unui judecător în fiecare județ.

În 1822, în urma mișcării revoluționare condusă de Tudor Vladimirescu, fanarioții au fost înlocuiți cu domni pământeni, autohtoni români.

Alexandru Ipsilanti, domn al Țării Românești (1774-1782) și al Moldovei (1786-1788)

Aplicații

1. Pornind de la textul de mai jos, numește două motive ale stării de sărăcie în care se aflau românii în timpul domniilor fanariote.

„O țară atât de frumoasă stârnește mila străinului și a europeanului care se gândește la starea de sărăcie și de înjosire în care se găsește ea... Aflată de multă vreme la cheremul cârmuirii turcești, ajungând să fie chiar vândută de aceasta, veșnic pradă lăcomiei domnitorilor trimiși de ea, nu pentru a o cârmui, ci pentru a o jefui și a o sărăci, este mare minune că oamenii n-au pierit cu totul de pe aici și că ținutul nu slujește de lăcaș doar pentru lupi și pentru urși.”

(Maurice d'Hauterive, conte francez, călător străin în Țara Românească în 1784)

2. În tabelul de mai jos, notează două elemente pozitive, respectiv două negative ale regimului fanariot asupra românilor.

Elemente pozitive	Elemente negative

3. Citește cu atenție textul, apoi menționează:

- titlul unui conducător otoman amintit în sursă;
- un motiv pentru care românii au avut un statut economic superior vecinilor bulgari și sârbi.

„Să nu ne înșelăm spunând că, în definitiv, nu este mare deosebire între un domn fanariot care storcea țara și un pașă turc. Este o foarte mare de-

osebire, căci țara cuprinsă de turci devenea efectiv proprietatea lor, moșiile erau transformate în timare (fiefuri militare turcești). [...] Cucerirea otomană însemna împărțirea întregului pământ coloniștilor militari turci; toată populația cade în șerbie și [...] tot neamul devine un neam de robi. [...] Poporul bulgar, ca și cel sârbesc, [...] au pierdut clasa boierească militară, ca și cea a micilor cultivatori proprietari, precum și clasa târgoveților. Întreaga națiune a fost redusă la o singură clasă socială - a țăranilor supuși.”

(Petre P. Panaiteșcu, *Interpretări românești*)

4. De ce crezi că domniile fanariote aveau domnii scurte și adesea întrerupte în Principatele Române?

Scarlat Callimachi, domn fanariot al Moldovei (1806; 1807-1810; 1812-1819) și al Țării Românești (1821)

Ioan Gheorghe Caragea, domn fanariot al Țării Românești (1812-1818)

Constantin Brâncoveanu (1688-1714)

• **Politica internă:** Domnia lui Constantin Brâncoveanu a reprezentat o epocă a dezvoltării economice și culturale, cu multe realizări: ctitorirea unor mănăstiri și biserici, construirea unor palate impunătoare (*Mogoșoaia, Potlogi*). Pe de altă parte, sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul celui de-al XVIII-lea s-a caracterizat prin creșterea fiscalității în Țara Românească.

• **Politica externă:** Înțelegeri secrete cu Rusia și Austria, cu scopul ieșirii de sub suzeranitatea otomană, dar șovăienic în momentul decisiv al războiului ruso-turc, se alătură turcilor, care, în final, îl mazăresc și îl execută.

Biserica Sfântul Gheorghe Nou din București
(ctitorie a lui Constantin Brâncoveanu)

Dimitrie Cantemir (1710-1711)

• **Politica internă:** Scurta domnie a lui **Dimitrie Cantemir** în Moldova s-a caracterizat prin măsuri de consolidare a instituției domniei, în paralel cu acțiuni care aveau drept scop slăbirea puterii marii boierimi.

• **Politica externă:** Alianță secretă (Tratatul de la Luțk - 1711) cu țarul Rusiei, Petru I, și implicarea în Războiul Ruso-Turc din 1710-1711, încheiat cu înfrângere în bătălia de la Stănilești și cu refugiul în Rusia, unde realizează o vastă operă culturală și științifică.

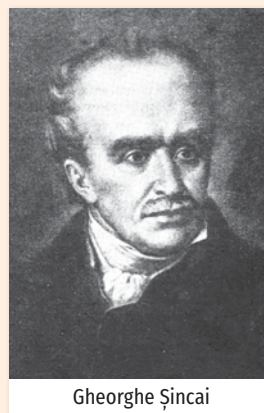
Iluminism și reformism. Transilvania sub Habsburgi

- **1691** – Diploma leopoldină: Transilvania intră sub protecția Imperiului Habsburgic;
- **1699** – Pacea de la Karlowitz: otomanii recunosc oficial pierderea Transilvaniei;
- **1784** – Răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan;
- **1785** – desființarea iobăgiei de către împăratul Iosif al II-lea.

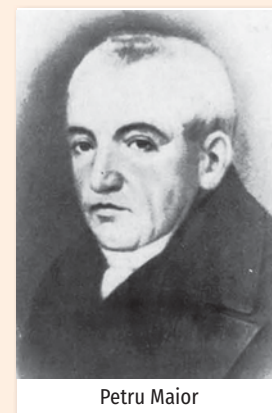
Studiu de caz: Școala Ardeleană. Supplex Libellus Valachorum

• **1744** – **Supplex Libellus** – este primul program al românilor din Transilvania care luptă pentru drepturile acestora. Documentul a fost redactat de preotul greco-catolic Inochentie Micu Klein și trimis curții imperiale de la Viena, care a respins cererile formulate.

• **1791** – **Supplex Libellus Valachorum: Reprezentanții Școlii Ardelene**, printre care Petru Maior și Gheorghe Șincai, militau pentru drepturile politice ale românilor din spațiul intracarpatic.

Gheorghe Șincai

Petru Maior

Secolul fanariot

- **1711/1716** – **Nicolae Mavrocordat**, primul domn fanariot în Moldova, respectiv în Țara Românească;
- Regimul fanariot e caracterizat de politică fiscală apăsătoare, de încălcarea autonomiei interne, de lipsa armatei și a politicii externe;
- Au existat și elemente pozitive în timpul domniilor fanariote, atât în Moldova, cât și în Țara Românească - reforme impuse de anumiți domnitori:
 - **Constantin Mavrocordat** a desființat șerbia în Țara Românească și în Moldova;
 - **Alexandru Ipsilanti**, **Scarlat Callimachi** și **Ioan Gheorghe Caragea** au adoptat coduri de legi moderne, care au contribuit la evoluția societății.

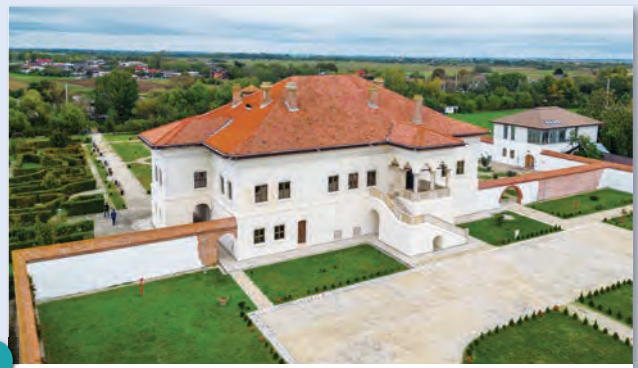
I. Citește textul de mai jos, apoi menționează:

- secolul la care se referă evenimentele;
- două prevederi ale tratatului de la Luțk;
- o informație privind urmările încheierii tratatului.

„Pe plan extern, [...] Dimitrie Cantemir s-a îndreptat către Rusia lui Petru cel Mare. Tratatul moldo-ruse s-au încheiat în aprilie 1711 prin Tratatul de la Luțk. Prevederile acestuia [...] reglementau viitorul statut al țării față de Rusia și pe acela al domnului față de boieri. Moldova urma să se alăture luptei antiotomane, iar în orașele și cetățile moldovene urmau să fie instalate trupe rusești; țara era pusă sub protecția țarului, domnia urmând a deveni ereditară în familia Cantemireștilor. [...] Tratatul a fost păstrat secret până la declanșarea operațiunilor de război, din mai 1711 [...]. Trupele rusești, inferioare numeric celor turcești, [...] au trecut prin mari dificultăți. [...] Ca urmare, trupele țariste și-au început retragerea din Moldova. Alături de ele a părăsit țara și Dimitrie Cantemir [...]” (I. A. Pop, I. Bolovan, *Marea istorie ilustrată a României și a Republicii Moldova*)

II. Imaginile de mai jos reprezintă palatele Mogoșoaia și Potlogi, construite în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu.

Palatul Mogoșoaia

Palatul Potlogi

- Precizează stilul arhitectural în care au fost construite.
- Menționează două elemente de arhitectură comune celor două palate.

III. Unește noțiunile din partea stângă cu cele corespunzătoare, din dreapta:

1. Pacea de la Karlowitz	A. Inochentie Micu Klein
2. Răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan	B. Ratio Educationes
3. Asediul Vienei din 1683	C. Controlul oficial al Habsburgilor asupra Transilvaniei
4. Supplex Libellus	D. Organizarea Bisericii Greco-Catolice
5. Supplex Libellus Valachorum	E. Desființarea iobăgiei
6. Maria Tereza	F. Școala Ardeleană
7. Diplomele leopoldine din 1699 și 1701	G. Începutul Crizei Orientale

IV. În tabelul următor, menționează câte două aspecte pozitive, respectiv negative ale domniilor stăpânirii Imperiului Habsburgic în Transilvania.

Aspecte pozitive	Aspecte negative

V. Realizează un scurt eseu despre secolul al XVIII-lea în istoria românilor, folosind următorii termeni istorici: suzeranitate, prețuri preferențiale, arnăuți.

Se acordă 10 puncte din oficiu.					
I. 20 de puncte (5p+2×5p+5p)	II. 15 puncte (5p+2×5p)	III. 28 de puncte (7×4p)	IV. 12 puncte (2×3p+2×3p)	V. 15 puncte (3×5p)	Total 100 de puncte

Cula Duca
(Măldărescu),
locuință
fortificată,
construită între
1812-1827,
loc. Măldărești,
jud. Vâlcea

U7

UNITATEA 7: LUMEA ROMÂNEASCĂ PÂNĂ LA JUMĂTATEA SECOLULUI AL XIX-LEA

Lecția 1: Românii între Orient și Occident. Conservatorism și modernizare

Studiu de caz: Tudor Vladimirescu

Studiu de caz: Generația pașoptistă. Programe și consecințe ale revoluției

Studiu de caz: Rromii – de la robie la emancipare

Recapitulare

Evaluare

Românii între Orient și Occident. Conservatorism și modernizare

DICTIONAR

Partida Națională: boierii patrioți români care doreau unirea Principatelor Române în secolul al XIX-lea.

rechiziții: lege care obligă cetățenii să cedeze temporar anumite bunuri mobile sau imobile pentru nevoile armatei.

Regulament Organic: prima lege organică cvasiconstituțională în Principatele Dunărene.

Regulament Organic

CRONOLOGIE

1822 – revenirea la domniile pământene

1826 – Conventia de la Akkerman

1829 – Tratatul de la Adrianopol

1831/1832 – Regulamentele
Organice în Țara Românească
și Moldova

Harta Principatelor Române după Tratatul de la Adrianopol – 1829

Criza Orientală a reprezentat pentru spațiul românesc un moment dificil, din cauza războaielor care secătuiseră economic Principatele Române. Distrugerile provocate aici de armatele otomane, rusești sau austriece erau dublate de **rechiziții** materiale dureroase. Pe de altă parte, o consecință a războaielor duse de ruși și austriece împotriva turcilor a fost și cedarea unor teritorii românești după înfrângerile otomane în aceste confruntări militare, astfel: cedarea Olteniei către Imperiul Habsburgic (1718-1739), a Bucovinei (1775), dar și a Basarabiei (1812) către Rusia.

După aceste războaie, boierii români au încercat să le prezinte marilor puteri, la negocierile de pace, memoriile în care cereau condiții de viață mai bune pentru români, scăderea contribuțiilor materiale de tot felul, respectarea autonomiei interne a Principatelor. *Memoriul de la Focșani* din 1772 solicita unirea Moldovei cu Țara Românească și respectarea autonomiei, iar în 1791, *Memoriul de la Șistov*, din Bulgaria, cerea revenirea la domniile pământene și, de asemenea, autonomia.

Pe plan intern, boierii români luptau pentru drepturi politice și pentru revenirea la domniile pământene, în condițiile în care o mare parte din boierime se grecizase, urmând interesele fanarioților. Mulți tineri români au început să studieze în Occident, la Paris, Viena sau Berlin, aducând din acele spații istorice nu numai idei reformatoare, dar și obiceiuri occidentale, în viața de zi cu zi.

În acest timp au fost redactate documente, proiecte politice ale boierilor români, care prevedeau schimbarea formei de guvernare. În 1769, mitropolitul Moldovei, Gavriil Callimachi, propunea o republică aristocrată condusă de 12 boieri, care să înlocuiască regimul fanariot. Tot în Moldova, la începutul secolului al XIX-lea, în 1802, boierul Dimitrie Sturdza propunea drept formă de conducere o *republică aristo-democraticească*.

După mișcarea revoluționară condusă de Tudor Vladimirescu, în anul 1822, Imperiul Otoman a acceptat revenirea domniilor pămâtenene. Totuși, turcii au continuat să numească domnii: în Țara Românească, Grigore Dimitrie Ghica, iar în Moldova, Ionită Sandu Sturdza. De aceea, mica boierime, nemulțumită, a continuat

să redacteze proiecte politice de modernizare. Astfel, Ionică Tăutu, consilier al domnului Moldovei, a scris *Constituția Cărvunilor*, un proiect politic în care solicita respectarea drepturilor și a libertăților cetățenești, dar și limitarea puterii domnului, prin alegerea sa de către o Adunare Obștească din care să facă parte boieri și preoți.

Câțiva ani mai târziu, în 1826, se încheia un acord ruso-otoman, numit Convenția de la Akkerman (Cetatea Albă). Conform acestui document, domniile Principatelor Române urmau să fie aleși de către un Sfat boieresc, pe o durată de 7 ani, ceea ce reprezenta un progres în condițiile în care, anterior, turcii numeau conducătorii români.

Un nou război ruso-turc s-a declanșat în 1828, iar trupele țarului au ocupat Principatele sub conducerea generalul Pavel Kiseleff. Prin *Tratatul de la Adrianopol* încheiat în 1829, care a consfințit încheierea războiului, Rusia, victorioasă în conflict, a introdus *protectoratul* său asupra Principatelor, devenind practic o a doua putere suzerană. În timpul ocupației militare țariste, în 1831, în Țara Românească, respectiv în 1832, în Moldova, au fost redactate **Regulamentele Organice**, adevărate acte de modernizare cu valoare constituțională. Acestea prevedeau, printre altele, introducerea principiului separării puterilor în stat: o Adunare Obștească, având rol legislativ, un Sfat Administrativ Extraordinar, cu rol executiv, și un Înalț Divan Domnesc, având rol judecătoresc; refacearea armatei; introducerea bugetului statului; alegerea domnilor pe viață, dar și păstrarea privilegiilor boierimii.

 Prevederile documentului nu au fost respectate. Domniile au fost numite de ruși și turci, nu aleși: Alexandru Ghica (1834-1842), în Țara Românească, și Mihail Sturdza (1834-1849), în Moldova. Alexandru Ghica a fost înlocuit ulterior cu Gheorghe Bibescu (1842-1848), acesta fiind singurul domn ales conform *Regulamentului Organic*. În acest context, boierii din **Partida Națională** de la București, în frunte cu Ion Câmpineanu, au redactat proiectul politic numit *Act de Unire și Independență*, care prevedea unirea Principatelor și independența noului stat format, cu numele de Dacia. De asemenea, Câmpineanu a mai redactat în același an un document cu valoare constituțională, numit *Osăbitul act de numire a suveranului românilor*, în care cerea respectarea drepturilor și a libertăților cetățenești și domnie ereditară.

Deși proiectele politice de reformă redactate de români în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și prima jumătate a secolului al XIX-lea nu au fost acceptate, iar cerințele lor au fost respinse inițial, totuși ele au reprezentat modelul pentru acțiunile politice viitoare care au dus la unirea Principatelor și la realizarea statului român modern, la modernizarea sa internă și la câștigarea independenței de stat.

Aplicații

1. Imaginează-te în rolul unui boier care tocmai a citit prevederile *Regulamentului Organic*, în Țara Românească, la 1831. Scrie în câteva propoziții un aspect care îți place și unul care nu-ți place referitor la acest document.

2. Ai nevoie de trei cartonașe colorate. Pe fiecare, scrie câte o modificare adusă de *Regulamentele Organice* în domeniile: politic, militar și social. Lipește cartonașele pe o coală mai mare, realizând un mini-colaj.

3. Citește cu atenție documentul, apoi precizează:

- două spații istorice la care se referă sursa;
- o modalitate de alegere a conducătorilor.

„Cele două înalte puteri contractante, confirmând tot ceea ce a fost stipulat prin actul separat al convenției de la Akkerman referitor la modul de alegere a gospodarilor Moldovei și Valahiei, au recunoscut necesitatea de a da administrației acestor provincii o bază mai stabilă și mai conformă cu adevăratele interese ale celor două țări. În acest scop s-a convenit și reglementat definitiv ca durata de guvernare a gospodarilor să nu mai fie limitată la șapte ani, ca în trecut, ci ca ei să fie de acum înainte învestiți cu această demnitate pe viață, în afară de cazurile de abdicare de bunăvoie sau de destituire din cauză de delict, prevăzute în numitul act separat.”

(*Tratatul de la Adrianopol* - 1829)

4. De ce crezi că boierii români doreau îndepărtarea domnilor fanarioți și înlocuirea lor cu domni pământeni?

5. Menționează două motive pentru care domnitorii din Țara Românească și Moldova, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, nu erau de acord cu acordarea de drepturi și libertăți cetățenești.

Eseu

Pornind de la afirmația de mai jos, redactează un scurt eseu în care să analizezi elementele pozitive ale documentului cu rol constituțional, dar și elementele negative.

„Regulamentele organice au îndeplinit funcția unei constituții și, în pofida unor vestigii ale medievălității și a consacării poziției predominante a marii boierimi, ele au contribuit la modernizarea, în ansamblu, a societății românești.”

(Florin Constantiniu,
*O istorie sinceră
a poporului român*)

DICȚIONAR

pandur: soldat din oastea muntenească neregulată de la începutul secolului al XIX-lea, corp înființat sub stăpânirea austriacă a Olteniei.

vătaf de plai: șef al plăieșilor care păzeau un plai sau o trecătoare.

Studiu de caz: Tudor Vladimirescu

La începutul secolului al XIX-lea, mai multe mișcări revoluționare au cuprins Europa, în contextul luptei pentru independență, unitate națională, dar și drepturi și libertăți politice. La București, în Țara Românească, moartea domnului fanariot Alexandru Șuțu, în ianuarie 1821, i-a determinat pe boierii pământeni să inițieze o mișcare de revoltă în speranța restabilirii drepturilor economice și politice pe care fanarioții și turcii le încălcau. Pentru a coordona mișcarea, din rândul boierilor a fost constituit un organ politic,

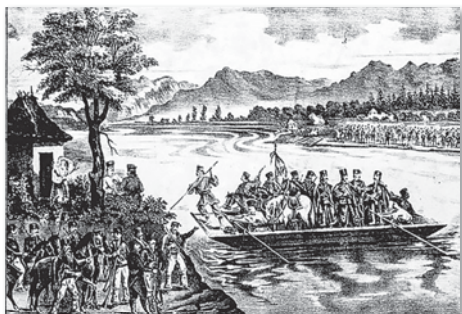

Tudor Vladimirescu, litografie contemporană

numit *Comitet de Oblăduire*. Acest organ de conducere provizorie l-a însărcinat pe Tudor Vladimirescu să ridice norodul la arme, în speranța declanșării unei revoluții.

Tudor, originar din Vladimiri (jud. Gorj), era un personaj important al timpurilor sale. Provenind dintr-o familie de țărani, el a învățat carte la curtea unui boier craiovean, a devenit negustor de vite și cereale, după care a primit funcția de **vătaf de plai** la granița de la Cloșani. Ulterior, Tudor a fost voluntar în armata rușilor, în războiul acestora cu turcii din 1806-1812, și conducea un detașament de **panduri**.

Tudor Vladimirescu dorea eliminarea controlului otoman asupra Țării Românești, motiv pentru care a încheiat o înțelegere cu reprezentanții lui Alexandru Ipsilanti, conducătorul *Eteriei*, organizație fondată la Odesa în 1814, având ca scop eliberarea grecilor de sub dominația turcilor.

Tudor Vladimirescu și pandurii săi trec Oltul la Slatina, litografie contemporană

Revoluția a început la 23 ianuarie 1821, prin citirea unui proiect politic, *Proclamația către țară* de la Padeș – Tismana, prin care se cereau drepturi pentru țărani. Tudor, însoțit de o armată de circa 3 000 de panduri, la care s-au alăturat și mulți țărani nemulțumiți, s-a îndreptat spre București, unde a ajuns în martie 1821.

Principalul document program al revoluției a fost cel numit *Cererile norodului românesc*, redactat încă din ianuarie 1821, și conținea prevederi privind obținerea de drepturi și libertăți cetățenești.

Cum Rusia a condamnat mișcarea de eliberare a *Eteriei*, iar trupele otomane se îndreptau spre București, Tudor și-a dat seama că revoluția nu poate avea succes și a decis să se retragă spre Oltenia, nu înainte de a trimite scrisori turcilor, în care-i asigura că mișcarea sa revoluționară era îndreptată contra abuzurilor boierești, nu contra puterii suzerane otomane.

O parte dintre panduri au manifestat acțiuni de indisciplină pe drum, ceea ce l-a determinat pe Tudor să ia măsuri de pedepsire a acestora. În acest context de conflict, Tudor Vladimirescu a fost scos din tabăra sa de căpitanul eterist Iordache Olimpiotul și asasinat ulterior, fiind acuzat că a tratat cu turcii și a trădat cauza luptei de eliberare de sub dominația otomană. Turcii au intervenit militar, iar eteriștii, ajutați de câțiva panduri, în condițiile în care majoritatea se împrăștiaseră după moartea lui Tudor, au fost învinși și uciși lângă Drăgășani, pe Olt.

Totuși, în 1822, ca urmare a revoluției, otomanii au acceptat renunțarea la domniile fanariote. Primii domni pământeni au fost Grigore Dimitrie Ghica în Țara Românească și Ioniță Sandu Sturdza în Moldova.

Aplicații

1. Citește textul cu atenție și precizează un motiv al corupției generalizate în epoca lui Tudor Vladimirescu, apoi menționează două funcții promovate cu bani.

„Toate dregătoriile țării, atât cele politicești, cât și cele bisericești, de la cea mare până la cea mai mică, să nu să mai orânduiască prin dare de bani, pentru ca să poată lipsi jafurile din țară. [...] Și preoți cu dare de bani să nu mai facă, ci numai care va fi destoinic și unde face trebuință.”

(Fragment din *Cererile Norodului românesc*, 1821)

2. Pornind de la textul istoric, prezintă un motiv pentru care poporul era chemat la luptă, apoi transcrie o informație privind armele deținute de revoluționari.

„Dar pe bălaurii care ne înghit de vii, căpeteniile noastre, zic, atât cele bisăricești, cât și pe cele politicești, până când să-i suferim a ne suga sângele din noi? Până când să le fim robi? [...] Veniți dar fraților cu toți, cu rău să pierdem pe cei răi, ca să ne fie nouă bine! [...] Nu vă leneviți, ci siliți dă veniți în grabă cu toții; care veți avea arme, cu arme; iar care nu aveți arme, cu furci de fier și cu lănci [...]”

(*Proclamația de la Padeș*, 1821)

Studiu de caz: Generația pașoptistă. Programe și consecințe ale revoluției

Mișcările revoluționare care au cuprins spațiul european la mijlocul secolului al XIX-lea au avut ecou și în spațiul românesc. Așadar, revoluția declanșată aici în anul 1848 a reprezentat o acțiune de modernizare a societății. Aceasta a fost pusă în practică de tinerii intelectuali români, școliți în Occident. Ei au avut și sprijinul altor categorii sociale nemulțumite de viața politică și de condițiile economice, precum țăranii sau meșteșugarii. Astfel, revoluția desfășurată între 1848-1849 face parte dintr-un context mai larg al mișcărilor revoluționare din Europa acelor timpuri, din secolul al XIX-lea, numit și secolul **națiunilor**, mișcări îndreptate împotriva abuzurilor marilor imperii: Habsburgic și Rus.

În Moldova, revoluționarii s-au organizat, manifestându-și opoziția față de politica domnitorului Mihail Sturdza, care nu acorda drepturi și libertăți cetățenești. Printre cei mai importanți participanți la revoluție se numără Vasile Alecsandri, Mihail Kogălniceanu, Alexandru Ioan Cuza, Costache Negri. Mișcarea revoluționară s-a declanșat la 27 martie 1848. La Iași a fost redactat, de către Vasile Alecsandri, proiectul politic numit *Petiția Proclamație*, care prevedea, printre altele: *grabnica îmbunătățire a stării locuitorilor săteni*, eliberarea deținuților politici și alte drepturi și libertăți cetățenești, menționate în 35 de articole. Domnitorul a respins cererile revoluționarilor și a arestat liderii. Ulterior, aceștia au fost eliberați, dar au fost nevoiți să părăsească țara. Unii au ajuns la Brașov, iar alții, la Cernăuți, în Bucovina, teritorii care, în acele timpuri, aparțineau Imperiului Habsburgic.

La Brașov, în mai 1848, o parte a revoluționarilor, conduși de Vasile Alecsandri, au elaborat un program radical numit *Prințiipiile noastre pentru reformarea patriei*, care revendica, printre altele: împrăștierea țăranilor fără despăgubire și Unirea Moldovei și a Valahiei într-un *singur stat neatârnat românesc*. La Cernăuți, un alt grup de revoluționari, avându-l în frunte pe Mihail Kogălniceanu, au redactat în august 1848 proiectul politic *Dorințele partidei naționale în Moldova*, cerând, printre altele: **secularizarea** averilor mănăstirești închinată, unirea Moldovei cu Țara Românească, drept *cheia de boltă fără de care s-ar prăbuși tot edificiul național*.

În Țara Românească, revoluționarii s-au organizat împotriva domnitorului Gheorghe Bibescu. Printre cei care au declanșat mișcarea revoluționară se numără Nicolae Bălcescu, C.A. Rosetti, Ion Heliade Rădulescu, Ștefan Golescu, Christian Tell. Aceștia se temeau și de o intervenție militară otomană. De aceea, la 9 iunie 1848, la Islaz, localitate aflată în sudul țării, Ion Heliade Rădulescu a citit programul revoluției numit: *Proclamația de la Islaz*. Documentul, cu 22 de articole, avea valoarea unui act constituțional pentru Țara Românească și prevedea, printre altele, alegerea unui domn responsabil pe termen de cinci ani; desființarea clăcii și emanciparea țăranilor clăcași, cu despăgubire. La 11 iunie 1848, Bibescu a cedat puterea și s-a constituit un guvern revoluționar. Guvernul a funcționat câteva luni, dar nu a reușit să pună în practică ideile Proclamației de la Islaz. Turcii au intervenit cu armata lor, intrând în data de 13 septembrie 1848 în București și punând capăt revoluției.

În Transilvania, revoluția românilor a avut strânse legături cu cea a maghiarilor, în contextul în care ambele popoare se aflau sub autoritatea Imperiului Habsburgic. Maghiarii cereau autorităților de la Viena drepturi și libertăți cetățenești, dar și anexarea Transilvaniei la Ungaria. Cererea anexării a fost acceptată de austrieci, ceea ce a determinat declanșarea unor tensiuni între revoluționarii români cu cei maghiari. În acest context, revoluționarii

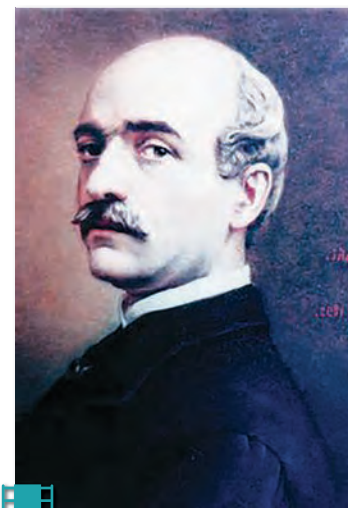
DICTIONAR

națiune: concept politic apărut în secolul al XIX-lea, reprezentând o comunitate umană caracterizată prin unitatea de teritoriu, conștiința identității istorice și culturale și, în general, prin unitate de limbă și religie.

secularizare: trece în patrimoniul statului (în schimbul unei despăgubiri) ceea ce aparține bisericii.

Mihail Kogălniceanu

Vasile Alecsandri

Nicolae Bălcescu,
portret de Gheorghe Tattarescu

români din Transilvania au declanșat lupta armată împotriva maghiarilor. Cei mai importanți participanți la revoluția din Transilvania au fost: Avram Iancu, Alexandru Papiu Ilarian și Simion Bărnuțiu. La Blaj, revoluționarii români au redactat proiectul politic al revoluției, numit *Petiția Națională*. Acest document cerea desființarea iobăgiei fără despăgubire din partea țăranilor și independența națională a românilor transilvăneni. Imperiul

Rus a intervenit militar în sprijinul austrieilor, în august 1849. Armatele revoluționare maghiare au fost învinse, iar împăratul austriac a acordat, în același an, autonomia Transilvaniei și anumite drepturi politice pentru români.

Proiecte politice au fost redactate și în alte provincii locuite de români, din Imperiul Habsburgic: *Petiția Țării*, redactată la Cernăuți, în Bucovina, de Eudoxiu Hurmuzachi, precum și *Petiția neamului românesc din Ungaria și Banat*, redactată de Eftimie Murgu în Banat. Aceste documente cereau respectarea drepturilor naționale ale românilor.

Proiectele politice prezentate în timpul revoluției din Țara Românească, Moldova și Transilvania aveau în comun două elemente principale: dorința de a se respecta drepturile și libertățile cetățenești și îmbunătățirea condițiilor de viață ale țăranilor. Se mai adaugă, în spațiul extracarpatic, dorința de unire a Moldovei cu Țara Românească și formarea unui stat român modern.

În 1849, Imperiul Otoman și Rusia au semnat *Convenția de la Balta-Liman*, un cartier din Constantinopol, prin care otomanii limitau la 7 ani durata domniilor în Principatele Române și mențineau o ocupație militară ruso-turcă. Chiar dacă intervenția armatelor străine a făcut ca cerințele proiectelor să nu fie aplicate imediat, ele au reprezentat modelul pentru modernizarea societății românești, produsă în deceniile următoare.

Avram Iancu, portret din 1849, de Barbu Iscovescu

Aplicații

1. Împreună cu colegii tăi, împărțiți-vă în cinci grupuri și alegeți una dintre regiunile locuite de români în care au avut loc mișcări revoluționare în perioada 1848-1849. Realizați o *cronologie interactivă*, care să cuprindă: imagini, scurte descrieri pentru fiecare eveniment și citate reprezentative, folosind surse istorice din bazele de date de pe internet.

2. Imaginea alăturată este un desen realizat în acuarelă, în secolul al XIX-lea, de Costache Petrescu, reprezentând tricolorul studenților români din Paris în timpul Revoluției de la 1848.

- Care crezi că este motivul pentru care înscrisul de pe steag folosește alfabetul chirilic?
- Descrie îmbrăcămintea revoluționarilor și compară articolele vestimentare cu cele din timpul regimului fanariot.

3. Citește cu atenție textul, apoi precizează:

- două categorii etnice care urmau a fi emancipate;
- o informație privind pedeapsa cu moartea.

„Poporul român, recapitulând, decretă: [...] Egalitatea drepturilor politice. [...] Adunantă generală compusă de reprezentanți ai tuturor stărilor soțietății. [...] Domn responsabil, ales pe cinci ani, și căutat în toate stările soțietății. [...] Responsabilitatea miniștrilor și a tuturilor funcționarilor în funcția ce ocupă. [...] Libertatea absolută a tiparului. [...] Emancipația clăcașilor, ce se fac proprietari prin despăgubire. [...] Desro-

birea țăganilor prin despăgubire. [...] Instrucție egală și întreagă pentru tot românul de amândouă sexele. [...] Desființarea atât în faptă, cât și în vorbă a pedepsei cu moartea. [...] Emancipația israeliților și drepturi politice pentru orice compatrioți de altă credință.”

(Proclamația de la Islaz, 1848)

4. Realizează un afiș electoral pentru anul 1848. Care sunt simbolurile pe care le-ai folosi în crearea acestuia? Ce cuvinte ai scrie pe afiș?

Studiu de caz: Rromii – de la robie la emancipare

Rromii au locuit în spațiul românesc încă din Evul Mediu. Ei sunt atestați la sud de Carpați încă din secolul al XIV-lea, într-un document din 1385, de la domnul Dan I, frate cu Mircea cel Bătrân, iar în Moldova, din anul 1428, în timpul domniei lui Alexandru cel Bun.

Provenind din nordul Indiei, au migrat, din motive politice și economice, spre vest, ajungând, prin Persia și Armenia, în Imperiul Bizantin, unde au fost atestați în jurul anului 1 000 cu denumirea de **țigani**.

Nu există documente și alte dovezi istorice privind modul în care au ajuns în spațiul românesc, însă aceștia au avut statut de **robi**, atât în slujba instituției Domniei, a bisericii sau a boierilor. O parte dintre aceștia au dus o viață seminomadă, iar alții s-au așezat în **sălașe**, la marginea satelor.

Principalele ocupații ale rromilor constau în prelucrarea metalelor și a lemnului, mici comercianți ambulanți, dar și activități legate de muzică și divertisment: mulți lăutari renumiți aveau această origine. Rromii au ajuns și în spațiul Transilvaniei, fiind atestați în secolul al XVI-lea drept mineri, numiți băieși, în zona auriferă din Munții Apuseni.

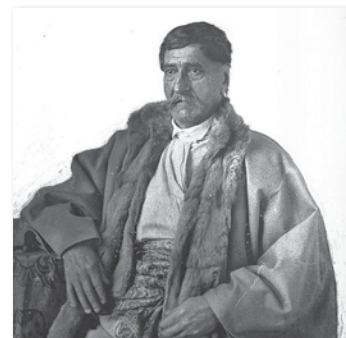
Legiuirea Caragea, cod de legi fanariot din 1818, menționa că *toți țiganii sunt născuți robi, iar țiganii fără stăpân reprezintă proprietatea statului*. Au existat și câțiva rromi eliberați din robie, care își răscumpăraseră libertatea sau care au fost eliberați de stăpânii lor, aceștia regăsindu-se în documente cu termenul de *sloboziți*, adică eliberați. Ei nu mai poartă numele de țigani în documente, ceea ce dovedește că termenul devenise sinonim cu cel de rob.

În secolul al XIX-lea, pe fondul mișcărilor revoluționare europene și al ideilor care promovau reforme politice și respectarea drepturilor și a libertăților cetățenești, în proiectul politic al revoluționarilor din Țara Românească, *Proclamația de la Islaz*, din iunie 1848, se cerea eliberarea acestei categorii de oameni din robie.

Astfel, Grigore Alexandru Ghica și Barbu Știrbei au acordat documente privind eliberarea juridică a rromilor în spațiul românesc (domnul Moldovei, în 1855, iar domnul Țării Românești, în 1856). Fără a primi pământ, eliberarea juridică a acestora nu a schimbat cu mult condițiile economice în care comunitatea rromilor a trăit în continuare, ei fiind supuși fiscalității excesive din acele timpuri.

Corturile, tablou de Nicolae Grigorescu

Barbu Lăutarul, unul dintre cei mai mari lăutari rromi din secolul al XIX-lea

DICTIONAR

rob: om aflat în dependență totală față de stăpânul feudal, fără ca acesta să aibă dreptul de a-l omorî.

rrom: cuvânt din sanscrită, limbă care se vorbea în India, care desemnează un bărbat sau un om.

sălaș: mică așezare de rromi nomazi; grup de familii de rromi care locuiau de obicei în locuințe improvizate și corturi.

țigani: denumire cu care rromii au fost cunoscuți din Imperiul Bizantin; din cuvântul grecesc *atsinganoi*, deoarece au fost confundați cu o sectă religioasă care practica vrăjitoria.

Aplicații

1. Pornind de la textul istoric, menționează mănăstirea căreia îi aparținea comunitatea descrisă în document, apoi precizează domnitorul care îi acordase inițial mănăstirii aceste privilegii.

„Io Dan voevod și din mila lui Dumnezeu domn a toata Ungrovlahia, la începutul domniei mele, dăruite mie de Dumnezeu am aflat în țara domniei mele, la locul numit Tismana, o mănăstire nu într-o dată terminată, pe care sfânt răposatul, binecinstitorul voevod Radul, părintele domniei mele a ridicat-o din temelie, dar n-a terminat-o din pricina scurtării vieții. [...]”

Pe lângă acestea, întărește domnia mea și câte a dăruit sfânt răposatul părinte al domniei mele, Radul voevod: satul Vadul Cumanilor cu Toporna și balta Bistreț de la Topolnița [...] și moara de la Bistrița și 40 de sălașe de țigani.” (Document din 1385 emis de Dan I, domnul Țării Românești, prima atestare documentară a rromilor în spațiul românesc)

2. Pe baza sursei de mai jos, realizează un text în care să argumentezi statutul rromilor din acele timpuri și motivul pentru care această cerință a fost inclusă în proiectul politic al revoluționarilor din Țara Românească.

„Desrobirea țiganilor prin despăgubire.”

(Articolul 14, *Proclamația de la Islaz*, iunie 1848)

1821

Revoluția lui Tudor Vladimirescu: acțiuni politice și documente cu rol de program, care cereau drepturi și libertăți cetățenești: **Proclamația de la Padeș** și **Cererile norodului românesc**.

1822

Revenirea la domniile pământene: Alexandru Dimitrie Ghica (Țara Românească) și Ioniță Sandu Sturdza (Moldova).

1826

Convenția de la Akkerman: domni aleși în Principatele Române, pe o durată de 7 ani.

1829

Tratatul de la Adrianopol: introducerea protectoratului Rusiei asupra Principatelor Române.

1831/1832

Regulamentele Organice în Țara Românească, respectiv Moldova: acte cu valoare constituțională care stabileau domnia pe viață, introducând separarea puterilor în stat.

1848 - 1849

Revoluția în spațiul românesc: redactarea unor proiecte politice de modernizare: **Petiția Proclamație** (Moldova): drepturi și libertăți cetățenești; **Proclamația de la Islaz** (Țara Românească): drepturi și libertăți cetățenești; **Petiția Națională** (Transilvania): drepturi naționale pentru românii din Transilvania.

1849

Convenția de la Balta Liman: limitarea autonomiei Principatelor Române, prin numirea domnilor pe o durată de 7 ani.

EVALUARE

I. Scrie în tabelul de mai jos personajele istorice corespunzătoare fiecărui proiect politic:

Prințiipiile noastre pentru reformarea patriei	Constituția cărvunarilor	Proclamația de la Islaz	Petiția Națională	Dorințele Partidei Naționale în Moldova	Act de unire și independență

Ion Heliade Rădulescu, Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Ioniță Tăutu, Simion Bărnuțiu, Ion Câmpineanu

II. Completează spațiile libere cu termenii istorici corespunzători de mai jos:

Adunare obștească, rusești, boieri, separarea puterilor în stat, pe viață, Principatele, domnului

„Regulamentele organice au fost redactate de comisii de ..., deținători ai unei vechi «experiențe» în acest domeniu, sub supravegherea autorităților ..., preocupate să facă din textele fundamentale elaborate un mijloc de consolidare a influenței Petersburgului în ... dunărene.

Regulamentele organice au introdus Puterea legislativă era reprezentată de o ..., aleasă pe cinci ani, în care ponderea importantă revenea mării boierimi; Adunării îi revenea inițiativa și redactarea legilor, prezentate apoi Acesta era ales ... de o Adunare obștească extraordinară.”

(Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*)

III. Realizează un eseu de circa o pagină, despre **Spațiul românesc între Orient și Occident**, folosind următorii termeni istorici:

domnii fanariote, panduri, domnii pământene, modernizare, Tudor Vladimirescu

IV. Citește textul, apoi:

- Numește-i pe cei doi domnitori ai Principatelor Române.
- Menționează un proiect politic la care se referă sursa dată.
- Precizează spațiul istoric unde revoluționarii reușeau să impună un guvern.

„În martie 1848, se pregătește un complot în Moldova, dar este descoperit și imediat înăbușit de Mihai Vodă Sturdza. Unii sunt închiși, alții reușesc să fugă în străinătate, astfel încât revoluția din Moldova este neizbutită din capul locului. În Țara Românească în schimb [...] începe o adevărată revoluție cu Proclamația de la Islaz (9 iunie 1848); se întinde apoi la București, unde se impune domnului Bibescu o proclamație pentru a face schimbări [...]. Vodă Bibescu, dându-și seama că există riscul unei intervenții străine pentru a înăbuși această mișcare, după două zile abdică și pleacă în străinătate. Timp de trei luni va rezista un guvern condus de acești tineri revoluționari [...]”

(Neagu Djuvara, *O scurtă istorie ilustrată a românilor*)

Se acordă 10 puncte din oficiu.

I. 24 puncte (6×4p)	II. 21 de puncte (7×3p)	III. 25 de puncte (5×5p)	IV. 20 de puncte (2×5p+5p+5p)	Total 100 de puncte
------------------------	----------------------------	-----------------------------	----------------------------------	------------------------

U8

UNITATEA 8: ROMÂNIA MODERNĂ

Lecția 1: Formarea statului român modern: domnia lui Alexandru Ioan Cuza

Lecția 2: Regatul României: Carol I

Studiu de caz: Constituția din 1866

Studiu de caz: Războiul de Independență

Studiu de caz: Opțiuni politice în România modernă

Studiu de caz: Cultura în spațiul românesc

Recapitulare

Evaluare

DICTIONAR

adunări ad-hoc: adunări din care făceau parte reprezentanți din toate categoriile sociale, cu scopul de a le arăta puterilor europene dorințele poporului român (expresia provine din limba latină și se traduce *pentru aceasta*).

factul împlinit: expresie atribuită împăratului Franței, Napoleon al III-lea, pentru a descrie evenimentele din 24 ianuarie 1859.

plebiscit: consultare a cetățenilor, care urmează să se pronunțe prin „da” sau „nu” asupra unui proiect de lege sau a unui act de stat.

rezoluție: hotărâre luată în urma unor dezbateri colective.

stat-tampon = țară aflată între două mari puteri ostile, a cărei existență garantează îndepărtarea primejdiei izbucnirii unui conflict între potențialii inamici.

CRONOLOGIE

- 1856** – Tratatul de la Paris
- 1857** – Adunările ad-hoc de la Iași și București
- 1858** – Convenția de la Paris
- 1859** – Dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza
- 1862** – Unificarea instituțiilor
- 1863-1864:** Epoca marilor reforme
- 1866** – Abdicarea lui Cuza

Formarea statului român modern: domnia lui Alexandru Ioan Cuza

Deși mișcarea revoluționară din 1848 din spațiul extracarpatic nu avusese succes, iar cerințele de modernizare și de unire propuse prin proiectele politice pașoptiste nu au fost puse în practică, un context internațional favorabil a determinat apariția premiselor formării statului român modern, prin unirea Moldovei cu Țara Românească.

După înfrângerea mișcării revoluționare pașoptiste, dorința de unire a românilor din Moldova și Țara Românească, exprimată în numeroase proiecte politice anterioare, nu se putea îndeplini fără un context internațional favorabil. Acesta a apărut odată cu *Războiul Crimeii*, care a opus din nou Rusia și Imperiul Otoman. Înfrângerea militară a rușilor a determinat convocarea unui *Congres de pace* și semnarea *Tratatului de la Paris* în 1856. Franța propunea unirea Principatelor Române ca un **stat-tampon** între ruși și turci, protectoratul rus era înlocuit cu garanția colectivă a celor 7 mari puteri europene, Rusia îi ceda Moldovei sudul Basarabiei, provincie anexată încă din 1812 (județele Cahul, Bolgrad și Ismail) și se păstra suzeranitatea otomană asupra românilor din ambele principate.

Convocarea unor **adunări ad-hoc** a reprezentat o altă prevedere a Tratatului de la Paris. Acestea au votat în 1857, la Iași și București, documente numite **rezoluții**, care exprimau dorințele românilor și aveau rol consultativ.

Adunarea ad-hoc a Țării Românești

Rezoluțiile prevedeau, printre altele, unirea Moldovei cu Țara Românească într-un stat numit România, autonomia și neutralitatea țării și acordarea conducerii noului stat unui prinț străin, fiindcă acesta, prin legăturile dinastice ale familiei sale, putea asigura unirea, în condițiile în care, din interese politice, Imperiul Otoman, Austria și Anglia nu erau de acord cu acest act.

Marile puteri garante (Franța, Anglia, Rusia, Imperiul Otoman, Imperiul Habsburgic, Prusia și Sardinia) au decis, în cadrul unei Conferințe din 1858, să semneze *Convenția de la Paris*, un document având un rol constituțional pentru Principate, care stabilea o unire de formă, deoarece Imperiul Otoman considera acest act un prim pas către independența

politică. Convenția stabilea unirea sub numele de *Principatele Unite ale Moldovei și Valahiei*, statul urmând a avea doi domni aleși pe viață de către o Adunare electivă din fiecare principat, două adunări legislative, două guverne, două capitale, la Iași și la București; singurele instituții comune erau Comisia Centrală de la Focșani, cu rolul de a elabora legile, și *Înalta Curte de Justiție și Casație*, puterea judecătorească supremă.

Românii au fost obligați să accepte prevederile Convenției și astfel, pe 5 ianuarie 1859, în Iași, a fost ales drept domn al Moldovei Alexandru Ioan Cuza, participant la Revoluția de la 1848. În data de 24 ianuarie 1859, la București, Adunarea electivă a Țării Românești l-a propus și l-a ales tot pe Cuza, profitând de interpretarea *Convenției de la Paris*, care nu prevedea ca aceeași persoană să nu candideze în ambele Principate, punând cele 7 mari puteri în fața **faptului împlinit**.

Cuza a făcut eforturi diplomatice pentru ca marile puteri să recunoască Unirea. La noua conferință de la Paris, în septembrie 1859, s-a recunoscut dubla alegere și abia în decembrie 1861, la Constantinopol, marile puteri au fost de acord cu unirea, însă doar pe timpul vieții lui Cuza.

Cele două guverne care funcționaseră la Iași și la București s-au unificat, în ianuarie 1862 fiind convocată o singură adunare legislativă. La 24 ianuarie 1862 s-a proclamat unirea deplină, sub numele de Principatele Unite ale Țării Românești și Moldovei, iar Bucureștiul a fost ales drept capitală. În februarie 1862, Comisia Centrală de la Focșani și-a încetat activitatea.

După unificarea instituțională, sprijinit de Mihail Kogălniceanu din funcția de prim-ministru, între 1863-1865, Cuza a început o operă de consolidare a statului român modern, prin adoptarea de numeroase reforme: *Legea secularizării averilor mănăstirești* (1863), *Statutul dezvoltător al Convenției de la Paris* (mai 1864), *Legea rurală* (august 1864), *Legea instrucțiunii publice* (noiembrie 1864), înființarea Casei de Economii și Consemnațiuni (C.E.C., în decembrie 1864), *Codul Penal și Civil* (decembrie 1864).

Cuza a fost acuzat de adversarii politici că dorește să instituie un regim personal, încălcând separarea puterilor în stat, mai ales după *lovitura de stat* din 2 mai 1864, când domnitorul a dizolvat Adunarea Legislativă și a impus, prin **plebiscit**, o nouă constituție, numită *Statutul dezvoltător al Convenției de la Paris*, care-i oferea puteri extinse. Astfel, s-a format *monstruoasa coaliție* (o alianță a liberalilor radicali și a conservatorilor, adversari politici, de obicei), care l-a obligat pe domnitor să abdice la 11 februarie 1866. Cuza rămâne în istoria românilor, în ciuda acestui episod, domnul care a realizat statul român modern și a asigurat consolidarea lui internă, prin reformele sale.

Proclamarea Unirii Principatelor (1859)
tablou de Theodor Aman

Alexandru Ioan Cuza
Portret de Carol Popp
de Szathmáry

Principalele reforme din timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza

1863 Legea secularizării averilor mănăstirești	1864 Legea rurală	1864 Legea instrucțiunii publice	1864 Codul Civil și Codul Penal
• trece în proprietatea statului averile mănăstirilor închinat, cele care plăteau taxe la Muntele Athos; • intră în proprietatea statului și averile mănăstirilor neînchinat; • înlocuiește limba greacă, drept limbă de cult, cu limba română.	• desființează claca; • împrăștiere țărani în funcție de numărul de vite; • țărani le plăteau boierilor despăgubiri timp de 15 ani pentru pământul primit, având 30 de ani interdicție de a-l vinde.	• gratuitatea și obligativitatea învățământului primar; • învățământ secundar de 7 ani; • învățământ superior de 3 ani – Universități în Iași și București; • folosirea alfabetului latin în locul celui chirilic.	• inspirate după codurile napoleoniene, dar și austriece, elimină vechile practici medievale și arbitrarul; • instituirea egalității juridice și respectarea proprietății; • instituirea de pedepse în raport cu gravitatea faptelor.

Aplicații

1. Citește cu atenție textul, apoi:

- Menționează statutul politic al celor două Principate, așa cum rezultă din document.
- Numește instituția comună celor două Principate.
- Precizează o obligație economică a românilor.

„Articolul 1: Principatele Moldaviei și Valahiei constituite de acum înainte sub numirea de Principatele-Unite Moldova și Valahia rămân puse sub suzeranitatea Sultanului. [...]”

Articolul 3: Puterile publice vor fi încredințate, în fiecare principat, unui Hospodar (Domn) sau unei Adunări electivă, care vor lucra în cadrele prevădute de aceasta convenție cu concursul unei comisii centrale, comună ambelor Principate. [...]”

Articolul 8: Principatele vor da Curții Suzerane un tribut anual [...]”

(Fragment din Convenția de la Paris, 1858)

2. Citește cu atenție textul, apoi:

- Precizează forma de guvernare a statului, așa cum rezultă din document.
- Menționează, din textul istoric, o informație privind puterea legislativă.

„1. Respectarea drepturilor Principatelor și îndeosebi a autonomiei lor [...].

2. Unirea Principatelor într-un singur stat, sub numele de România.

3. Prinț străin, cu moștenirea tronului, ales dintr-o dinastie domnitoare de ale Europei, și ai cărui moștenitori să fie crescuți în religia țării.

4. Neutralitatea pământului Principatelor.

5. Puterea legiuitoare încredințată unei obștești Adunări, în care să fie reprezentate toate interesele nației. Toate aceste sub garanția colectivă a Puterilor care au subscribit Tratatul de la Paris.”

(Rezoluția Adunării ad-hoc a Moldovei, 1857)

3. Citește cu atenție textul, apoi:

• Precizează două state care se opuneau formării statului român modern și numește câte o cauză pentru care acestea au adoptat o astfel de atitudine.

- Menționează secolul la care se referă sursa istorică.

„Dorințele Divanurilor ad-hoc nu au fost decât parțial satisfăcute. Turcia, Austria și Anglia erau împotrivă constituirii unui stat român: Istanbulul și Londra, interesate în păstrarea integrității Imperiului otoman, îl considerau un pas al moldo-muntenilor spre independență, iar Viena se temea de atracția pe care el avea să o exercite asupra românilor din Imperiul austriac. Conferința de la Paris (1858) a hotărât ca principatele să rămână entități politice separate, avându-și fiecare domnul și adunarea sa, dar să se numească Principatele Unite ale Moldovei și Țării Românești, singurele instituții comune fiind Curtea de Casație și o Comisie Centrală, cu sediul la Focșani, pentru elaborarea legilor de interes comun.”

(Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*)

Proiect

Realizează o prezentare PowerPoint cu tema **Să descoperim Unirea Principatelor române**. În acest demers, vei urmări:

- contextul istoric al unirii;
- calitățile de lider ale lui Alexandru Ioan Cuza;
- activitatea sa reformatoare;
- impactul unirii asupra românilor.

Universitatea din București

Universitatea din Iași

Regatul României – Carol I

Abdicarea lui Alexandru Ioan Cuza în 1866 nu a însemnat și renunțarea la procesul de consolidare a statului român modern. Dezvoltarea statului și a societății au continuat odată cu aducerea prințului străin, Carol de Hohenzollern-Sigmaringen. În timpul domniei sale, instituțiile statului s-au consolidat, iar pe plan extern, statul român a devenit independent, ieșind de sub suzeranitatea otomană.

România pe harta Europei în 1914

După abdicarea lui Cuza, o nouă conferință s-a întrunit la Paris, în cadrul căreia s-a discutat problema Principatelor Unite. Oamenii politici români au căutat să-i ofere puterea unui prinț străin, după dorințele adunărilor ad-hoc din 1857. După refuzul prințului Filip de Flandra, prim-ministrul Ion C. Brătianu a negociat, în martie 1866, preluarea tronului de către Carol de Hohenzollern-Sigmaringen, un prinț dintr-o familie influentă a Prusiei, tatăl său deținând și funcția de prim-ministru. După un plebiscit popular pentru alegerea domnului, Carol de Hohenzollern-Sigmaringen acceptă în aprilie tronul, iar pe 10 mai 1866 intră în București și depune jurământul în fața Adunării legislative, fapt recunoscut de puterea suzerană în octombrie 1866.

Aducerea prințului străin a determinat o nouă consolidare a statului român modern, prin adoptarea primei Constituții a României, în iulie 1866.

Carol dorea consolidarea statului român modern și pe plan extern, prin obținerea independenței politice, cu ajutorul unor demersuri diplomatice pe lângă Germania. Participarea la Războiul de Independență (1877-1878), pe fondul Crizei Orientale, în urma căruia România a devenit un stat suveran, reprezintă cea mai mare realizare în politica externă din timpul lui Carol I.

În consecință, a avut loc o susținută creștere economică, datorată în parte și încetării plății tributului către Imperiul Otoman, dar și progreselor tehnice din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Teritoriul țării a crescut prin adăugarea Dobrogei și a Deltei Dunării, apărând premisele dezvoltării unei industrii a transportului naval. A fost inaugurat podul de la Cernavodă, proiectat de inginerul Anghel Saligny în 1895, pentru a lega Dobrogea de Capitală.

Prestigiul domnitorului a crescut și prin proclamarea României drept regat, în 1881. În data de 10 mai 1881, Carol și soția sa, Elisabeta, au fost încoronați, ulterior fiind proclamat moștenitor al tronului prințul Ferdinand de Hohenzollern-Sigmaringen, nepotul

DICTIONAR

autocefalie: conducere de sine stătătoare a unei biserici ortodoxe naționale.

Consiliu de Coroană: structură politică cu caracter consultativ care funcționa pe lângă regele României, compusă din membri selectați de acesta, de regulă dintre foștii prim-miniștri și șefii partidelor politice importante.

Puterile Centrale: alianță politico-militară înființată în 1882, din care făceau parte Germania, Austro-Ungaria și Italia.

CRONOLOGIE

- 1866** – aducerea prințului străin
- 1866** – adoptarea Constituției
- 1875** – formarea Partidului Național Liberal
- 1877-1878** – Războiul de Independență
- 1880** – formarea Partidului Conservator
- 1881** – proclamarea Regatului României
- 1883** – Tratatul secret cu Puterile Centrale
- 1913** – Al doilea Război Balcanic

10 mai 1866: Intrarea în București a principelui Carol I

Carol I

de frate al lui Carol I, întrucât unica fiică a regelui murise în copilărie de scarlatină. A fost construit și Palatul Peleş din Sinaia, drept reședință regală.

Domnia lui Carol I reprezintă o perioadă de dezvoltare economică și culturală, marcată de înființarea unor instituții care contribuie la evoluția statului: Academia Română (1879), Banca Națională a României (1880), Bursa de Valori din București (1881), Fundația culturală Carol I (1891), dar și recunoașterea **autocefaliei** Bisericii Ortodoxe Române (1885).

 Din punct de vedere politic, în timpul domniei lui Carol I au apărut primele partide din istoria României: în 1875, Partidul Național Liberal, iar în 1880, Partidul Conservator. Carol a reprezentat garantul unei vieți politice corecte, bazată pe respectarea principiilor Constituției din 1866. *Rotativa guvernamentală*, prin alternanța la guvernare a liberalilor și a conservatorilor, a asigurat două decenii de stabilitate politică în România la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Totuși, tensiunile sociale cauzate de viața grea a țăranilor, de lipsa pământului, de arendarea terenului agricol de către marii proprietari, au culminat cu *Răscoala din 1907*, care a arătat vulnerabilitatea unei vieți politice în care mare parte din populație nu avea drept de vot.

Pe plan extern, Carol a încheiat un tratat secret defensiv cu **Puterile Centrale** în 1883, de teama Rusiei, care anexase din nou sudul Basarabiei și amenința siguranța granițelor românești. În anul 1913, sub domnia lui Carol, armata română a participat la al doilea război balcanic. Bulgaria, care ieșise și ea de sub suzeranitatea otomană, nemulțumită de prevederile primului război balcanic, încheiat cu un an în urmă, a fost învinsă. Prin pacea semnată la București în 1913, un teritoriu numit Cadrilater (două județe în sudul Dobrogei) i-a fost acordat României.

Carol I a murit în 1914, după declanșarea Primului Război Mondial. Domnia sa îndelungată, de 48 de ani, asigurate stabilitatea politică și diplomatică a țării. Ultima sa decizie, de a declara neutralitatea țării în timpul Primului Război Mondial, a fost luată în urma convocării unui **Consiliu de Coroană** la Sinaia. În ciuda acordului secret din 1883, majoritatea politicianilor au votat neutralitatea, iar decizia Consiliului, deși consultativă, a fost respectată de rege.

Portofoliu

Lucrați în echipe de câte patru colegi. Alegeți un aspect al domniei lui Carol I și realizați un portofoliu digital, care să cuprindă: filme, poze, documente și mărturii istorice. Temele din care veți avea de ales sunt: dezvoltarea economică, relațiile sociale și viața culturală, viața politică și politica externă în timpul domniei lui Carol I.

Discurs

Realizează un discurs, în care să joci rolul lui Carol I, în ziua de 10 mai 1866. Trebuie să prezinți acest discurs în fața Adunării Legislative. Care sunt argumentele pe care le folosești pentru a convinge deputații și poporul de oportunitatea alegerii tale ca domnitor?

Aplicații

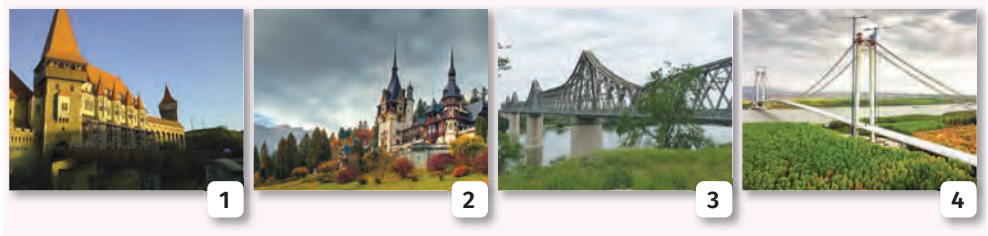
1. Citește cu atenție textul, apoi:

- Menționează un motiv pentru care Austria se opunea proclamării regatului.
- Precizează cauza pentru care Carol I a hotărât să primească titlul de rege.
- Prezintă un scurt argument, care să demonstreze că proclamarea României drept regat consolida statul.

„Eventualitatea proclamării Regatului era vehiculată atât în presa din țară, cât și în cea din străinătate imediat după consacrarea independenței. Anumite obiecții aveau să fie formulate de Cabinetul de la Viena, care își exprima temerea că Serbia și Bulgaria ar putea urma exemplul României. [...] Oportunitatea proclamării Regatului avea să reprezinte subiectul unei ședințe a Consiliului de miniștri, în care toți cei prezenți se pronunțau pentru săvârșirea acestui act solemn la 8 aprilie 1881, ziua aniversară a domnitorului Carol I. [...] La 14 martie 1881, [...] Corpurile legislative au votat în unanimitate proiectul de lege potrivit căruia România s-a transformat în Regat, iar Carol I a primit titlul de Rege. [...] Răspunzând la felicitările Parlamentului și ale membrilor Guvernului, Carol I primea titlul de Rege nu pentru sine, ci pentru «mărirea țării».”

(Sorin Liviu Damean, *Carol I al României, 1866-1881*)

2. Dintre imaginile de mai jos, selectează-le pe cele care au legătură cu domnia lui Carol I.

Studiu de caz: Constituția din 1866

Începutul domniei lui Carol I este marcat de manifestarea unui act de independență politică față de Imperiul Otoman, puterea suzerană, prin redactarea și votarea acestei Constituții, în cadrul unei **Adunări Constituante**.

Constituția era inspirată din prevederile celei belgiene, din anul 1831, din două motive: România era un stat de dimensiuni aproximativ egale cu cele ale acestui stat din vestul Europei și se dorea neutralitatea țării în politica externă, la fel ca cea de care beneficiau belgienii.

Articolul 1 prevedea că „Principatele Unite Române constituie un singur stat indivizibil, sub denumirea de România”. Folosirea termenului de indivizibil dovedea că românii erau hotărâți să apere unirea, în ciuda documentelor emise anterior de Marile Puteri, care amenințaseră cu desfacerea acesteia. Folosirea numelui de România era din nou o dovadă de independență politică față de deciziile anterioare impuse de Puterile Garante.

Actul fundamental adoptat în anul 1866 cuprindea principiul *separării puterilor în stat* (articolele 32, 35, 36), puterea legislativă fiind acordată unui Parlament bicameral, format din Senat și Adunarea Deputaților, cu rolul de a vota legile, pe care Domnul avea dreptul de a le **sanționa** și **promulga**. Puterea executivă îi era acordată Domnului (din 1881, Rege), prin guvern, iar atribuțiile Domnului erau extinse: numirea și revocarea miniștrilor, dreptul la grațiere și amnistie, baterea monedei, precum și în planul politicii externe, în ciuda suzeranității otomane. Puterea judecătorească era acordată unor tribunale, curții judecătorești și Curții de Casație, instanța cea mai înaltă din stat. De asemenea, erau prevăzute și alte principii moderne, precum guvernarea reprezentativă (articolul 38: „membrii amânduror Adunări reprezintă națiunea”), suveranitatea națională („toate puterile statului emană de la națiune”) și responsabilitate ministerială (articolul 100).

Legea fundamentală consacră monarhia constituțională ereditară, prin moștenitorii casei de Hohenzollern-Sigmaringen, pe linie masculină, crescuți în religia ortodoxă.

Constituția prevedea importante *drepturi și libertăți cetățenești*: dreptul la proprietate, care era declarată sacră și neviolabilă (articolul 19), libertatea conștiinței, libertatea învățământului, a presei, a întrunirilor, libertatea individuală, inviolabilitatea domiciliului. Existau și prevederi care limitau aceste drepturi și libertăți moderne: votul era în continuare censitar, fiind deschis doar oamenilor înstăriți, cetățenia era acordată doar locuitorilor cu religia creștină (articolul 7).

Constituția a suferit de-a lungul timpului câteva modificări, dar a rămas în vigoare o lungă perioadă de timp, punând bazele unei monarhii constituționale ereditare solide, care a consolidat dezvoltarea politică și economică a statului până după Marea Unire din 1918.

DICȚIONAR

act fundamental: lege fundamentală, constituție.

Adunare Constituantă: adunare aleasă pentru a pune bazele regimului politic din 1866 și pentru a adopta o nouă constituție.

a sancționa: a aproba, a confirma, a întări o lege.

a promulga: a da caracter executoriu unei legi, atestându-i oficial existența.

Modificări ale Constituției din 1866

1879
S-a acordat cetățenie evreilor participanți la Războiul de Independență.
1884
S-a redus numărul colegiilor electorale de la 4 la 3, extinzându-se dreptul la vot; censul a fost micșorat.
1884
S-a introdus titulatura de Regatul României și în Constituție.
1917
Se renunță la dreptul la proprietatea sacră și inviolabilă.

Aplicații

1. Menționează un motiv pentru care legea fundamentală folosea termenul de *indivizibil* pentru statul român.

„Articolul 1: Principatele Unite Române constituie un singur stat indivizibil, sub denumirea de România.

Articolul 2: Teritoriul României este nealienabil. Limitele statului nu pot fi schimbate sau rectificate, decât în virtutea unei legi.”
(Constituția din 1866)

2. Imaginează-ți că ești un tânăr care trăiește în timpul aducerii prințului străin. Redactează o scrisoare prin care să-i mulțumești domnitorului Carol I pentru drepturile și libertățile cetățenești pe care le cuprinde *Constituția din 1866*.

3. Imaginează-ți că locuiești în România din anul 1866. Scrie un articol într-un ziar al vremii, în care să explici ce înseamnă adoptarea unei Constituții pentru evoluția țării.

4. Dacă ai putea să desenezi coperta *Constituției din 1866*, ce simboluri ai folosi? Argumentează-ți alegerea.

Studiu de caz: Războiul de Independență

DICTIONAR

dorobanți: soldați din infanteria română în Războiul de Independență.

redută: fort de apărare de formă poligonală, înconjurat de șanțuri, folosit pentru apărarea circulară.

roșiori: soldați din cavaleria română în Războiul de Independență.

țariste erau lăsate să treacă peste Dunăre, cu condiția respectării integrității teritoriale a statului român și a plătirii cheltuielilor de transport.

Rusia i-a declarat război Imperiului Otoman, iar armatele țariste au trecut Dunărea pe la sud, întâmpinând o rezistență serioasă din partea trupelor otomane, în special la cucerirea orașului fortificat Plevna, din sudul Dunării.

La 9 mai 1877, în condițiile în care Rusia declarase război Imperiului Otoman, Parlamentul României a proclamat independența țării, iar a doua zi, domnitorul Carol I a semnat documentul. Deși acest act nu era recunoscut la nivel internațional, autoritățile române sperau într-o victorie a trupelor țariste pe frontul de la sud de Dunăre și recunoașterea ulterioară a suveranității statului printr-un tratat de pace.

Cucerirea redutei de la Grivița de către trupele române

Dorobanțul, de Nicolae Grigorescu

La cererea autorităților țariste, printr-o telegramă adresată domnitorului Carol I, în iulie 1877, trupele române au trecut Dunărea pentru a le susține pe cele rusești la asediul Plevnei. Armata română avea în componență trupe de **dorobanți** și de **roșiori**. Un prim atac al forțelor româno-ruse s-a soldat, la 30 august 1877, cu cucerirea **redutei** Grivița 1. Ulterior, în noiembrie, a fost cucerit orașul Rahova, port aflat pe Dunăre, de unde otomanii trimiteau provizii în Plevna. Comandantul Plevnei, Osman Pașa, a capitulat în noiembrie 1877, iar trupele țariste au continuat să acționeze spre sudul Bulgariei, în timp ce armata română a asediat orașele fortificate otomane de la Dunăre, din vestul Bulgariei de azi, Vidin și Smârdan, cucerite în ianuarie 1878.

Războiul s-a încheiat în februarie 1878, printr-un tratat semnat la San Stefano, lângă Constantinopol. În iulie 1878, la presiunea Marilor Puteri, nemulțumite că Rusia își creștea influența politică în Balcani, a fost încheiat un nou tratat de pace, la Berlin. *Tratatul de pace de la Berlin* a consfințit încheierea Războiului ruso-turc, iar pentru România a însemnat recunoașterea independenței statale. Pe de altă parte, România era obligată să-i cedeze Rusiei sudul Basarabiei, cu județele Cahul, Bolgrad și Ismail, primind în schimb Dobrogea, Delta Dunării și Insula Șerpilor.

Aplicații

1. Numește o cauză pentru care Rusia a cerut ajutorul armatei române.

„Turcii, adunând cele mai mari mase, ne zdrobesc. Rog a se face fuziune, demonstrație și, dacă este posibil, trecerea Dunării, pe care tu dorești să o faci, între Jiu și Corabia. Această demonstrație este indispensabilă pentru a facilita mișcările mele.” (*Telegrama trimisă de Marele Duce Nicolae domnitorului Carol I, la 31 iulie 1877*)

2. Citește cu atenție textul și numește comandantul cetății Plevna. Precizează alte două lupte ale românilor care au dus la cucerirea independenței de stat, apoi menționează o prevedere a tratatului încheiat în 1878.

„La 30 august a început cel de-al treilea atac asupra Plevnei, în urma căruia ostașii români au reușit, cu grele sacrificii, să cucerească reduta Grivița I. [...] După lupte grele și un lung asediu, Plevna a fost cucerită de trupele româno-ruse la 28 noiembrie/10 decembrie 1877, când comandantul cetății, Osman Pașa, s-a predat. Ostașii români s-au acoperit de glorie nu numai în luptele de la Plevna, dar și în cele de la Rahova, Smârdan și Vidin, pecetluind [...] independența de stat a României. [...] Tratatul din 1/13 iulie 1878 recunoștea independența de stat a României, precum și reunirea Dobrogei cu patria mamă. Pe de altă parte, România a fost nevoită «să retrocedeze [...] împăratului Rusiei» trei județe din sudul Basarabiei.” (Ioan Scurtu, *Monarhia în România*)

Studiu de caz: Opțiuni politice în România modernă

Funcționarea vieții politice din statul român modern a avut la bază Constituția din anul 1866. Aducerea prințului străin și recunoașterea acestuia, în octombrie 1866, drept domn ereditar de către puterea suzerană, reprezintă un factor de stabilitate pentru politica românească în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Liberalii radicali și cei moderați au decis, în anul 1875, să formeze un partid politic, Partidul Național Liberal, în care boierii, industriașii și reprezentanții burgheziei române erau principalii exponenți. Ideile de bază ale liberalilor erau legate de protecționismul economic, prin protejarea intereselor industriei naționale. Deviza partidului era: *Prin noi înșine!* Din partid s-au desprins, treptat, și alte mici **formațiuni politice** liberale. Dintre cei mai importanți membri pot fi amintiți: Ion C. Brătianu, C.A. Rosetti, Mihail Kogălniceanu, Ion Ghica.

 Marii moșieri și proprietari de pământuri și-au unit interesele, formând, în anul 1880, Partidul Conservator. Având deviza *Pașilor mărunți*, conservatorii, susținuți de unii intelectuali și burghezi, doreau realizarea unor reforme graduale în societatea românească. Principalii lideri politici ai **doctrinei** conservatoare au fost: Manolache Costache Epureanu, Lascăr Catargiu, Gheorghe Grigore Cantacuzino, Titu Maiorescu, Petre P. Carp.

O a treia grupare politică a fost cea socialistă, reprezentată în 1893 de Partidul Social Democrat al Muncitorilor din România, condus de Ioan Nădejde. Ulterior, în 1910, socialiștii s-au organizat în Partidul Social Democrat din România. Aceștia reprezentau interesele muncitorimii, dar fiindcă industria română nu era dezvoltată la acel moment istoric, iar votul, conform *Constituției din 1866*, era cenșitar, nu au guvernat țara. Și mișcarea țărănească a organizat, în anul 1882, *Partida Țărănească*, mișcare politică avându-l la conducere pe Constantin Dobrescu Argeș, dar, din aceleași motive legate de votul cenșitar, nici acest partid nu a reușit să ajungă la guvernare.

Proclamarea Regatului în 1881 a consolidat poziția monarhiei ereditare și implicit viața politică din România. Regele a devenit un garant al stabilității politice și al independenței statale. În 1895, pentru a consolida viața politică, regele a introdus *Rotativa guvernamentală*, un sistem politic în care Partidul Național Liberal și Partidul Conservator alternau la guvernare la patru ani, fără a mai convoca alegeri. Regele a dorit să asigure, astfel, stabilitatea vieții politice din România. Sistemul *Rotativei guvernamentale* a funcționat până în 1916, după moartea regelui.

Aplicații

Citește cu atenție textul, apoi:

- Precizează care sunt instituțiile statului văzute de conservatori drept factori de stabilitate.
- Transcrie din text un mod prin care conservatorii doreau guvernarea societății.
- Menționează două idei politice ale liberalilor.

„În viziunea conservatoare, societatea nu poate fi guvernată prin precepte teoretice fără valoare practică. Soluțiile trebuie să vină din experiență, din acumulările anterioare [...]. De aici atașamentul conservatorilor față de normele nescrise, de tradiție și de context. Tot pe această linie se înscrie și atașamentul față de instituțiile văzute ca factori de stabilitate, monarhia și biserica [...]

Adversarul cel mai puternic din punct de vedere ideologic al conservatorismului a fost, evident, liberalismul. Acesta a imaginat un set de aspirații pozitive dezirabile în orice societate [...]. Liberalismul proclamă nevoia de deschidere a societăților, accentul pus pe individual, libertate totală a sferei private, așadar neconstrângeri economice, domnia legii, drepturi și libertăți individuale.”

(Bogdan Caranfilof, *Conservatorismul românesc, 1862-1922. Origini. Doctrină. Partid. Guvernare. Personalități*)

DICȚIONAR

doctrină: totalitatea principiilor, a tezelor fundamentale ale unui partid politic.

formațiune politică: partid politic.

Ion C. Brătianu

Manolache Costache Epureanu, primul lider al Partidului Conservator din România

Eseu

Pornind de la această sursă istorică de mai jos, realizează un scurt eseu, de 10-15 rânduri, în care să demonstrezi că țărănimea nu se putea impune în viața politică și culturală a României din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

„Era primul apostol care plecase de la căminul său din Argeș să propage ideea de libertate în pătura țărănească prin învățători și să lase apostoli în urma sa.”

(Ion Diaconescu, *O pagină din viața lui Dobrescu-Argeș*)

DICȚIONAR

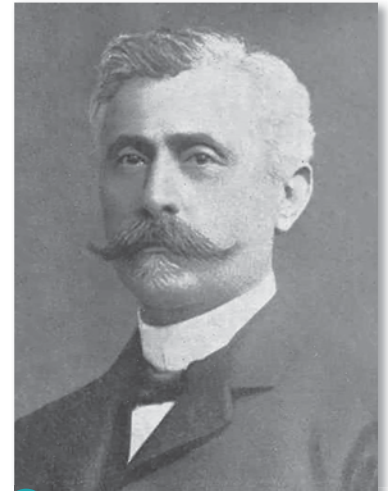
Junimea: curent cultural, literar și o asociație culturală înființată la Iași, în anul 1863, de un colectiv de personalități, în frunte cu Titu Maiorescu.

periodic: ziar care se tipărește la un anumit interval de timp.

Studiu de caz: Cultura în spațiul românesc

Formarea statului român modern și câștigarea independenței politice au determinat o puternică efervescență culturală atât prin dezvoltarea învățământului, a presei, a literaturii naționale, a artelor sau a picturii.

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, s-au pus bazele școlilor cu predare în limba română, prin contribuțiile lui Gheorghe Lazăr, la București, respectiv Gheorghe Asachi, în Moldova. *Legea instrucțiunii publice* din timpul lui Cuza (1864) și

Spiru Haret, ministrul care a reformat învățământul românesc în 1898

înființarea universităților de la Iași (1860) și București (1864) au pus bazele dezvoltării învățământului din statul român modern. *Legea învățământului secundar și superior* (1898) din timpul lui Spiru Haret organiza gimnaziile și liceele; oferea fetelor deschiderea spre învățământul secundar; prevedea și învățământul profesional. În ciclul superior, pe lângă consolidarea aspectelor științifice, a fost pus accentul și pe realizarea de laboratoare practice, și pe organizarea de școli normale pentru pregătirea învățătorilor.

Presa străină circulase în spațiul românesc încă din timpul domniilor fanariote. Primele **periodice** de la noi au apărut în prima jumătate a secolului al XIX-lea: *Albina Românească*, ziar redactat la Iași de Gheorghe Asachi; *Curierul Românesc*, la București, sub tutela lui Ion Heliade Rădulescu, sau *Gazeta de Transilvania*, apărută la Brașov, datorită lui George Barițiu. În 1881, Parlamentul României votase o *Lege de încurajare a industriei hârtiei*, astfel că, în același an, se înființa Fabrica de hârtie *Letea* din Bacău, iar ziarele au devenit mai accesibile publicului din punct de vedere financiar. Principalele ziare ale epocii au fost: *Timpul*, *Universul*, *Epoca*, *Lumea Nouă*.

Pe lângă presă, un rol important în promovarea culturii în spațiul românesc l-au avut societățile culturale precum cele de la București: *Societatea Culturală Ateneul Român* (1865), *Academia Română* (1879), *Liga pentru unitatea culturală a tuturor românilor* (1890) sau, la Sibiu, *Asociația Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român (ASTRA)*, în 1861.

Literatura română se identifică în secolul al XIX-lea cu marii clasici: Mihai Eminescu, Ion Creangă, Ioan Slavici, Ion Luca Caragiale, dar și cu promovarea culturală pe care o realiza mișcarea **Junimea**, condusă de Titu Maiorescu, prin promovarea scriitorilor și a poezilor români.

Pictura a reprezentat imagini din istoria națională. Theodor Aman, considerat primul artist modern al românilor, și Gheorghe Tattarescu, cel care a pictat portretele revoluționarilor pașoptiști, au întemeiat Școala de Arte Frumoase din București, în anul 1864. Scene de luptă, precum cele din *Războiul de Independență*, au fost reliefate în operele lui Nicolae Grigorescu sau Sava Henția.

Portofoliu

În clasă, împărțiți-vă în grupe de patru-cinci elevi. Împreună cu colegii de grupă, alegeți-vă o temă referitoare la cultura română în secolul al XIX-lea: *Literatura*, *Presa*, *Învățământul*, *Asociațiile Culturale*, *Artele*. Folosind internetul, realizați o bază de date care să cuprindă imagini, informații, lucrări publicate. Prezentați rezultatul activității voastre în fața clasei.

Aplicații

Privește cu atenție reprezentările tablourilor de mai jos:

- Ce eveniment din istoria românilor surprind aceste imagini?
- De ce crezi că pictorii români au immortalizat acest eveniment istoric?

Spionul, de Nicolae Grigorescu

Independența, de Sava Henția

Formarea statului român modern: domnia lui Alexandru Ioan Cuza

- **Congresul de Pace de la Paris (1856):**
 - propunea unirea Principatelor, ca un *stat-tampon* între ruși și turci;
 - se menținea suzeranitatea otomană, înlocuind protectoratul Rusiei cu garanția colectivă a Marilor Puteri;
- **Adunările ad-hoc de la Iași și București (1857)** – redactau *Rezoluții* care cereau unirea Principatelor sub numele de România și un prinț străin;
- **Convenția de la Paris (1858)** – impunea unirea formală, cu numele Principatele Unite ale Moldovei și Valahiei, cu doi domnitori aleși, două Adunări Legislative, două guverne, două capitale;
- **Dubla alegere: 5 ianuarie 1859**, la Iași, și **24 ianuarie 1859**, la București – Adunările Elective îl alegeau domn pe Alexandru Ioan Cuza;
- **Recunoașterea Unirii (decembrie 1861)** – Conferința de la Constantinopol a puterilor garante recunoștea unirea doar pe timpul vieții lui Cuza;
- **Unificarea instituțională (1862)** – Armata, Guvernul și Adunarea Legislativă sunt unite;
- **Lovitura de stat (2 mai 1864)** – Adoptarea unei constituții care îi conferea puteri extinse lui Cuza: *Statutul dezvoltător al Convenției de la Paris*;
- **Epoca marilor reforme (1863-1864)** – *Legea secularizării averilor mănăstirești* (1863), *Legea rurală* (1864), *Legea instrucțiunii publice* (1864), *Codul penal* și *Codul civil* (1864);
- **Monstruoasa coaliție** – abdicarea lui Cuza la 11 februarie 1866, prin presiunile liberalilor radicali și a conservatorilor.

Regatul României – Carol I

- **Aducerea prințului străin (10 mai 1866)** – Carol I de Hohenzollern-Sigmaringen depune jurământul în Adunarea Legislativă;
- **Proclamarea Regatului României (1881).**

Constituția din 1866

- reprezintă prima lege fundamentală a României, adoptată fără amestecul Marilor Puteri;
- conține principii moderne: *separarea puterilor în stat, suveranitatea națională, responsabilitate ministerială*;
- prevede drepturi și libertăți cetățenești, vot censitar, restricții în acordarea cetățeniei (doar creștinii primeau acest drept).

Războiul de Independență

- **Proclamarea independenței de stat – 9 mai 1877;**
- **Câștigarea independenței** prin luptele din sudul Dunării:
 - Plevna și Rahova (1877)
 - Vidin și Smârdan (1878);
- **Tratatele de pace de la San Stefano și Berlin (1878)** recunoșteau independența, România îi ceda Rusiei sudul Basarabiei, dobândit prin **Tratatul de la Paris** din 1856, dar primea Dobrogea, Delta Dunării și Insula Șerpilor.

Opțiuni politice în România modernă

- Viața politică s-a bazat pe principiul pluralismului politic: au apărut mai întâi ideologiile și ulterior partidele politice;
- Apar mai multe formațiuni politice:
 - **Partidul Național Liberal (1875)**
 - **Partidul Conservator (1880)**
 - **Partidul Social Democrat al Muncitorilor din România (1893).**

Cultura în spațiul românesc

- Modernizarea statală se face simțită și în domeniul cultural: alfabetul latin îl înlocuiește pe cel chirilic.
- Învățămintul, presa, literatura, artele și pictura se dezvoltă în secolul al XIX-lea.
- Apar asociații culturale.

I. Completează spațiile libere cu termenii istorici corespunzători:

otomană, Moldova, românilor, Războiul Crimeii, Tratatul de la Paris, politicienii.

„Prin ... din 1856, care a pus capăt ..., puterile au subscris la două cerințe exprimate de mult timp de către intelectualii și ... români. În primul rând, au așezat ... și Țara Românească sub protecția lor colectivă, descurajând prin aceasta vreo intervenție viitoare rusă și ... și [...] în al doilea rând, au recunoscut dreptul ... înșiși de a avea un cuvânt de spus în legătură cu stabilirea formei de guvernământ.” (Keith Hitchins, *România 1866-1947*)

II. Stabilește care dintre informațiile următoare sunt adevărate sau false:

- Carol I era un prinț străin care a venit din Franța.
- Constituția din 1866 prevedea principiul separării puterilor în stat.
- Dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza a fost înfăptuită în anul 1859.
- România s-a proclamat regat în anul 1881.
- Constituția din 1866 acorda cetățenie tuturor locuitorilor, indiferent de religie.

A	F
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐

III. Unește noțiunile din stânga cu cele corespunzătoare, din dreapta:

a. Lascăr Catargiu	1. Liberalismul
b. Alexandru Ioan Cuza	2. Bătălia de la Plevna
c. Osman Pașa	3. Conservatorismul
d. Ion C. Brătianu	4. Junimea
e. Carol I	5. Legea secularizării averilor mănăstirești
f. Titu Maiorescu	6. Constituția din 1866

IV. Imaginile de mai jos reprezintă evenimente din istoria românilor. Realizează corespondența dintre numărul fiecărui tablou și termenul istoric potrivit, din lista dată:

Unirea Principatelor Române, Aducerea prințului străin, Războiul de Independență

1

2

3

V. Citește textul istoric de mai jos, apoi:

- Menționează două motive pentru care delegatul român nu i s-a permis prezența la discuțiile de pace.
- Explică motivul pentru care opinia publică românească era nemulțumită de prevederile armistițiului.
- Realizează un eseu de circa 15 rânduri despre participarea României la Războiul de Independență, în care să folosești următorii termeni istorici: *suzeranitate, redută, dorobanți, capitulare*.

„Sub pretextul că independența României nu era recunoscută și că aliatul rus îi va reprezenta corect interesele, delegatul român nu a fost admis la discuțiile de la San Stefano [...]. Clauzele armistițiului erau pentru România temei și pentru satisfacție și pentru frustrare. Satisfacție pentru că îi era recunoscută independența; frustrare pentru că Rusia relua sudul Basarabiei — violând astfel convenția din 4/16 aprilie [1877] prin care garantase integritatea teritorială a României [...]. Deși Rusia a oferit drept compensație pentru Basarabia Dobrogea [...], pierderea județelor Bolgrad, Cahul și Ismail a fost un adevărat șoc, dureros resimțit de întreaga opinie publică, de la domnitor, preocupat de soarta țării și de prestigiul dinastiei, și până la ultimul locuitor, indignat de ingratitudea fostului aliat.” (Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*)

Se punctează folosirea termenilor istorici, precum și structura eseului (introducere, cuprins și încheiere).

Se acordă 10 puncte din oficiu.					
I. 18 puncte (6×3p)	II. 15 puncte (5×3p)	III. 18 puncte (6×3p)	IV. 9 puncte (3×3p)	V. 30 de puncte (4×2p; 5p; 4×3p+2p+1p+2p)	Total 100 de puncte

U9

UNITATEA 9: ROMÂNIA SECOLELOR XX-XXI

Lecția 1: România și Primul Război Mondial. Marea Unire din 1918

Lecția 2: România interbelică. Economie și societate – lumea urbană și lumea rurală

Studiu de caz: Orașul – arhitectură modernă și tradiții rurale

Studiu de caz: Minoritățile naționale în România

Studiu de caz: Constituțiile din perioada interbelică

Studiu de caz: Idei politice în lumea românească interbelică

Studiu de caz: Monarhia după Primul Război Mondial

Lecția 3: România în Al Doilea Război Mondial

Studiu de caz: Holocaustul în România: evreii și rromii

Lecția 4: România – stat comunist

Studiu de caz: Rezistența anticomunistă

Studiu de caz: Viața cotidiană în perioada regimului comunist

Studiu de caz: Manipulare și propagandă. Omul nou. Consecințe

Studiu de caz: Epoca Nicolae Ceaușescu

Lecția 5: România în contextul Războiului Rece

Lecția 6: Regimul politic democratic din 1989 până azi

Studiu de caz: Constituția din 1991

Lecția 7: Integrarea euro-atlantică a României

Recapitulare

Evaluare

DICȚIONAR

principiul autodeterminării: prevedea ca fiecare națiune din cadrul imperiilor multinaționale să aibă dreptul de a-și decide singură soarta.

CRONOLOGIE

1914-1916 – Neutralitatea României;

1916 (august) – Intrarea în Primul Război Mondial, de partea Antantei;

1916 (august-decembrie) – Bătăliile din Carpați, Turtucaia, pe râul Jiu, pe râul Argeș;

1917 (iulie-august) – Bătăliile de la Mărăști, Mărășești, Oituz;

1918 (mai) – pacea de la București;

1918 (noiembrie) – încheierea Primului Război Mondial;

1918 – Marea Unire:

27 martie-Basarabia;

28 noiembrie-Bucovina;

1 decembrie-Transilvania și Banatul.

România și Primul Război Mondial. Marea Unire din 1918

La începutul secolului al XX-lea, cele două mari alianțe politico-militare, Antanta (Anglia, Franța, Rusia) și Puterile Centrale (Germania și Austro-Ungaria) au declanșat Primul Război Mondial (1914-1918). Statul român modern se afla în situația dificilă de a alege o alianță dintre cele două tabere, în ciuda unui tratat secret defensiv încheiat de regele Carol I cu Puterile Centrale încă din 1883.

România în Primul Război Mondial

Primul Război Mondial

La declanșarea Primului Război Mondial, în 1914, regele Carol I a convocat un Consiliu de Coroană, la Sinaia. Majoritatea membrilor au votat pentru neutralitatea României în război, din cauza slabei dotări cu armament și alte resurse a armatei române. După moartea regelui, în septembrie 1914, tronul României i-a revenit lui Ferdinand I, nepotul de frate al regelui Carol I. În condițiile în care opinia publică românească dorea intrarea în război alături de Antanta, în speranța unirii Transilvaniei cu România, regele a acceptat ca prim-ministrul Ion I.C. Brătianu să înceapă negocierile cu această alianță politico-militară.

Ca urmare, după intense negocieri politice, pe 4 august 1916, la București au fost semnate convenții politice și militare cu Antanta, care recunoștea dreptul României la anexarea unor teritorii din Austro-Ungaria, locuite în majoritate de români: Transilvania, Banatul și Bucovina. Din punct de vedere militar, Antanta se obliga să ofere muniție și armament în cantități considerabile, de circa 300 de tone pe zi.

Armata română a intrat în război împotriva Austro-Ungariei în noaptea de 14-15 august 1916, ocupând un teritoriu destul de însemnat la nord de Carpați, în care se aflau orașele Brașov, Sfântu Gheorghe, Miercurea-Ciuc și Făgăraș. Ca urmare, în septembrie 1916, după ce Imperiul Otoman și Bulgaria se aliaseră cu Puterile Centrale, o armată formată din germani, bulgari și turci a atacat din sud teritoriul românesc. Atacul forțelor Puterilor Centrale a determinat înfrângerea armatei române la Turtucaia, în Cadrilater. Trupele germano-bulgaro-otomane au trecut ulterior Dunărea, ocupând Dobrogea. Alte forțe armate germane au intrat în

Ecaterina Teodorescu - eroina luptelor de la Jiu și Mărășești

Transilvania și au sprijinit trupele austro-ungare, determinând înfrângerea românilor și distrugerea apărării românești din Munții Carpați de către armatele Puterilor Centrale, pe Valea Jiului, în noiembrie 1916, urmate de ocuparea Bucureștiului. O ultimă rezistență românească, pe râul Argeș, s-a soldat cu înfrângerea din decembrie 1916. Regele Ferdinand I a decis, în decembrie 1916, retragerea generală la Iași, fiind însoțit de armată, politicienii importanți și Casa Regală. Pentru a salva tezaurul României, l-a trimis în Rusia, stat aliat în cadrul Antantei. Bucureștiul a fost ocupat de trupele Puterilor Centrale, conduse de generalul *August von Mackensen*, iar frontul s-a stabilizat în sudul Moldovei. Iarna care a urmat i-a împiedicat pe germani să declașeze un asalt general asupra teritoriului românesc rămas neocupat. Sudul României a fost ocupat, iar populația, privată de multe dintre necesitățile de bază, a fost supusă unor grele rechiziții din partea trupelor de ocupație.

Campania din anul 1916 a reprezentat un eșec total pentru armata română, care însă și-a refăcut forțele în iarna aceluiași an și cu ajutorul unei misiuni franceze, condusă de generalul Henry Mathias Berthelot. Astfel, în vara anului 1917, în iulie-august, românii au rezistat atacurilor militare ale trupelor Puterilor Centrale în sudul Moldovei. La Mărăști, generalul Alexandru Averescu a organizat rezistența armatei române, care a reușit să înainteze 20 de kilometri, iar la Mărășești s-au remarcat trupele conduse de generalul Eremia Grigorescu. Tot aici și-a pierdut viața și Ecaterina Teodorescu, prima femeie soldat, eroină a luptelor de pe Jiu. Încercările inamice de a străpunge pasurile Carpaților au fost oprite și în munți, la Oituz, în august 1917, de către armata aflată sub comanda generalului Averescu.

Revoluția bolșevică din octombrie 1917 i-a adus pe comuniștii lui Lenin la putere. După câteva luni, guvernul comunist condus de Lenin a decis ieșirea Rusiei din război, prin pacea încheiată în martie 1918 cu Puterile Centrale. Pacea s-a semnat într-o localitate din Belarus, la Brest-Litovsk, fiind un eveniment care a pus în dificultate armata română, rămasă fără principalul aliat pe frontul de Est. Astfel, s-a încheiat un armistițiu la Focșani, în decembrie 1917, urmat de Pacea de la București, în mai 1918, prin care România ceda teritorii și resurse economice către Puterile Centrale. Pacea nu a fost însă sancționată de regele Ferdinand I, iar România a intrat din nou în război, în noiembrie 1918, pe fondul înfrângerilor trupelor Puterilor Centrale din Franța. Încheierea, la 11 noiembrie 1918, a războiului care a provocat peste 800 000 de victime, a găsit România din nou alături de Antanta și a facilitat evenimentele care au dus, în câteva săptămâni, la Marea Unire.

Marea Unire

Unirea din 1918 reprezintă faptul istoric prin care românii și-au constituit statul național unitar. Evenimentul istoric din 1918 a beneficiat de un context internațional favorabil. Astfel, încheierea Primului Război Mondial a dus la destrămarea Imperiului Austro-Ungar și a celui Țarist. Pe de altă parte, a fost adoptat **principiul autodeterminării**, la propunerea președintelui american Woodrow Wilson, în condițiile în care Statele Unite ale Americii intraseră în război de partea Antantei, în anul 1917.

În acest context, sub impulsul folosirii acestui principiu, în provinciile locuite majoritar de români din fostele imperii multinaționale, s-au constituit *adunări reprezentative* care urmau să decidă prin vot soarta acelor comunități.

În 1917, Basarabia făcea parte din Imperiul Rus, fiind anexată încă din 1812. În octombrie 1917, *Congresul Ostașilor Moldoveni*, o adunare a soldaților localnici din armata rusă, a proclamat autonomia Basarabiei în cadrul Rusiei. Peste câteva zile, la începutul lunii noiembrie 1917, s-a înființat la

Alexandru Averescu

Eremia Grigorescu

Arcul de Triumf din București, monument ridicat pentru a comemora eroii din Primul Război Mondial

Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, fotografie realizată de Samuilă Mârza

Chișinău *Sfatul Țării*, un organ cu rol legislativ, condus de *Ion Inculeț*. După ce, la 24 ianuarie 1918, Republica Democratică Moldovenească și-a proclamat independența, trupele rusești existente în acel spațiu au provocat numeroase incidente armate la adresa populației. După ieșirea Rusiei din război, prin Pacea de la Brest-Litovsk, pe 27 martie/9 aprilie 1918, pe fondul turbulențelor din Basarabia, adunarea reprezentativă din această provincie (*Sfatul Țării*) a votat cu majoritate de voturi unirea Basarabiei cu România.

După încheierea războiului și destrămarea Imperiului Austro-Ungar, deputații bucovineni din Parlamentul de la Viena au hotărât formarea *Consiliului Național Român din Austria*, cu rol executiv, condus de Constantin Grecul și George Grigorevici. Acest organ executiv al românilor bucovineni a cerut dreptul la autodeterminare a provinciei, pe 9 octombrie 1918. Peste câteva zile, pe 15/28 noiembrie 1918, Congresul General al Bucovinei, adunare reprezentativă din care făceau parte toate naționalitățile, a votat la Cernăuți unirea Bucovinei cu România.

Românii din Transilvania se temeau că, după destrămarea Austro-Ungariei, provincia va fi anexată de noul stat, Ungaria, care își proclamase independența la începutul lunii noiembrie 1918. Încă din 29 septembrie 1918, la Oradea, *Partidul Național Român*, condus de Iuliu Maniu, a adoptat declarația de autodeterminare. Peste câteva zile, pe 18 octombrie, la Budapesta s-a format *Consiliul Național Român Central*, condus de Ștefan Cicio Pop, cu rolul de a guverna provizoriu Transilvania și de a pregăti unirea cu România. Acest organ executiv al românilor transilvăneni a inițiat negocieri cu autoritățile maghiare, însă acestea erau dispuse să acorde autonomie pentru Transilvania doar în cadrul Ungariei. În acest context, românii au decis retragerea de la negocieri și respectarea principiului autodeterminării.

Peste câteva zile, pe 18 noiembrie /1 decembrie 1918, a avut loc Marea Adunare Națională a românilor de la Alba Iulia, la care au participat 1 228 de delegați din toată Transilvania și peste 100 000 de oameni, votându-se unirea Transilvaniei, a Banatului, a Crișanei și a Maramureșului cu România.

Hotărârile luate în cadrul acestor adunări au fost consolidate prin tratatele de pace de după război. Tratatul cu Austria de la Saint Germain recunoștea, în 1919, unirea Bucovinei cu România, iar prin Tratatul de la Trianon, palat din componența castelului Versailles, în iunie 1920 se recunoștea unirea Transilvaniei și a Banatului cu România.

Marea Unire a consolidat statul, prin mărirea teritoriului țării la 295 049 km², creșterea demografică, îmbunătățirea stării economice, dezvoltarea infrastructurii. Ulterior, regele Ferdinand I și regina Maria au fost încoronați la Alba Iulia, în octombrie 1922, drept suverani ai României Mari.

Încoronarea Regelui Ferdinand I și a Reginei Maria, Alba Iulia, 22 octombrie 1922

Proiect

1. Realizează un afiș tematic, în care să surprinzi un erou al Primului Război Mondial.

Folosește resurse diverse: dicționare, culegeri de documente, enciclopedii, internetul și, la final, valorifică rezultatul muncii tale prin activitatea de tip *turul galeriei*: expunerea afișului, prezentarea ideilor și discuția finală privind rezultatele.

2. Realizează un afiș cu tema *Formarea României Mari*, în care să folosești o hartă a României din 1918 și să evidențiezi două urmări ale Marii Uniri.

Aplicații

1. Harta de mai jos reprezintă regiunile României Mari. Identifică, pe hartă:

- trei spații istorice care s-au unit cu România în anul 1918;
- un teritoriu care s-a unit cu România anterior Marii Uniri.

2. Citește textul, apoi:

- Menționează secolul la care se referă sursa dată.
- Precizează trei spații istorice locuite de români.
- Formulează un punct de vedere privind ajutorul militar în muniții și materiale de război pe care Antanta se obliga să-l acorde României, conform convenției militare.

„Convenția politică și convenția militară iscălite la 4/17 august 1916, prevedeau integritatea teritoriului românesc în granițele de atunci și dreptul de a anexa teritoriile monarhiei austro-ungare locuite de români - adică Transilvania, Banatul, Bucovina. [...] Rusia se angaja să întreprindă o puternică ofensivă pe lungimea frontului său, pentru a facilita intrarea în luptă a armatei române, care va ataca granițele Austro-Ungariei până la 15/28 august 1916. Flota rusă urma să asigure securitatea porturilor maritime românești și să împiedice orice incursiune pe Dunăre [...] în timp ce frontul de la Salonic urma să întreprindă o ofensivă de străpungere spre nord. Aliații se angajau să furnizeze armatei române muniții și materiale de război, un minimum de 300 t (calculat)/zi.”

Regiunile României Mari

(Nicolae Ciachir, *Istoria modernă universală. Volumul II, 1789-1919*)

3. Citește cu atenție, apoi, pe baza sursei:

- Menționează două caracteristici ale confesiunilor din stat.
- Formulează un punct de vedere referitor la drepturile și la libertățile cetățenești.

„Adunarea Națională a tuturor Românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 18 Noiembrie/1 Decembrie 1918, decretează unirea acelor români și a tuturor teritoriilor locuite de dânsii cu România. Adunarea Națională proclamă îndeosebi dreptul inalienabil al națiunii române la întreg Banatul cuprins între râurile Mureș, Tisa și Dunăre.

II. Adunarea Națională rezervă teritoriilor sus indicate autonomie provizorie până la întrunirea Constituantei aleasă pe baza votului universal.

III. În legătură cu aceasta, ca principii fundamentale la alcătuirea noului Stat Român, Adunarea Națională proclamă următoarele:

1. Deplină libertate națională pentru toate popoarele conlocuitoare. Fiecare popor se va instrui, administra și judeca în limba sa proprie prin indivizi din sânul său și fiecare popor va primi drept de reprezentare în corpurile legiuitoare și la guvernarea țării în proporție cu numărul indivizilor ce-l alcătuiesc.

2. Egală îndreptățire și deplină libertate autonomă confesională pentru toate confesiunile din Stat.

3. Înfăptuirea desăvârșită a unui regim curat democratic pe toate tărâmurile vieții publice. Votul obștesc, direct, egal, secret, pe comune, în mod proporțional, pentru ambele sexe, în vârstă de 21 de ani, la reprezentarea în comune, județe ori parlament.

4. Desăvârșită libertate de presă, asociere și întrunire, libera propagandă a tuturor gândurilor ome-nești.”

(Rezoluțiunea Adunării Naționale de la Alba Iulia din 18 Noiembrie/1 Decembrie 1918)

DICTIONAR

calendarul gregorian: noul calendar, introdus în 1582 la inițiativa papei Grigore al XIII-lea, care corecta erorile calculării anului calendaristic.

decret-lege: act prin care guvernul legiferează din proprie inițiativă în locul parlamentului.

CRONOLOGIE

- 1918** – Introducerea votului universal
- 1919** – Introducerea calendarului gregorian
- 1921** – Reforma agrară
- 1929-1933** – Marea Criză Economică

Calea Victoriei, București, perioada interbelică

România interbelică. Economie și societate – lumea urbană și lumea rurală

Marea Unire a însemnat o dublare a teritoriului țării și o creștere demografică pe măsură. Evenimentul din 1918 a însemnat, pe de o parte, consolidarea sentimentului național, însă, pe altă parte, din punct de vedere administrativ și economic, au apărut dificultăți în integrarea noilor provincii în România Mare. Nu trebuie neglijat nici faptul că populația României, care număra peste 16 milioane de locuitori, avea în componență un procent însemnat de minorități naționale.

Județele și regiunile istorice ale României Mari

Integrarea noilor provincii în statul național unitar român a fost un proces dublat și de o amplă activitate reformatoare a autorităților. În anul 1919 a fost introdus **calendarul gregorian**, adoptat în vestul Europei încă din secolul al XVI-lea, facilitând astfel conectarea societății românești la cea occidentală. Unificarea monetară din perioada 1920-1921, prin adoptarea monedei naționale (leul) în toate provinciile unite în 1918, a reprezentat o provocare pentru autorități.

Reforma electorală și reforma agrară, promise de regele Ferdinand I încă din timpul Primului Război Mondial, au fost puse în aplicare în perioada interbelică. În noiembrie 1918 a fost publicat un **decret-lege** privind votul universal, indiferent de averea deținută, adresat bărbaților care împliniseră 21 de ani, iar primele alegeri pe baza noului tip de vot au avut loc în noiembrie 1919. **Reforma agrară** din 1921 își propunea să reducă rolul marilor moșieri, prin împroprietărirea familiilor de țărani. Se expropriau moșiile de peste 100 de hectare, în suprafață de circa 5,8 milioane de hectare de pământ. Loturile pe care țăranii le dețineau rămăneau restrânse, ceea ce a determinat o productivitate scăzută și o agricultură îndreptată spre autoconsum, cu un surplus restrâns, care a afectat negativ dezvoltarea comerțului.

Din punct de vedere social, populația României a crescut considerabil. **Recensământul** din 1930 arăta că 18 057 028 de locuitori trăiau în România Mare, dintre care 71,89% erau etnici români, restul fiind maghiari, germani, evrei, ruteni, ruși, bulgari, rromi. Categoria socială cea mai numeroasă era în continuare țărăimea, care își îmbunătățise relativ condițiile de trai, mai ales după aplicarea prevederilor **Reformei agrare** din 1921. Burghezia și-a consolidat poziția socială prin investiții industriale și bancare, dar și prin influența politică tot mai accentuată pe care o juca. Marii proprietari de pământuri au fost afectați de transformările economice care au urmat reformei agrare, unii dintre ei reorientându-se spre investiții industriale.

Economia României interbelice se baza în primul rând pe agricultură, în condițiile în care circa 80% din populație locuia în mediul rural. Mica gospodărie țărănească a reprezentat baza dezvoltării agricole. Condițiile de

traii erau minime în mediul rural: casele erau mici și aglomerate de familii numeroase, lipseau utilitățile de bază, drumurile erau desfundate, accesul la spitale sau dispensare era aproape imposibil pentru comunități întregi.

Producția industrială a crescut și ea, impulsionată de măsuri legislative prin care guvernele liberale au susținut această ramură a economiei: *Legea minelor* (1924), *Legea pentru organizarea și exploatarea căilor ferate* (1925). Fabricile României produceau materiale siderurgice, mașini-unelte, motoare, locomotive, bunuri de uz casnic, iar exploatarea petrolului aducea venituri consistente. Astfel, a fost încurajată și o migrare din lumea rurală spre cea urbană. În consecință, a crescut și numărul muncitorilor, ale căror venituri modeste le provocau totuși dificultăți de integrare în marile orașe.

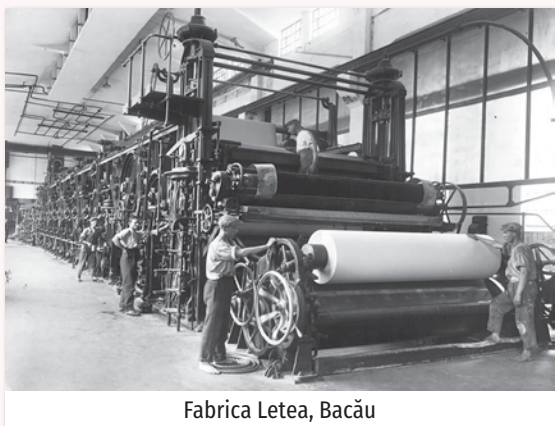
Burghezia română interbelică avea acces și la numeroase activități culturale: teatru sau operă. În 1928 a început să emită radioul, care a adus informația mai aproape de oameni, dar a jucat un rol și în consolidarea culturii și a educației. Totuși, accesul la inovații nu a fost uniform. Există un mare contrast între locuințele burgheze din centrul orașului, care beneficiau de progresele tehnice ale epocii (curent electric, încălzire centrală, străzi pavate) și locuințele sărăcicioase ale muncitorilor, situate în periferii nedezvoltate.

Marea criză economică dintre 1929 și 1933 a afectat și economia românească. Prețul cerealelor a scăzut, afectând țăranimea, iar producția industrială a avut și ea de suferit, la fel și exporturile. Au existat și perioade de penurie alimentară, în condițiile în care șomajul își făcuse apariția și în societatea românească.

Economia României a început treptat să-și revină după *Marea criză economică*, pe fondul cererii externe tot mai mari de resurse agricole și industriale, ajungând în anul 1938 la cea mai mare producție industrială din perioada interbelică.

Aplicații

1. Având drept reper fotografia de mai jos, realizează un proiect individual în care să prezinti *Migrația din mediul rural în cel urban în perioada interbelică*. Urmărește atracția pe care putea să o exercite dezvoltarea industriei pentru migrarea din mediul rural spre cel urban; condițiile de muncă din fabrică, dar și cum vedeau țăranii imaginea muncitorului din fabrica interbelică.

Fabrica Letea, Bacău

2. Citește textul cu atenție, apoi:

- Precizează o informație privind *ritmul de urbanizare*.
- Pornind de la realitățile descrise în textul istoric, numește două motive ale migrației din lumea rurală spre cea urbană în România interbelică.

„Societatea românească se îndrepta treptat tot mai mult spre orașe, chiar dacă majoritatea populației continua să trăiască la țară. În 1930, locuitorii orașelor reprezentau aproximativ 20% din populația totală, în deceniul care a urmat, ritmul de urbanizare s-a intensificat, iar populația orașelor a crescut cu peste 14%. Creșterea s-a datorat aproape exclusiv migrației de la sat, care fusese sursa majoră a populației urbane și înainte de primul război mondial.”

(Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, Keith Hitchins, Șerban Papacostea, Pompiliu Teodor, *Istoria României*)

Portofoliu

Împreună cu doi colegi, realizați fișe de lucru referitoare la analiza și investigarea resurselor multimedia (imagini de epocă, filme, documentare) pentru înțelegerea contextului social și economic din România, în perioada interbelică. Fiecare va realiza o fișă de lucru, după modelul următor:

• **FIȘA 1** Analizează o imagine istorică interbelică, urmărind însușirile fizice ale persoanelor și reflectarea condițiilor sociale și economice ale celor surprinși în fotografie. Apoi enumeră principalele elemente care conduc la migrația interbelică.

• **FIȘA 2** Analizează un fragment video privind industria interbelică, urmărind ca tema centrală a documentului să demonstreze evoluția economică și socială. Redactează o concluzie privind efectele dezvoltării industriei interbelice asupra condițiilor de viață ale muncitorilor.

• **FIȘA 3** Analizează un articol dintr-un ziar interbelic, despre societatea rurală din acele timpuri, urmărind motivele migrației spre lumea urbană, soluții pentru îmbunătățirea vieții în mediul rural. Realizează un scurt rezumat al articolului, cu principalele idei care privesc migrarea din mediul rural spre cel urban.

Studiu de caz: Orașul – arhitectură modernă și tradiții rurale

După Marea Unire din 1918, lumea urbană a României interbelice prezenta o mare diversitate, datorită integrării noilor provincii din Austro-Ungaria și Rusia. Vechile orașe ale sașilor transilvăneni, cu o tradiție urbană de aproape un mileniu, făceau acum parte din statul național unitar, la fel și alte orașe importante din spațiul intracarpatic sau Bucovina. De aceea, orașul interbelic românesc afișa o mare diversitate arhitecturală, etnică și culturală.

În Regatul României interbelice existau 180 de localități urbane, 22 având rangul de municipiu, iar 158, rangul de comună urbană, echivalentul unui simplu oraș contemporan. Conform recensământului din 1930, 21,1% din populație trăia în mediul urban, ceea ce reprezenta aproximativ 3,8 milioane de locuitori. Acest procent a crescut treptat, prin migrația din mediul rural, mai ales după ce viața industrială a început să capete un rol mai important în economia țării.

Ca număr de locuitori, Bucureștiul, capitala țării, avea în acele timpuri o populație de peste 600 000 de oameni. Alte municipii care depășeau 100 000 de locuitori erau Chișinău, Cernăuți, Iași, Cluj și Galați.

Orașul din România interbelică beneficia, cel puțin în partea centrală, de toate elementele de modernizare care se întâlneau în marile capitale europene: arhitectură modernă, clădiri impunătoare în stil clasic sau neoclasic, străzi și trotuare pavate, iluminat public, tramvaie și autobuze, canalizare, magazine diverse, teatre, cafenele, restaurante pe care burghezia și intelectualitatea le frecventau adesea. Era o lume cosmopolită, cu acces la prosperitate economică, la informație și la deschidere culturală.

Totuși, în părțile periferice se manifestau în continuare mari diferențe în dezvoltarea economică și socială. Multe locuințe erau sărăcicioase, fără canalizare, străzile nu beneficiau de pavaj, ceea ce determina dificultăți în privința transportului. Mare parte din locuitorii acestor periferii erau migranți care veniseră în căutarea unui trai mai bun, părăsind lumea rurală, împovărată de muncile agricole. De multe ori, nou-veniții foloseau încă elemente ale lumii satului în noul lor trai urban: gospodării care aveau curți, unde se cultivau adesea legume sau pomi fructiferi. Creșterea animalelor era de asemenea o practică des întâlnită în zonele de la marginea orașelor. În aceste spații erau adesea organizate piețe improvizate sau târguri, în lipsa magazinelor. Mult timp, aceste periferii au păstrat amprenta mediului rural, mai ales în condițiile dificile determinate de Marea Criză Economică din anii '30 ai secolului al XX-lea.

Universitatea din București – perioada interbelică

Dezbateri

Realizați o activitate de tip *cafeneaua-publică*, folosind dezbateri, care să aibă drept obiectiv înțelegerea diferențelor economice, sociale și culturale dintr-un oraș interbelic românesc. Formați șase grupuri de elevi, fiecare grup reprezentând o categorie socială care locuia în respectivul oraș: *burghezia economică, intelectualii, funcționarii publici, negustorii, muncitorii și țărani migranți recent din mediul rural*. Fiecare grup prezintă realitățile vieții cotidiene, așa cum percepe el. După ce grupurile prezintă temele principale, respectiv condițiile de viață, transportul, accesul la educație și cultură, faceți o comparație între experiențele fiecărei categorii sociale și căutați câteva soluții pentru eliminarea unor inegalități sociale.

Aplicații

Citește textul, apoi:

- Menționează două cauze ale migrării populației rurale spre mediul urban, așa cum rezultă din textul istoric prezentat.
- Pornind de la realitățile sociale descrise în sursă, împreună cu colegii, realizați o dezbatere, în care să desființați prejudecata sau stereotipul conform căruia viața urbană este net superioară celei rurale. Folosiți argumente de tip economic, social și cultural.

„O trăsătură caracteristică a Bucureștiului primului deceniu interbelic o reprezintă explozia demografică. Această creștere rapidă a populației nu trebuie pusă pe seama unui spor natural ridicat [...] ci trebuie pusă pe seama unui accentuat proces de emigrare spre oraș a locuitorilor din zonele urbane apropiate. Acest fenomen nu își are începutul acum. El se accentuase încă de la cumpăna celor două secole datorită diminuării proprietăților agrare din zonele rurale și accentuării procesului de industrializare a Bucureștiului, fapt ce necesita o continuă cerere de mână de lucru.”

(Alexandrina Nicolae, *Viața cotidiană în Bucureștiul primului deceniu interbelic*)

Studiu de caz: Minoritățile naționale în România

După Primul Război Mondial și Marea Unire, pe teritoriul României, minoritățile naționale reprezentau aproape 30% din populația țării. Pe lângă integrarea politico-administrativă a noilor provincii unite în 1918, Transilvania, Basarabia, Bucovina și Banatul, o altă dificultate a societății românești interbelice a fost și integrarea culturală a minorităților naționale.

Conform *Recensământului din anul 1930*, 28,11% din populația României o reprezentau minoritățile naționale: 7,89%, maghiari; 4,13%, germani; 4,03%, evrei; 3,22%, ruteni; 2,26%, ruși; 2,03%, bulgari; 1,45%, romei, iar alte minorități, precum turcii, sârbii, croații, polonezii și grecii aveau procente sub 1%.

Din punctul de vedere al drepturilor politice, toți locuitorii, indiferent de originea etnică și de religie, aveau dreptul la cetățenie, conform prevederilor Constituției din anul 1923. Votul universal, acordat bărbatilor care împliniseră vârsta de 21 de ani, și respectarea drepturilor și a libertăților cetățenești, recunoscute prin actul fundamental, au determinat apariția unor partide politice și pentru minoritățile naționale, împiedicând tensiunile politice dintre majoritatea românească și celelalte grupuri etnice.

Din punctul de vedere al diversității culturale, statul român a recunoscut dreptul la educație în limba maternă pentru cele mai importante minorități naționale. Mai mult, au funcționat instituții culturale, teatre, societăți culturale, ziare și reviste în limba lor maternă. De asemenea, toleranța religioasă a fost un aspect important al României interbelice: pe lângă biserica ortodoxă, reprezentativă pentru majoritatea populației, au funcționat biserici catolice, reformate, greco-catolice, dar și **sinagogi** sau moschei.

Ascensiunea regimurilor autoritare și totalitare în Europa a afectat și spațiul românesc, chiar înainte ca acestea să preia puterea în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. Formațiunile politice de extremă dreaptă, precum Legiunea Arhanghelul Mihail, devenită ulterior Garda de Fier, au militat pentru antisemitism, naționalism exacerbat în raport cu minoritatea maghiară din Transilvania, limitarea accesului la funcțiile publice pentru unii membri ai minorităților naționale, **boicot economic** și chiar manifestarea unor comportamente violente.

Aplicații

1. Citește cu atenție textul, apoi:

- Menționează două principii care sunt amintite în documentul istoric prezentat la Alba Iulia.
- Pornind de la textul documentului, realizează un afiș cu tema *Drepturile minorităților etnice din Transilvania în România Mare*.

„I. Deplină libertate națională pentru toate popoarele conlocuitoare. Fiecare popor se va instrui, administra și judeca în limba sa proprie prin indivizi din sânul său și fiecare popor va primi drept de reprezentare în corpurile legiuitoare și la guvernarea țării în proporție cu numărul indivizilor ce-l alcătuiesc.

II. Egală îndreptățire și deplină libertate autonomă confesională pentru toate confesiunile din Stat.”

(Rezoluția Adunării Naționale de la Alba Iulia din 18 Noiembrie/1 Decembrie 1918)

2. Formați cinci grupuri de elevi. Realizați un proiect de grup cu tema *Imaginea celuilalt: minoritățile etnice din România interbelică*. În realizarea proiectului urmăriți structura:

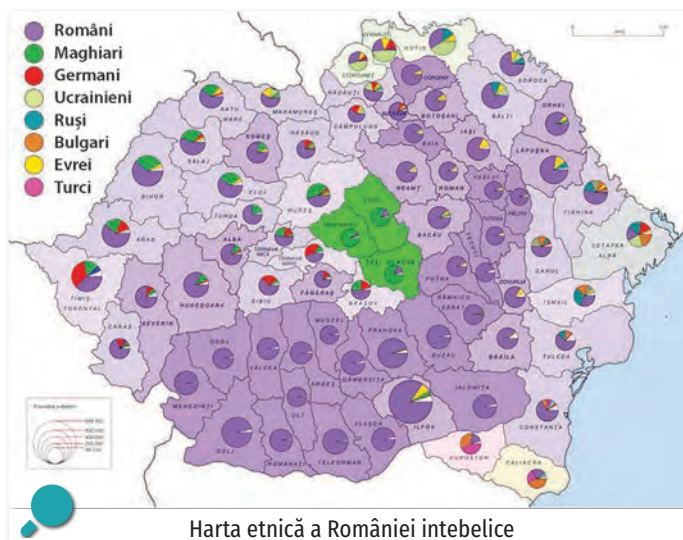
- prezentarea minorității alese
- imaginea respectivei minorități în societatea interbelică
- situația economică a minorității
- discriminări la adresa acestora
- solidaritatea populației majoritare cu minoritatea aleasă.

Analizați, într-o dezbatere în clasă, modul în care imaginea celuilalt influențează relațiile sociale. Redați rezultatul muncii voastre într-o prezentare PowerPoint.

DICTIONAR

boicot economic: refuzul de a cumpăra, a vinde sau a întreține orice fel de relații cu membrii unei comunități, de obicei etnice.

sinagogă: casă de rugăciune a cultului evreiesc sau mozaic.

Proiect

Realizează un poster referitor la **Respectarea drepturilor minorităților în România interbelică**. Alege o etnie, caută informații în bazele de date online, privind elementele culturale, port popular și principalele îndeletniciri. Prezintă-le produsul muncii tale colegilor de clasă.

DICȚIONAR

inamovibil: care nu poate fi transferat, înlocuit sau destituit din funcție fără anumite garanții legale.

Studiu de caz: Constituțiile din perioada interbelică

Unirea din 1918 a determinat adoptarea unui nou act fundamental, în timpul regelui Ferdinand I. Este vorba despre *Constituția din 1923*.

Conform legii fundamentale, adoptată în timpul guvernării liberale, articolul 1 menționa: *Regatul României este un stat național unitar și indivizibil*. Statutul politico-juridic reprezenta o recunoaștere a actului din 1918, când națiunea română a

fost unită, iar termenul de indivizibil garanta integritatea teritorială a statului.

Constituția prevedea principii democratice precum *suveranitatea națională, guvernarea reprezentativă, pluralismul politic și separarea puterilor în stat*. Puterea legislativă era exercitată de un Parlament bicameral, ales pe un mandat de 4 ani, format din Senat și Adunarea Deputaților. Puterea executivă era acordată regelui și guvernului. Monarhul avea largi atribuții interne și externe, în timp ce miniștrii aveau responsabilitate în fața Parlamentului. Puterea judecătorească era exercitată cu ajutorul *tribunalelor și a Înaltei Curți de Casație și Justiție*. Judecătorii erau **inamovibili** (articolul 104).

Drepturile și libertățile cetățenești erau respectate, însă se prevedea că bogățiile subsolului intră în posesia statului (articolul 19). Votul universal, adresat bărbaților care împliniseră vârsta de 21 de ani, reprezintă cel mai important aspect care a consolidat democrația românească interbelică. Magistratii și ofițerii aveau restricții în exercitarea votului.

Viața politică interbelică, fără a fi lipsită de tensiuni, a avut la bază actul fundamental din 1923, care a vechiat din punct de vedere juridic asupra societății românești din această perioadă.

Moartea regelui Ferdinand în 1927 și *Criza dinastică* din perioada următoare l-au adus pe tronul României pe Mihai I, fiul minor al lui Carol al II-lea. În 1930, Carol al II-lea s-a întors în țară și a preluat tronul. Pe fondul ascensiunii regimurilor dictatoriale în Europa, profitând și de slăbiciunile clasei politice, regele, având largă susținere populară, a propus, printr-un plebiscit, un nou act fundamental: *Constituția din 1938*.

Legea fundamentală este considerată una de tip autoritar. Puterile regelui sunt extinse: *Regele este Capul Statului* (articolul 30). Constituția suspenda astfel cel mai important principiu: *separarea puterilor în stat*. Regele deținea puterea legislativă, pe care o exercita prin Parlamentul bicameral, Guvernul răspundea în fața regelui, nu a Parlamentului, în timp ce în justiție, judecătorii nu mai erau inamovibili. Votul le era acordat tuturor cetățenilor, bărbați și femei, dar începând cu vârsta de 30 de ani. O altă încălcare a principiilor democratice o reprezintă și restricțiile pe care le impunea votul: era acordat doar știutorilor de carte. Ulterior, regele a suprimat și celălalt principiu fundamental al democrației: *pluralismul politic*. Astfel, în 1938 a desființat partidele politice, înființând propria formațiune: *Frontul Renașterii Naționale*, devenit în 1940 *Partidul Națiunii*.

Regimul autoritar al regelui Carol al II-lea a eșuat în 1940 când, într-un context internațional nefavorabil, România a ce-

dat aproape jumătate din teritoriul său. Regele a fost obligat să abdice, iar Constituția din 1938 a fost scoasă din uz. România a devenit *stat național-legionar* în 1940, iar între anii 1940-1944, România a fost guvernată prin *decrete-legi* de către regimul militar autoritar condus de generalul, apoi mareșalul, Ion Antonescu.

Stema Regatului României (1922-1947)

Portofoliu

Realizează un scurt eseu cu tema *Drepturi și libertăți cetățenești în Constituția din 1923*. Folosește exemple în acest sens, accesând pe internet conținutul Constituției. Oferă argumente pentru folosirea acestor drepturi în societatea interbelică. Precizează și limitările Constituției în privința acordării de drepturi și libertăți cetățenești.

Aplicații

Împărțiți-vă în grupe de câte patru elevi. Realizați o dezbatere privind cauzele restrângerii principiilor democratice în Constituția din 1938. Folosiți cel puțin două argumente care să vă susțină ideile.

Studiu de caz: Idei politice în lumea românească interbelică

DICTIONAR

pragul electoral: numărul minim de voturi pe care un partid politic trebuie să îl obțină pentru a intra în Parlament.

Viața politică interbelică din România a avut la bază principiile democratice ale Constituției din anul 1923. Sistemul politic interbelic, deși bazat pe democrație, a favorizat elitele. Acest lucru a determinat, de-a lungul timpului, corupție și influențe politice în domeniul economic, afectând în mod negativ societatea românească.

Formațiunea politică principală care a dominat o lungă perioadă de timp politica României interbelice a fost *Partidul Național Liberal*. Sub conducerea lui Ion I.C. Brătianu, liberalii, reprezentând burghezia financiară și comercială interbelică, au format guvernele care au consolidat statul național unitar pe plan intern, prin adoptarea *Constituției din 1923* și a altor măsuri legislative. Toate acestea au contribuit la creșterea economică și stabilitatea socială a perioadei interbelice. După moartea liderului, în 1927, au urmat la conducerea partidului fratele acestuia, Vintilă Brătianu, și, ulterior, I.G. Duca. După asasinarea acestuia din urmă de către legionari, în 1933, conducerea partidului a revenit unui alt membru al familiei Brătianu, Constantin.

Opoziția s-a unit în fața forței politice a liberalilor în anul 1926, când a apărut *Partidul Național Țărănesc*, sub conducerea lui Iuliu Maniu. P.N.Ț. a apărut pe scena politică interbelică prin fuziunea *Partidul Național Român din Transilvania*, condus de Iuliu Maniu, cu *Partidul Țărănesc* din Vechiul Regat, format în 1918 odată cu publicarea decretului privind votul universal, condus de Ion Mihalache. Liberalii, dorind să protejeze industria națională, adoptaseră o politică protecționistă față de dezvoltarea economiei, *prin noi înșine*. Țărăniștii, care considerau agricultura drept principala ramură economică, erau adepții investițiilor străine în țară, adoptând *politica porților deschise*.

Partidul Conservator a dispărut după Marea Unire, în urma acordării votului universal și a Reformei agrare din 1921. Acest partid s-a scindat în formațiuni politice mai mici, iar ulterior nu a mai atins **pragul electoral**, astfel încât reprezentanții săi nu au mai intrat în Parlament.

Au existat și alte partide politice mai mici, precum *Liga Poporului*, condusă de Alexandru Averescu, sau ale minorităților naționale: *Partidul Maghiar*, *Uniunea Maghiară*, *Partidul German*, *Partidul Evreiesc*.

Socialiștii s-au asociat în Federația Partidelor Socialiste din România (1921). În 1927, s-a înființat un nou *Partid Social-Democrat*, cu idei de stânga, militând democratic pentru drepturile muncitorilor, condus de Constantin Titel Petrescu. Extrema stângă a fost reprezentată de *Partidul Comunist* din România. Acest partid, format în 1921 sub conducerea lui Gheorghe Cristescu, a fost interzis de guvernul României în 1924, pentru acțiuni care puneau în pericol statul. Aceștia organizaseră mai multe manifestații violente și atentate la adresa statului, iar după desființare au acționat în ilegalitate.

Extrema dreaptă a fost reprezentată de *Legiunea Arhanghelul Mihail*, formată în anul 1927 sub conducerea lui Corneliu Zelea Codreanu, cu caracter naționalist, antisemit, anticomunist, dar promovând și ideea asasinatului politic. În 1930, Legiunea s-a transformat în *Garda de Fier*.

Aplicații

1. Pornind de la sursa de mai jos, menționează două motive pentru care s-a constituit Opoziția Unită. Realizează apoi o investigație asupra adoptării Constituției din 1923, analizând pozițiile politice ale celor două partide de opoziție. Folosește, în cadrul investigației, informații privind contextul adoptării, conținutul acestui document și consecințele implementării textului actului fundamental asupra vieții politice interbelice.

„La 26 ianuarie [1923], proiectul de Constituție a fost depus la plenul Adunării Deputaților. Principalele partide din opoziție au făcut tot ce le-a stat în putință pentru a împiedica adoptarea *Constituției liberale*. La 3 martie 1923, *Partidul Național* și *Partidul Țărănesc* au încheiat un acord privind constituirea Opoziției Unite, care viza: lupta pentru statornicirea unei vieți constituționale reale și a unui regim de legalitate; combaterea și zdruncinarea hotărârii guvernului libe-

ral de a impune, prin parlamentul existent, o Constituție; lupta pentru înlăturarea cabinetului prezidat de Ion I.C. Brătianu.”

(Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX*)

2. Realizați în două grupe un *Repertoriu de surse istorice* referitoare la partidele de extremă din România interbelică. Alegeți una dintre acestea, apoi identificați și selectați surse istorice (documente, fotografii, memorii, ziare). Discutați despre rolul ideilor totalitare asupra intelectualilor și cum putem privi astăzi simpatiile politice pentru cele două partide ale unor scriitori din perioada interbelică.

3. Împreună cu colegul de bancă, asumați-vă fiecare câte un rol și dezbateți, folosind două argumente, care era cea mai bună metodă de dezvoltare a economiei românești interbelice: *prin noi înșine* (ideea liberală) sau *politica porților deschise* (ideea țărăniștilor).

DICȚIONAR

regență: guvernare provizorie, în timpul minoratului, absenței sau bolii unui monarh.

Regele Ferdinand

Regele Carol II

Regele Mihai I

Studiu de caz: Monarhia după Primul Război Mondial

Încoronarea regelui Ferdinand I (1914-1927) și a reginei Maria la Alba Iulia, la 15 octombrie 1922, a reprezentat un moment simbolic pentru poporul român, consfințind legitimarea statului național unitar. De aceea, regele a rămas în memoria colectivă a națiunii române drept Ferdinand Întregitorul. Activitatea politică a regelui în timpul Primului Război Mondial, loialitatea acestuia față de ideile naționale, care a determinat alianța politică alături de Antanta, în ciuda originii sale germane, au reprezentat elemente esențiale pentru care monarhul a rămas în istorie drept unul dintre cei mai importanți și apreciați conducători ai românilor. Pe de altă parte, adoptarea *Constituției din anul 1923* a consolidat regimul democratic pus în practică sub monarhia constituțională interbelică.

Monarhia din România a avut însă de suferit din cauza *Crizei dinastice*, declanșată de prințul moștenitor, Carol al II-lea, care, în anul 1925, a renunțat la moștenirea tronului în favoarea fiului său minor, Mihai. Un *Consiliu de Coroană* a avut loc pe 31 decembrie 1925 la Sinaia. S-a luat act de acceptarea renunțării succesiunii la tron a lui Carol al II-lea. Ulterior, pe 4 ianuarie 1926, Parlamentul l-a proclamat pe Mihai drept moștenitor. Moartea neașteptată a regelui, în iulie 1927, a determinat preluarea tronului de către Mihai I, născut în 1921, aflat însă sub autoritatea unei **regențe** (principele Nicolae, un alt fiu al lui Ferdinand, Patriarhul Miron Cristea și Gheorghe Buzdugan, președintele Curții de Casație și Justiție). În iunie 1930, Carol al II-lea s-a întors în țară, iar Parlamentul l-a proclamat rege. Domnia sa a marcat o creștere economică, dar și construcția a numeroase edificii publice. Pe fondul ascensiunii regimurilor dictatoriale din Europa, regele a impus, în anul 1938, o nouă Constituție, care îi acorda puteri extinse. Regimul dictaturii autoritare a lui Carol al II-lea a fost marcat de cultul personalității, de dispute politice, după desființarea partidelor, și înființarea propriei formațiuni politice în 1938, *Frontul Renașterii Naționale*, dar și de numeroase probleme economice, corupție, intervenția politicului în afaceri.

Pe fondul declanșării celui de-Al Doilea Război Mondial, Carol al II-lea a abdicat la 6 septembrie 1940 în favoarea fiului său, Mihai I. După 23 august 1944, din cauza presiunilor politice, urmate de încălcarea drepturilor și a libertăților cetățenești de către trupele sovietice de ocupație și de către comuniștii pe care liderul sovietic, Stalin, i-a impus în guvern, regele Mihai I a fost nevoit să abdice la 30 decembrie 1947, prilej cu care țara și-a schimbat forma de guvernare, devenind *Republică Populară Română*.

Aplicații

1. Citește textul cu atenție, apoi:

- Numește, din sursa dată, un motiv pentru care liberalii și țărăniștii nu au dorit să colaboreze cu regele.
- Scrie un scurt discurs al regelui, în care să explici decizia de a înființa un partid unic, în contextul internațional din Europa.

„Partidele «istorice», deși desființate, și-au păstrat totuși în mare parte structura organizatorică; inițial, regele a sperat să le asocieze noului regim, dar nici liberalii nici țărăniștii nu s-au arătat dornici de colaborare, protestând neîncetat împotriva dictaturii și cerând reînțoararea la vechiul regim parlamentar. În cele din urmă, Carol a decis organizarea unei noi formațiuni politice, Frontul Renașterii Naționale [...] Era primul partid «de masă» din istoria țării; foarte repede, apartenența la Front a devenit o condiție indispensabilă pentru promovarea socială.”

(Vlad Georgescu, *Istoria românilor de la începuturi până în zilele noastre*)

2. Analizează cele trei imagini de pe această pagină, apoi spune de ce crezi că regii purtau uniformă militară.

România în Al Doilea Război Mondial

Formarea României Mari a produs nemulțumiri și acțiuni politice ostile în statele care au devenit ulterior **revizioniste** și care nu s-au împăcat cu granițele stabilite în perioada 1918-1920.

Pierderile teritoriale ale României, din anul 1940

DICTIONAR

cobeligerant: armată care se află în război, alături de un aliat, contra unui inamic comun.

state revizioniste: state care doreau schimbarea granițelor stabilite prin tratatele de pace de după Primul Război Mondial.

CRONOLOGIE

23 august 1939 – Pactul Ribbentrop-Molotov;

1 septembrie 1939 – declanșarea celui de-Al Doilea Război Mondial;

22 iunie 1941 – Planul Barbarossa: atacarea U.R.S.S.;

23 august 1944 – întoarcerea armelor împotriva Germaniei naziste;

9 mai 1945 – încheierea celui de-Al Doilea Război Mondial.

Ascensiunea regimurilor dictatoriale de extremă dreaptă în Italia și Germania, regimuri susținute îndeaproape de cele din Ungaria și Bulgaria, precum și pericolul reprezentat de regimul comunist din Uniunea Sovietică constituiau alte motive de îngrijorare pentru politicieni și pentru societatea românească.

Apropierea dintre cele două regimuri dictatoriale, cel comunist și cel nazist, s-a produs la 23 august 1939, când, la Moscova, a fost semnat *Pactul Ribbentrop-Molotov*, după numele miniștrilor de externe din Germania și URSS. Cele două state semnav un pact de neagresiune, însă, printr-un protocol secret, își împărțeau sferele de influență în Europa: Basarabia era considerată un teritoriu pe care URSS trebuia să îl anexeze.

Declanșarea războiului la 1 septembrie 1939, când Germania a atacat Polonia, a determinat declararea neutilității României pe 6 septembrie, același an.

Înfrângerea Franței și capitularea ei la 22 iunie 1940, dar și dificultățile militare ale Angliei au declanșat reacția statelor revizioniste la adresa României. Astfel, lipsită de sprijin extern, România a acceptat *Ultimatumurile sovietice* din 26 și 28 iunie 1940, prin care Stalin îi cerea României cedarea Basarabiei și a nordului Bucovinei, fiind ocupat cu acest prilej și ținutul Herței, care nu aparținuse Imperiului Țarist sau Imperiului Habsburgic.

Acest fapt istoric a determinat politica externă a României să se îndrepte spre Germania nazistă, singurul stat care părea capabil să se opună capacității ofensive militare a Uniunii Sovietice.

Alianța cu Germania a însemnat însă acceptarea altor concesi teritoriale. Prin urmare, la cererea lui Hitler, pe 30 august 1940 a fost semnat *Dictatul de la Viena*, prin care România ceda nord-vestul Transilvaniei către Ungaria, iar pe 7 septembrie, printr-un *tratat* încheiat la Craiova, îi ceda Bulgariei Cadrilaterul.

După abdicarea regelui Carol al II-lea și înlocuirea lui cu fiul său, Mihai I, pe 6 septembrie 1940, guvernul condus de generalul Ion Antonescu a stabilit tratative cu Germania nazistă pentru alăturarea țării într-o alianță cu aceasta. Cooptarea la putere a Mișcării legionare, în ziua de 14 septembrie 1940, a facilitat aceste contacte diplomatice.

În acest context, pe 23 noiembrie 1940, România a aderat la *Pactul Tripartit* (Germania, Italia, Japonia), intrând în cel de-Al Doilea Război Mondial pe 22 iunie 1941. Astfel, alături de forțele acestei alianțe, prin *Operațiunea Barbarossa*, au atacat teritoriul URSS.

Armata română a acționat pe frontul sudic, după eliberarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord, având de dat lupte grele la Odesa (1941), portul Sevastopol (1941), Cotul Donului, Stepa Calmucă și Stalingrad (1942-1943).

În același timp, după ocuparea de către trupele americane a sudului Italiei, teritoriul României a suferit numeroase bombardamente ale avioanelor anglo-americane, mai ales asupra Bucureștiului și asupra rafinăriilor de petrol din Ploiești.

În vara anului 1944, sovieticii au declanșat o ofensivă militară puternică, au reocupat teritoriile pierdute și au ajuns la granițele României, existând pericolul ocupării țării.

După bătălia de la Stalingrad, intuind prăbușirea frontului și slăbiciunile armatei germane, guvernul condus de Ion Antonescu a încercat să poarte negocieri cu americanii și englezii, în mai multe state neutre, Suedia, Egipt, Turcia, Elveția, însă aliații anglo-americani și sovieticii doreau să-i ofere României doar armistițiul necondiționat, prin recunoașterea înfrângerii și capitulare. Între timp, în Egipt, la Cairo, opoziția politică, reprezentată de Iuliu Maniu și prințul Barbu Știrbey, încerca să poarte tratative de pace cu aliații occidentali pentru a scoate România din război.

Regele Mihai I și mareșalul Antonescu, pe front

Pe fondul puternicei ofensive sovietice din august 1944, la Iași, defensivă armatei române a cedat, iar pe 23 august 1944, Mareșalul Ion Antonescu a fost arestat din ordinul regelui Mihai I. A avut loc în acea seară o *Proclamație* a regelui către țară, transmisă radiofonic. România a întors armele împotriva Germaniei naziste și s-a aliat cu URSS. Orașele românești au fost degajate de trupele naziste, iar pe 12 septembrie 1944 s-a încheiat *armistițiul*. Armata a continuat războiul pentru a elibera teritoriul Transilvaniei de trupele germane și maghiare, prin lupte grele, precum cele de la Oarba de Mureș (septembrie-octombrie 1944), iar ultimele trupe inamice au fost alungate de pe teritoriul țării pe 25 octombrie 1944. Ulterior, armata română a participat la eliberarea Ungariei de sub dominația nazistă, trupele române ajungând tocmai în Austria și Cehoslovacia până la finalul războiului, în mai 1945.

În ciuda efortului militar depus de trupele române între 23 august 1944 și 9 mai 1945, când România s-a alăturat Națiunilor Unite, doar teritoriul nord-vestului Transilvaniei a fost returnat, în martie 1945. Prin Tratatul de Pace de la Paris, încheiat în data de 10 februarie 1947, țara nu a primit statutul de **cobeligerant**, fiind supusă și la plata unor costisitoare datorii de război către URSS. Trupele sovietice rămăneau trupe de ocupație, iar abdicarea forțată a regelui Mihai I, la 30 decembrie 1947, transforma România într-un stat comunist, schimbându-și și forma de guvernare în Republica Populară Română.

Aplicații

1. Citește textul cu atenție, apoi:

- Numește două state care au votat contra acordării statutului de cobeligeranță pentru România.

- Realizează un reportaj despre Regele Mihai I și rolul său în Al Doilea Război Mondial, folosind resurse multimedia.

„O gravă injustiție a fost neacordarea statutului de cobeligeranță României, în ciuda contribuției ei majore la victoria asupra Germaniei. Împotriva acordării amintitului statut au votat, între alții, URSS, SUA și Marea Britanie, România beneficiind de voturile Franței, ale Cehoslovaciei precum și... ale Ucrainei și ale Bielorusiei! Absența statutului de cobeligeranță (acordat însă Italiei!) priva România de o situație care i-ar fi permis să combată clauzele economice ale tratatului, în primul rând despăgubirile de război.”

(Florin Constantiniu,
O istorie sinceră a poporului român)

2. Citește textul cu atenție, apoi:

- Identifică pe harta dată un teritoriu pe care URSS l-a anexat, în afara Bucovinei de Nord.

- Menționează un motiv pentru care sovieticii au anexat aceste teritorii.

„În anul 1918, România, folosindu-se de slăbiciunea militară a Rusiei, a desfăcut de la Uniunea Sovietică (Rusia) o parte din teritoriul ei, Basarabia, călcând prin aceasta unitatea seculară a Basarabiei, populată în principal cu ucrainenii, cu Republica sovietică ucraineană.[...]”

1. Să înapoieze cu orice preț Uniunii sovietice Basarabia;

2. Să transmită Uniunii Sovietice partea de nord a Bucovinei cu frontierele potrivit cu harta alăturată.”

(*Ultimatumul sovietic adresat României la 26 iunie 1940*)

Studiu de caz: Holocaustul în România: evreii și rromii

Antisemitismul s-a manifestat în societatea românească încă din secolul al XIX-lea, pe fondul creșterii ideilor naționaliste și în condițiile în care articolul 7 din Constituția din 1866 prevedea că doar creștinii primeau cetățenia română, ceea ce a exclus evreii de la acest drept.

După Marea Unire din 1918, drepturile minorităților au fost în mare măsură respectate. Odată cu ascensiunea politică a partidelor de extremă dreaptă în Europa, antisemitismul a început să se manifeste și în spațiul românesc. Evreii erau considerați de o parte a societății vinovați de problemele economice din acele timpuri, fiind asociați cu corupția.

Pe de altă parte, rromii nomazi, care de secole aveau aceste obiceiuri, erau văzuți, în anumite cercuri ale societății, drept vinovați pentru conflictele cu populația sedentară.

Primele măsuri antisemite au fost luate în timpul domniei lui Carol al II-lea, și anume legile emise de guvernul condus de Octavian Goga, în decembrie 1937, privind limitarea numărului evreilor în instituțiile statului sau cele de învățământ superior. Măsurile au continuat în vara anului 1940, prin legi mult mai dure, prin care evreilor li se interzicea căsătoria cu etnicii români, dar și în ianuarie 1941, în timpul rebeliunii legionare, când sute de evrei din București au devenit ținta furiei legionarilor, care au fost înlăturați din guvern de către Antonescu.

După ce Ion Antonescu a decis intrarea României în război, alături de Germania nazistă, în iunie 1941, evreii din Iași au căzut victime propagandei conform căreia erau comuniști sau simpatizanți ai acestora și ar fi divulgat sovieticilor informații care au facilitat bombardarea orașului.

În **pogrom** de la Iași au fost folosite așa-numitele *trenuri ale morții*. Evreii supraviețuitori ai violențelor anterioare au fost urcați în două trenuri cu vagoane de vite, pentru a fi evacuați spre sudul țării, rezultând peste 6 000 de victime, din cauza condițiilor inumane la care au fost supuși pe drum: căldură, lipsa hranei și mai ales a apei.

Măsuri antisemite și masacre cauzate de armata română au avut loc în timpul ocupației asupra Odesei, în sudul URSS-ului.

Evreii din teritoriile administrate și cucerite de armata română, alături de cea germană, au fost în mare parte deportați în teritoriul Transnistriei, unde s-au organizat lagăre. Același măsură a deportării a fost luată și în cazul comunităților rromie nomade. Membrii acestor comunități erau relocați în zone nepopulate, în condiții de iarnă aspră, mii dintre ei, mai ales copii, pierzându-și viața.

Se estimează că numărul evreilor care au căzut victime ale Holocaustului în România este de 280 000-380 000, iar cel al rromilor, de circa 11 000.

Aplicații

1. La ora de istorie, realizați o dezbatere privind măsurile împotriva rromilor din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, în care să aduceți argumente privind încălcarea drepturilor omului, dar și să prezentați soluții pentru ca asemenea măsuri să nu mai fie puse în practică.

2. Citește textul cu atenție, apoi:

- Precizează un document la care se referă sursa dată.

- Folosind informațiile din text, argumentează politica rasială pe care autoritățile române au folosit-o în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial.

„Îndată ce armata română a ocupat Transnistria, autoritățile române au început să-i deporteze în masă pe evreii din Basarabia și din Bucovina de Nord, cât mai departe spre est posibil. Tratatul de la Tighina, din 30 august 1941, prin care se recunoștea administrația civilă românească a Transnistriei, specifica faptul că evreii trimiși acolo vor fi ținuti în tabere de concentrare și folosiți ca mână de lucru. Probabil că în perioada 1941-1943 aproape 100 000 au fost deportați în Transnistria. Din cauza condițiilor groaznice și a atrocităților comise au pierit mii de evrei.”

(Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, Keith Hitchins, Șerban Papacostea, Pompiliu Teodor, *Istoria României*)

DICȚIONAR

pogrom: atac masiv, violent, neprovocat, lansat de civili sau de membri ai unor miliții sau organizații, împotriva locuitorilor aparținând unei alte comunități etnice.

Evrei arestați la Iași, în timpul pogromului din iunie 1941

Portofoliu

Realizează un afiș cu tema **Holocaustul în România**, folosind documente, imagini, mărturii care demonstrează încălcarea drepturilor omului.

România – stat comunist

DICTIONAR

instituții de represiune: instituții ale statului care, în regimurile dictatoriale, se ocupau cu înăbușirea unei acțiuni de revoltă, de opoziție colectivă.

CRONOLOGIE

6 martie 1945 – guvernul

Petru Groza

30 decembrie 1947 – abdicarea forțată a regelui Mihai I

1948-1965 – regimul stalinist

condus de Gheorghe

Gheorghiu-Dej

1965-1989 – regimul național-comunist condus de

Nicolae Ceaușescu

Afiș electoral al comuniștilor în 1946

Gheorghe Gheorghiu-Dej

În perioada postbelică, după încheierea celui de-Al Doilea Război Mondial, cu sprijinul Armatei Roșii sovietice, care ocupase România, comuniștii au preluat, treptat, puterea politică în România.

Preluarea deplină a puterii de către comuniști

După 23 august 1944 sovieticii au preferat ca guvernarea să fie asigurată de militari (generalii Sănătescu și Rădescu), în care comuniștii au avut doar câțiva membri în executiv. Pe măsură ce războiul se apropia de final, presiunile lui Stalin la adresa regelui Mihai I l-au impus ca prim-ministru pe Petru Groza. Guvernul pro-comunist condus de acesta a luat măsuri care pregăteau sovietizarea țării: a acceptat convocarea de alegeri legislative în noiembrie 1946, alegeri care, însă, au fost falsificate. Comuniștii, aflați într-o alianță de partide, numită *Blocul Partidelor Democratice*, au câștigat majoritatea parlamentară, prin presiune și fals. Au urmat acțiuni de scoatere în afara legii a partidelor politice democratice: liderii Partidului Național Țărănesc au fost arestați (în urma înscenării de la Tămădău, aceștia au fost acuzați de trădare și de faptul că voiau să fugă din țară), iar asupra liderilor Partidului Național Liberal s-au făcut presiuni pentru desființarea partidului. Ultimul obstacol în calea preluării depline a puterii de către un regim totalitar comunist a fost regele Mihai I, care s-a văzut nevoit, la 30 decembrie 1947, să abdice forțat și să părăsească țara, în aceeași zi fiind proclamată Republica Populară Română.

Regimul stalinist condus de Gheorghe Gheorghiu-Dej

După abdicarea forțată a regelui Mihai I și schimbarea formei de guvernământ, puterea i-a aparținut lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, lider al Partidului Muncitoresc Român, noua denumire pe care formațiunea politică a comuniștilor a adoptat-o oficial din anul 1948. După modelul sovietic, implementat de Stalin, a fost adoptată o nouă *Constituție* în anul 1948, care o copia în bună măsură pe cea sovietică: nu se mai respecta *principiul separării puterilor în stat* și erau prevăzute sistemul *monopartid* și parlamentul unicameral, numit *Marea Adunare Națională*.

Fiind un regim politic impus, comunismul avea nevoie de instituții care să-i asigure liniștea. Astfel, sub directa supraveghere a lui Gheorghiu-Dej, au fost înființate două **instituții de represiune**: *Securitatea*, în 1948, și *Miliția*, în 1949, cu scopul de a controla și amenința masele populare, orice încercare de protest la adresa regimului trebuind să fie stopată rapid.

În paralel, comuniștii au folosit cenzura, au schimbat legea învățământului, introducând limba rusă ca limbă de studiu, după model sovietic, au impus ateismul și au eliminat religia din școli. Cultura comunistă urmărea formarea unui *om nou*, dorind modelarea caracterului omului în acord cu ideile comuniste.

În domeniul economic, comuniștii români au copiat modelul stalinist, confiscând proprietatea privată prin două măsuri: *naționalizarea mijloacelor de producție* (1948) și *colectivizarea agriculturii* (1949-1962). Naționalizarea a urmărit confiscarea întreprinderilor industriale, a băncilor private, a societăților de transport. Ulterior, fondul de locuințe a fost naționalizat, oamenii care aveau mai multe proprietăți fiind considerați exploatare ai poporului. Colectivizarea agriculturii a urmărit trecerea terenurilor agricole în proprietatea statului, după modelul sovietic. Drept urmare, țăranii au fost obligați să se înscrie în Gospodăriile Agricole Colective (G.A.C.). De asemenea, funcționau și Gospodăriile Agricole de Stat (G.A.S.), unde erau folosiți muncitori plătiți.

În 1952 a fost adoptată o nouă *Constituție*, care consolida regimul comunist din România.

După moartea lui Stalin, în 1953, și mai ales după retragerea trupelor sovietice din România, în 1958, regimul condus de Gheorghiu-Dej a început o timidă distanțare de practicile politice de tip stalinist. Au avut loc contacte diplomatice și economice cu statele occidentale, represiunea a scăzut în intensitate, lagărele de muncă și închisorile de exterminare au fost desființate.

Regimul național-comunist condus de Nicolae Ceaușescu

Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român începând cu 1965, a continuat politica de distanțare față de practicile sovietice. Tensiunile cu liderii sovietici s-au manifestat încă din primii ani ai conducerii lui Ceaușescu: acesta a recunoscut *Republica Federală a Germaniei* în 1967, a refuzat să condamne războiul declanșat de Israel cu statele vecine, în același an, a refuzat și a criticat intervenția trupelor *Tratatului de la Varșovia*, în frunte cu cele sovietice, în Cehoslovacia, în 1968.

Nicolae Ceaușescu

Deschiderea politică față de Occident a produs și efecte benefice economice: România a primit acces la tehnologii occidentale. Spre exemplu, a luat ființă industria automobilelor, prin adoptarea modelelor franceze, dar și a camioanelor sau a tractoarelor, la care se adaugă numeroase alte împrumuturi în domeniile industriei chimice, electronice, petrochimice sau siderurgice.

Vizita lui Ceaușescu în Coreea de Nord, în 1971, a determinat impunerea unui model bazat pe *cultul personalității liderului*, pe manifestații și defilări grandioase, pentru glorificarea regimului. Dorința lui Ceaușescu de a plăti integral datoriile externe a determinat introducerea cartelelor alimentare în 1981, dar și limitarea accesului populației la utilitățile de bază: gaz, curent electric, căldură, apă caldă și benzină. Această stare de tensiune care a cuprins societatea românească, pe fondul limitărilor

economice drastice, dar și a încălcării sistematice a drepturilor omului, a determinat revolta populară care a dus la Revoluția din 1989 și schimbarea regimului comunist totalitar.

Aplicații

1. Imaginea din stânga prezintă munca țăranilor într-o Gospodărie Agricolă Colectivă.

- Menționează un motiv pentru care crezi că regimul comunist a ales această formă de exploatare a terenurilor agricole.
- Elaborează un proiect de istorie locală, valorificând resursele din familie, cunoștințe oferite de istoria orală privind *Agricultura în perioada regimului comunist din România*.

2. Citește textul cu atenție, apoi:

- Menționează, din sursa dată, două formațiuni politice.
- Utilizează culegeri de documente, enciclopedii, resurse media pentru a analiza activitatea lui Petru Groza în calitate de prim-ministru al României comuniste.

„După 6 martie 1945 situația s-a schimbat profund. Impus cu forța de către Kremlin, guvernul Groza s-a dovedit instrumentul obedient de care Stalin avea nevoie pentru transformarea României într-un stat satelit. [...] Astfel, în 1945 s-a observat tendința clară a cabinetului pro-comunist de a elimina adversarii politici. În acest scop s-a declanșat o puternică ofensivă împotriva Partidului Național Țărănesc și a Partidului Național Liberal, precum și a celorlalte grupuri - în special tinerii și studenții - care au reacționat la abuzurile puterii.”

(Gheorghe Onișoru, *România între anii 1944-1948, Transformări economice și realități sociale*)

3. Citește textul cu atenție, apoi:

- Menționează o măsură prin care Nicolae Ceaușescu a intervenit în problemele economice ale țării.
- Pornind de la textul dat, alcătuiește un repertoriu de surse istorice (documente, fotografii) pe tema *Economia României în timpul regimului condus de Nicolae Ceaușescu*.

„Speranțele românilor într-un viitor economic din ce în ce mai luminos au fost sporite de existența unei cantități din ce în ce mai mare de bunuri de larg consum la sfârșitul anilor '60, dar când restricțiile au ajuns un lucru la ordinea zilei, în anii '70 și '80, aceste speranțe au fost zdruncinate. [...] Ceaușescu a intervenit în mod constant în problemele economice și [...] a continuat «vizitele de lucru» în întreprinderile unde dădea «indicații prețioase».”

(Dennis Deletant, *România sub regimul comunist*)

DICTIONAR

dizident: persoană care are părerii sau opinii deosebite față de colectivitatea, organizația din care face parte.

Studiu de caz: Rezistența anticomunistă

Când regimul comunist făcea primii pași în preluarea puterii în România, convinși fiind de iminența unei intervenții americane, care să salveze țara de ocupația sovietică, foști militari, membri ai partidelor democratice, dar și legionari, intelectuali, preoți, țărani nemulțumiți de colectivizare au

Toma Arnăuțoiu

organizat o rezistență armată în zone greu accesibile din Munții Carpați sau Delta Dunării.

Prin amenințări, trădări, dar și prin folosirea unor importante trupe ale Securității, majoritatea grupurilor de partizani sau haiduci au fost urmărite și lichidate. *Haiducii Muscelului* acționau pe versantul sudic al Munților Făgăraș, sub coordonarea fraților Toma și Petre Arnăuțoiu, *Frontul Apărării Naționale*, sub conducerea lui Teodor Șușman și Nicolae Dabija, acționa în Munții Apuseni, iar *Grupul Carpatin Făgărașean*, condus de Ion Gavrila Ogoranu, pe versantul nordic al Munților Făgăraș. Se estimează că mii de partizani au fost uciși în confruntările cu trupele Securității sau în fața plutoanelor de execuție.

Rezistența țăranilor la colectivizarea impusă de regim a avut drept efect refuzul de a se înscrie în G.A.C., de a plăti cotele obligatorii impuse în produse agricole, urmate de atacuri asupra sediilor locale ale *Partidului Muncitoresc Român*. Revoltele spontane, declanșate în multe regiuni din țară, au determinat folosirea unor măsuri represive de către forțele de *Miliție* și *Securitate*, prin deportări, execuții, arestări. Un număr de circa 80 000 de țărani au fost victime ale represiunii comuniste.

În timpul regimului condus de Nicolae Ceaușescu, rezistența s-a manifestat prin *grevele muncitorești* de la Lupeni, în Valea Jiului (1977), respectiv Brașov (1987), pe fondul deteriorării condițiilor de trai și a încălcării sistematice a drepturilor omului.

Dizidența intelectualilor a reprezentat un alt mijloc de rezistență anticomunistă, o formă de protest individual în timpul regimului național-comunist. Paul Goma, Mircea Dinescu, Ana Blandiana, Doina Cornea, Mihai Botez sunt câțiva dizidenți, scriitori și poeți, care au redactat memorii și scrisori deschise, adresate posturilor de radio *Europa Liberă*, din Munchen, și *Vocea Americii*, din Washington. Acestea transmiteau în limba română și criticau regimul lui Ceaușescu, vorbind despre nerespectarea drepturilor omului sau despre încetarea demolărilor.

După ce, în martie 1989, Ceaușescu a anunțat plata datoriilor externe, a apărut și o firavă rezistență în rândurile Partidului Comunist Român, privind dezvoltarea economică și socială a regimului. Astfel, a fost publicată la BBC *Scrisoarea celor 6*, personalități ale P.C.R. (Corneliu Mănescu, Alexandru Bărlădeanu, Silviu Brucan, Gheorghe Apostol, Grigore Răceanu, Constantin Pârvulescu), care criticau politica regimului, propunând reforme.

Portofoliu

Pornind de la luptele partizanilor, realizează un afiș în care să evidențiezi respectarea drepturilor omului în timpul regimului condus de Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Aplicații

1. Citește textul cu atenție, apoi:

- Menționează, din sursa dată, două obiective ale mișcării de rezistență anticomunistă.

- Pornind de la informațiile din sursa dată, realizează un eseu cu tema *Rezistența armată în Munții Făgăraș*, folosind resurse online: fotografii, documente, mărturii ale partizanilor.

„În primăvara anului 1948, deci după ce fruntașii conduși de Iuliu Maniu și Ion Mihalache, reprezentanții rezistenței naționale împotriva barbariei sovietice, fuseseră întemnițați, s-a declanșat, [...], mișcarea armată în toți munții României. Astfel asistăm la gruparea elementelor active de la poalele Făgărașului, din nordul județelor Argeș, Muscel și Dâmbovița.

Mișcarea ce se va înfripa avea să stăpânească această regiune peste un deceniu, urmărind înfricoșarea și la nevoie pedepsirea celor vânduți rușilor în scopul terorizării poporului și distrugerii instituțiilor de bază ale României.”

(Cicerone Ionițoiu, *Rezistența anticomunistă din munții României, 1946-1958*)

2. În sala de clasă, realizați o dezbatere privind *Impactul măsurilor economice ale regimului național-comunist asupra respectării drepturilor omului*. În cadrul acestui demers, țineți seama de: obiectivele economice ale comuniștilor; tipul de proprietate acceptat în timpul regimului comunist; impactul introducerii cartelelor alimentare asupra nivelului de trai; necesitățile muncitorilor și ale intelectualilor în această perioadă.

Studiu de caz: Viața cotidiană în timpul regimului comunist

Viața cotidiană în timpul regimului comunist a fost influențată de politicile economice și sociale de tip totalitar. În primii ani de la instaurarea comunismului, distrugerile provocate de război, seceta prelungită, plata unor datorii costisitoare, stabilite prin *Tratatul de pace de la Paris* din 1947, și **Sovromurile** impuse de sovietici au determinat scăderea nivelului de trai.

Locuințele, chiar și în mediul urban, erau în mare parte modeste, de multe ori fără utilitățile necesare. În mediul rural lipseau aproape total drumurile pavate, dar și curentul electric, iar viața oamenilor era dificilă, cu multe lipsuri materiale.

Instituțiile de represiune ale regimului comunist au acționat împotriva întregii societăți, încălcând adesea drepturile și libertățile cetățenești, instaurând o atmosferă de tensiune și de neliniște printre oamenii simpli. Teama de a fi aruncat în închisoarea de exterminare sau în lagărul de muncă însoțea mare parte din populație. Metodele folosite de aparatul de represiune erau dintre cele mai diverse: ascultarea convorbirilor telefonice, folosirea microfoanelor, ascunse în locuințele celor considerați suspecti, controlul strict al corespondenței. Toate aceste măsuri au creat o atmosferă de teamă și tensiune, care și-a lăsat profund amprenta asupra vieții cotidiene.

După moartea lui Stalin, în 1953, și după desființarea Sovromurilor, în 1956, condițiile economice s-au îmbunătățit relativ și ca urmare a participării României la schimburile comerciale datorate organizației economice a statelor comuniste, CAER. Marile lucrări de infrastructură pentru construcția de șosele, baraje, drumuri, poduri, spitale sau școli au determinat creșterea economică și, implicit, a nivelului de trai. Totuși, elementele regimului totalitar erau resimțite din plin la nivelul societății: presa era atent cenzurată, marile opere literare occidentale nu mai erau traduse în limba română, restricțiile privind drepturile și libertățile cetățenești erau severe, iar lipsurile materiale au devenit cronice.

Preluarea puterii de către Nicolae Ceaușescu, în anul 1965, și relațiile diplomatice pe care acesta le-a stabilit cu statele occidentale au dus la o perioadă de relativă prosperitate în România. Dezvoltarea industrială a fost dublată de construcția unor cartiere noi și de migrarea unei părți importante a populației din mediul rural spre cel urban. Oamenii au resimțit, pentru o scurtă perioadă, beneficiile acestei detensionări atât pe plan politic, cât și în cel economic: spre exemplu, concediile la munte și la mare deveniseră accesibile și categoriilor sociale defavorizate în trecut.

Introducerea cartelelor alimentare în anul 1981 și restricțiile privind energia termică sau electrică au determinat schimbări drastice în modul de viață al românilor. Cozile la alimente și la produsele de strictă necesitate erau ceva obișnuit, locuințele stăteau de multe ori neîncălzite, curentul electric era raționalizat aproape zilnic. Oamenii încercau, pe diverse căi, de cele mai multe ori la limita legii, să își procure cele necesare existenței. La aceste lipsuri se adăugau defilări prilejuite de cultul personalității lui Ceaușescu. Copiii nu erau excluși de la aceste practici, ei fiind înregimentați în organizații precum *șoimii patriei*, în învățământul preșcolar, sau pionierii, în clasele primare. Ulterior, pionierii intrau în *Uniunea Tineretului Comunist*, iar serbările și alte activități școlare erau dedicate regimului, conducătorului și partidului.

DICȚIONAR

Sovromuri: întreprinderi sovieto-române prin care România era obligată să plătească datoriile din cel de-Al Doilea Război Mondial față de Uniunea Sovietică.

Aplicații

1. Privește cu atenție poza de mai jos:

Pionieri în uniformă, 1986

- Precizează un motiv pentru care elevii erau înregimentați de regimul politic în organizația pionierilor.

- Alcătuiește o bază de date digitală, care să cuprindă: surse, fotografii, înregistrări audio și video privind *Activitatea pionierilor în România comunistă*.

Proiect

Elaborează un proiect de istorie familială, valorificând resursele oferite de istoria orală, mărturiile ale părinților și ale bunicilor, cu titlul *Viața cotidiană a familiei mele în perioada comunistă*.

DICȚIONAR

școli confesionale: instituții de învățământ organizate și administrate de o comunitate religioasă.

Studiu de caz: Manipulare și propagandă. Omul nou. Consecințe

Ca orice regim totalitar, regimul comunist din România și-a pus amprenta și asupra vieții cultural-artistice, dorind modelarea caracterului omului în acord cu ideile marxist-leniniste și formarea, într-o ultimă instanță, a *omului nou*. Acest om trebuia să aibă caracteristici precise: devotat partidului și ideologiei comuniste, ateu, disciplinat, respectând binele colectiv. Pentru aceasta, regimul stalinist din timpul lui Dej s-a folosit de următoarele: ruperea relațiilor culturale cu Occidentul, folosirea propagandei în domeniul cultural, folosirea cenzurii în mass-media, în domeniul cultural cât și în cel științific.

Învățământul a fost reorganizat după modelul sovietic: în 1948, **școlile confesionale** au fost interzise, a fost impusă învățarea limbii ruse încă din clasa a IV-a, marxism-leninismul a devenit obligatoriu ca studiu începând cu școala secundară, bibliotecile și librăriile au interzis mii de titluri considerate incomode regimului politic, s-au înființat instituții culturale pentru a marca prietenia cu Uniunea Sovietică, precum *Muzeul Româno-Rus* sau *Institutul Maxim Gorki*.

Prin *Legea cultelor*, se promova ateismul în școli, religia era interzisă, la fel și icoanele în sălile de curs. Mulți preoți sau pastori, de diferite confesiuni, au căzut victime ale abuzurilor Securității, fiind bătuți, amenințați, încarcerati. Totuși, oamenii nu au fost împiedicați să participe la serviciile religioase ale diferitelor culte care funcționau în România.

După 1960 a început un proces de destalinizare, în 1963 au fost desființate instituțiile culturale sovietice, iar în aprilie 1964, prin *Declarația Partidului Muncitoresc Român*, era susținută ideea suveranității naționale, precum și principiul egalității între statele și partidele comuniste. Era o nouă etapă a detașării de sovietici și în plan cultural.

Preluarea puterii de către Nicolae Ceaușescu a determinat continuarea politicii de destindere relativă a politicii comuniste, inclusiv în domeniul cultural: sunt traduse opere ale literaturii universale, se pune din nou accentul pe studiul limbilor străine (franceză, engleză). Ceaușescu adoptă o poziție naționalistă în domeniul istoriei, exagerând rolul dacilor în etnogeneza poporului român sau faptele de vitejie ale voievozilor români în lupta pentru independență. Toate acestea serveau scopurilor regimului său politic, aflat în conflict cu sovieticii.

După vizitele din iunie 1971 în China și mai ales în Coreea de Nord, au fost publicate *Tezele din iulie*, un set de directive de propagandă, menite să accentueze controlul Partidului Comunist asupra educației, presei și culturii. Șoimii patriei sau pionierii erau obligați să participe la acțiuni cu rol educativ-patriotic, pentru a-i pregăti pe tineri ca viitori membri devotați ai Partidului Comunist Român. Cultul personalității lui Ceaușescu a atins dimensiuni grotești: defilări grandioase, la care elevii, studenții, salariații erau obligați să participe, totul în cinstea cuplului prezidențial cărui i se închinau tablouri, poezii, cântece, muzee. Portretul lui Ceaușescu era folosit în instituții publice, în sălile de clasă și pe prima pagină a manualelor școlare. După înființarea funcției de președinte, în 1974, Ceaușescu a folosit, în cadrul ceremoniei de investire a funcției, un simbol care amintea de monarhie: primirea *sceptrului prezidențial*, care marca o consolidare a cultului personalității liderului.

Nicolae Ceaușescu primește sceptrul prezidențial, 1974

Aplicații

1. Citește cu atenție, apoi:

- Menționează un motiv pentru care statele occidentale erau dispuse să tolereze cultul personalității.
- Alcătuiește o bază de date digitală, care să cuprindă surse istorice, fotografii și filme online despre *Cultul personalității lui Nicolae Ceaușescu*.

„Cultul personalității, detestat de români, se bucură [...] de toleranța cancelariilor apusene din cauza politicii de relativă independență pe care Nicolae Ceaușescu o afișa față de Moscova în chestiuni care priveau integrarea și cooperarea în CAER [Consiliul de Ajutor Economic Reciproc]. [...] Cresc schimburile comerciale cu Occidentul, care depășesc 1/3 din total. [...] Ceaușescu joacă rolul intermediarului în conflictul americano-vietnamez, în ameliorarea relațiilor chino-americane.”

(Ion Bulei, *O istorie a românilor*)

2. În clasă, realizați o dezbatere privind *Impactul propagandei comuniste asupra societății românești*. Trebuie să aveți în vedere argumente politice, economice, culturale și sociale.

Studiu de caz: Epoca Nicolae Ceaușescu

Impunerea lui Nicolae Ceaușescu ca prim-secretar al Partidului Muncitoresc Român, imediat după moartea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, în martie 1965, a fost confirmată de prevederile *Congresului al IX-lea*, desfășurat trei luni mai târziu. Partidul Muncitoresc Român a devenit Partidul Comunist Român și s-a adoptat o nouă *Constituție*, care a consacrat denumirea de Republica Socialistă România.

În primii ani ai regimului, Nicolae Ceaușescu a continuat politica de apropiere față de puterile occidentale. Această deschidere politică a avut efecte economice pozitive, prin folosirea unor tehnologii occidentale: automobilele Dacia (Pitești) și Olcit (Craiova) foloseau licență franceză, după modelele Renault și Citroen; camioanele Roman, licență vest-germană Man, iar Tractorul Brașov, licență Fiat din Italia. Numeroase alte instalații din industria chimică sau siderurgică au folosit tehnologii occidentale, precum rețehnologizarea Combinatului siderurgic din Galați.

Dezvoltarea economică a pus accentul pe industria grea și pe dezvoltarea infrastructurii. S-au construit mari combinate siderurgice și chimice, diverse fabrici, dar și drumuri, șosele, spitale, școli, tabere școlare, centre culturale, s-au dezvoltat stațiuni de vacanță, la munte și la mare. Concediile au devenit accesibile clasei muncitoare, cenzura era mai puțin apăsătoare, televiziunea funcționa 7-8 ore zilnic, s-au tradus mari opere ale literaturii universale. Oamenii simțeau o destindere politică și o creștere a nivelului de trai.

Vizita în Coreea de Nord, din 1971, adoptarea *Tezelor din iulie*, impunerea propagandei și a cultului personalității, la un nivel nemaîntâlnit anterior, au determinat încălcarea sistematică a drepturilor și a libertăților cetățenești. Ceaușescu era convins că perioada în care puterea sa se exercită asupra țării reprezintă o adevărată *Epocă de Aur* pentru români. Securitatea acționa cu mijloace subtile, se ascultau obsesiv convorbirile telefonice și erau folosite chiar microfoane ascunse în locuințele persoanelor considerate suspecte. Pe fondul introducerii restricțiilor alimentare și de energie, oamenii au fost nevoiți, în 1983, să-și înregistreze mașinile de scris, de teama folosirii acestora pentru răspândirea de **manifeste clandestine** anticomuniste. În paralel, Ceaușescu a oferit funcții politice membrilor familiei sale: Elena Ceaușescu, soția dictatorului, a fost numită prim-viceprim-ministru în guvern, iar fiul său, Nicu, prim-secretar al partidului în județul Sibiu.

După 1980, regimul național comunist a continuat investițiile în industria grea, în ciuda dificultăților cauzate de creșterea prețului petrolului, pe fondul conflictelor israeliano-arabe sau a celor dintre Iran și Irak. Ceaușescu dorea să pună în practică o *sistematizare a satelor*, prin transformarea acestora în localități de tip urban, dar și așa-numitele *proiecte faraonice*, pentru gloria regimului și cultul personalității: construcția *Căminului Poporului* sau modernizarea centrului Bucureștilui, prin demolarea de obiective istorice, biserici etc., pentru a face loc lucrărilor de infrastructură a marilor bulevarde flancate de blocuri comuniste. Același proces a fost aplicat în toate marile orașe culturale ale țării, care au suferit demolări, mai ales în centrele istorice.

Cultul personalității - Nicolae și Elena Ceaușescu

Aplicații

1. Citește cu atenție textul, apoi:

- Precizează, din sursa dată, un motiv al relocării țăranilor.
- Menționează un eveniment care a accelerat procesul de sistematizare.
- Pornind de la informațiile prezentate mai jos, realizează un scurt eseu privind *Sistematizarea centrului Bucureștilui*, folosind diverse surse: documente istorice, fotografii, mărturii ale contemporanilor din mediul online.

„Nerespectând tradițiile locale și fără nicio logică [...] sistematizarea a reprezentat un adevărat dezastru, pentru patrimoniul arhitectural românesc, dar și pentru viața socială. Sistematizarea a debutat printr-un program de relocare a țăranilor din mediul rural, pentru a conferi acestuia din urmă toate atributele epocii moderne. Orașele au fost martore sosirii unor mari contingente de țărani, iar foarte multe sate s-au depopulat, unele fiind pe cale să fie transformate în zone urbane. [...] Cutremurul puternic din 4 martie 1977, care s-a soldat cu distrugerea a numeroase edificii vechi din multe orașe, inclusiv București, a accelerat ritmul sistematizării.”

(Mihai Manea, *România 1965-1989. Epoca lui Nicolae Ceaușescu*)

DICȚIONAR

manifeste clandestine: texte tipărite, distribuite în secret, care criticau regimul dictatorial.

România în contextul Războiului Rece

DICȚIONAR

secretar de stat: ministrul de externe al Statelor Unite ale Americii.

clauza națiunii celei mai favorizate: document care acordă privilegiile comerciale.

CRONOLOGIE

- 1947** – Doctrina Truman și Planul Marshall
- 1949 – Ianuarie:** Consiliul Economic de Ajutor Reciproc (CAER)
- 1949 – Aprilie:** NATO
- 1955** – Tratatul de la Varșovia
- 1964** – Declarația de independență a Partidului Muncitoresc Român
- 1975** – Actul final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa (C.S.C.E.)
- 1989** – Revenirea regimului democratic în România
- 1991** – Încheierea Războiului Rece

Cele două blocuri politico-militare din timpul Războiului Rece – NATO și Tratatul de la Varșovia

România, fiind stat ocupat de Armata Roșie încă din 1944, a fost aliată cu Uniunea Sovietică în faza de început a Războiului Rece, susținând alianțele economice și militare ale Moscovei.

În 1947, pe fondul amenințărilor Uniunii Sovietice la adresa statelor vest-europene, un consilier al președintelui american Harry Truman a propus o *politică de stăvilire*, de răspuns la acțiunile de intimidare ale sovieticilor, în condițiile existenței pericolului ocupării întregului continent de către Armata Roșie. Astfel, în 1947, s-a decis acordarea unui sprijin financiar statelor europene prin Planul Marshall, numit astfel după numele **secretarului de stat** american George Marshall. Au fost acordate 13 miliarde de dolari, printr-un program economic de ajutorare și reconstrucție a statelor europene, inițiat de Statele Unite ale Americii, bani pe care România, alături de celelalte state comuniste, i-a refuzat, din cauza amenințărilor sovietice. De asemenea, în 1949, americanii au propus înființarea unei organizații politico-militare, numită NATO (*Organizația Tratatului Atlanticului de Nord*), în care au intrat S.U.A., Canada și statele europene din regiunea Atlanticului de Nord.

În anul 1949, ca răspuns la Planul Marshall, sovieticii au propus crearea CAER (*Consiliul de Ajutor Economic Reciproc*), o organizație economică a statelor comuniste, cu scopul de a întări schimburile comerciale între acestea. România a fost membru fondator al acestei organizații.

După moartea lui Stalin, în 1953, succesorul acestuia la conducerea Uniunii Sovietice, Nikita Hrușciov, a propus formarea, în 1955, a unei alianțe politico-militare, numită *Tratatul* sau *Pactul de la Varșovia*, în care statele comuniste, inclusiv România, s-au opus forțelor NATO. Gheorghe Gheorghiu-Dej a sprijinit intervenția militară a trupelor *Pactului de la Varșovia* împotriva Revoluției Maghiare din 1956, care avea drept scop realizarea de reforme de tip democratic. În consecință, în 1958, Hrușciov a decis ca Armata Roșie să părăsească România, singurul stat din Europa de Est unde a fost luată această măsură.

După 1956, regimul comunist al lui Gheorghiu-Dej a început o distanțare politică față de Uniunea Sovietică, Sovromurile au fost desființate, în contextul în care acțiunile politice și represiunea pusă în practică de Stalin începuseră să fie condamnate în URSS de Hrușciov. Retragera Armatei Roșii din România, în 1958, a reprezentat un alt factor important în adoptarea acestei politici de distanțare față de URSS.

Anul 1964 a adus noi tensiuni româno-sovietice, pe fondul respingerii *Planului Valev*, propus de sovietici, care prevedea specializarea economică a statelor comuniste, urmând ca România, Bulgaria și sudul URSS-ului

să se specializeze pe producția agricolă, iar statele comuniste din Europa Centrală, pe cea industrială. Prin *Declarația din aprilie 1964* a Partidului Muncitoresc Român, Gheorghiu-Dej refuza amestecul extern în afacerile României, susținând ideea suveranității naționale și principiul egalității între statele și partidele comuniste.

Relațiile externe ale regimului condus de Nicolae Ceaușescu au continuat linia de relativă independență față de URSS, declanșată în ultimii ani ai regimului anterior. În 1967, România era primul stat membru al *Tratatului de la Varșovia* care stabilea relații diplomatice cu Republica Federală Germania și, în același an, în timpul *Războiului israeliano-arab de șase zile*, singura țară comunistă care menținea legăturile diplomatice cu statul Israel. Tot în 1967, ministrul de externe, Corneliu Mănescu, era ales președinte al Adunării Generale O.N.U. (Organizația Națiunilor Unite), din care România făcea parte din 1955, iar în mai 1968, președintele Franței, Charles de Gaulle, vizita Bucureștiul.

Refuzul public al lui Ceaușescu, în august 1968, de a sprijini intervenția trupelor *Tratatului de la Varșovia* în Cehoslovacia, pentru a pune capăt programului de reforme numit *Primăvara de la Praga*, a determinat dezvoltarea unor relații politice și economice cu statele occidentale. Drept urmare, pe plan politic, au avut loc: vizita președintelui american Richard Nixon la București (1969) și vizita lui Ceaușescu la Washington (1970). Ulterior, Gerald Ford, alt președinte american, a vizitat Bucureștiul (1975), iar Ceaușescu a fost primit la Londra de regina Elisabeta a II-a (1978). Pe plan economic, poziția lui Ceaușescu s-a consolidat prin accesul la tehnologia occidentală: Dacia, Olcit, camioanele Man, Tractorul Brașov etc.

În 1975, România a semnat, alături de alte 35 de state, la Helsinki, *Actul Final al C.S.C.E. (Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa)*. Documentul dorea îmbunătățirea relațiilor dintre statele democratice, occidentale și cele comuniste. Cu acest prilej, Gerard Ford i-a acordat României **clauza națiunii celei mai favorizate**. Aceasta a contribuit la dezvoltarea relațiilor comerciale dintre România și Statele Unite ale Americii, la care însă Ceaușescu a renunțat în 1988, în contextul în care americanii îi reproșau încălcarea drepturilor omului.

Ceaușescu a refuzat colaborarea cu Mihail Gorbaciov, noul lider de la Moscova, care dorea aplicarea unor reforme prin care să salveze comunismul de criza în care intrase în anii '80: *glasnost* (transparență politică) și *perestroika* (restructurare economică). Vizita sa în România, în 1987, n-a avut efect asupra lui Ceaușescu, care s-a autoizolat pe plan internațional, preferând legături strânse cu statele arabe sau cu cele africane, în speranța dezvoltării unor relații comerciale avantajoase.

Căderea regimurilor comuniste, în 1989 cel din Europa de Est și în 1991 cel din URSS, a determinat încheierea Războiului Rece în același an și desființarea Pactului de la Varșovia.

Gerard Ford, Richard Nixon, Nicolae Ceaușescu, 1973

Ceaușescu la Londra, 1978

Aplicații

1. Pe baza sursei de mai jos...

- numește un motiv al dorinței României de a duce o politică externă independentă;
- realizează un eseu cu tema *Politica externă a lui Nicolae Ceaușescu, între Occident și URSS*.

„Ceaușescu a fost în mod evident un om cu sentimente profunde de antipatie față de sovietici. Interesant, antisovietismul regimului de la București nu este unul virulent, ci mai degrabă subînțeles. Nu există referiri directe la URSS în nicio sursă primară studiată, nici măcar în discursul din 21 august (1968), considerat cea mai virulentă manifestație a antisovietismului lui Ceaușescu [...]. Dorința României de a duce o politică externă independentă este strâns legată de acest sentiment de antisovietism. România se prezenta ca un stat care luptă pentru pacea între popoare.”

(Ionuț Marcu, 21 august 1968: momentul definitoriu al regimului lui Nicolae Ceaușescu)

2. În sala de clasă, realizați o dezbatere cu tema **România în Războiul Rece**. Analizați diferențele dintre implicarea regimului condus de Gheorghe Gheorghiu-Dej, respectiv Nicolae Ceaușescu, în relațiile cu statele NATO.

DICȚIONAR

mineriade: violențele exercitate de mineri în România post-decembristă.

perioada postdecembristă: perioada de după Revoluția din decembrie 1989, marcată de revenirea la democrație.

CRONOLOGIE

1989 – Revenirea regimului democratic

1990 – Primele alegeri libere

1991 – Constituție democratică

2004 – Integrarea României în NATO

2007 – Aderarea României la Uniunea Europeană

Regimul politic democratic din 1989 până azi

Spre deosebire de celelalte regimuri comuniste din Europa de Est, unde tranziția spre democrație s-a făcut pe cale pașnică, în România, în decembrie 1989, acest lucru s-a realizat prin vărsare de sânge, în timpul unei revoluții populare. Contextul extern era reprezentat de reformele lui Gorbaciov în Uniunea Sovietică, pe care Ceaușescu nu a dorit să le pună în practică în România, dar și de prăbușirea treptată a celorlalte regimuri comuniste din Europa Centrală și de Răsărit.

Revoluția română din 1989 a început la Timișoara, pe 16 decembrie, prin proteste, devastarea sediului Comitetului Județean al Partidului Comunist Român și intervenția brutală a forțelor de ordine, care s-a soldat cu sute de morți. Peste câteva zile, la București, în 21 decembrie, o adunare de susținere a regimului, organizată de Ceaușescu, s-a transformat într-un protest la adresa lui. A urmat intervenția armatei și au căzut primele victime în București. A doua zi, pe 22 decembrie, la presiunea cetățenilor, care manifestau împotriva regimului comunist, Ceaușescu a părăsit capitala, fiind prins, judecat și executat pe 25 decembrie la Târgoviște.

Puterea a fost preluată de *Frontul Salvării Naționale*, ca organ legislativ și executiv, în frunte cu Ion Iliescu și Petre Roman. Urmările imediate ale răsturnării regimului comunist au fost: revenirea democrației, trecerea spre economia de piață, deschiderea granițelor, desființarea cenzurii și a aparatului represiv, în primul rând a Securității, respectarea drepturilor și a libertăților cetățenești, desființarea cartelor alimentare, organizarea societății civile, prin organizații nonguvernamentale,

revenirea la pluralism politic. Încă din ianuarie 1990, vechile partide istorice, *Partidul Național Liberal* și *Partidul Național Țărănesc*, au fost reînființate, iar ulterior, în februarie, F.S.N. s-a transformat în partid politic.

Până la organizarea primelor alegeri libere din mai 1990, în luna martie, în Târgu Mureș, s-au declanșat tensiuni interetnice între români și maghiari, iar în aprilie, în Piața Universității, au avut loc manifestații împotriva încălcării drepturilor și a libertăților cetățenești, dar și împotriva politicii economice a *Frontului Salvării Naționale*. Alegerile, bazate pe pluralism politic și pe votul universal, adresat cetățenilor care împliniseră vârsta de 18 ani, au fost câștigate detașat de F.S.N., iar candidatul acestei formațiuni politice, Ion Iliescu, a devenit președintele României. În ciuda alegerilor democratice, tensiunile sociale au continuat cu **mineriada din 13-15 iunie 1990**, intervenția brutală a minerilor împotriva demonstranților, în majoritate studenți, care manifestau în Piața Universității împotriva F.S.N.

Democrația a funcționat, în ciuda acestor provocări sociale, care aveau drept cauze transformările economice de după trecerea la economia de piață, privatizarea unor întreprinderi de stat, dublată de închiderea unor fabrici neperformante, retrocedarea proprietăților imobiliare și a terenurilor agricole colectivizate, șomajul, inflația accentuată, scăderea nivelului de trai. Astfel, *Parlamentul bicameral*, format din *Senat* și *Camera Deputaților*, a adoptat, în noiembrie 1991, o nouă *Constituție democratică*, iar printr-un referendum, pe 8 decembrie 1991, aceasta a fost votată și de către popor.

Civili înarmați din Gărzile Patriotice, 1989

Revoluția română, 1989, București

Mineriada februarie 1990

Pe baza noii constituții, în 1992, au fost organizate alegeri. Ion Iliescu a părăsit F.S.N., organizând o nouă formațiune politică, numită *Frontul Democrat al Salvării Naționale*. Opoziția, avându-i drept principali actori politici pe liberali și țărăniști, s-a organizat într-o alianță numită *Convenția Democrată Română*, însă F.D.S.N. și Ion Iliescu au câștigat alegerile. În 1996, opoziția a triumfat în noile alegeri, iar Emil Constantinescu a devenit reprezentantul *Convenției Democratice*. Tensiunile sociale nu au încetat, pe fondul unei crize economice, a falimentului unor mari întreprinderi, a disponibilizărilor de personal și a unui exod al populației, determinat de emigrarea în statele occidentale, în speranța unei vieți mai bune. *Mineriada din 1999*, când manifestanții au avut mai multe ciocniri cu forțele de ordine, a demonstrat fragilitatea democrației *postdecembriste*.

Pe fondul acestor tensiuni sociale și a nemulțumirilor economice, alegerile din anul 2000 au fost câștigate de Ion Iliescu. În 2003, Constituția a fost modificată, iar mandatul președintelui a devenit de 5 ani. Așadar, următorii doi președinți ai țării, Traian Băsescu (2004-2014) și Klaus Iohannis (2014-2025) au beneficiat de câte două mandate a 5 ani fiecare.

Perioada postdecembristă a pus bazele unui regim politic democratic, bazat pe separarea puterilor în stat, pluralism politic și pe respectarea drepturilor și a libertăților cetățenești. Democrația a fost însă fragilă și s-a consolidat treptat, fiind marcată de tensiuni sociale și economice, corupție, mineriade, falimentul unor bănci, emigrarea semnificativă a unei părți a populației.

Dumitru Mazilu, Ion Iliescu, Petre Roman, membri ai noii conduceri democratice, 1989

Ion Iliescu
(1990-1992; 1992-1996;
2000-2004)

Emil Constantinescu
(1996-2000)

Traian Băsescu
(2004-2009; 2009-2014)

Klaus Werner Iohannis
(2014-2019; 2019-2025)

Președinții României postdecembriste

Aplicații

1. Menționează un motiv pentru care revoluționarii au decupat stema României în decembrie 1989.

Drapelul revoluției din 1989

2. Citește cu atenție, apoi:

- Identifică în text o consecință a organizării alegerilor din perioada 1996-2008.

- Spune care crezi că este motivul pentru care partidele de la putere nu au reușit să-și mențină poziția la următoarele alegeri.

„Începând cu anul electoral 1996 și până în 2008, toate guvernele care au organizat alegeri, ulterior, le-au pierdut. Astfel, România a înregistrat patru alternanțe consecutive la putere, fără ca cei care au pierdut alegerile să le conteste sau să refuze să părăsească guvernarea, ceea ce reprezintă certificatul bunei funcționări a democrației electorale.”

(Ciprian Iftimoaei, *Postcomunismul: drumul de la tranziția democratică la consolidarea democratică*)

Portofoliu

Realizează un reportaj despre Rolul lui Ion Iliescu în România postdecembristă.

Studiu de caz: Constituția din 1991

Articolul 2

Suveranitatea

(1) Suveranitatea națională aparține poporului român, care o exercită prin organele sale reprezentative și prin referendum.

(2) Niciun grup și nicio persoană nu pot exercita suveranitatea în nume propriu.

Articolul 3

Teritoriul

(1) Teritoriul României este inalienabil.

(2) Frontierele țării sunt consfințite prin lege organică, cu respectarea principiilor și a celorlalte norme general admise ale dreptului internațional.

Articolul 16

Egalitatea în drepturi

(1) Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări.

(2) Nimeni nu este mai presus de lege.

(3) Funcțiile și demnitățile publice, civile sau militare, pot fi ocupate de persoanele care au numai cetățenia română și domiciliul în țară.

Articolul 22

Dreptul la viață și la integritatea fizică și psihică

(1) Dreptul la viață, precum și dreptul la integritate fizică și psihică ale persoanei sunt garantate.

(2) Nimeni nu poate fi supus torturii și nici unui fel de pedeapsă sau de tratament inuman ori degradant.

(3) Pedeapsa cu moartea este interzisă.

Revenirea la democrație, în decembrie 1989, nu a fost dublată de redactarea unei noi Constituții, deși necesitatea acesteia era recunoscută de toate partidele politice. Abia în noiembrie 1991, *Parlamentul* a votat o nouă lege fundamentală, iar *referendumul* din 8 decembrie 1991 a consfințit dorința poporului român de a aproba actul fundamental.

Constituția, prin prevederile ei, consolidează democrația postdecembristă. Astfel, se prevede încă de la articolul 1 că *România este stat național, suveran și independent, unitar și indivizibil*, iar forma de guvernare este republica (articolul 2).

În Constituție sunt prevăzute toate drepturile și libertățile cetățenești din *Declarația Universală a Drepturilor Omului*. Dreptul la proprietate era doar ocrotit, însă prin modificările aduse în anul 2003, în contextul necesității armonizării legislației românești cu cea a Uniunii Europene, acesta a fost garantat (Articolul 41). Este acordat dreptul la învățământ și pentru minoritățile naționale, inclusiv în limba maternă. Constituția prevedea și o serie de drepturi noi: libertatea circulației (articolul 25) sau inițiativa legislativă a electoratului *unui număr de cel puțin 250 000 de cetățeni cu drept de vot* (articolul 73).

Constituția prevede principii democratice: pluralismul politic, suveranitatea națională (articolul 2), guvernarea reprezentativă, separarea puterilor în stat. Putea legislativă e formată dintr-un Parlament bicameral, Senat și Camera Deputaților, cu mandat de patru ani fiecare (articolul 58), cu rolul de a adopta legi, de a organiza guvernul și C.S.A.T.-ul (*Consiliul Suprem de Apărare a Țării*). În calitate de garant al independenței, președintele României beneficiază de atribuții de politică internă sau externă, nu poate fi membru al unui partid și nici nu poate îndeplini o altă funcție publică sau privată. Cealaltă ramură a puterii executive, Guvernul, e răspunzător în fața Parlamentului, poate adopta hotărâri de guvern și *ordonanțe de urgență*. Putea judecătorească e acordată tribunalelor, iar instanța supremă în stat este *Curtea Supremă de Justiție*, denumită din 2003, Înalta Curte de Casație și Justiție; judecătorii sunt independenți și se supun doar legilor. Au fost create noi instituții: *Curtea Constituțională*, având rolul de control al constituționalității legilor, și *Avocatul Poporului*, cu rolul de a combate actele care încalcă drepturile și libertățile cetățenești.

În 2003, printr-un referendum, prevederile Constituției au fost parțial modificate, în contextul integrării euro-atlantice a României: garantarea proprietății, eliminarea stagiului militar obligatoriu, drepturi ale minorităților, durata mandatului președintelui de la 4 la 5 ani.

Aplicații

Citește cu atenție textul, apoi:

- Menționează modalitatea de alegere a președintelui.
- Transcrie din text o informație privind raportul președintelui cu partidele politice.

„Puterea Președintelui României nu constă în prerogativele sale. Dintre cele trei elemente considerate esențiale pentru definirea sistemului politic prezidențialist, alegerea directă a președintelui, alegerea prin scrutin majoritar a parlamentarilor și puterea reală de a dizolva Parlamentul, în cazul României doar prima condiție este întrunită. Influența Președintelui României vine din poziția sa în raport cu principalii actori politici, cu partidele. Câtă vreme funcția prezidențială va fi interesantă pentru șefii partidelor, aceasta va antrena o influență importantă, dacă nu decisivă acordată palatului Cotroceni.”

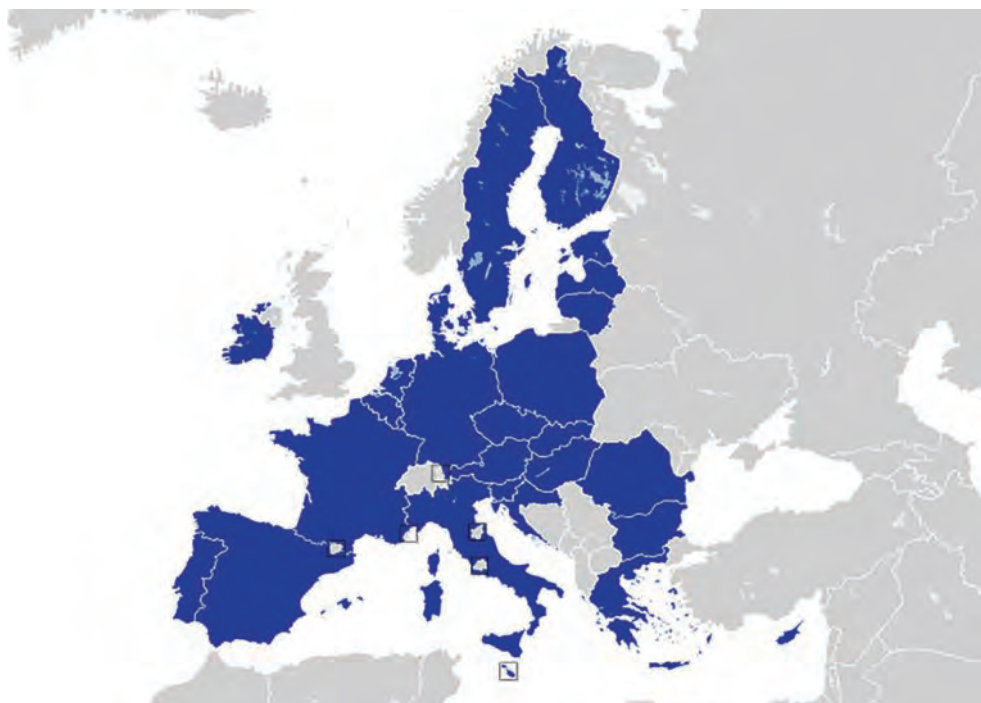
(Cristian Pârvolescu, Todor Arpad, *Reforma constituțională în România*)

Portofoliu

Realizează un portofoliu virtual despre *Președinții României în perioada postdecembristă*, folosind documente, fotografii, biografii personale.

Integrarea euro-atlantică a României

Revenirea democrației în perioada postdecembristă și încheierea Războiului Rece au însemnat pentru România și deschiderea căilor de aderare la comunitățile occidentale care asigurau prosperitatea economică, respectiv apărarea: Uniunea Europeană și NATO.

Harta Uniunii Europene

DICȚIONAR

Consiliul European: instituție a Uniunii Europene, formată din șefii de stat sau de guvern ai statelor membre.

a escalada: a intensifica, a extinde treptat o acțiune, un conflict.

CRONOLOGIE

1993 – Acordul European: asocierea României la Uniunea Europeană

1994 – Parteneriatul pentru Pace

1995 – Depunerea cererii de aderare la UE

1999 – Consiliul European de la Helsinki: începutul negocierilor de aderare la UE

2002 – Parlamentul European stabilește data de 1 ianuarie 2007 pentru aderarea României la UE

2004 – România - membru NATO

2007 – România - membru UE

Sfârșitul Războiului Rece a adus totodată și desființarea celor două organizații ale statelor comuniste, CAER și Tratatul de la Varșovia.

Alături de proaspetele democrații din Europa Centrală și de Răsărit, România a ales calea integrării euro-atlantice, un proces dificil, din cauza problemelor politice și economice ale acestor state după înlocuirea regimurilor de tip comunist.

Extinderea Alianței Nord-Atlantice după sfârșitul Războiului Rece a reprezentat, alături de procesul similar declanșat de Uniunea Europeană, principală dezbateră în materie de politică externă pe continentul european. Stabilirea unor criterii clare și stricte din punct de vedere economic, în privința Uniunii Europene, anunța un drum lung și anevoios pentru obținerea calității de membru al organizației. Pe de altă parte, integrarea în NATO reprezenta o decizie politică a statelor membre. De aceea, procesul extinderii NATO a fost recepționat, la nivelul noilor democrații central și est-europene, inclusiv în România, drept garanția reintegrării în sistemul de care fuseseră separate timp de jumătate de secol.

Primii pași față de integrarea europeană au fost făcuți prin semnarea, în 1993, a *Acordului European*, care reprezenta un factor de stabilitate pentru țară, prin care au fost atrase investiții străine, în paralel cu impunerea de reforme în justiție, administrație sau economie.

În același timp, NATO s-a adaptat cu succes în fața noilor provocări la adresa securității internaționale, în momentul în care mulți îi prevedeau sfârșitul. Subiectul deschiderii alianței pentru aderarea statelor central și est-europene a reprezentat însă esența persistenței NATO după căderea blocului comunist, acțiune văzută drept cel mai important mijloc de a șterge barierele impuse de aproape jumătate de secol de către

Drapelul NATO

Drapelul Uniunii Europene

Timbru

Ion Iliescu și președintele american George Bush Junior, în 2002, anul în care România a fost invitată în NATO

Steaguri ale membrilor Alianței la Cartierul General al NATO de la Bruxelles

Războiul Rece. Astfel, în 1994, România a semnat participarea la *Parteneriatul pentru Pace*, un proiect al Alianței Nord-Atlantice, care viza cooperarea în diverse domenii cu statele candidate: domeniul militar, politic, științific. Succesul de care s-a bucurat acest program s-a datorat faptului că țările candidate l-au văzut drept o etapă spre aderarea la alianță.

România a depus în iunie 1995 cererea oficială de a fi primită ca membră a Uniunii Europene, având de îndeplinit niște criterii stricte de aderare. În **Consiliul European** de la Helsinki, din decembrie 1999, s-a decis începerea negocierilor de aderare cu mai multe state, printre care și România.

Conflictul interetnic din Kosovo, dintre sârbi și albanezi, care a dus la intervenția militară a NATO împotriva Iugoslaviei, a reprezentat un exemplu de **escaladare** a unei crize, prin tensionarea relațiilor membrilor alianței cu Rusia, iar dacă acest scenariu nu s-a repetat în celelalte state comuniste, perspectiva integrării în NATO și rezolvarea implicită a disputelor de graniță au avut cu siguranță un rol esențial. România a susținut campania Alianței Nord-Atlantice în Kosovo prin deschiderea coridoarelor aeriene pentru forțele NATO și refuzul de a furniza un asemenea coridor unităților rusești. În acest context, după ce România încheiase deja tratate privind relațiile de bună vecinătate și cooperare cu: Ungaria (1996), Iugoslavia (1996), Ucraina (1997), prin acordul din cadrul întâlnirii NATO de la Praga, din 2002, a fost luată decizia primirii în cadrul alianței. În 2004 a avut loc aderarea deplină.

Progresele economice, dar și reformele politice sau cele privind justiția au făcut ca reuniunea din noiembrie 2002 a Parlamentului European să fixeze data aderării depline a țării la 1 ianuarie 2007.

Integrarea euro-atlantică a deschis calea unor investiții străine majore, dar și a creșterii economice importante a României, din deceniile care au urmat acestor decizii politice majore.

Aplicații

1. Pornind de la informațiile expuse în sursă și de la cunoștințele acumulate în lecțiile anterioare prezintă consecințele unui atac armat asupra unui membru, apoi menționează un motiv pentru care niciun stat membru al NATO nu a fost atacat în istoria alianței politico-militare.

„Părțile convin că un atac armat împotriva uneia sau mai multora dintre ele, în Europa sau în America de Nord, va fi considerat un atac împotriva tuturor și, în consecință, sunt de acord ca, dacă are loc asemenea atac armat, fiecare dintre ele, în exercitarea dreptului la auto-apărare individuală sau colectivă recunoscut prin Articolul 51 din Carta Națiunilor Unite, va sprijini Partea sau Părțile atacate prin efectuarea imediată, individual sau de comun acord cu celelalte Părți, a oricărei acțiuni pe care o consideră necesară, inclusiv folosirea forței armate, pentru restabilirea și menținerea securității zonei nord-atlantice.”

(Articolul 5 al Cartei NATO, 1949)

2. Citește cu atenție textul și menționează două consecințe ale extinderii NATO, apoi realizează planul unei investigații despre Rolul României în NATO, prin constituirea unui grup de discuții pe o rețea de socializare.

„De la începutul anilor '90, un număr de state est-europene au concluzionat că interesele lor viitoare în materie de securitate pot fi apărate cel mai bine prin aderarea la Alianța Atlanticului de Nord și și-au exprimat intenția de a deveni membre ale acestuia. Lărgirea NATO are scopul de a face ca Europa în ansamblu să fie mai sigură și mai stabilă și să nu reprezinte o amenințare pentru nici o țară.”

(Alianța Nord Atlantică, Noțiuni despre noul NATO:
prezentare pentru parteneri)

3. Realizează un afiș cu tema Integrarea României în Uniunea Europeană, în care să ții cont de avajutele politice, economice și sociale reprezentate de acest fapt istoric.

Portofoliu

Realizează un portofoliu virtual referitor la beneficiile economice pe care aderarea la Uniunea Europeană le-a adus României.

România și Primul Război Mondial

1914-1916: neutralitate politică;

1916 – august: semnarea convențiilor de alianță cu Antanta;

– **august-decembrie:** înfrângeri în fața trupelor Puterilor Centrale și retragerea la Iași;

1917 – iulie-august 1917: victoriile armatei române la Mărăști, Mărășești și Oituz;

1918 – mai: Pacea de la București cu Puterile Centrale;

– **noiembrie:** încheierea Primului Război Mondial.

Marea Unire din 1918

27 martie/9 aprilie 1918 – Chișinău: Sfatul Țării a votat unirea Basarabiei cu România;

15/28 noiembrie 1918 – Cernăuți: Congresul General al Bucovinei a votat unirea Bucovinei cu România;

18 noiembrie/1 decembrie 1918: Marea Adunare Națională de la **Alba Iulia** a votat unirea Transilvaniei, a Crișanei, a Maramureșului și a Banatului cu România.

România interbelică. Economie și societate – lumea urbană și lumea rurală

Economia României interbelice se baza în primul rând pe agricultură: circa 80% din populație locuia în mediul rural. Mica gospodărie țărănească a reprezentat baza dezvoltării agricole. În orașe, industria a început să se dezvolte prin accesul la tehnologie și investiții.

Orașul: arhitectură modernă și tradiții rurale

Orașul din România interbelică prezenta elemente de modernizare în arhitectură, transporturi, pavajul străzilor, canalizare și alte utilități, în zona centrală.

Periferia sau mahalalele arătau ca niște zone rurale, fără utilități.

Minoritățile naționale în România

Minoritățile naționale, care după Marea Unire ocupau un procent de 30% din totalul populației, beneficiau de toate drepturile și libertățile fundamentale acordate prin Constituția din 1923. În România interbelică au funcționat instituții culturale, presă și teatre în limbile minorităților.

Constituțiile din perioada interbelică

Constituția din 1923, adoptată în timpul regelui Ferdinand I, avea caracter democratic: principii democratice și vot universal.

Constituția din 1938, adoptată în timpul regelui Carol al II-lea, avea caracter autoritar: regele primea atribuții extinse.

Ideii politice în lumea românească interbelică

Pluralismul politic a reprezentat un principiu fundamental pe care s-a construit democrația României interbelice: Partidul Național Liberal și Partidul Național-Țărănesc au reprezentat principalele formațiuni politice. Au apărut și partide de extremă: Partidul Comunist din România (extrema stângă) și Legiunea Arhanghelul Mihail (extrema dreaptă).

Monarhia după Primul Război Mondial

Monarhia constituțională ereditară a fost reprezentată de trei monarhi, după Primul Război Mondial:

Ferdinand I (1914 - 1927)

Mihai I (1927 - 1930; 1940 - 1947)

Carol al II-lea (1930 - 1940)

România în Al Doilea Război Mondial

1940: pierderi teritoriale: Basarabia și nordul Bucovinei, cedate către URSS, nord-vestul Transilvaniei, cedat Ungariei, Cadrilaterul, cedat Bulgariei;

1941 – 22 iunie: România atacă Uniunea Sovietică, alături de trupele Germaniei naziste;

1942 - 1943: bătălia de la Stalingrad, înfrângere militară și retragerea armatei române;

1944 – 23 august: întoarcerea armelor împotriva Germaniei naziste și continuarea războiului alături de Națiunile Unite;

1945: încheierea celui de-Al Doilea Război Mondial.

Holocaustul în România: evreii și rromii

Pe fondul preluării puterii regimurilor politice de extremă dreaptă, legionarii și Ion Antonescu au pus în practică măsuri antisemite: pogromuri, legislație antisemită, deportări atât pentru evrei, cât și pentru rromi.

România – stat comunist

Stalin a impus în România un regim totalitar, comunist, profitând de prezența Armatei Roșii pe teritoriul țării, dar și de concesiile politice pe care aliații occidentali le-au făcut sovieticilor.

Partidul Comunist, interzis în perioada interbelică, a fost reînființat și folosit pentru preluarea deplină a puterii.

Regele Mihai I a fost nevoit să abdice la **30 decembrie 1947**.

Rezistența anticomunistă

Rezistența anticomunistă a avut două forme:

- **rezistența armată în munți**, în primii ani din perioada postbelică, prin grupurile de partizani, care au fost vânați de instituțiile de represiune;
- **dizidența intelectualilor**, care s-a manifestat în timpul regimului condus de Nicolae Ceaușescu.

Viața cotidiană în perioada regimului comunist

Fiind un regim totalitar, comunismul a încălcat drepturile și libertățile cetățenești, folosind represiunea împotriva tuturor categoriilor sociale, inclusiv în aspecte legate de viața privată.

Manipulare și propagandă. „Omul nou”. Consecințe

Imediat după preluarea puterii, comuniștii au încercat să impună, după modelul sovietic, formarea unui om nou: loial, obedient, devotat ideologiei partidului, ateu, pus în slujba colectivității. Accentul a fost pus, în timpul regimului condus de Ceaușescu, pe valorile naționale și pe respingerea influențelor sovietice.

„Epoca Nicolae Ceaușescu”

Epoca de aur, așa cum o intitula dictatorul, se baza pe exacerbarea cultului personalității, pe politici economice extreme, de sistematizare rurală și urbană, pe cultura națională pusă în slujba liderului și a partidului, dar și pe deschiderea diplomatică față de statele occidentale, prin semnarea unor acorduri economice favorabile.

România în contextul Războiului Rece

Fiind stat comunist, ocupat de Armata Roșie, România s-a alăturat celor două organizații ale statelor comuniste:

1949: CAER (Consiliul de Ajutor Economic Reciproc);

1955: Tratatul de la Varșovia, organizația politico-militară a statelor comuniste;

1958: Retragera Armatei Roșii din România a determinat tensiuni în raporturile cu sovieticii, pe plan diplomatic, dar și relații comerciale cu statele occidentale.

Regimul politic democratic din 1989 până astăzi

În perioada postdecembristă, România a revenit la un regim democratic, consolidat prin organizarea de alegeri libere în 1990, bazate pe pluralism politic, dar și prin adoptarea unei noi Constituții, în 1991.

Constituția din 1991

Constituția din anul 1991 a consolidat regimul politic din România, prin respectarea unor principii democratice, precum pluralismul politic și separarea puterilor în stat, a votului universal, liber, dar și prin acordarea de drepturi și libertăți cetățenești

Integrarea euroatlantică a României

2004: România devine membru NATO;

2007: Integrarea României în Uniunea Europeană.

I. Stabilește corespondența dintre numerele din prima coloană și literele din cea de-a doua.

1. Nicolae Ceaușescu	A. Constituția din 1923
2. Ferdinand I	B. Constituția din 1991
3. Carol al II-lea	C. Constituția din 1938
4. Gheorghe Gheorghiu-Dej	D. Constituția din 1948
5. Ion Iliescu	E. Constituția din 1965

II. Notează cu adevărat (A) sau fals (F) următoarele enunțuri:

- În Primul Război Mondial, până în anul 1916, România a fost neutră.
- La 1 decembrie 1918 a avut loc Mica Unire.
- Constituția din anul 1923 este una de tip democratic.
- În anul 1941, România a atacat Germania nazistă.
- Regele Mihai I a fost nevoit să abdice în anul 1947.
- Regimul democratic a revenit în România în anul 1989.

A	F
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐

III. Completează spațiile libere cu termenii istorici potriviți:

române, trupelor, autonomia, Basarabia, Sfatul Țării, Chișinău

„Pentru a proteja depozitele și căile de comunicație, dar și pentru a răspunde apelului autorităților românești din ..., amenințate de forțele bolșevice, în ... au intrat patru divizii ... (două de infanterie și două de cavalerie). Înainte de venirea ... române, în Basarabia, mișcarea românească de emancipare națională cunoscuse un remarcabil progres. Marele congres ostășesc, reunit la Chișinău (2-7 noiembrie 1917), [...] a proclamat ... politică și teritorială a Basarabiei, a hotărât constituirea forțelor armate proprii și convocarea unui organ reprezentativ, destinat să conducă Basarabia: ... ”

(Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*)

IV. Citește textul cu atenție, apoi:

- Menționează secolul la care se referă sursa.
- Precizează două spații istorice pe care România avea dreptul să le anexeze.
- Transcrie, din text, două informații referitoare la ajutorul pe care Rusia trebuia să îl acorde României.
- Pornind de la informațiile din sursă, precizează un motiv pentru care Antanta avea nevoie de alianța cu România.

„Convenția politică și convenția militară, iscălite la 4/17 august 1916, prevedeau integritatea teritoriului românesc în granițele de atunci și dreptul de a anexa teritoriile monarhiei austro-ungare locuite de români - adică Transilvania, Banatul având aceleași drepturi ca și aliații săi. Rusia se angaja să întreprindă o puternică ofensivă pe lungimea frontului său, pentru a facilita intrarea în luptă a armatei române, care va ataca granițele Austro-Ungariei până la 15/28 august 1916. Flota rusă urma să asigure securitatea porturilor maritime românești și să împiedice orice incursiune pe Dunăre; de asemenea, să trimită două divizii de infanterie și una de cavalerie în Dobrogea, care să coopereze cu armata română în timp ce frontul de la Salonic urma să întreprindă o ofensivă de străpungere spre nord. Aliații (Antanta) se angajau să furnizeze armatei române muniții și materiale de război un minimum de 300 t (calculat)/zi.”

(Nicolae Ciachir, *Istoria modernă universală, Vol. II, 1789-1919*)

V. Realizează un eseu cu tema *Impactul regimului comunist asupra vieții cotidiene din România*, urmărind:

- prezentarea a două aspecte privind viața socială și economică în timpul regimului comunist;
- precizarea a două restricții asupra libertăților individuale;
- precizarea rolului propagandei și a cultului personalității asupra vieții cotidiene.

Se punctează folosirea termenilor istorici, precum și structura eseului (introducere, cuprins, încheiere).

Se acordă 10 puncte din oficiu.					
I. 15 puncte (5×3p)	II. 18 puncte (6×3p)	III. 18 puncte (6×3p)	IV. 19 puncte (3p+2×3p+2×3p+4p)	V. 20 de puncte (2×3p;2×2p;2×3p;1p+2p+1p)	Total 100 de puncte

Preistoria

Epoca pietrei

- **paleolitic:** epoca pietrei cioplite, omul este vânător și culegător;
- **mezolitic:** sfârșitul erei glaciare în Europa;
- **neolitic:** epoca pietrei șlefuite, descoperirea agriculturii.

Epoca metalelor

- **epoca bronzului:** se folosesc unelte și arme dintr-un aliaj de cupru și staniu;
- **epoca fierului:**
 - **Hallstatt** (prima perioadă);
 - **La Tène** (a doua perioadă).

Antichitatea

Geții și dacii

- **82-44 î.H.:** domnia lui Burebista, primul mare regat al geților;
- **87-106 d.H.:** apariția unui stat al dacilor, condus de Decebal;
- **101-102, 105-106 d.H.:** războaiele daco-romane;
- **106 d.H.:** Dacia, provincie romană.

Dacia romană

- **106-271:** procesul de romanizare a dacilor;
- factorii romanizării: armata, administrația, veteranii, coloniștii, dreptul roman, viața religioasă, viața economică și creștinismul;
- **271:** Retragerea aureliană – împăratul roman Aurelian a retras armata și administrația la sudul Dunării din cauza atacurilor migratorilor goți.

Evul Mediu

Etnogeneza poporului român – proces îndelungat, care s-a încheiat în secolele VIII-IX.

Primele forme de organizare ale românilor – autonomii locale în spațiul românesc:

- intracarpatic:
 - **secolul al IX-lea:** voievodatele lui Gelu, Glad și Menumorut;
 - **secolul al XI-lea:** voievodatele lui Gyula și Ahtum;
- extracarpatic:
 - **secolul al XIII-lea:** voievodatele lui Seneslau și Litovoi, cnezatele lui Ioan și Farcaș (la sud de Carpați);
 - Codrii Cosminului, Codrii Herței, Țara Șipenițului, Țara Berladnicilor, Țara Bolohovenilor, Țara Brodniciilor, Țara Volohilor, Câmpul lui Dragoș, Câmpul lui Vlad (la est de Carpați);
 - **secolul al X-lea:** Jupan Dimitrie, Jupan Gheorghe;
 - **secolul al XI-lea:** Tatos, Seslav, Satza (între Dunăre și Marea Neagră).

Formarea statelor medievale românești

- **1111:** Transilvania devine principat sub suzeranitatea Ungariei;
- **1176:** Transilvania devine voievodat sub suzeranitatea Ungariei;
- **1291:** Descălecatul lui Negru Vodă din Făgăraș la Câmpulung;
- **1330:** Bătălia de la Posada - câștigarea independenței Țării Românești prin lupta lui Basarab I cu armata maghiară condusă de Carol Robert de Anjou;
- **1345/1352:** Descălecatul voievodului Dragoș din Maramureș, vasal al regelui Ungariei, Ludovic de Anjou, formează marca Moldovei;
- **1350/1360:** Dobrotici câștigă independența Dobrogei față de Imperiul Bizantin;
- **1365:** Voievodul Bogdan din Maramureș câștigă independența Moldovei, ieșind de sub suzeranitatea maghiară;
- **1388:** Mircea cel Bătrân anexează Dobrogea la Țara Românească.

Spațiul românesc și politica de cruciadă târzie

Statele medievale românești s-au implicat în acțiuni militare și diplomatice, pentru păstrarea independenței și a autonomiei în fața expansiunii otomane.

• Mircea cel Bătrân (1386-1418):

- bătăliile antiotomane de la Rovine (1394/1395);
- Cruciada de la Nicopole (1396);

• Alexandru cel Bun (1400-1432):

- respinge cu succes primul atac otoman asupra Moldovei: Chilia și Cetatea Albă (1420);

• Iancu de Hunedoara (1441-1456):

- acțiuni militare antiotomane la sud de Dunăre: Campania cea lungă (1443-1444);
- bătălia de la Varna (1444);
- bătălia de la Belgrad (1456);

• Vlad Țepeș (1448; 1456-1462; 1476):

- conflictul cu Mahomed al II-lea: atacul de noapte de lângă Târgoviște (1462);

• Ștefan cel Mare (1457-1504):

- lupte antiotomane la Vaslui (1475) și Războieni (1476);

• Mihai Viteazul (1593-1601):

- răscoala antiotomană (1594);
- bătăliile de la Călugăreni și Giurgiu (1595).

Epoca modernă

Modernitatea timpurie

• Constantin Brâncoveanu (1688-1714):

- epocă a dezvoltării economice și culturale;
- înțelegeri secrete cu Rusia și Austria, pentru ieșirea de sub suzeranitatea otomană.

• Dimitrie Cantemir (1710-1711):

- măsuri de consolidare a instituției domniei și slăbirea puterii marii boierimi;
- alianță secretă cu Rusia, prin Tratatul de la Luțk (1711);

• Iluminism și reformism. Transilvania sub Habsburgi:

- 1691 – **Diploma leopoldină**: Transilvania intră sub protecția Imperiului Habsburgic;
- 1699 – **Pacea de la Karlowitz**: otomanii recunosc oficial pierderea Transilvaniei în favoarea Imperiului Habsburgic;
- 1744 – **Supplex Libellus** – Inochentie Micu Klein, primul program de luptă pentru drepturi politice ale românilor din Transilvania;
- 1784 – **Răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan**;
- 1791 – **Supplex Libellus Valachorum**: petiție adresată împăratului de la Viena de reprezentanții Școlii Ardelene pentru recunoașterea drepturilor politice ale românilor transilvăneni;

• Secolul fanariot

- 1711/1716 – Imperiul Otoman instalează domni fanarioți în Moldova, respectiv în Țara Românească;
- politică fiscală apăsătoare, încălcarea autonomiei interne, lipsa politicii externe și a armatei au caracterizat această perioadă istorică;
- domni fanarioți reformatori:
 - **Constantin Mavrocordat** a desființat șerbia;
 - **Alexandru Ipsilanti**, **Scarlat Callimachi** și **Ioan Gheorghe Caragea** au adoptat coduri de legi moderne.

Lumea românească până la jumătatea secolului al XIX-lea

- **1821: Revoluția lui Tudor Vladimirescu:** cerea drepturi și libertăți cetățenești prin documentele: Proclamația de la Padeș și Cererile norodului românesc;
- **1822:** Revenirea la domniile pământene: Alexandru Dimitrie Ghica (Țara Românească) și Ioniță Sandu Sturza (Moldova);
- **1826: Convenția de la Akkerman** prevedea ca domnii să fie aleși în Principatele Române pe o durată de 7 ani;
- **1829: Tratatul de la Adrianopol** – introducea protectoratul Rusiei asupra Țării Românești și a Moldovei;
- **1831-1832: Regulamentele Organice** – acte cu valoare constituțională din Țara Românească, respectiv Moldova;
- **Revoluția de la 1848** în spațiul românesc – redactarea unor proiecte politice care cereau drepturi și libertăți cetățenești:
 - **Petiția Proclamație (Moldova);**
 - **Proclamația de la Islaz (Țara Românească);**
 - **Petiția Națională (Transilvania).**
- **1849: Convenția de la Balta Liman** limita autonomia Principatelor Române.

România modernă

- Formarea statului român modern – **domnia lui Alexandru Ioan Cuza:**
 - **1856: Congresul de Pace de la Paris** propunea unirea Principatelor;
 - **1857: Adunările ad-hoc** de la Iași și București redactau Rezoluții, care cereau unirea Principatelor sub numele de România și un prinț străin la conducere;
 - **1858: Convenția de la Paris** impunea unirea cu numele Principatele Unite ale Moldovei și Valahiei, cu doi domni aleși;
 - **1859: dubla alegere** – **5 ianuarie la Iași și 24 ianuarie la București** era ales Alexandru Ioan Cuza în Adunările Elective;
 - **1861: Conferința de la Constantinopol** - recunoașterea unirii;
 - **1862:** Armata, Guvernul și Adunarea Legislativă sunt unite;
 - **1863: Legea secularizării averilor mănăstirești** trecea averile în posesia statului;
 - **2 mai 1864: Statutul dezvoltător al Convenției de la Paris** reprezintă o **nouă Constituție**, care îi conferea domnitorului puteri extinse;
 - **august 1864: Legea rurală împroprietărea țăranii clăcași;**
 - **noiembrie 1864: Legea instrucțiunii publice** instituia gratuitatea și obligativitatea învățământului primar;
 - **1864: Codul penal și Codul civil** reprezentau coduri de legi moderne;
 - **11 februarie 1866: Monstruoasa coaliție: abdicarea lui Cuza;**
- Regatul României – **Carol I:**
 - **10 mai 1866: aducerea prințului străin Carol I de Hohenzollern-Sigmaringen;**
 - **iulie 1866: adoptarea Constituției din 1866**, care acordă drepturi și libertăți cetățenești și se bazează pe vot censitar; ca urmare, apar partidele politice: Partidul Național Liberal, Partidul Conservator, Partidul Social Democrat al Muncitorilor din România;
- Războiul de Independență, pentru ieșirea de sub suzeranitatea otomană:
 - **9 mai 1877: proclamarea independenței de stat;**
 - luptele din sudul Dunării: Plevna și Rahova (**1877**); Vidin și Smârdan (**1878**);
 - **1878: Tratatul de pace de la San Stefano și Berlin** recunoșteau independența;
 - **1881: proclamarea Regatului României.**

Epoca contemporană

România secolelor XX-XXI

- **1914-1918: România și Primul Război Mondial:**
 - **1914-1916:** neutralitate politică;
 - **1916 - august:** alianța cu Antanta;
 - **august-decembrie 1916:** înfrângeri în fața trupelor Puterilor Centrale și retragerea la Iași;
 - **iulie-august 1917:** victoriile armatei române la Mărăști, Mărășești și Oituz;
 - **mai 1918:** pacea umiltoare de la București cu Puterile Centrale;
 - **noiembrie 1918:** încheierea Primului Război Mondial.

• Marea Unire din 1918:

- **27 martie/9 aprilie 1918:** unirea Basarabiei cu România;
- **15/28 noiembrie 1918:** unirea Bucovinei cu România;
- **18 noiembrie/1 decembrie 1918:** unirea Transilvaniei, a Crișanei, a Maramureșului și a Banatului cu România.

• 1918-1939:

- România interbelică s-a caracterizat prin dezvoltarea industrială și urbană, în condițiile în care agricultura avea ponderea cea mai mare în economie;
- minoritățile naționale ocupau un procent de circa 30% din totalul populației, beneficiind de drepturile și libertățile fundamentale, prin Constituția din 1923.

• Constituțiile din perioada interbelică:

- **Constituția din 1923** avea caracter democratic datorită principiilor democratice și a respectării votului universal în timpul regelui Ferdinand I;
- **Constituția din 1938** avea caracter autoritar: regele Carol al II-lea primea atribuții extinse.
- Viața politică interbelică a avut la bază pluralismul politic: Partidul Național Liberal, Partidul Național-Țărănesc au reprezentat principalele formațiuni politice democratice. Au funcționat și partide de extremă: Partidul Comunist din România (extrema stângă) și Legiunea Arhanghelul Mihail (extrema dreaptă);
- Monarhia după Primul Război Mondial a fost reprezentată de 3 regi:

• **Ferdinand I (1914-1927);**

• **Mihai I (1927-1930; 1940-1947);**

• **Carol al II-lea (1930-1940).**

• România în Al Doilea Război Mondial (1939-1945):

- **1940:** Basarabia și nordul Bucovinei sunt cedate către URSS, nord-vestul Transilvaniei a fost cedat Ungariei, iar Cadrilaterul, Bulgariei;
- **22 iunie 1941:** atacul asupra Uniunii Sovietice, alături de trupele Germaniei naziste;
- **1942-1943:** bătălia de la Stalingrad duce la înfrângerea și la retragerea armatei române;
- **23 august 1944:** România continuă războiul alături de Națiunile Unite;
- **1945:** încheierea celui de-Al Doilea Război Mondial.
- Holocaustul în România – legionarii și Ion Antonescu au pus în practică, în timpul războiului, măsuri anti-semite: pogromuri, deportări ale evreilor și rromilor.

• 30 decembrie 1947:

- **regele Mihai I** a fost nevoit să abdice;
- **Stalin a impus în România un regim totalitar, comunist:**
 - **Regimul stalinist** condus de **Gheorghe Gheorghiu-Dej (1948-1965);**
 - **Regimul național-comunist (1965-1989)** condus de **Nicolae Ceaușescu.**
- Rezistența anticomunistă a luat forma rezistenței armate în munți, în primii ani din perioada postbelică, prin grupurile de partizani, urmărite și reprimite de instituțiile de opresiune, Securitatea și Miliția.
- Regimul comunist a încălcat drepturile și libertățile cetățenești, folosind cenzura și represiunea împotriva tuturor categoriilor sociale, inclusiv în viața privată. Scopul final al comuniștilor era formarea unui om nou, loial, ateu, obedient, devotat ideologiei partidului.
- Epoca Nicolae Ceaușescu se baza pe cultul personalității, politici economice, sistematizarea rurală și urbană, exacerbarea culturii naționale în slujba liderului și a partidului.
- România în contextul Războiului Rece – România a fost membră în cele două organizații ale statelor comuniste, în timpul acestui conflict:
 - **1949: CAER** (Consiliul de Ajutor Economic Reciproc);
 - **1955: Tratatul de la Varșovia**, organizația politico-militară a statelor comuniste;
 - **1958: Retragera Armatei Roșii** din România a adus o deschidere pe plan diplomatic și relații comerciale cu statele occidentale.
- **Regimul politic democratic din 1989** – perioada postdecembristă a adus revenirea la un regim democratic, consolidat prin organizarea de alegeri libere în 1990, bazate pe pluralism politic.
- **Constituția din 1991** a consolidat regimul politic democratic din România, prin respectarea pluralismului politic, a separării puterilor în stat și prin acordarea de drepturi și libertăți cetățenești.
- Integrarea euroatlantică a determinat România să se alăture structurilor occidentale:
 - **2004: România devine membru NATO;**
 - **2007: Integrarea României ca membru al Uniunii Europene.**

I. Stabilește care dintre informațiile următoare sunt adevărate sau false.

- România este o țară carpato danubiano-pontică.
- Primele informații despre Dacia au fost relatate de către istoricul grec Herodot.
- În anul 106, Dacia a devenit provincie romană după înfrângerea regelui Burebista.
- Basarab I a câștigat independența Țării Românești.
- Transilvania a intrat sub stăpânirea Habsburgilor în anul 1541.
- Tudor Vladimirescu a participat la Revoluția de la 1848.
- România și-a proclamat independența de stat la 9 mai 1877.
- Marea Unire s-a realizat la 1 Decembrie 1918.
- La 30 decembrie 1947 regele Carol I a fost nevoit să abdice.
- Regimul democratic a fost instalat în România în decembrie 1989.

A	F
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐

II. Ordonează cronologic următoarele fapte istorice:

- domnia lui Bogdan I în Moldova • voievodatul lui Gelu • atacul de noapte • bătălia de la Vaslui
- bătălia de la Varna • bătălia de la Rovine • bătălia de la Călugăreni • voievodatul lui Litovoi
- voievodatul lui Ahtum • prima unire a Țărilor Române.

III. Citește cu atenție textul apoi:

- Numește evenimentul politico-militar la care se referă sursa.
- Precizează secolul la care se referă sursa.
- Menționează doi oameni politici, lideri ai partidelor de opoziție.
- Numește două cauze care au determinat adoptarea neutralității.
- Formulează un punct de vedere referitor la atitudinea monarhului privind intrarea în război.

„Declanșarea războiului [Primul Război Mondial] găsea România într-o situație extrem de complexă. [...] În luarea unei decizii, liderii de la București trebuiau să țină seama de apartenența la Tripla Alianță; în același timp, trebuia avut în vedere că nivelul economiei țării și dotarea armatei erau departe de a satisface necesitățile unui război modern. [...]

Pentru adoptarea unei decizii a fost convocat Consiliul de Coroană, la Sinaia, în ziua de 21 iulie/3 august 1914. [...] Deși între I.I.C. Brătianu și șefii partidelor de opoziție – Al. Marghiloman și Take Ionescu – exista o înțelegere de principiu asupra declarării neutralității, lucrările Consiliului de Coroană au fost deosebit de tensionate. Faptul a fost determinat de discursul regelui Carol I care, punând tratatele cu Tripla Alianță pe masă (de notat că mulți dintre participanți le vedeau pentru prima dată), a susținut cu rigoare și patetism intrarea țării în război alături de Puterile Centrale.

Spre surpriza sa, toți vorbitorii – cu excepția lui P.P. Carp care i s-a alăturat invocând pericolul rusesc pentru existența statului român – s-au opus intrării în război alături de Puterile Centrale, susținând – cu diverse nuanțe – neutralitatea. Un argument convingător a fost că tratatul nu prevedea obligația României de a sprijini Austro-Ungaria și Germania care atacaseră și nu fuseseră atacate; mai mult, nu informaseră România asupra declanșării războiului. [...] În finalul dezbaterilor s-a adoptat formula neutralității provizorii, a expectativei armate.”

(Gheorghe Iacob, *România în secolul XX, politică și societate*)

Se acordă 10 puncte din oficiu.

I. 30 de puncte (10×3p)	II. 30 de puncte (10×3p)	III. 30 de puncte (3p+3p+2×4p+2×4p+8p)	Total 100 de puncte
----------------------------	-----------------------------	---	------------------------

Credite foto

Wikipedia.org

- I, Saikko, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=22782975>/<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=22782460>/<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=75155916>/<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=22782979>
- Dr Brains (background : <http://www.maps-for-free.com>), GFDL 1.2, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=20017376>
- Leontin I, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=150600148>
- CC BY 2.5, <https://ro.wikipedia.org/w/index.php?curid=174429>
- Neoclassicism Enthusiast, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=112440918>/<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=112436936>
- Preoteasa, Constantin, CC BY-SA 4.0, <https://ro.wikipedia.org/w/index.php?curid=2667290>
- NearEMPTiness, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=54959585>
- Chainwit, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=135860283>
- Asybaris, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=98799137>/<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=98679002>/<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=98681327>/<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=98688584>/ CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=7828008>
- Wolfgang Sauber, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=25009005>
- CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=11656505>
- CristianChirita, CC BY 2.5, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2517157>/GFDL, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=15617056>
- CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=24884575>
- Dbachmann, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=127591004>
- Codrin.B, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=16920859>/<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=16921305>
- geomcrae, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=43768192>
- Radu Oltean, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=14615152>
- CNG, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=5725379>
- Neighbor's goat, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=147254494>
- Portasa Cristian, CC0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=147066855>
- Fparlea, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=85863800>
- Saturnian, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=20754048>
- Grigore Roibu, CC BY-SA 3.0 ro, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=35618082>
- Bogdan Croitoru, CC BY-SA 3.0 ro, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=35815673>
- Raimond Spekking&Elke Wetzig, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=62299510>
- ArdadN, CC BY-SA 3.0 ro, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=3086896>/<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=4342610>
- Geuiwogbil at the English Wikipedia, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1455678>
- CC BY-SA 2.5, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=94618650>
- Саша Шлыукић, CC BY 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=59880860>
- Von Paszczur01, CC BY-SA 3.0 ro, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=35443261>
- Ninhursag3, CC0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=148408048>
- Curcan ionel, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=146262440>
- DimiTalen, CC0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=139952143>
- Fusiofhorizons - Flickr, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=32659015>
- Nicubunu, CC BY-SA 3.0 ro, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=21112415>
- Andrei Stroe, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=10016297>
- CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=692537>
- Dragosandriana, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=115296432>
- Rereader1996, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=84752886>
- Chancehd, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=19743560>
- TiberiuSahlean, CC BY-SA 3.0 ro, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=21150860>
- Smiley.toerist, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=60465130>
- Marius Papadopol, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=124264117>
- Samoilă Mârza, <https://ro.wikipedia.org/w/index.php?curid=320484>
- CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1185489>
- Andrein, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=6406278>
- Răzvan Pala, CC BY 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=3476322>
- G.B., CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=5252771>
- fototeca.iicr.ro, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=37794855>
- Urbán Tamás, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=50009067>
- Daniel Mazilu, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=4080642>
- Aluísio, CC BY 3.0 br, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2961260>
- Pelz, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=7116204>
- CC BY 2.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=40320197>/ <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=128108511>
- Konrad Zielinski, CC BY-SA 2.5 pl, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1237708>
- Kolja21, CC BY 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=27163686>

Domeniul public:

<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=16340916>/<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=126586694/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1058220/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=110148025/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1954815/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=7610883/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=17505784/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=119950402/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=26702506/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=4625141/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1366302/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2184762/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=3218213/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=44074748/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=35572644/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=68471/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=68471/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1307768/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=24254229/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=78997818/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=18134047/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=12532226/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=9404639/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2178487/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=152981906/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=152969950/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1222283/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1373634/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=18773678/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=104042156/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1415518/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=3062641/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1288614/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1309577/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1739617/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=9388847/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1309578/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=5055990/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2573879/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=3226121/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=217465/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=10490945/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=67592400/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=50501478/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=27758358/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=3174957/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=18300698/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=74788051/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=4589831/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2517853/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=111020147/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=889244/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=21418647/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2868751/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=23795857/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=30033488/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2539781/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=18441522/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=8893088/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2615952/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=31625576/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=113409/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=70812838/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=7992243/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=391092/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=348653/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=3502964/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=75035943/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=53369889/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1952602/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=3724266/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=123215/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=113053816/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=66161096/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=113384/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=61911858/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=122182738/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2982213/><https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=35138855/>
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=122182738/><https://ro.wikipedia.org/w/index.php?curid=2695869>

MNIR: Carul votiv de bronz de la Bujoru, descoperit într-un mormânt din Județul Teleorman/Deținător: MNIR/Nr. inv.: 135281 / Meșteșugari din epoca fierului-reconstituire, cod: 922A2515o / Vas cu toartă supraînălțată, MNIR, nr.inv.124621. / Tezaurul de la Agighiol, secolul IV î.Chr., cod: 9560 / Reconstituire podului roman peste Dunăre, de la Drobeta (Radu Oltean) / tezaur, poza 7331 / <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=11026921>

Fototeca online a comunismului românesc, cotele: 1/1974, cota 191/1978, 380/1976

www.shutterstock.com – codurile 1327122596, 616242380, 2566459023

Alte surse:

- <https://www.gohunedoara.com/wp-content/uploads/2019/08/11-1-372x240.jpg>
- Ghemiș C. et al., 2011: An exceptional Archaeological discovery — the ‘Art Gallery’ in Coliboaia Cave, Apuseni Mountains, Romania, *Acta Archaeologica Carpathica*, Vol. XLVI, 2011 PL ISSN 0001-5229
- <https://www.speotimis.ro/photo/rinocer-pestera-coliboaia.jpg>
- <https://archeologie.culture.gouv.fr/harsova/ro/culture-hamangia-1>
- Harta triburilor geto-dacice (harta realizata de Radu-Ioan Gava)
- <https://oradeistorie.ro/wp-content/uploads/staate-medievale-romanesti-in-secolul-xiv-prima-jumatate-a-secolului-xv.jpg>
- <https://basilica.ro/donatorul-mircea-cel-batran-pomenit-la-manastirea-cozia-a-sprrijinit-dezvoltarea-isihasmului/>
- <https://www.moldovenii.md/resources/files/photo/a/e/ae46ea083bc12ea18178532e024a6977.jpg>
- <https://www.universulargesean.ro/wp-content/uploads/2024/09/cetatea-poenari-1-1068x763.jpg>
- https://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Avram_lancu
- din arhiva personală a autorului

